This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Číslo 477. 321

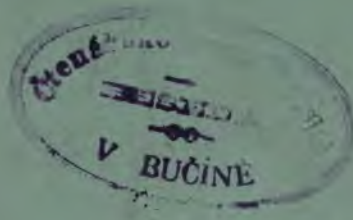

Číslo 321 147

40.-

Uvolněno k prodeji
SVK Hradec Králové

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

REFORMACE KATOLICKÁ

NEBOLI

OBNOVENÍ NÁBOŽENSTVÍ KATOLICKÉHO

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM PO BITVĚ BĚLOHORSKÉ.

DLE PRAMENŮ PŮVODNÍCH

SEPSAL

TOMÁŠ V. BÍLEK,

ředitel c. k. Akademického gymnasia pražského ve výslužbě, m. člen Královské české společnosti náuk, člen Historického spolku, atd.

V BUČINĚ

V PRAZE 1892.

Nakladatel Dr. FRANT. BAČKOVSKÝ, knihkupec.

Žitná ul., č. 55. n.

BR817
B6B5

Všechna práva vyhrazuje si spisovatel i nakladatel.

Úvod.

První kroky proti nekatolíkům.

Tak jako přísné potrestání náčelníkův a účastníků povstání českého v radě císařské již před bitvou bělohorskou bylo ustanoveno, taktéž již před potlačením vzpoury té předsevzal si král Ferdinand II. zrušiti majestát, od Rudolfa II. na svobodu náboženství Čechům vydaný, a tím odstraniti příčinu a příležitosť k předešlým nevolem a nepokojům v království Českém od nekatolíků, zvláště protestantů spůsobeným a od protestantských knížat německých, rozhodných to nepřátel katolické dynastie habsburské, vždy podporovaným. K tomu vybízeli Ferdinanda také Jesuité i jiní duchovní katoličtí tajně i veřejně, takže již 14. října r. 1620. zvláštním cís. listem vyzván byl Vilém Slavata z Chlumu, president král. komory české, aby podal dobré zdání své o tom, jak by zpustošená města *Prachatice* a *Písek* zase měla býti do předešlého stavu přivedena, zvláště pak *katolickými duchovními opatřena.* (Arch. místodržitelský C. 215, C. 10/39.) Také kapucín P. Sabinus v kázání, které měl ve Vídni před císařem 8. listopadu r. 1620., císaři dával naučení, aby původce vzpoury české, totiž panstvo přední, na hrdle potrestal a lidu obecnému svobody starobylé, zejména *majestát na náboženství, od Rudolfa daný, odňal.*

Potom v poradách po vítězství bělohorském ve Vídni v měsíci listopadu r. 1620. konaných o tom, *kterak by náboženství katolické v Čechách mělo býti obnoveno a povzneseno,* císařští radové, nejvyšší kancléř království Českého Zdeněk kníže z Lobkovic, kardinál kníže z Dietrichšteina, Jan Oldřich kníže z Eggenberga, president říšské rady dvorské hrabě z Hohenzolleru a jiní, podali dobrozdání své v ten smysl, že reformace katolická na

statcích královských a v městech má býti předsevzata tak, *aby na královských statcích trpíni nebyli bratři Čeští a kalvinisté ani přívrženci vyznání českého (evangelíci) a aby dosazováni byli všudy na fary od arcibiskupa kněží katoličtí; v městech pak královských aby všechny úřady odevzdány byly osobám katolickým;* kromě toho *stav duchovní*, jemuž všecky statky v čas vzpoury odňaté měly býti navráceny, *povýšen měl býti mezi stavy zemské.*

O těchto a jiných prostředcích obnovení víry katolické v Čechách měl podati návrhy potřebné arcibiskup pražský. V poradě, kterou v té příčině arcibiskup s opaty a kanovníky ke konci měsíce února r. 1621. měl, stalo se usnesení, aby proti nekatolíkům na ten čas pro nedostatek kněžstva katolického jenom znenáhla se vystupovalo, takže vypovědění měli býti ze země nejdříve jenom kazatelé kalvinští. Protož dle zprávy knížete z Lichtenšteina, 27. února r. 1621. císaři podané, nařízeno bylo obci Kutnohorské, aby na místě zemřelého kazatele kalvínského nebyl v městě ustanoven jiný praedikant kalvinský, nýbrž aby místo to osazeno bylo knězem českým pod obojí neb aspoň kazatelem evangelickým. Potom 5. března roku 1621. učinil kníže z Lichtenšteina císaři návrh, aby *všickni kazatelé kalvinští*, jichž mnoho dosavad v městech a jinde v Čechách se zdržovalo, veřejným ediktem *ze země byli vypovědění.* Návrh ten schválen byl od císaře listem 13. března r. 1621. ke knížeti z Lichtenšteina daným, kterým vypovídali se kazatelé kalvinští z té důležité příčiny, »že posluchače své rozlučují s panovníkem zákonitým a je k odboji vedou, taktéž že přijímají náuky cizí a neslýchané a posluchačům svým radí a je navádějí, aby neupustili od špatných zvyklostí a výmyslův« (Arch. místodrž. R. 109. — Caraffa, Commentaria).

Nedostatku pak kněží katolických *), jazyka českého mocných, mělo se dle rady knížete z Lichtenšteina odpomoci přijetím do církve všech kněží vyznání českého, předešlc po katolicku vysvěcených, kteří by se ve všem s církví katolickou srovnati a rozkazy arcibiskupa říditi chtěli. Pročež obesláni byli 14. dubna r. 1621. všickni kněží evangeličtí, čeští i němečtí,

*) R. 1621. nebylo v celém království Českém kromě klášterů více duchovenstva katolického než asi 200 kněží světských.

před administratora dolejší konsistoře pražské, jenž je na ústní nařízení Pavla Michny vyzval, aby posvěcení k úřadu svému kněžskému (ordinem) od arcibiskupa pražského přijali a s církví římskou ve všech všudy řádech a ceremoniích církevních naskrze se srovnali, tedy i svátosť oltářní pod jednou spůsobou podávali; kteříž pak mezi nimi neženati jsou, aby manželek sobě nepojímali; ženatí však aby jich do smrti své při sobě zanechali, ale ne manželkami, než toliko kuchařkami svými je nazývali. Mimo to měl každý z nich císaři z poddanosti povinné jistou summu peněz dle možnosti své zapůjčiti, též předešlé volení a korunování falckraběte Fridricha za neslušné a nepořádné veřejně vyhlásiti a potupiti.

Avšak nikdo z kněžstva přítomného se nevyslovil, zdali by vyzvání tomu vyhověti chtěl, nýbrž všickni prosili za lhůtu k dalšímu se o věci té urazení, pod tím pak hned téhož dne odeslali přípis ke kurfirstu saskému, žádajíce jej za radu, kterak by se v příčině té chovati měli. (Skála V., 66.) A poněvadž kurfirst saský arciknížeti Karlovi, v Drážďanech právě meškajícímu, si stěžoval, jaký nátlak na kněžstvo evangelické v Praze se činí a jak se tím náboženství evangelické ohrožuje, upustilo se od dalšího pokusu, kněžstvo pod obojí získati k službě katolické, a přestalo se zatím na snesení se prelátů ze dne 29. dubna r. 1621., dle něhož tři nejhlavnější kostely v Praze, totiž u sv. Mikuláše, u sv. Jiljí a u sv. Jindřicha, k službám katolickým byly vzaty. Přece však dotčené ohrožování kněžstva evangelického mělo ten následek, že mnozí kazatelé, hledíce si lepší postavení opatřiti, hned z Čech do Slezska se odstěhovali.*)

Aby náboženství katolické zase se povzneslo, drženo bylo v Praze od duchovních i od panstva rozličného v Zelený čtvrtek slavné procesí, při němž do 40 osob, zvláště z řehole kapucínské, se mrskalo. (Skála V. 69.) Především jali se Jesuité obnoviti dřívější cvičení pobožnosti a veškeré slavnosti církevní. Tak v Praze zřízeny jsou opět veřejné prosební průvody, zvláště na den sv. Václava, kteryžto den r. 1621. za svátečný opět byl prohlášen a kteréhož dne k průvodu uspořádanému z chrámu

*) Mezi nimi byl bezpochyby Vít Fagellus (Bouček) Písecký, duchovní správce při kostele sv. Jindřicha v Novém městě pražském, spisovatel mnoha traktátů bohoslovných. (Viz Jungmann: Hist. lit., str. 610.)

sv. Klimenta k hrobu sv. Václava tak veliké množství lidu se přidružilo, že se do hlavního chrámu svatovítského ani nevešli. Též obnoveny byly poutě z chrámu sv. Klimenta k sv. Ivanu jakož i z kostela sv. Jakuba k blah. Panně Marii Boleslavské; potom slavný průvod na den Božího Těla a v neděli po Božím Těle v kolleji u sv. Klimenta, jemuž král. místodržící kníže z Lichtenšteina s veškerým panstvem katolickým obcoval.

Arcibiskup pak poddaným na panstvích Oseckém a Světeckém mandátem, daným 2. května r. 1621., přísně zakazoval sňatky až do čtvrtého kolena příbuzenství; též obnovil dle návrhu Jesuitů v Praze i v ostatních městech královských slavné procesí na den Božího Těla, a slavnosť tu měli podporovati úřadové městští podle poručení knížeti z Lichtenšteina, zvláště daného Novému městu pražskému 24. května r. 1621.

Takovým spůsobem nastoupilo se z počátku na obnovení katolické víry v Čechách, která tu za té doby tak byla sklesla, že nebylo katolíků, leda v Budějovicích a v Plzni, a že mezi 120.000 obyvateli, jež tehda Praha měla, bylo jenom dva tisíce katolíků, jichž bohoslužbě po bitvě bělohorské pouze kostel sv. Klimenta v kolleji jesuitské a hlavní chrám sv. Víta*) byly navráceny.

Teprve když exekucí pražskou strana nekatolická pozbyla hlavních obránců svých, zvláštní stálostí a věrností při náboženství svém vynikajících, přikročilo se dle dobrého zdání cís. rad ihned k dokonalému potlačení a vyplenění náboženství evangelického. Neboť chovanec Jesuitů, kardinál Ludovico Ludovisio, jenž zastupoval papeže Řehoře XV., strýce svého věkem již sešlého a nemocného, důtklivě napomínal císaře, aby podle slibu svého, v Mariacelli učiněného, vládu náboženství katolického ve všech zemích svých, obzvláště pak v zemích království Českého, co nejdříve obnovil, dokládaje, že císař toliko vyhlazením kacířstva v Čechách může vzdáti Bohu díky povinné za veliké vítězství na Bílé hoře jemu tak zázračně propůjčené.

Jakou pozornosť za té doby stolice papežská Čechům ob-

*) Kostel sv. Víta slavně posvěcen byl poznovu 20. února r. 1621. dle nařízení císařského od arcibiskupa pražského Lohelia, jenž při začátku pozdvižení českého tajně z království Českého ujel a teprve 1. února r. 1621. zase do Prahy se navrátil. (Skála V. 30, 43.)

zvláště věnovala, možno poznati i z toho, že papež Pavel V., dostav od knížete bavorského Maxmiliána z Prahy 12. listopadu r. 1620. zprávu o vítězství bělohorském, přenesmírně z toho se veselil a hned za toto obhájení důstojenství a zvelebení náboženství katolického v kostele Panny Marie na kolenou poděkování své vykonal, potom na oslavu téhož vítězství nařídil v Římě slavné procesí při němž však mrtvicí raněn byl a po té brzy 28. ledna r. 1621. zemřel. (Skála XV. 360.) Týž papež posílal Ferdinandovi II. z pokladnice římské podporu ročních 20.000 zl., kterou jeho nástupce Řehoř XV. na 20.000 skudů rozmnožil, žádaje za to na císaři, aby víru katolickou v Čechách ihned obnovil a Čechy kacířské i násilím přinutil, aby od svých bezbožností odstoupili.

Aby pak císař měl při sobě i stálého podněcovatele k takovým skutkům, kardinál Ludovisio vypravil k císařskému dvoru biskupa z Aversy *Karla Caraffu (Karaffu)* za vyslance a jednatele papežského, jemuž dána byla 12. dubna r. 1621. zvláštní instrukce, v níž papež k obnovení katolického náboženství v království Českém za nutné uznával: 1. aby v Praze zřízena byla universita katolická; 2. aby k starým farám byli dosazeni faráři katoličtí a do všech škol uvedeni katoličtí učitelé; 3. aby vesměs užíváno bylo katechismu, avšak dětem a lidem sprostým aby bylo dovoleno zpívati staré písně kostelní v jazyku českém; 4. aby zřízeny byly katolické tiskárny a knihkupectví, podobné pak závody kacířské aby byly pod dohlídkou katolických kněží; 5. otcové Jesuité a všelicí jiní řeholníci aby mezi lidem pracovali na obrácení jeho k víře katolické. Mimo to nařízeno vyslanci, aby nedopouštěl dosazování protestantů na úřady, k Jesuitům pak aby choval se s důvěrou opatrnou.

Karaffa zůstal při dvoře císařském půl osma roku (až do měsíce října r. 1628.), totiž onen čas, v němž k jeho naléhání vykonáno nejvíce v národě českém pro obnovení víry katolické. Hned po svém příchodě do Prahy v měsíci květnu r. 1621. vyslanec papežský radil se den co den s Jesuity a jinými horlivci katolickými o prostředcích k dosažení úkolu svého. V těchto poradách Karaffa nabyl přesvědčení, že první příčinou tak bídného stavu věci katolické v království Českém jsou kazatelé a učitelé nekatoličtí, kteří v moci své měli nejenom všechny

fary, nýbrž i veřejné vyučování, té doby v národě českém velmi vyvinuté. Dle Stránského bylo tehdy v Praze mimo universitu šestnáct ústavů vzdělavacích, v nichž bohatí i chudí mohli nabyti dokonalé přípravy k studiím vyšším. Podobné ústavy byly také v každém městě, zejména v Soběslavi gymnasium slavné *(Gymnasium Rosarum)* od Petra Voka z Rožemberka r. 1611. založené, ano i některé vesničky měly školy takové dobře zřízené, jako ves Tuchoměřice, kde měli Čeští bratří (pikhardisté) gymnasium slavné a hojně navštěvované, v němž synové mnohých pánův a rytířů k vyšším studiím se vzdělávali. (Schmidl: Hist. Soc. Jes. III. 298.)

Vypovědění kněží a učitelů nekatolických.

Z důvodů svrchu vytčených Karaffa, jenž zatím odebral se z Prahy do Vídně ke dvoru císařskému, obrátil především všecko myšlení své k tomu, aby království České co nejdříve prosto bylo kazatelův a učitelů nekatolických, proti katolicismu nejvíce působících. V rychlém provedení záměru toho překáželi Karaffovi z počátku velmi cís. radové (neb politikové, jak je Karaffa sám nazývá), jejichž světské zřetele a diplomatické průtahy mu byly nesnesitelny, takže ve zprávě své, podané papežské propagandě v Římě, velmi si stěžoval do váhavosti a rozpačitosti dvora císařského i císaře samého ve věcech českých. Avšak prostřednictvím Jesuitův, obzvláště P. Viléma Lamormaina, brzy nabyv zvláštní moci nad císařem, hleděl jej přesvědčiti, kterak náleží se na jeho zbožnosť a horlivosť, aby, zastrašiv Čechy pokutou tak příkladnou od neposlušnosti proti velebnosti lidské, odvrátil je též od vzpoury proti velebnosti božské; to však že nemůže císař vykonati spůsobem prospěšnějším, leda když vypudí z Prahy a z království Českého všechny kazatele a učitele kacířské, kteří vinni jsou urážkou netoliko velebnosti božské, ale i lidské, vzbouřivše lid k odboji proti vládě J. M. C. a k volbě vyhnaného falckraběte Fridricha na království České; z tohoto důvodu politického že jsou hodni pokuty a že mohou býti zcela potichu vyhnáni pro tu jedinou příčinu, aniž by vycházelo na jevo, že děje se tak ze záští náboženského.

Císař pohnut byv těmi důvody, oznámil resolucí, 3. června r. 1621. danou knížeti z Lichtenšteina, že, pamětliv jsa vítězství před Prahou jemu pomocí Boží zázračně uděleného, pokládá za svou povinnosť za to nejenom Bohu věčnou chválu a díky vzdávati, nýbrž i vykonati s největší horlivostí a pilností vše, co by ke cti Boží a k rozmnožení Jeho sv. církve přispívalo. Pročež že dle rady mu dané k povznesení náboženství katolického, v království Českém skleslého, uznal za dobré, aby především v Praze vedle kostelů katolíkům již postoupených, totiž u sv. Mikuláše, u sv. Jiljí a u sv. Jindřicha, bez prodlení také kostely, předešle pikhartům (Českým bratrům) náležející a nedávno zavřené, totiž kostel Betlémský, kostel Božího Těla a kostel sv. Vojtěcha v Podskalí, k službám Božím katolíkům byly odevzdány. Které pak z kostelů farních v Praze ještě postoupeny býti mají katolíkům, a zdali k nim vzat býti má také kostel Týnský v Starém městě pražském, o tom aby kníže z Lichtenšteina usnesl se s arcibiskupem pražským, a co za dobré uznají, aby hned provedl. Zároveň císař nařídil knížeti, aby hned po exekuci proti náčelníkům vzpoury vykonané, druhý nebo třetí den potom, veřejným ediktem (jak předešle kníže sám byl navrhl) *vypovědění byli z království Českého a ze všech zemí k němu přivtělených najednou všickni kazatelé, professoři a učitelé kalvinští a pikhartští* jakož i všickni jiní kněží nekatoličtí, kteří súčastnili se vzpoury minulé jakýmkoliv způsobem, obzvláště pak ti, kteří v kostelích a ve školách četli provolání odbojných direktorův a vyhlašovali přijetí Ferdinanda na království České za nesprávné a neplatné, volbu však Fridricha falckraběte za správnou a platnou schvalovali a jej za krále českého korunovali.

Ale kníže Lichtenštein zdržoval vykonání rozkazu toho, od císaře 2. července r. 1621. opětovaného, v němž viděl nebezpečí všeobecného pobouření myslí nejenom v království Českém sotva jen částečně upokojeném, nýbrž i četných kalvinistů v Slezsku, v Uhrách i v říši Německé, a radil ve zprávě své 14. července r. 1621. císaři podané, aby proto odročeno bylo vyhlášení dotčeného ediktu na dobu příznivější, až odpor Mansfeldův a Bethléna Gábora bude přemožen a císař sobě v moc uvedeno míti bude celé království České; potom že

i práva patronátní odňata býti mohou městům i šlechticům nekatolickým, takže na místa kazatelů kalvinských nebudou dosazováni ani kazatelé evangeličtí, kteří na ten čas bez veliké urážky kurfirsta saského ještě nemohou býti odstraněni, nýbrž jenom kněží katoličtí, z čehož pak větší prospěch vzejde náboženství katolickému. — Tento návrh Lichtenšteinův císař schválil reskriptem, daným 26. července r. 1621., s tím obmezením, aby z kněží kalvinských aspoň nejpřednější původcové vzpoury zvláštními dekrety, provinění jednotlivců obsahujícími, hned byli ze země odstraněni, též aby služby Boží kalvinům a pikhartům byly zastaveny. Mimo to nařízeno bylo Lichtenšteinovi, aby práva patronátní a kollatury při prodávání nebo zastavování statků konfiskovaných veskrz k ruce císaře byly vyhraženy. (Archiv místodržit. R. 109/12.)

Karaffa tímto odročením vypovědění kněží nekatolických velmi jsa rozhořčen, vypravil do Prahy osobu důvěrnou, která by svou horlivostí a opatrností zrychlila při knížeti z Lichtenšteina vykonání dotčeného rozkazu. Byl to Arnošt Platejs, kanovník olomoucký, jejž Karaffa za svého zástupce v království Českém pod jménem generálního vikáře papežského ustanovil a k podporování přidal arcibiskupu pražskému, Janu Loheliovi, který, věkem jsa již sešlý a ochablý, neměl dosti horlivosti k vykonávání toho, čehož sobě Karaffa u věci té hlavně přál. Ale i Platejs u knížete Lichtenšteina málo pořídil, neboť tento, nestavě se rozkazům císařovým přímo na odpor, užíval rozličných záminek, aby jen zdržel vyhnání všech kněží nekatolických, svolil však 27. října r. 1621. k tomu, aby dle cís. nařízení ze dne 18. října jednotliví kněží pro provinění svá byli odstraněni. Tak sesazeni byli s far svých farář u sv. Martina v Praze, Jakub Jakobides ze Stříbra, jenž káral s kazatelny duchovní protestantské, kteříž arcibiskupovi poslušnosť slíbili, pak farář u sv. Štěpána Jan Hertvík, který souvěrce své k poradě do Karolina svolal. (Arch. místodržitel. R. 109.)

Teprve když ke konci r. 1621. Mansfeld, zbraní saskou a bavorskou byv přinucen, z Horní Falce odtáhl a Bethlén Gábor v jednání s císařem vešel, čímž nekatolíkům v Čechách veškera naděje na pomoc zahraničnou byla odňata, změnily se politické poměry tak, že Karaffa, před vyhlášením všeobecného

pardonu (který císař k opětnému napomínání kurfirsta saského uděliti chtěl, do něhož však dle rady arcibiskupa pražského kazatelé a professoři nekatoličtí pojati býti neměli), neustálým naléháním svým císaře konečně pohnul *k obnovení rozkazu, jímž všech kazatelův a učitelů nekatolických vypuzení z Čech* 28. října r. 1621. co nejpřísněji bylo nařízeno.

Rozkaz ten vyhlášen byl veřejným patentem od král. místodržícího knížete z Lichtenšteina 13. prosince r. 1621. vydaným. Tímto mandátem vypovídali se z Prahy ve třech dnech po vyhlášení toho patentu, z celého pak království Českého a zemí k němu přivtělených i jiných zemí a krajin domu rakouského v osmi dnech všickni čeští kazatelé a faráři jakožto přestupníci a rušitelé dobrého řádu a obecného pokoje, kteří byli nejprvnější původcové pozdvižení minulého, když mnozí z nich r. 1618. v neděli Křížovou veřejně v kostelích na kazatelnicích spis stavů povstalých velice jízlivý, bouřlivý a nepravdivý vyhlašovali, lidu obecnému všelijaké klamy předstírali a tak jej proti své pořádné vrchnosti nejvyšší, císaři a králi Matyášovi a králi Ferdinandovi II. všetečně ponukli, od povinné přísahy, dědičné povinnosti a poslušenství odvrátili a tudy k zbytečné, vysokomyslné a škodlivé vojenské výpravě a dalšímu pozdvižení přivedli. Avšak z obzvláštní milosti kazatelům vypověděným se povolilo, aby své mohovité věci s sebou vzíti a nemohovité statky své skrze osoby od nich k tomu dožádané ve třech měsících prodati mohli. Pokudž by pak který z nich po vyjití času, k vystěhování jim uloženého, v Praze nebo někde jinde v král. Českém byl postižen, a to by se na něj vyhledalo, že také vzpoury dotčené účastna se učinil, ten každý měl beze všeho ušetření, jiným k výstraze na hrdle ztrestán býti. Konečně neměl nikdo v nadepsaných J. C. a K. M. dědičných královstvích a všeho slavného domu rakouského zemích kněží vypověděných a do klatby daných po vyjití uložené jim lhůty přechovávati pod uvarováním hněvu a nemilosti a k tomu nápodobného trestání a pokuty neprominutelné. (Jul. Bellus: Comment. l. IV. pag. 379; Skála V. 184; Archiv místodrž. R. 109.)

Hned po vyhlášení tohoto mandátu opustilo Prahu na 40 kněží a kazatelů z národa českého, na něž toliko mandát ten

se vztahoval, aby hledali útočiště v zemích kurfirsta saského. Mezi nimi byli jmenovitě kněží *ze Starého města pražského: Jiří Dikastus z Míříkova,* pastor při kostele Týnském a administrator konsistoře utrakvistské,*) též diakoni jeho *Václav Vitál* a *M. Jan Landsmann, Jakub Jakobaeus,* pastor u sv. Michala, *M. Viktorin Vrbenský* (Verbenius), pastor u sv. Mikuláše, *M. Samuel Martinius z Dražova* pastor u sv. Haštala, *Jakub Jakobides ze Stříbra,* pastor u sv. Martina, *Vít Jaksch* (Jakeš), pastor u sv. Havla, *Jan Luňák* (Lunacius, Domažlický) z Písku, pastor u sv. Jiljí, a diakon jeho *Jan Vrškovský; z Nového města: Vít Fagellus,* pastor u sv. Jindřicha, *Tobiáš Adalbert* z Vodňan, pastor u sv. Klimenta, *Matyáš Etesius,* pastor při větším kostele sv. Vojtěcha, *Matyáš Janda* z Čechtic, pastor u sv. Michala, *Mikuláš Mařík* (Martius) při menším kostele sv. Vojtěcha, *Jan Hertvík* (Hertvicius), kazatel u sv. Štěpána, *Adam Clemens* (Klement) Plzeňský, pastor u sv. Václava nad Zderazem, a *M. Štěpán Holomučanský,* pastor u sv. Petra; konečně *Jan Rosacius Hořovský,* pastor u sv. Mikuláše na Malé straně. Těmto nebylo dovoleno ani toho, aby před odchodem svým ze země s posluchači svými při obyčejném shromáždění církevním v kostele se rozžehnali. Marně také vyhledávali někteří ze starožitnějších lidí při knížeti z Lichtenšteina toho, aby aspoň přes nastávající Hody vánoční s tím vystěhováním kněžstva pod obojí bylo prodlíno. Poněvadž kněžím vypověděným nebylo možná v tak krátkém čase se všemi věcmi se vystěhovati, mnozí z nich poroučeli je k schování a k ruce věrné posluchačům svým. Pročež když někteří z nich potom do Prahy po tichu se vraceli, aby věci své odtud vyzdvihnouti a spolu s sebou ven z král. Českého vypraviti mohli, byvše od výzvědů, na všecky takové věci pilný pozor majících, vyzrazeni, potkávali se dle vyměření patentu s vězeními a pokutami těžkými; jakož se toho dostalo měsíce února r. 1622. i knězi Mikulášovi Kúpovi, na onen čas faráři při kostele sv. Vojtěcha v Podskalí, který, byv v Praze usvědčen, od rychtáře novoměstského do vězení vzat a potom 17. dne t. m. vyzdvižen a na hrad královský Křivoklát mezi jiné vězně královské odvezen byl. (Skála V. 207.)

*) Jiří Dikastus z Míříkova byl od r. 1619. administratorem konsistoře pod obojí a korunoval Fridricha Falckého za krále českého.

Marně ujímal se kurfirst saský kněžstva českého ze země vypověděného, které ho žádalo, aby se za ně u císaře přimluvil. Neboť na jeho stížnosť nejvyššímu hofmistru Adamovi z Waldšteina 21. prosince roku 1621. (10. ledna 1622.) zaslanou, odpověděl Waldštein, že kněží dotčení nebyli pod záminkou účastenství svého ve vzpouře ze země vypovědění, aby na místa jejich dosazeni byli kněží katoličtí; nýbrž že faráři pražští, jsouce sobě vědomi provinění, jehož se účastenstvím v povstání dopustili, hned po vydání mandátu místa svá opustili, která pak dle úmluvy, s obcemi Pražskými učiněné, byla osazena jinými kněžími pod obojí, arciť jenom takovými, kteříž arcibiskupovi poslušnosť slíbili. (Skála V. 212.)

Další prostředky k obnovení náboženství katolického.

Od toho dne, kterého české kněžstvo bylo vypověděno, začínala se v Praze i v jiných městech po krajích proměna ve farářích veřejná a *kostely evangelické odevzdávaly se kněžstvu katolickému,* zvláště rozličným řeholím. Tak poručen byl mezi jinými kostel sv. Václava proti Zderazu na Novém městě již 20. prosince roku 1621. k správě a ke konání v něm služeb církevních řádem církve římské opatu slovanskému. Farní pak chrámy neb aspoň úřad kazatelský v nich měly s povolením arcibiskupovým odevzdány býti k správě Jesuitův. Ale tito, nemajíce dosti kněží (byloť jich v kollegiu pražském jenom devatenáct), převzali jen na Novém městě pražském, kde se toho největší potřeba býti zdála, hned počátkem r. 1622. dva nejhlavnější chrámy farní, totiž u sv. Jindřicha a u sv. Štěpána Velikého, co do obstarávání kázání a počali vykládati katechismus scholastiky svými ve farních chrámech Starého města pražského u sv. Jiljí a u sv. Michala jakož i na Novém městě u sv. Vojtěcha v Smrdařích a v chrámě Božího Těla.

Jakmile chrámy nekatolíkům odňaty a katolickým farářům odevzdány byly, papežský vyslanec Karaffa nařídil vikáři svému v Praze, kanovníkovi Platejsovi, aby k tomu měl kněžstvo katolické, aby *při službách Božích a všech obřadech posvátných užívalo toliko jazyka latinského,* který po dvě stě let z chrámů

českých vyloučen byl; neboť až do té doby konány jsou všechny služby Boží, ba i oběť mše svaté v chrámích toliko jazykem českým. K nařízení tomu konána byla *první mše jazykem latinským* v chrámě sv. Štěpána Velikého na Novém městě pražském již 28. října roku 1621. za té příležitosti, když katolický farář k této faře, obydlené nejprostším lidem, mezi nímž bylo nejméně katolíkův, arcibiskupem dosazován byl. Za tím příkladem pak šly nejdříve všechny chrámy pražské a po nich všecky kostely po krajích českých, takže užívání jazyka latinského při službách Božích bez všeho odporu lidu brzy bylo uvedeno. V jazyku českém napotom čteny a zpívány jediné Pašije neboli Utrpení Ježíše Krista v čas velikonoční, jak bylo obyčejem v Čechách již před zavedením náboženství pod obojí.

Těmi změnami byli všickni stavové a obyvatelé evangeličtí na mysli své velmi zkormouceni, rozumějíce tomu dobře, co dále odtud bude následovati. Měli sice ještě dva chrámy v Praze, v nichž obstarávali služby Boží dva evangeličtí kazatelé národnosti německé, jichž se k návrhu knížete z Lichtenšteina rozkaz na vyhnání kazatelův a učitelů netýkal, poněvadž nebyli ani Češi ani kalvini a nepovažovali se za vinny žádným zločinem; bylo však mnohým z nich známo, že tito němečtí kazatelé jenom doněkud v Praze jsou trpíni jediné proto, aby císař jich vypověděním proti sobě ještě více nepopudil kurfirsta saského, nejmocnějšího z knížat německých, jehož souhlasu potřebí měl na sněmě říšském, do Řezna položeném, na němž hodlal přenésti hodnosť, jíž falckraběte Fridricha zbavil, na svého věrného spojence Maxmiliána Bavorského.

Avšak nuncius papežský Karaffa i Jesuité, spoléhajíce na slib, jímž se císař v Mariacelli, jak svrchu pověděno, zavázal, očekávali dojista, že císař svolí brzy k tomu, aby i tito němečtí kazatelé z Čech odstraněni byli. Zatím Karaffa je dal hlídati spolehlivými vyzvědači, kteří číhali na každé jejich slovo, aby z něho vyvedli obžalobu. A již na počátku r. 1622. obviňoval Karaffa německé kazatele, že, zneužívajíce schovívavosti jim dopřáné k podporování snah falckraběte Fridricha a lajíce katolíkům a jejich náboženství, vyzývají v tajných schůzkách lid k nové vzpouře. Ale ani tyto opětné žaloby Karaffovy neměly

hned žádoucího výsledku; neboť k radě císařských úředníkův uznáno za prospěšno vypovědění těchto kazatelův odložiti až na dobu, kterou se sněm říšský v Řezně zahájiti měl (24. listopadu 1622.), aneb aspoň do té doby, až by se císaři poddal i hrad Zvíkov, jejž vojínové Mansfeldovi dosavad ještě v moci své měli, jakož i hrad Kladský, v němž hrabě mladší z Turnu déleji nežli od roka proti lidu císařskému jej obléhajícímu hrdinsky se hájil. Pročež knížeti Lichtenšteinovi přikázáno, aby choval se trpělivě k oněm kazatelům až do příštích Velikonoc. Z té příčiny k stížnosti evangelického faráře u sv. Trojice na Malé straně, M. Kašpara Wagnera a arcidiakona téhož kostela Sigmunda Schera (Schererz), podané 9. dubna r. 1622. nejvyššímu hofmistru Adamovi z Waldšteina, tehdejšímu zástupci místodržícího knížete z Lichtenšteina, zastavena byla 10. dubna r. 1622. zápověď převora řádu Maltézského u Matky Boží pod řetězem, dle které dotčení kněží nemocné evangelíky, pod právo téhož převora náležející, bez jeho povolení neměli zaopatřovati večeří Páně ani průvodů pohřebních se súčastniti, leda by se odbývaly jenom po tichu bez zpěvů pohřebních. (Archiv místodržitelský, R. 109/29.)

Na počátku roku 1622. též *užívání kalicha při svatém přijímání zakázáno.*

Za oné doby totiž podáváno bylo v Čechách svátosti oltářní ještě pod obojí spůsobou (jak to Čechům od papeže Pia IV. roku 1564. bylo dovoleno), poněvadž mnozí z nejvyšších úředníků císařských měli za to, že ponecháním kalicha při večeři Páně veliké množství Čechů navráceno bude do lůna církve římské, kteří by jinak do něho uvedeni býti nemohli. Naproti tomu Jesuité a generální vikař papežský Platejs naléhali na to, aby odstraněno bylo při večeři Páně užívání kalicha, kteryžto znak samostatné církve české a odporu českého proti Římu na nejvýše nenáviděli. Zvláště pak popíral Platejs rozhodně, že by ponecháním přijímání pod obojí víře katolické nějaké výhody dostati se mohlo a že by odstraněním kalicha bylo se co obávati nové vzpoury; neboť jestliže přísným potrestáním povstalců, vyhnáním kazatelů nekatolických a dosazením kněží katolických dosavad žádný nepokoj nevznikl, tím méně že bude někdo pro věc tu na odpor pomýšleti.

Pročež papežský vyslanec Karaffa k rozkazu papeže Řehoře XV. na počátku roku 1622. vydal nařízení, jímž užívání kalicha při sv. přijímání v Čechách mělo býti odstraněno. Ačkoli nejvyšší úředníci císařští se obávali, že z té novoty vzpoury a záhuby nenapravitelné vzniknou: nicméně přikázáno bylo od arcibiskupa dne posledního února roku 1622. všem kněžím, aby nařízení to hned lidu po kázání oznámili a budoucně při přijímání nikomu nepodávali kalicha (jehož užívání od prvního svolení koncilia basilejského po 185 let v Čechách se zachovalo).

Nařízením tímto počali se říditi kněží v některých městech. Tak zavázal děkan v Litomyšli Vojtěch Hájek (dle zprávy své arcibiskupovi 19. května r. 1622. učiněné) všecky faráře děkanátu svého přísahou, že nařízení papežského budou šetřiti, a radil též, aby nikomu, kdož by sv. oltářní pod jednou způsobou přijímati nechtěl, přisluhováno nebylo svátostmi jinými. Taktéž zavázali se faráři děkanátu Krumlovského a Bechyňského (dle zprávy arciděkana krumlovského) podávati svátosť oltářní pod jednou způsobou, nechtěli však upustiti od svých manželek, ačkoliv arciděkan jich násilně odstraniti hleděl.

Ale mezi kněžími pražskými, navrácenými k poslušnosti a činnými při chrámích katolickému náboženství opět dobytých, nebyl ani jeden, který by se byl odvážil podati jedinou způsobu chleba před nekatolíky navštěvujícími dotčené chrámy.

Zatím 24. března r. 1622., totiž v Zelený čtvrtek oznamovalo se lidu v kostelích pražských po kázání slova Božího, že císař ráčí povolení své k tomu dávati, aby budoucně v Novém městě pražském u sv. Jindřicha a v Starém městě v Týně toliko a nikdež jinde svátosti večeře pod obojí způsobou lidem podáváno bylo. (Skála V. 211.) Karaffa však vypravuje o tom ve své zprávě »Ragguaglio«, zaslané propagandě římské, že politikové vynutili list na knížeti z Lichtenšteina, a povolavše k sobě oba faráře od Matky Boží před Týnem a od sv. Jindřicha, že jim nařídili, jakoby to šlo z rozkazu císaře, aby každému bez rozdílu vyznání podávali svátosť oltářní pod obojí způsobou. Tím povolením se stalo, že farář při chrámě Týnském na Zelený čtvrtek na tisíc nekatolíkům podával velebnou svátosť i pod způsobou vína.

Vikář Platejs nemeškal odporovati tomu povolení, nepořídil však ničeho, a aby aspoň obhájil zákaz užívání kalicha, podával sám tři dny potom ve farním chrámě u sv. Martina svátosť oltářní pod jedinou spůsobou chleba. Tento řád byl pak uveden do ostatních kostelův, ačkoliv nepřestali císařští úředníci tomu na odpor se stavěti.

Avšak papežský vyslanec, dověděv se skrze Platejse o onom pohoršení katolíků v chrámě Týnském, stěžoval sobě trpce u císaře na tento ohavný zločin, dokládaje, že tak hozena byla psům nejsvětější svátosť oltářní knězem katolickým; zvláště naříkal co nejdůrazněji na úředníky císařské, že bez všeho ohledu vkládají se do věcí náboženských, nejevíce ani nejmenší známky poslušnosti k Bohu a k sv. stolici římské, k níž císař povždy se choval s oddaností pokornou. Císař vydal ihned nejpřísnější rozkazy dotčeným úředníkům, aby péči o věci církevní a náboženské zůstavili mužům církevním; za smělosť pak, které se dopustili, dal jim těžké pokárání. Úředníci, považujíce Karaffu a Platejse za původce tohoto pokárání, velmi se popudili proti nim a mimo to, že příkře vyhrožovali Platejsovi, neostýchali se dotknouti se i důstojnosti Karaffovy, dokazujíce arcibiskupovi, že není zavázán poslouchati vyslance papežského ve věci tak důležité, jako jest potlačení kalicha v Praze, neprokáže-li se mu zvláštním listem papežovým, o věci té jednajícím. Ani neopominuli podněcovati dotčené faráře a dodávati jim mysli, vykládajíce jim, aby se nebáli ani vyslance papežského ani arcibiskupa, poněvadž při vládě politické, které v království Českém dle starodávného řádu podrobeni jsou lidé církevní, budou míti vždy ochranu a podporu.

Tím spůsobili, že utrakvistský farář u sv. Mikuláše v Starém městě pražském, kázaje druhou neděli po Veliké noci 10. dubna roku 1622. v chrámě Týnském, opovážil se nařízení arcibiskupovo, týkající se zákazu kalicha, veřejně tupiti, dokládaje, že nebude trpěti, aby papeženci, kteří by rádi opanovali všechno, zapovídali jemu užívání kalicha; i jal se prositi Boha za ochranu domácího starožitného řádu církevního a sestupuje s kazatelny, zvolal: »Nyní dojista dán budu do okovův a jinam odveden.« Těmi slovy roznícen byl lid tak, že počal se bouřiti a že večer dostavilo se ho do tisíce hlav k příbytku farářovu jako na obranu.

Avšak ihned přibyl Waldštein s četným oddělením vojska, jímž nejenom řečený chrám, nýbrž i kollegium jesuitské osaditi a proti všelijakému násilí chrániti kázal. O tom když Karaffa byl zprávu obdržel, vymohl na císaři hned rozkaz, aby dotčený kněz byl jat a odevzdán arcibiskupovi, což bylo bez prodlení vykonáno. (Karaffa: De Germ. sac. restaurat., pag. 123; Schmidl: Histor. S. J. prov. Bohem. t. III., p. 317; Karaffa: Ragguaglio dello stato di religione.)

Skála vypravuje příhodu tu takto: Neděli druhou po Velikě noci dne 10. dubna r. 1622. povstalo náhlé a nebezpečné pobouření lidu v kostele Týnském v Starém městě pražském za příčinou proměn náboženství evangelického v království Českém, na něž stav duchovní tam velmi silně nastupoval. Když totiž král. rychtář staroměstský k nařízení arcibiskupa pražského ráno mezi 8. a 9. hodinou do kostela Matky Boží před Týnem kněze katolického, jemuž nechtěl postoupiti fary dosavadní kněz pod obojí příjmím Locika, pomocí vojska uváděl, právě tu dobu, když tam služby Boží konal dosavadní farář utrakvistický Locika, jenž po dobrém ustoupiti nechtěl; ulekl se lid toho průvodu vojenského, jakožto věci v kostelích pražských před tím neobyčejné, a počal utíkati úprkem ven z kostela s hlukem velikým, takže davem násilným mnozí do mdloby upadli, i dítě jedno, kteréž tehdáž přinesli ke křtu, od lidu do smrti bylo pošlapáno. Jakž se ten pokřik roznesl sem i tam po jiných kostelích všech tří měst pražských, k němuž hned někteří přidali zprávu nepravou tu, jakoby jednuškové (katolíci) kostel Týnský ztéci a nad stranou pod obojí nějaké násilí provésti sobě chtěli: tu také i z jiných kostelů lidé co zděšení utíkali, nemajíce za jiné, než že jim již zahynutí jich nastává, kdežto katolíci pozdvižení lidu se obávali. Protož pro uvarování rozčilení dalšího postaveno bylo vojsko před některé kostely katolické a brzy porozumělo se tomu, že ten pokřik a útěk z kostela Týnského z pouhého toliko podezření povstal. Avšak arcibiskup pražský pokládal za původce dotčeného rozčilení lidu obecného kněze Lociku, který též na kázáních svých k nedověrnosti a rozbroji proti straně pod jednou posluchače své ponoukal a se zpěčoval zadosti učiniti tomu, v čemž se nedávno před tím arcibiskupovi zakázal, že totiž jím, jakožto vrchností svou duchovní, ve všem všudyž se poslušně

spravovati a všech řádův církve římské při službách církevních užívati chce. Protož bylo o něm rychtáři staroměstskému dne 13. dubna poručeno, aby ho z fary vyzdvihl a do vězení arcibiskupa na Hradčany dodal. Odtud potom odvezli ho na hrad Křivoklát a tam, jakž se zpráva dává, hlavu mu stíti rozkázali. (Skála V. 213.)

Tato výtržnosť v Praze zadala příčinu vyslanci papežskému Karaffovi k opětnému naléhání na císaře, aby konečně poslední členové duchovenstva evangelického, němečtí kazatelé a učitelé škol z Prahy byli vypověděni. Ale kníže Lichtenštein, místodržící v království Českém, hledě k velikému hluku, jenž proskakoval o nevoli kurfirsta saského, radil ještě k odročení té záležitosti. Avšak brzy potom podali vyzvědači (Jesuité), jimiž Karaffa, jak svrchu povědíno, německé kazatele hlídati dal, vyslanci papežskému zprávu, že oni kazatelé nepřestávají v lidu rozsévati símě vzpoury, takže jeden z nich 6. července r. 1621. při slavnosti památky M. Jana Husa opovážil se v kázání veřejně pronésti i slova ta: »že právě ti, kteří na popravišti staroměstském tak ukrutně byli odpraveni, jsou mučedlníci, již pro víru a pravdu před očima všech trpěli; oni však, kteří smrť tak ohavnou na ně byli vznesli, že od Boha jako Nero a Diokletián budou potrestáni.« Kterýmiž slovy že onen kazatel na císaře samého narážel. Karaffa nemeškal císaři ihned o tom zprávu učiniti a doléhal naň důtklivě, aby konečně království České před novými zmatky a rozbroji odstraněním jich strůjců bezpečným učinil, dokládaje, že, nebude-li země Česká bez prodlení zcela očištěna od tohoto kvasu, nebude lze se nadíti ničeho dobrého, nýbrž že veškeren prospěch náboženství katolického, když ne navždy, aspoň na dlouhá léta zmařen bude. Ostatně připomenul Karaffa, že vypověděním německých kazatelův ani kurfirst saský ani ostatní knížata německá nemohou býti uražena; neboť, když ani v zemích svých netrpí kněží katolických aniž jim povolují, aby tam školy své měli a služby Boží dle obřadů svých konali: proč by tože nemělo býti dovoleno císaři v zemích jeho? — Císař důvody těmi byv přesvědčen, dal Karaffovi ujištění, že chce říditi se jeho radou, a vydal hned mandát, *jímž majestátní list, Čechům od krále Rudolfa udělený, zrušil.*

Zatím v měsíci únoru r. 1622. bylo poručeno, aby *všichni učitelé evangeličtí akademie Karlovy prázdni byli úřadu svého* a aby archiv a privilegia této akademie skrze komisaře k tomu nařízené byly sepsány a zpečetěny; k rozkazu pak král. místodržícího knížete z Lichtenšteina svolal tehdejší rektor akademie Mikuláš *Troillus* Hagiochorannus (Svatopolský) všechny mistry a členy university a vzdal se za jejich přítomnosti 20. dubna r. 1622. hodnosti rektorské, načež akademie Karlova cís. komisařům k opatrování byla odevzdána.

Potom k rozkazu král. místodržícího knížete z Lichtenšteina skrze komisaře k tomu nařízené pobrány byly 11. července r. 1622. zbraně vrchní i poboční všem měšťanům pražským náboženství evangelického. (Skála V. 224.)

Návrhy k provozování reformace.

V měsících srpnu a říjnu r. 1622. byly ve Vídni porady nejvyšších osob stavu duchovního i světského, k nimž od císaře i místodržící království Českého kníže z Lichtenšteina a nejvyšší hofmistr král. Českého Adam z Waldšteina s písařem zemským Pavlem Michnou, nejdůvěrnějším Jesuitů přítelem a příznivcem, byli povoláni. V poradách těch jednáno zvláště o *spůsobě, kterým by obnovení katolického náboženství v lidu zemí království Českého nejsnadněji a nejrychleji mohlo býti provedeno.* Po dlouhém a dokonalém uvážení té věci předúležité členové porad těch podali císaři zdání své, sepsané v 37 článcích*), z nichž část obsahovala návrhy prostředkův, jimiž by překážky té reformace nejsnadněji mohly se odstraniti; část pak jednala o tom, co by k zvýšení a zvelebení věci katolické v zemích království Českého nejvíce prospělo. *Především ustanoveno nastoupiti na reformaci katolickou v celých Čechách v témž smysle, jak ji prve provozovali jednotlivé vrchnosti a jak ji někdy Ferdinand II. za doby panství svého v Štýrsku co arcikníže k obnovení náboženství s prospěchem dokonalým byl užil.*

*) Spis ten uložen byl dle Schmidla (Hist. S. J. prov. Boh. III. p. 324) v archivě kollegia pražského u sv. Klimenta, Alm. S. Salvat. Seria 10. fascic. 3. n. 3. & 8.

K tomu konci uznáno bylo dle návrhu Jesuitů za nejvýše důležité a nutné: 1. aby akademie Karlova, od nekatolíkův opanovaná, odkudž jako z koně trojského od dob Husových po všechny napotom časy símě kacířství a vzpoury po veškerém království Českém prý se rozsívalo, buď docela zrušena aneb s Ferdinandovou otcův tovaryšstva Ježíšova spojena byla; 2. aby všechna kollegia studující mládeže, jichž mnoho měli utrakvisté v Praze, jakož i všechny školy veřejné i soukromé, pak učitelé a žáci správě arcibiskupa nebo těch, jež by on ve věci té za své zástupce ustanovil, odevzdáni byli; 3. aby nikdo z obyvatelův království Českého neměl práva k soukromému vyučování dítek chovati kacířského učitele aniž posílati dítky ven ze země na akademie a gymnasia kacířská; 4. aby k úřadům zemským jak nejvyšším tak nejnižším nebylo připouštěno nekatolíků, tak jako nepřipouštějí k nim katolíků knížata nekatolická; 5. aby práva obyvatelského (indigenatu) v království Českém a měšťanského jakož i důstojnosti rad městských a obecních nebylo udíleno nikomu než katolíkům; 6. aby právo záduší (patronátní) všech chrámův i filiálek, náležejících stavům a obcím provinilým, arcibiskupovi pražskému postoupeno a navráceno bylo katolíkům všude, kde těmto je odňali kacíři, jako zejména kollegiu jesuitskému v Chomútově; 7. aby přehlídání všech knih, vydaných tiskem v zemi i v cizině, bylo svěřeno Jesuitům; 8. aby ke všem farám byli dosazeni spůsobilí a hodní faráři katoličtí a aby v těch obcích, kde dosavad nebylo žádného cvičení v náboženství katolickém, hned po dosazení kněží katolických měšťané a obyvatelé pod tresty a pokutami určitými byli zavázáni navštěvovati služby Boží a posílati dítky své k cvičení v náboženství katolickém; 9. aby se zřídilo vedle starého semináře chovanců papežských (kollegia papežského) v Praze ještě jiné, pokud možná tomu podobné kollegium, z nichž by vycházelo dostatečné množství kněží, k úřadům církevním dokonale vzdělaných; 10. aby zřídily se z jmění provinilých stavů, koruně České propadlého, dva semináře pro chudé žáky, jeden pro šlechtické jinochy z rodin kacířských, druhý pro měšťanské syny, z nichž by se vychovávali nejenom katoličtí šlechtici i dobří dvořenínė a vojínové, nýbrž i užiteční úředníci pro obce i panské statky; 11. aby z téhož jmění císaři propadlého k dřívějším

sídlům tovaryšstva Ježíšova zřídila se nová kollegia, jedno v Králové Hradci s gymnasiem humanitních tříd, druhé v Klatovech, kde by se vyučovalo mimo studie gymnasijní také dialektice a theologii morální, třetí pak v Kutné Hoře; mimo to aby se založil v království Českém dům pro nováčky Jesuitů (domus probationis) podle onoho v Brně; 12. aby z téhož jmění zaopatřily se důchody k vydržování 150 jesuitů v kollegiu pražském, jež by dosazovalo kazatele k farám pražským i venkovským po veškerém království Českém, jakož i studující theologie z téhož tovaryšstva, již by v kostelích pražských zastávali úřad katechetův.

K těmto článkům, z nichž jsme jenom nejdůležitější co do obsahu jejich zde vytkli, připojeno bylo mnoho jiných návrhů, směřujících dílem k opravě náboženství katolického, dílem k změnám ve správě zemské království Českého. Že pak císař k provedení těchto a těm podobných návrhů mysl a snahu svou obrátil, poznati lze z mandátův, jež kníže z Lichtenšteina brzy po svém příjezdu z Vídně (13. října r. 1622.) jménem císařským vydal, z nichž první *k obnovení úřadů v Praze a jiných městech královských*, druhý *k vypovědění kněžstva německého z Prahy a ze země*, třetí *k obnovení university pražské a veškerých škol* v království Českém směřoval.

Tedy kníže Lichtenštein vedle císařského nařízení ze dne 22. června r. 1622. nejdříve úřad konšelský ve všech třech městech pražských 21. a 22. října r. 1622. obnovil tak, že *všechny konšele náboženství evangelického*, ježto víru svou proměniti a k církvi římské přistoupiti nechtěli, *z úřadů propustil a místa jejich osadil osobami katolickými*, třeba i nehodnými a nespůsobnými, ba skoro ani práva městského nemajícími. Podobně *ve všech ostatních městech královských ustanoveni byli katoličtí úředníci*, totiž hejtman, sudí, první radní a tajemník. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Potom 24. října r. 1622. odeslal místodržící král. z kanceláře své dekret jménem císařským k Hermanovi Černínovi z Chudenic, hejtmanu Starého města pražského, dávaje mu na vědomí, že vzpourou českou *všecky fary a kollatury ve všech třech městech pražských na císaře jakožto krále českého připadly*, takže dle královské vůle jiným kněžstvem pořádným

náležitě mají býti osazeny a opatřeny. K tom příčím, aby hned všem německým kazatelům a správcům škol a augšpurské konfessí se přiznávajícím a na ten čas v Starém i Menším městě pražském se zdržujícím budoucí provozování služeb jejich církevních v kostelích německých jako i ve škole zcela a zúplna dle cís. vyměření na konec zastavil s tím nařízením, aby dotčení kazatelé a učitelé s věcmi svými z království Českého se vystěhovali. A tak ještě toho dne na večer *oba dva kostely staroměstský *) a malostranský **), národu a církvi německé pod obojí na onen čas k vystavení povolené,* od rychtáře a primasa jednoho i druhého města *byly zavříny a zpečetěny.* Kněží pak němečtí, zejména M. David *Lippach* a M. Fabian *Nathus* při kostele sv. Salvatora v Starém městě, M. Kašpar *Wagner* a Sigmund *Schererz* při kostele sv. Trojice na Malé straně, též správcové školní, mezi nimi conrector malostranský M. Pavel *Cruppius*, neobdrževše žádného prodloužení lhůty jim dané, *opustili všichni 29. října r. 1622. Prahu,* ubírajíce se upřímo k Drážďanům. Asi půl míle od Prahy rozžehnali se s posluchači svými, jichž několik set je vyprovázelo, po krátkém promluvení, které k nim učinil slovy pronikavými mistr David Lippach, přední kazatel německý, napomínaje jich k stálosti a setrvání udatnému při pravdě Boží jednou poznalé a vyznalé.***) (Skála V. 233.)

---

*) Nynější český lutheránský kostel u sv. Salvatora v Kostkové ulici; tento kostel sv. Salvatora, r. 1611. od německých lutheránů, přispěním hraběte Joachima Ondřeje Šlika založený (při němž též lutheránské gymnasium bylo zřízeno), r. 1625. odevzdán byl novějšímu řádu Pavlánův i s domem před ním, dosahujícím na náměstí staroměstské, potom r. 1784. i s klášterem Pavlánů zrušen, sloužil za skladiště mincovny, až r. 1864. od aeraru české evangelické obci augšpurského vyznání prodán a od ní k službám Božím zařízen byl.

**) Tento kostel, od německých lutheránů pražských od l. 1611. až 1613. vystavěný a sv. Trojici věnovaný, r. 1624. od císaře bosým Karmelitánům byl odevzdán a 8. září na památku vítězství na Bílé hoře ke cti a chvále Panny Marie Vítězné slavně vysvěcen; bylať v něm na hlavním oltáři postavena kopie onoho obrazu Panny Marie, kterým generál karmelitánů Dominicus a Jesu v bitvě na Bílé hoře císařské vojsko k udatnosti podněcoval.

***) Cruppius neodešel hned z Čech, nýbrž kázal ještě v Turnově, kdež potom byl jat, ale na přímluvu kurfirsta byv propuštěn, odebral se do Žitavy a kázal tam českým vystěhovalcům.

Hned po oznámení dekretu knížecího a vůle císařské v něm obsažené kněžstvu německému dodán byl 30. října (10. listopadu) r. 1622. z kanceláře knížecí jiný dekret inspektorům a opatrovníkům kolleje veliké císaře Karla IV., Michalovi Pečkovi Smržickému z Radostic, perkmistru hor viničných a měštěnínu Starého města pražského, a M. Mollerovi, professoru akademie pražské, v němž poroučelo se jim jménem císařským, *aby Paterovi rektorovi a celé kolleji bratrstva jesuitského u sv. Klimenta* v Starém městě pražském *akademii Karlovu,* jížto oni dosavad v držení a opatrování svém zůstávali, *se vším a všelijakým k ní příslušenstvím k mocnému držení, vládnutí a užívání odevzdali.* V čemž dotčení opatrovníci hned poslušně se zachovali, takže již 14. listopadu 1622. rektor kollegia svatoklimentského P. Coronius převzal akademii Karlovu, jejíž název proměněn byl na Karlo-Ferdinandovu universitu. Universita tato, jejímž rektorem byl zároveň rektor kollegia jesuitského, rozmnožena byla novými důchody. S akademií Karlovou odevzdány byly Jesuitům též tři kostely, totiž sv. Klimenta, papeže mučedlníka, u vsi Buben na Letné u Prahy, sv. Pankráce za Vyšehradskou branou a kaple Bethlehemská (sv. Neviňátek); pak devět kollejí studujících, jež se bursy nazývaly. Zároveň *převzali Jesuité vrchní dozor nade všemi školami v království Českém jakož i censuru všech knih.* *) Neboť téže doby bylo nařízeno od knížete z Lichtenšteina z ponuknutí Jesuitů přehlídání skladů všech knihkupců, kteří jakékoli knihy přespolní latinské, německé i jiné do Prahy přiváželi a prodávali; při čemž popisovalo se bedlivě, kdo z knihkupců dotčených jaké knihy v skladech svých mají, s tou při tom zápovědí jim učiněnou, aby pod tu chvíli žádnému ze stavův a obyvatelův král. Českého ani komu jinému z těch knih zinventovaných ani jedinké neprodali až do dalšího knížecího o té věci vyměření a rozkazu. Nad to nade všecko *odstraněno bylo též uctění památky M. Jana Husa;* neboť k radě Jesuitův a k naléhání Karaffovu císař vydal nařízení, aby svátek Husův, jenž podle ústavních zřízení

*) Marně protestoval proti tomu jakož i proti odevzdání university Jesuitům arcibiskup pražský Lohelius. zvláště pak jeho nástupce kardinál Harrach, který po dvacet let práv svých na universitu též beze všeho úspěchu se domáhal.

království Českého do řady svátkův dvorních a úředních naroveň s katolickými zaznamenán byl a až potud 6. července slavně se světil, byl vymazán z českého kalendáře. Zároveň nařízeno bylo, aby jmenovaného dne již r. 1622. všechny chrámy byly uzamčeny.

Kurfirst saský, jemuž kníže z Lichtenšteina listem, daným 27. října r. 1622., uzavření kostelův evangelických a odstranění německých kazatelů podle cís. poručení oznámil, vzav též zprávu od M. Davida Lippacha a jiných kazatelův německých ze země České vypovědených, jak se s nimi dálo, neopominul 2. (12.) listopadu roku 1622. ke knížeti z Lichtenšteina zaslati list, v němž ho žádal, aby se přičinil o to, by dotčené vypovědění na svém místě netoliko zastaveno, ale i to s pilností opravdovou opatřeno bylo, aby se skrze zapovědění svobodného provozování náboženství evangelického někde nějaká nová potrzka, pozdvižení a jiné obtížnosti nezběhly a neurodily. O touž věc dopisoval se na Lichtenšteina 17. (22.) listopadu r. 1622. obšírně a pronikavě i doktor Matyáš Hoë z Hoëneggu, dvorní kazatel kurfirsta saského, jenž v listě svém nejprve poukázal k tomu, jak přetěžce v myslích svých byli pohnuti všickni evangeličtí stavové a knížata v Římské říši zapovědením náboženství evangelického v Čechách a zavřením kostelův evangelických v Praze; obzvláště pak ujišťoval Lichtenšteina, že kurfirst saský, jenž pro J. M. C. hrdla i života svého, ano i všechněch lidí poddaných se odvážil, jedině proto, aby království České císaři do rukou zase se dostalo, ničímž více a tížeji zarmoucen býti nemohl, jako zprávou tou, že evangelické náboženství v nejvyšší ohavnosť a ošklivosť vzato jest a jemu ani místa volného již se nepřeje ani dopřáti nechce, čímž prý nakládá se s vyznávači víry evangelické daleko hůře nežli s židy, těmi hroznými a ohavnými Ježíše ukřižovaného rouhači a blahoslavené Marie Panny utrhači, jimž přece přeje se svobody té, aby mohli školy své pod ochranou J. M. C. míti, kdežto evangeličtí proti všem výsadám a slibům, od císaře jim daným, ze všech kostelův vyhnáni a vystrčeni býti mají. Konečně Hoë žádal knížete, aby spolu s panem hrabětem z Martinic takové a těm podobné příčiny pohnutelné a důležité císaři přednésti ráčil, tak aby rozkaz k uzavření kostelův evangelických byl odvolán. (Skála V. 245.—252. — Archiv místodržitelský. R. 109/12.)

Ale kníže z Lichtenšteina kurfirstovi saskému i jeho kazateli zdvořile se vymlouval a ten celý příběh na vůli a rozkaz císařský vztáhl, dokládaje, že císař měl slušnou a spravedlivou příčinu a právo s takovou pokutou přikročiti k Čechům, kteří minulou vzpourou o všecky všudyž své starobylé svobody, privilegia a majestáty samoděk se připravili.

Tím však kurfisrt v zjitření mysli své ukojiti se nedal, nýbrž dopisoval se o uzavření kostelův a vyobcování kněží německých z království Českého na samého císaře velmi tuze a podstatně. Listem, daným 9. (19.) listopadu r. 1622. císaři, připomínal, v jak velikou nelibosť a nepřízeň upadl tehdy, když s císařem proti povstalcům českým se spojil, při knížatech evangelických, kteří jemu téměř ne mylně předpovídali, že vítězství toho konec bude náboženství evangelického odstranění; on však že nedbal takových protimyslností, nýbrž dověřuje se zámluvě císařské, jemu listem ve Vídni 6. června r. 1620. učiněné, že toho ničeho nemá se co obávati, knížatům evangelickým a zvláště dolejšímu kraji saskému silně a podstatně se zavázal, že pomoc císaři od něho a jiných knížat poskytnutá jediné k tomu cíli se vztahovala, aby císař království a zemí od něho odpadlých zase v celosti dosáhnouti mohl, a ne aby odtud jaká nejmenší úhona, ujma a zkrácení náboženství evangelickému budoucně díti se měla. Pročež že snažně žádá císaře, aby milostí svou k němu, jakožto spojenci svému, nakloniti se ráčil a kostely evangelíkům odňaté jim navrátiti a otevříti poručil též proto, že vzpoura minulá ne od lidí duchovních povstala, ale od mužů politických, v úřadech vysokých a předních zůstávajících, kteří měli moc lidem duchovním rozkazovati, lidé pak duchovní týmž představeným svým na odpor se stavěti ani moci ani práva a svobody žádné neměli, a zvláště poněvadž národ německý *(evangelíci němečtí) jakožto lidé přespolní, cizí a v zemi České pohostinní Čechům v předsevzetí jich ani domlouvati ani žádné nejmenší překážky a vyměření nějakého činiti nemohli,* nýbrž pod správou a ochranou defensorů jim představených zůstávali a jimi se ve svých věcech říditi a spravovati musili. (List ten viz Skála V. 252—259.) I mnozí důvěrníci císařovi, kteří již dříve Karaffovu radu jakožto nevčasnou ve věci té zamítali, radili nyní císaři důtklivě, aby

žádosti kurfirsta saského vyhověl, dokládajíce, že Karaffa, jenž k tomu dílu a předsevzetí radil, jest vskutku úhlavním nepřítelem císaře a že to s ním neníní dobře a upřímně, poněvadž svou radou jen veřejný pokoj ruší a k nové válce podněcuje.

Těmito všemi důvody jsa znepokojen, císař předsevzal si věc tu dle přání důvěrníků svých k žádosti kurfirsta příznivě vyříditi a zrušiti dekret, jímž kazatelé němečtí byli vypověděni. Avšak opět v pravý čas tu byl Karaffa, jak on sám o sobě píše (Karaffa cit. p. 162), aby císaře kleslého na mysli pozdvihl a k setrvání v díle počatém srdce mu dodal, an pravil, že Božské Prozřetedlnosti se zalíbilo císaři uděliti vítězství proti nepřátelům jeho, zvláště pak církve katolické, aby konečně přece v Čechách po dvoustoletém bouřlivém kacířství panování potlačené náboženství katolické hlavu pozdvihlo, zvítězilo a pokoje nabylo; pročež že císař přihlížeti má k tomu, aby toho vítězství slávy nezatemnil nařízením, počátému dílu přímo odporujícím a císaře i Ferdinanda jistě nehodným. Mimo to otcové tovaryšstva Ježíšova, jimž od důvěrníků císařových předložena byla k rozřešení otázka, »*zdali bez skvrny hříchu císař mohl a ještě nyní může trpěti kacíře v Praze a zdali jejich vypovědění může zrušiti*«, podali o věci té zdání své takto: »Císař po tolika vítězstvích trpěti že nemůže kacířství, třeba mu z toho i mnohá protivenství povstala; neboť taková snášelivosť že by se rovnala novému připuštění tak škodlivé a zhoubné sekty, kteráž by nemohla, kdyby vinou císařovou nabyla času, býti zničena bez velikého krveprolití a veškerého Německa i duší spousty nejbídnější. Zajisté, že kdyby vlci takoví od stáda Páně byli zahnáni o mnoho dříve, mnohem méně duší bylo by získalo peklo a mnohem více Kristus, a království České kdyby bylo setrvalo v jedné svaté katolické víře, nikdy nebylo by se uvrhlo v oné stálé bouře a nehody, jež od časův Husových utrpělo.« Také papežský vikář kanovník Jan Arnošt Platejs souhlasil s dobrým zdáním Jesuitův a vyslovil se proti navrácení kostelův evangelíkům zvláště, protože, dovolen-li bude kazatelům německým návrat do Prahy, ukazovati se bude k tomu, jakým právem tito k chrámům byli navráceni a čeští kněží vypuzeni, kteříž pak, jsouce ordinováni od superintendentů, téhož práva dovolávati se budou.

Toto Jesuitův a Platejse o věci té mínění jakož i ona důtklivá slova Karaffova pohnula císaře k tomu, že v žádosť kurfirsta saského, jemuž ve zvláštním listě, daném v Řezně 21. (31.) listop. r. 1622., se omlouval co do jednání svého proti evangelickým,*) nesvolil, nýbrž že hned knížeti z Lichtenšteina listem, daným 30. listopadu r. 1622., nařídil, aby v počatém vyhánění kazatelův evangelických a v obnovování katolického náboženství stále a vytrvale pokračoval. (Archiv místodrž. R. 109/12.)

Marny byly také přímluvy k císaři učiněné na sněmě říšském 24. listop. r. 1622. v Řezně od vyslancův saských a brandenburských, kteří strany reformace české soudili tak: »že žádného dobrého a trvanlivého pokoje a bezpečnosti není se nadíti, jestliže by té předsevzaté reformaci české i jiným věcem jí se dotýkajícím příhodně zpomoženo, kostelové evangeličtí zase zotvíráni, veřejné a všeobecné amnestie (prominutí všech přečinění) všechněm vesměs uděleno a mysli lidí poddaných vyzískány nebyly. Nemělo-li by se pak od dotčené reformace české upustiti, že země císařské všecky na dokonalé pozoufání přijdou a lidé poddaní, povedou-li život bez služeb Božích a svobodného náboženství provozování, že budou dokonce bohaprázdní Epikurové; proti tomu pak, budou-li míti náboženství své proti vší vůli své zjinačiti nebo pryč ze země a vlasti své se odebrati, že císař na větším díle mužského pohlaví země své zbaví a tudy je nad míru obnaží a ztenčí aneb nebude moci na takové lidi povětrné, kteří proti svému dobrému svědomí a ne z upřímného náboženství milování, pro samo toliko pohodlí časné, se k jiné víře přiznávají, v ničemž nejmenším se bezpečiti, mnohem pak méně se jim v čem důvěřovati.« (Skála, V. 277). Avšak všechny obavy v císaři dotčenými přímluvami vzbuzené opět zapuzeny byly ustavičným napomínáním od vyslance papežského, zvláště pak důtklivými slovy biskupa a knížete würzburského Jana Gottfrida z Aschhus (prosapiae Aschhusanae), jenž císaři ve věci té váhajícímu pravil, že lépe jest upadnouti do rukou lidských nežli do rukou Boha živého, z nichž by nikdo nemohl císaře osvoboditi. A poněvadž také kurfirst kolínský a vyslaný kurfirsta trierského jakož i arcibiskupové salcburský a mohučský reformaci českou ponechali dobré vůli císa-

*) List ten viz Skála V. 259—266.

řově, odhodlal se císař žádosti kurfirsta saského nepovoliti, zvláště proto, že němečtí kazatelé evangeličtí účastnili se též povstání stavů českých, kteří dobrovolně se nepoddali, nýbrž mocí byli překonáni.

A tak k rozkazu císaře vydal kníže Lichtenštein již ke konci měsíce listopadu r. 1622. k naléhání Karaffy, jenž neměl dosti na dvojím předešlém *kněžstva pod obojí vypovědením z království Českého, nový mandát* a rozeslal jej i po všech krajích, v němž opět poznovu všecky a všelijaké kněze nekatolické a kazatele evangelické, kdekoliv by se v zemi dosavad podtají zdržovali a přechovávali, k tomu přísně přidržel, aby v málo kolikasi dnech z téhož království vyšli a jeho nyní i na časy budoucí na konec prázdni byli, nechtějí-li, jsouce kdekoli usvědčeni a postíženi, beze vší milosti s pokutou a trestáním těžkým se potkati.

Ale ani ta pohrůžka obnovená nevystrašila všechněch z Čech, nýbrž vždy přece mnozí z nich zdržovali se ledakdes pod ochranou pánův nekatolických neb i na některých statcích katolických, zvláště v krajinách chebských a chlumských, jež byly sousedy Saska a tvrdily, že náležejí k císařství, nikoliv ke koruně České; pak v kraji Litoměřickém, kde je podporoval nekatolický pán Vilém hrabě Vchynský z Vchynic, též v krajích Boleslavském, Čáslavském a Hradeckém, na panstvích katolických pánů Albrechta z Waldšteina a Jana Rudolfa Trčky. Také jich několik zůstalo v oněch městech, v kterých byli ubytováni vojáci nekatoličtí; zvláště pak v Kutné Hoře bylo ještě 21 kněží, kteří, z okolních míst vypověděni byvše, tam se usadili, kníže pak Lichtenštein vyhnati je se zdráhal, poněvadž se obával, že by lid v dolech se zbouřil a pracovati nechtěl. Byli to jmenovitě: Jiří Pauli, Cyprian Pešín, Vít Jaksch, Václav Carion, Jiří Vít (Viti), Jan Kubín, Mikoláš Sebastus, Jan Mathiades, Jan Klaudian, Sigmund Těšík, Jan Joram, Jan Neustup, Tomáš Dentulinus, Jan Přístrach, Jakub Martis, Jan Vyšota, Jan Podolský, Sigmund Fisch, Jan Luxinus, Mikuláš Novocollinus a Jiří Šiškář. Avšak i těmto k naléhání Jesuitův od nejvyššího mincmistra Viléma Ilburka z Vřesovic 27. července r. 1623. poručeno bylo, aby před západem slunce z města a v osmi dnech ze země odešli.

Mezi kněžími z království Českého r. 1622. a 1623. vypověděnými, jichž bylo mnoho set, nalézali se mimo kněze,

svrchu již uvedené, zejména tito: M. Ondřej Kracovský, děkan v Domažlicích, Jiřík Galli, děkan v Sušicích, Jan Fleischmann z Mladé Boleslavi, M. Václav Melissaeus, farář v Hrušově (neb Rašovicích), Jiří Sequenides, děkan v Litoměřicích, M. Martin Mylius z Vodňan, M. Daniel Alginus, farář ve Vraném na statku kapitoly sv. Víta, M. Jan Koupil (Caupilius, Kempel), děkan a superintendent v Slaném, Petr Kreuziger, děkan v Stříbře, Jan Zelkowin, jinak Regius, děkan v Žatci, M. Václav Schindler, děkan v Poděbradech, Jan Herites, pastor v Touškově, Sigmund Těšík z Kutné Hory, M. Matyáš Perlitz, děkan v Berouně, Jakub Hrabaeus, děkan v Hradci Králové, Pavel Winkler, senior v Chrudimském dekanatu a farář v Semiměši, Jiří Oeconomus, děkan v Chrudimi, Pavel Roubíček (Raubitz), děkan ve Velvarech, M. Mikoláš Hanzlin, Josef Albín z Písku, pastor v Únhošti, Jan Thaddaeus, farář v Jičíně, Jan Bezdiky, farář v Kopidlně, Zachariáš Keimann, farář praedikant v Jitravě (Pankraz), Jiří Laurentius, farář v Lípě České, Pavel Mikan, farář v Dubé (Daube), Matěj Krocin (Krocinovský), farář v Rychnově, Krištof Dörffel, farář v Boru (Haida), Jonáš Scultetus, farář v Doksech, Mikoláš Schramm, farář v Jestřebí (Habichtstein), Christof Lichtner, farář v Mimoni, Melichar Gerlach, farář v Brníši (Brims), Tomáš Kellner, farář v Radoušově (Grabern), Jiří Profelt, farář v Kamenici Č. (Kamnitz), Matyáš Georgines, farář v Teplicích, Jakub Schober, farář v Jáchymově, a jeho diakoni Řehoř Richter a Pavel Münch, Martin Felmer, pastor v Duběi (Aicha), Gregor Roscher, farář v Jablonném.

Nedostatek kněžstva katolického a prostředky, jimiž se tomu mělo spomoci.

K náležitému obnovení víry katolické v Čechách nebyl dostatek domácího kněžstva katolického, takže po vyhnání kněží evangelických obyčejně několik někdejších osad farních musilo býti spojeno v jednu, ačkoli mnoho kněží řeholních z Polska do země bylo povoláno, kteří však byli v jazycích zemských nezběhlí a z většího dílu nepravostem a mrzkostem druhu nej-

sprostšího oddání, čímž více škodili obnově náboženství katolického, nežli jí byli na prospěch.*)

Aby tomuto nedostatku řádných kněží katolických bylo spomoženo, obnoveno a nově zřízeno bylo při kolleji jesuitské u sv. Klimenta v Praze na vychování chudých studujících, kteří by se stavu duchovnímu oddali, *mnoho vydatných nadání,* k nimž zvláště náležela: 1. *Nadání semináře chovanců papežských* (seminarium alumnorum pontificum), které již roku 1575. papež Řehoř XIII. při kolleji jesuitské v Praze pro 12 chudých synků šlechtických založil, vykázav na vydržování jich ročně 200 dukátů, a r. 1584. na ročních 1530 dolarů říšských zvýšil pro 20 chovanců, totiž 8 z Čech, 3 z Slezska, 2 z Lužice, 2 z Kladska, 2 z Braniborska, 2 ze Saska a 1 z Hesska; kdyby však ze zemí mimo Čechy nebylo žádných chovanců, měla se uděliti všecka místa Čechům. Toto nadání hned po vítězství bělohorském bylo obnoveno a od papeže Urbana VIII. r. 1627. zvláštní listinou potvrzeno, takže z něho ročně 1400 zl. jesuitskému semináři sv. Václava vycházelo. — 2. *Nadání od královny Anny*, manželky krále Matyáše I., založené listinou, danou 11. listopadu r. 1618., takže z úroků summy 15.000 kop míš. na statku Mělnickém královně pojištěné, ročních 900 kop míš. vydržovati se mělo v konviktě jesuitském 10 alumnů, s polovice šlechticů, s polovice takových, kteří k stavu kněžskému vzdělati se měli. — 3. *Nadání království Českého* (fundatio Regni) od *Albrechta z Waldštcina* r. 1622. zřízené z pokuty 10.000 kop míš., kterou složili někteří židé pražští za pardon udělený jednomu bohatému židovi k smrti provazem odsouzenému, protože koupil od vojáků klenoty v ceně 8000 zl. knížeti z Lichtenšteina z příbytku jeho ukradené.**) Z úroků dotčené výplaty za hrdlo židovo, u obce Starého města pražského uložené, vychovávati se měli v konviktě jesuitském

*) O nevázaném, zpustlém a pohoršlivém životě kněží katolických uvedl mnoho příkladů Krasl ve spise »Kardinál Harrach«, str. 225—229.

**) Waldštein, hledě krádežím a loupežím od císařského vojska, zvláště od vojáků Neapolitánských, r. 1621. valně provozovaným, zabrániti, vydal přísný rozkaz, znějící takto: *Kdokoliv by, ať si křesťan ať žid, věc jakoukoli, jež by z krádeže pocházeti mohla, od vojska k prodeji nabízenou, koupil, pokutován budiž na hrdle.*

hoši židovští, kteří by k víře katolické přistoupili, a kdyby se jich nedostávalo, na místě jejich jiní mladíci buď ze stavu vyššího nebo takoví, kteří by se stavu duchovnímu oddati chtěli. — 4. *Nadání Ferdinandovo*, založené roku 1622. od císaře Ferdinanda II., jistinou 60.000 kop míš. na statcích konfiskovaných, Ronšperku, Udrči a Újezdě nade Mží, Severýnovi Táhlovi z Horšteina prodaných, zůstavenou, z níž úroky na vydržování chovanců císařských v jesuitském semináři sv. Václava vycházeti měly. Počet chovanců těch ustanovil císař listinou nadační, danou 22. července r. 1630. na 22 jinochů českých ze stavu panského a rytířského s tím doložením, že z přebytku, pokud postačí, i jinochové stavu nižšího v semináři vydržovati se mají. Fundace tato přenesena byla r. 1645. na statek *Středokluky*, od Jesuitů k ruce seminaria sv. Václava koupený. (D. Z. kvat. 298, M. 21 & 306, E. 18. — Schmidl, Hist. Soc. Jes. III. 353.) — 5. *Nadání alumnátu pro budoucí kněze v království Českém*, k němuž Ferdinand II. r. 1629. ze statků konfiskovaných značnou summu (na 100.000 zl. vynášející) kolleji u sv. Klimenta k ruce konviktu sv. Bartoloměje vykázal s tím ustanovením, aby chovanci tito po vysvěcení svém na kněžství zvláště na fary královské kollatury byli dosazováni. V listě, 12. listopadu r. 1629. arcibiskupovi zaslaném, praví Ferdinand: »Majíce o tom jisté zprávy, že by v království Našem Českém jak z příčiny nedostatku kněží a farářů tak také náležitého pro ně vychování mnohé fary buďto špatně anebo dokonce od mnoha let kněžími osazeny nebyly, takže mnozí poddaní u víře sv. katolické od nich přijaté málo vyučováni aneb v čem jsou zrůst brali, udušeni bývají... jakož pak k tomu cíli a pro fedrunk tak vysoce potřebné věci, aby budoucně kněží nedostatek nebyl, jistý alumnát v městech našich pražských jsme ustanoviti ráčili, a neopomine J. Emin. pan kardinál na to zvláštní zřetel míti, aby kněží všude posluchače své chvalitebným a příkladným životem předcházeli, v bázni Boží a v náboženství katolickém cvičili a vyučovali.« — Z dotčené summy k ruce alumnátu pojištěno bylo: *a)* 15.000 kop míš. na statku Chvalech, který r. 1652. pro neplacení úroků kolleji u sv. Klimenta k ruce konviktu sv. Bartoloměje byl postoupen (D. Z. 141, E. 28.); *b)* 25.000 zl. rýn. r. 1630. na statek Jindřichův Hradec

hraběnce Lucii Otilii Slavatové půjčených (D. Z. 96, J. 26); *c)* 10.000 zl. rýn. r. 1630. na statku Floriana Jetřicha hraběte ze Žďáru (D. Z. 96, L. 15.); *d)* 20.000 zl. rýn. r. 1631. a 1639. na statku hraběte Sezymy z Vrtby (D. Z. 96, M. 25 & 97, E. 24.); *e)* 5000 zl. rýn. r. 1639. na statku hraběte Jaroslava Bořity z Martinic (D. Z. 97. E. 21.); *f)* 7000 zl. rýn. r. 1639. na statku Bernarda hraběte z Martinic (D. Z. 97, E. 23 & 102, N. 14.); *g)* 3000 zl. rýn. na statku Hlubočepech (D. Z. 97, K. 14.); *h)* 7468 zl. na statku Trmici (D. Z. 97. L. 4.); *i)* 5000 zl. rýn. na statku Jana Hertvíka hraběte z Nostic (D. Z. 97, Q. 19.).

Mimo nadání vytčená *odpomoženo býti mělo nedostatku kněží katolických* k naléhání vyslance papežského Karaffy především *zvýšením příjmů duchovenstva, pak zřízením nových klášterů v městech pražských, též lepším nadáním starých klášterů,* k čemuž větším dílem vynakládáno býti mělo jmění, konfiskacemi účastníkům vzpoury odňaté.

Duchovenstvo katolické, nejsouc spokojeno s tím, že mu statky v čas vzpoury odňaté po bitvě bělohorské byly navráceny*) a k potřebám jeho značné summy peněz poukázány, žádalo též za navrácení všech statků, které mu náležely v době předhusitské. Přede všemi ucházel se při císaři *arcibiskup pražský Jan Lohelius* hned po vítězství bělohorském o navrácení všech statků k arcibiskupství předešle náležejících. Žádosti jeho opětované vyhověno bylo jenom poněkud, takže mu r. 1621. bylo darováno panství konfiskované Týn nad Vltavou, kteréž mu císař listem daným 27. července r. 1620., již byl připověděl, v summě odhadní 52.000 kop míš. se statkem Hněvkovickým za 10.958 kop míš. odhadnutým. To však arcibiskupovi nedostačovalo; pročež žádal opět za postoupení některých panství a statků císaři v pokutě připadlých, zejména statků Horšova Týna, Rožmitálu, Heršteina, Řečice Červené, Rychnova Nového, Pelhřimova, Příbrami a Chejnova. Ale poněvadž příkladu arcibiskupova následovali všickni proboštové a opatové všech klášterů, jmenovitě opat strahovský Kašpar Questenberg i panna kněžna kláštera sv. Jiří na hradě pražském Žofie Albinka z Helfenberku (dle cís. reskriptu ze dne 25. srpna r. 1622.); tehdy poža-

*) O těchto statcích viz Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách, str. XXIV.

davky arcibiskupa a ostatního duchovenstva, o nichž dle cís. reskriptu ze dne 13. června r. 1622. král. místodržící kníže z Lichtenšteina podati měl dobré zdání své, od král. komory za neskromné a přemrštěné byly uznány a proto také od císaře jsou zamítnuty. Před tím jenom *klášteru dominikánskému v Budějovicích* darován byl vedle císařské resoluce ze dne 15. ledna r. 1621. statek Poříčí v summě odhadní 6000 kop míš.; potom *kolleji jesuitské u sv. Klimenta v Praze* náhradou za škody v čas vzpoury utrpené darovány 27. března dvory v Jenšteině a Dechtarech a statek Sluhy v summě 20.800 kop míš., též ze summy trhové za statek Tuchoměřice 16.000 kop míš. jakož i domy v Praze Langenbrukovský v summě 15.000 kop míš., Peldřímovský s vinicemi a Švihovský se zahradou v summě 3000 kop míš. a 8 vinic při městě Mostě; pak *klášteru plasskému* postoupeny r. 1621. vsi Rybnice, Kaznějovs, Hradiště a Žichlice náhradou za jiné vesnice, a darovány r. 1622. vsi Kačerov a Královice; konečně *klášteru dominikánskému sv. Máří Majdaleny v Praze* postoupeny r. 1622. za deputát zadržalý statky Helvichovský a Henichovský v summě 12.682 kop míš., Bašt Malý za 8.970 kop míš. odhadnutý a dům Rygrův v Praze v summě 850 kop míš.; *klášteru pak zbraslavskému* statek Komořany v summě 6000 kop míš. a mimo to náhradou za požadavky jeho na statcích Auspických v Moravě 77.459 kop míš. (90.368 zl. rýn.) vedle cís. resoluce ze dne 25. srpna r. 1622. — Z toho vysvítá, že r. 1621. a 1622. katolickému duchovenstvu darováno bylo statků konfiskovaných v jedné summě za 146.268 kop míš. a na penězích vykázáno 77.459 kop míš.*)

Teprve r. 1623. na přímluvu vyslance papežského Karaffy od císaře darovány a vedle nařízení král. místodržícího Karla knížete z Lichtenšteina 8. července odevzdány byly *arcibiskupovi pražskému Arnoštovi Vojtěchovi sv. pánu z Harrachu* na srážku summy 400.000 kop míš., od císaře jemu povolené a vykázané, statky konfiskované Rožmitál, Řečice Červená, Rychnov Nový,

*) Patrně mylná jest zpráva, podaná od Gindelyho v »Dějinách povstání českého« (díl IV., str. 460.), že duchovenstvu katolickému v Čechách během r. 1621. a 1622. darováno bylo statků konfiskovaných v summě na $1^1/_2$ millionu tolarů páčené.

Klečna a Zachotín v summě odhadní 280.911 kop míš. bez všech závad, takže dluhy na nich vězící král. komora převzala. Téhož roku vedle cís. listu ze dne 23. ledna a 19. června z milosti darovány a postoupeny byly *opatu kláštera strahovského* (na hoře Sion) Kašparu Questenbergovi statky Milevsko a Želiv, za 130.000 kop míš. odhadnuté; potom vedle cís. resoluce ze dne 13. května *kolleji jesuitské u sv. Klimenta v Praze* na srážku fundace jí od císaře v summě 400.000 kop míš. udělené darovány byly v summě 200.000 zl. rýn. (171.429 kop míš.) statky Rochov, Tečíněves, Úšť, Libešice, Jistěrpy, Levín, Verneřice a Vrbice; pak *kolleji jesuitské v Chomútově* náhradou za deputát darovány statky Běšice a Nové Sedlo v summě 22.884 kop míš.; *proboštovi, děkanovi* a *kapitole kostela Všech Svatých na hradě pražském* postoupen byl k dědictví statek Choteč, za 13.323 kop míš. odhadnutý; *proboštovi vyšehradskému* statek Žitenice v summě 17.000 kop míš.; *klášteru sv. Jiří v Praze* vsi Bořeňovice a Sedlec za 9219 kop míš. odhadnuté; *kapitole kanovnické v Passově* statky Hotovice a Habartice v summě 20.000 kop míš. a *děkanovi téže kapitoly* statek Kamberk za 17.803 kopy míš.; *klášteru kladrubskému* náhradou za jiné vsi postoupeny statky Holostřevy, Benešov a Výrov za 11.206 kop míš. odhadnuté, pak r. 1624. statky Tisová a Trnová v summě 16.026 kop míš. a za statek Touškov náhradou 25.553 kopy míš.; *klášteru teplskému* r. 1623. k užívání odevzdány a teprve r. 1642. darovány byly vsi Budče a Rozněvice; *klášteru slovanskému v Emauzích v Praze* r. 1624. darováno 4000 kop míš. ze summy trhové za statek Myškovice; konečně r. 1627. darovány byly *klášteru Cistercianek v Pohledě* statky Rauštain a Termesify v summě 8280 kop míš.

Naproti tomu r. 1627. od císaře zamítnuta byla žádosť arcibiskupa za postoupení panství Pelhřimovského, před dávným časem k arcibiskupství Pražskému náležejícího, kteréž obci Pelhřimovské r. 1577. od krále Rudolfa II. za dědictví zpupné bylo prodáno. Aby však za takové statky duchovní, které za doby husitské a následující kostelům byly odňaty a od králů českých z nutné potřeby osobám světským prodány nebo jinak postoupeny, nějaké náhrady duchovenstvu se dostalo, uzavřena byla od císaře Ferdinanda II. s papežem Urbanem VIII., který 7. čer-

vence r. 1629. práva na dotčené statky duchovním odňaté císaři postoupil, ve Vídni skrze vyslance papežského kardinála Jana Bapt. Pallato, arcibiskupa pražského Arnošta z Harrachu a splnomocněnce císařské, Maxmiliána hraběte z Trautmansdorfu, Viléma hraběte Slavatu a Ottu svob. pána z Nostic, *smlouva solní (contractum salis)*, dle které cís. resolucí ze dne 22. března r. 1630. odváděno býti mělo duchovním v Čechách po 15 krejcařích z každé velké bečky soli do země přivezené. (Arch. místodrž. G. 72/23. — D. Z. kvat. trhový zlatý III., B 20 a kvat. relat. nebeské barvy II. N. 22.)

Summa všech statků, duchovenstvu katolickému od roku 1621—1630. darovaných, obnášela 1,035.018 kop míš.;*) mimo to prodáno bylo statků konfiskovaných osobám duchovním za levnou cenu v jedné summě 168.204 kop míš., jmenovitě statek Polna r. 1623. biskupovi olomouckému kardinálu Dietrichšteinovi za 150.000 zl. rýn. Konečně obdrželi Jesuité ze statků, Albrechtovi z Waldšteina a jeho přívržencům r. 1635. konfiskovaných, statky Tuří a Hubojedy v summě 30.533 zl. na srážku 112.600 zl. jim k professnímu domu od císaře vykázaných, též statky Saclíř a Žireč v summě 117.216 zl. rýn. k nadání domu pro nováčky u sv. Anny ve Vídni. Nejvíce statkův obdrželi Jesuité v summě 377.107 kop míš., pak arcibiskupství Pražské v summě 343.869 kop míš.**)

Takto nabylo katolické duchovenstvo prostředků nejenom k řádnému vychování svému, nýbrž i k odstranění nedostatku kněžstva katolického.

Aby však reformace katolická v lidu rychleji byla provedena, ustanoveno bylo též *zřízení nových klášterů v Praze*. Tak odevzdán byl r. 1623. farní *kostel sv. Václava* na Zderaze v Novém městě pražském s někdejším dvorem krále Václava IV. *Bosákům řehole sv. Augustina*. Potom r. 1624. někdejší kollegiátní *kostel sv. Jiljí* v Starém městě pražském s farními kostely starodávnými *sv. Štěpána ve Zdi* a *sv. Jana na Zá-*

*) Dle zprávy vyslance papežského Karaffy císař věnoval za ten čas, po který Karaffa vyslancem papežským u něho byl, přes 1,200.000 zlatých rýn. k účelům náboženským. (Schmidl III., pag. 956.)

**) Obšírné zprávy o všech statcích dotčených viz Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách.

bradlí co filiálními dán byl *Dominikánům*, kteříž až dotud v kláštěře u sv. Františka (jemuž se již u blahoslavené Anežky říkalo) přebývali a tento klášter navrátivším se jeptiškám řádu sv. Kláry postoupili. Téhož času (r. 1624.) dal císař zánovní *protestantský kostel sv. Trojice* (nynější kostel Panny Marie Vítězné) v Menším městě pražském mnichům bosým *Karmelitánům*, a r. 1625. druhý *protestantský kostel sv. Salvatora* v Starém městě novějšímu řádu *Pavlánů*. Potom r. 1627. dostaly se dva z hlavních farních kostelů staroměstských řeholníkům, totiž kostel sv. Havla *obutým Karmelitánům* a kostel sv. Michala *Servitům*, kteří při nich kláštery vystavěli; též obdrželi mniši *Barnabité* starý farní *kostel sv. Benedikta na Hradčanech*, a r. 1628. odevzdán byl i farní *kostel sv. Mikuláše* v Starém městě pražském *Premonstrátům strahovským*, jejichž opat Kašpar z Questenberga k témuž kostelu několik domů sousedních přikoupil k zařízení alumnátu pro řád svůj. — Mimo to vykázány byly *některým klášterům nové důchody*; tak poskytnuto Dominikánům a Augustiniánům po dvou tisících dolarů; též dáno tisíc a dvě stě dolarů ročních důchodů bratřím sv. Františka z Assisi, klášterníkům u sv. Jakuba v Starém městě, aby mohli zříditi školu na jméno sv. Antonína z Padue, v níž mělo míti opatření 12 osob, které by kázáním a příkladným životem uváděly lid na cestu pravou.

Ale všecka opatření vytčená, jimiž spomoženo býti mělo nedostatku kněžstva katolického, zůstala skoro bez výsledku. Neboť hodnostáři duchovní užívali statků nabytých výhradně k vychovávání vlastnímu a nepřispívali ničím k vzdělání a rozmnožení kněžstva, zvláště světského, o něž i sám arcibiskup pražský málo dbal, maje více na zřeteli výhody a prospěch řeholí.*) Z té příčiny nepřibývalo kněží světských tou měrou, jakou jich bylo potřebí k vydatnému provádění reformace, a z toho vysvětliti si lze, že ještě r. 1630. i za let následujících

*) Teprv r. 1631. přistoupil arcibiskup k založení semináře pro vzdělání kněží světských, zakoupiv k tomu účelu v Starém městě pražském bývalý králův dvůr s domem Hruškovským od Polyxeny z Lobkovic za 15.428 kop m., kterážto summa k žádosti jeho od Propagandy v Římě z kasy solní byla zapravena. (Krásl: Kardinál Harrach, str. 160. — Bílek Dějiny konfiskací, str. 191.)

větší počet farních kostelů zůstával bez správců duchovních. Tak v děkanství Litomyšlském r. 1630. z 21 far osazeny byly jenom tři, na Chrudimsku pak r. 1636. osazeno bylo 19 a r. 1637. bylo tamže při 61 kostelích farních a 101 filiálních toliko 21 kněží stálých a 5 výpomocných. I města královská byla r. 1637. (dle zprávy arcibiskupa samého) špatně opatřena správci duchovními, větším dílem Poláky neb poběhlými řeholníky, poněvadž se jinších hodnějších kněží nedostávalo. A ještě r. 1638. byl v krajích nedostatek kněžstva tak veliký, že na čtyry, pět i více mil vzdálí nebylo žádného kněze, jenž by lid po vesnicích zůstávající vyučoval; protož od král. místodržících 29. května r. 1638. nařízeno bylo hejtmanům krajským, zvlášť kraje Rakovnického, aby držitele statků vyzvali, by vždy aspoň tři z nich společně jednoho faráře vydržovali. (Arch. místodrž. R. 109/12.) Poměry tyto nebyly mnohem lepší ani na konci r. 1649., což patrno jest z toho, že na ten čas i na komorních panstvích z 46 far, jichž kollatorem byl sám arcibiskup pražský, toliko 12 bylo faráři osazeno.*)

Že za takových poměrů přece *první reformace katolická v království Českém aspoň poněkud se dařila, zásluhu toho přičítati dlužno zvláště Jesuitům*, kteříž, vynikajíce horlivostí náboženskou jakož i mravným životem, na ten čas neobyčejným při kněžstvu ostatním, svědomitě pečovali o nápravu lidu nekatolického missiemi svými, kteréž ovšem skoro veskrz *mocí vojenskou byly podporovány*, o čemž na místě svém obšírněji pojednáme. Ale snaha Jesuitů často byla marna, když lid od nich k víře katolické mocně obrácený po jejich odchodu nebyl při ní udržován a zachován, protože, nemaje žádných duchovních pastýřů stálých, zůstával obyčejně bez dalšího vyučování a tudíž vracel se k předešlé víře své, v níž však často do všelijakých bludův upadal, zůstaven jsa též beze všeho vyučování odnímáním knih nekatolických a zamezováním schůzek s praedikanty svými.

*) Viz Bílek: »Stav far r. 1650.« v Památkách archaeologických a místopisných, díle XIII.

Obnovování náboženství katolického mezi lidem a obyvateli nekatolickými.

Po vyhnání kazatelův a učitelů nekatolických českého i německého jazyka a národu přikročilo se hned k obnovování katolického náboženství mezi lidem a obyvateli pod obojí předně po Praze, potom i sem a tam po krajích v městech královských a na statcích stavů vyšších, kdež dosazovalo se dle možnosti kněžstvo katolické na fary do kostelův evangelických.

Pročež mnozí z vyznávačů náboženství evangelického, vidouce, že všecka naděje jejich mizí a hyne, kterou dosavad měli ještě o nějaké milosti císařské — že totiž císař, ohlédna se na přímluvy i služby vzácné kurfirsta saského, vždy někde svobody nějaké evangelickým pozůstaví a propůjčí — *počali r. 1622. od náboženství svého k církvi římské odpadati,* někteří ze mdloby a křehkosti těla, jiní s rozmyslem svým zdravým a v té naději celé, že tudy budou moci přicházeti k větším statkům i k úřadům předním zemským i obecným, někteří pak z pouhého strachu a obávání se soužení a trápení rozmanitých, vidouce očitě, jak se již vůbec dálo od Jesuitův a jiných katolíků tuhých, že téměř žádných obřadův evangelických v kostelích trpěti nechtěli ani při svých vlastních kněžích. Neboť v tu dobu odbyli z kostela sv. Mikuláše v Menším městě pražském jednoho kněze katolického proto, že dovoloval literátům anebo žákovstvu obyčejné písně adventní při Rorate zpívati, dosadivše na jeho místo jiného kněze horlivějšího. Také zapovídali se všudyž po kostelích i žalmové bratrští.

Mezi těmi evangelickými, jižto v ty časy náboženství své starodávné proměňovali obzvláště proto, aby milosti císařské užiti a časná zboží i úřady sobě zachovati mohli, byly měsíce listopadu r. 1622. tyto osoby přední a nad jiné vznešené, totiž: *Ferdinand Libšteinský, svob. pán z Kolovrat* na Hokově; *Petr Vok Švihovský z Ryzmburka,* napotom přísedící král. soudu; *Karel Mracký, sv. pán z Dubé* na Svojšicích; *Štěpán Jiří z Šternberka* na Postoloprtech a Pátku, pán přes 60 let starý, který však manželky své Veroniky ani dětí mladších neměl k tomu, aby příkladu jeho následovaly, takže dotčená paní při víře své až do smrti setrvala i s mladší šlechtičnou, kdežto

ostatní dcery a syn po některém létu také se odvrátili od víry mateře své.

Také z professorův akademie pražské někteří oblíbili sobě r. 1622. obecenství a společnosť církve římské, zejména *Daniel Basilius z Deučenperku* (Deutschenbergu), professor mathematiky a fysiky, jenž po třikráte hodnosť děkanskou na fakultě filosofické zastával a po přestoupení svém k náboženství katolickému primátorem malostranským, potom sekretářem při dvorské kanceláři české a radou při appellacích se stal a r. 1628. zemřel; pak *M. Jan Campanus Vodňanský*, professor umění poëtického a jazyka řeckého, jenž byl šestkrát děkanem filosofické fakulty a třikráte rektorem university a netoliko v království Českém, nýbrž i mezi cizími národy jména a pověsti slavné dosáhl pro své básně latinské, zvláště pro své žalmy a písně církevní. Tento Campanus, aby před Jesuity, kteříž ho řečmi a sliby svými úlisnými nejdříve v stálosti jeho zviklali a potom i dokonce k víře katolické obrátili, dokázal svého dokonalého a nelícoměrného odstoupení od strany víry pod obojí, k vůli a žádosti jejich sepsal ódu latinskou k poctě blahoslavené Marie Panny. Proto byl Campanus po smrti své († 14. prosince 1622.) od Jesuitů velice vychvalován básněmi latinskými i řeckými.

Konečně i mnozí měšťané pražští přihlašovali se k poslušnosti církve římské; mezi kterýmižto měšťany novoměstskými byl v tu dobu i Jan Římský z Kosmáčova, měštěnín a osoba radní téhož města, jenž dle vysvědčení kněze osady Štěpánské Jakuba Kociana z ponuknutí vlastního svého svědomí do lůna církve katolické se přivinul. (Skála V. 282.)

Kdož však se rozmýšleli přichytiti se víry katolické, rozličným spůsobem počali se týrati a pronásledovati. Tak vyšel ke konci r. 1622. v Praze mandát otevřený jménem císařským od knížete Lichtenšteina, v němžto zapovídalo se těžce všechněm nekatolickým: jestliže by kdo z nich podtud v náboženství svém předešlém zemřel a před smrtí svou k víře katolické se nepřihlásil, aby tělo jeho nikdež u žádného kostela ani na žádném hřbitově městském nebylo pochováno.*) (Skála V. 241 & 274. — Schmidl: Hist. Soc. Jes. III. 327.)

*) Totéž protivenství nechybilo se ani židův, na něž též bylo uloženo, aby se dali u víře katolické s pilností vyučovati; ale oni věděli

S jakou snažností o to všudyž po straně katolické bylo usilováno, aby víra evangelická k nejvyššímu ztenčení a snížení byla přivedena a obnovení náboženství katolického úplně bylo provedeno, tomu se může vyrozuměti i z některých případností r. 1623. se zběhlých jakož i z mnohých nařízení, k tomu konci vydaných r. 1623. a za let příštích, jak ihned vyložíme.

Především papežský vyslanec Karaffa uznal za nutno *zapověditi naprosto užívání kalicha*, takže na počátku r. 1623. svátosť oltářní již jenom pod způsobou chleba podávati se měla. A aby již nikdež nepozůstávalo ani nejmenšího znamení náboženství pod obojí, naléhal Karaffa i na to, aby s průčelí chrámův a s jiných míst výsadních a posvátných *odstraněny byly kalichy*, znaky to kacířské, obzvláště pak onen veliký kalich měděný v průčelí chrámu Týnského, jejž tam Pražané před 161 lety za krále Jiřího Poděbradského na vysoký štít prostřední nad kamennou sochou téhož krále Jiřího postaviti dali. Avšak nebylo nikoho, kdo by se odvážil straně pod obojí, v Praze tehda ještě dosti mocné a četné, pohanění takové učiniti, až konečně jesuita P. Jiří Ferus (Plachý), kazatel český u sv. Salvatora v kolleji jesuitské, povzbuzen krajanem svým kanovníkem Janem Ctiborem Kotvou, na onen čas správcem chrámu Týnského, dílo to, dle mínění Kotvy hrdinské, podnikl a je pomocí scholastikův a představeného semináře chudých studujících v kolleji jesuitské Ezechiele Landera vykonal. Studenti vylezli v noci 17. ledna r. 1623. na štít chrámu Týnského, sňali s něj onen ohromný kalich a vyňali i meč z ruky sochy krále Jiřího, jako k ochraně kalicha vytasený, a tak sprostili nejhlavnější chrám pražský tíže ohavné, jak jesuita Schmidl (Histor. Soc. Jes. provin. Bohem., tom. III., str. 431.) vypravuje. Na týž štít chrámu Týnského postavena byla potom na místě sochy krále Jiřího socha císaře Ferdinanda II., obnovitele náboženství katolického v Čechách, a místo kalicha zaujala 27. září r. 1627. socha Matky Boží ve zlaté záři, jíž prý měla zapuditi Matka světla slepotu husitskou. Na to sňaty byly kalichy i se všech kostelův po veškerém království Českém, ano i se zvonů tyto

dobře, jak sobě z toho pokušení pomoci, uvolivše se dáti císaři v jistých lhůtách 300.000 tolarů říšských.

znaky odklizeny jsou skoro všude.*) *Kostely pak, před tím památce Jana Husa a Jeronýma zasvěcené, zrušeny* a ujaty jsou od strany katolické, která je znovu posvětiti dala, vymetavši z nich i křtitelnici i stolice; tak posvěcen byl 4. července r. 1623. k poctě sv. Leopolda kostelíček, památce Jana Husa a Jeronýma zasvěcený, který na blízku nynějšího kostela karmelitánského v Menším městě pražském stál; s kostelíka toho sundány též zvony, původně jména Jana Husa a Jeronýma mající, kteréž pak byly přelity a na věži kostela karmelitánského Panny Marie Vítězné zavěšeny. (Skála V. 314.)

Potom vydán byl r. 1623. dle vybídnutí Karaffova od knížete z Lichtenšteina mandát, v němž pod přísnými tresty všem *nekatolikům se zapovídalo, aby se k provozování náboženství svého ani k poradám za žádnou vůbec příčinou nescházeli.* Když pak o vánočních svátcích r. 1623. v kostele u vesnice *Vysoké* blíže Hory Kutny dráhně obyvatelův evangelických z města Hory Kutné a jeho okolí se shromáždilo, aby službám Božím obcovali, připadlo na ně nenadále z Kutné Hory jezdectvo císařské s důstojníky Benedou z Nečtín a Lažanským právě v tu dobu, když k stolu Páně přistupovali, a nakládalo s nimi velmi krutě; neboť vojáci svláčeli a strhovali s lidí šaty, některé z nich až do naha odhalivše, mnohé pak z nich, zvláště kněze Jiřího Bartu kyjmi téměř na smrť zbili; též oplatky a víno posvátné po zemi rozsypali a rozlili i kalich nohama šlapali. (Skála V. 303.) — Téhož roku sousedům a *obyvatelům města Brandýsa nad Labem* pod obojí přijímajícím od cís. hejtmana téhož panství za příčinou náboženství vyměřeno bylo *zabavení živnosti městské, řemesel a obchodů, též zapověděno jim těl mrtvých na hřbitově pochovávání* a nařízeno do 4 neděl z města se vyprodání; k žádosti jejich, 24. dubna

*) V některých městech však zachovány jsou až na naši dobu znaky kalicha na branách a jiných budovách veřejných, ačkoliv mnohým příliš horlivým kněžím katolickým byly pravým trnem v očích a jejich zařízením byly odklizovány. Tak naléháním děkana kapitoly královéhradecké zcela oddlabán byl asi r. 1858. kalich z obrazu kamenného na městské bráně Pražské v Hradci Králové; též na velkém zvonu kostelíčka sv. Jana Křtitele na Kopečku u Nového Hradce blíže Hradce Králové, jenž r. 1530. k památce mistra Jana Husa byl vystavěn, vydlabáno jest, jak podnes lze viděti, »M. Husa«.

r. 1623. císaři podané, dána jim lhůta jenom až do sv. Trojice, takže 30. května t. r. žádosť svou za prodloužení lhůty opakovali. (Arch. místodržit. R. 109/12.) V touže dobu převor u Matky Boží pod řetězem *v Menším městě pražském* nařídil při poddaných svých, kteříž k tomu duchovenství náleželi, aby buď katolickou víru přijali aneb *domův a živností svých* do jistého času *prázdni byli*. (Skála V. 330.)

Konečně r. 1624. přikročeno bylo k dokonalému provádění reformace katolické po veškerém království Českém. Neboť 9. dubna r. 1624. prohlášen byl cís. patent, k naléhání papežského vyslance Karaffy 29. března t. r. vydaný, dle něhož *netoliko v Praze a v ostatních městech královských, ale i po veškerém království Českém na statcích panských a soukromých jakýchkoli nemělo býti provozováno jiné náboženství mimo katolické.* Dle toho vztahovati se měla reformace jenom na měšťany a poddané nekatolické a nikoli ještě také na obyvatele stavu panského a rytířského.

I.

Oprava náboženství v městech královských.

Počátek této opravy v jižních Čechách a v Praze.

Tato oprava počala se prováděti, jak již svrchu praveno, r. 1622. vypověděním všech kněží nekatolických a osazováním far duchovními katolickými jakož i odnímáním obcím práva patronátního a kollatur k ruce císařově, zvláště pak rozličným pronásledováním a týráním nekatolických měšťanů. Bylo-ť po mínění papežského vyslance Karaffy uznáno, že jedině týráním a trýzněním Čechové mohou k rozumu přijíti a na cestu dobrou zpět uvedeni býti. *) Že takovým spůsobem reformace v Praze r. 1622. a 1623. prováděti se počala, již v úvodě jsme pověděli.

Podobně předsevzata byla reformace nekatolického obyvatelstva královských měst v jižních Čechách, kde za doby vzpoury r. 1618.—1620. král. města Písek, Prachatice, Vodňany, Týn nad Vltavou, Sušice a Tábor k dokonalé zkáze byla přivedena, a tudíž předpokládati se mohlo, že nepatrný zbytek měšťanstva, těžkým soužením vojenským a bídou nevypravitelnou přemožený, nebude míti odvahy odporovati nápravě náboženské, zvláště když k jejímu provedení nařízeni tam byli za cís. komisaře pověstní cís. plukovníci Don Baltasar de Marradas a Don Martin de Hoeff-Huerta.

Počátek reformace této učiněn byl v městě *Táboře*, které bylo déle nežli dvě stě let útočištěm a shromáždištěm nepřátel církve katolické, takže se zdálo, že obyvatelé jeho, z nichž nebyl ani jediný katolíkem, tvrdošijně setrvají při náboženství předků

*) Cognitum fuit, solam vexationem Bohemis posse intellectum praebere eosque in bonam viam dirigere. (Caraffa: Comment., pag. 102.)

svých. Když však město r. 1621. v měsíci listopadu vzdalo se Donu Baltasarovi de Marradas, a působením jeho na začátku r. 1622. dosazen tam byl za děkana kněz kapitoly vyšehradské Ondřej Klement Kokoř (Koker), přičiněním jeho, zvláště pak *vyhrožováním konfiskací statků všem nekatolíkům, nepřipouštěním jich k stavu manželskému a jinými tresty*, pomocí tří jesuitů, z kolleje pražské tam vyslaných, již o Velikonocích r. 1622. obráceno bylo na víru katolickou 50 nejpřednějších měšťanů, jichž příkladu brzy potom ostatní sousedé následovali, takže již o Velikonocích r. 1623. skoro všickni měšťané táborští k víře katolické se přiznávali.*) (Dle zprávy děkana Kokoře arcibiskupovi pražskému 20. května r. 1622. podané. — Caraffa: Relation., pag. 135. — Schmidl: Hist. Soc. Jesu, III. 331.) — Ale poněkud jinak měla se věc ta dle zprávy cís. kapitána a gubernatora města Tábora, Maxmiliána Bechlera (Pechler), rytíře z Meningu a na Vránovicích. Tento oznámil 21. dubna r. 1623. královskému místodržícímu knížeti Karlovi z Lichtenšteina, že na poručení jeho všechnu obec města Tábora před sebe na radnici povolal a jich napomínal, aby podle vůle J. M. C. k zpovědi šli a k sv. církvi katolické se připojili, avšak že ti lidé jeho napomenutí sobě lehce váží a poručení J. M. knížete zanedbávají, opovažujíce se jemu to v oči mluviti, jestliže J. M. C. ruku a pečeť uhlídají, tehdáž že chtějí to učiniti. Zprávě své Bechler přiložil odpověď zápornou, jakou mu dali vůdcové lidu, Jan Senežatský, Vavřinec Hruška, Joachym Nedělka, Jan Hufecký, Jan Balhoň, Jan Klap, Jan Záhonec, Viktorýn Zástěra, Matyáš Žlutický, Daniel Valenta, Jan Boreyčko, Pavel Kršňák, Daniel Pakosta, Jan Mlčerym, Václav Portytor a Karel Sedlář, kteří všichni se prohlásili, že od víry pod obojí, v níž od rodičův svých byli vychováni, do poslední hodiny neustoupí a k víře katolické, ku které předešlí císařové nikoho nenutili, přistoupiti nemohou. Zvláště pak jejich hlavní vůdce *Jan Chvátal* (Chvatelius), za času vzpoury primas Tábora a komisař při direkci stavů**), podal na otázku cís.

*) Odměnou za službu vytčenou děkanu Kokořovi, napotom prelátu a děkanu kostela pražského, na poručení královské komory české ze dne 18. října r. 1629. dáno bylo 233 kop míš. ze summy za domy po emigrantech v Táboře král. komoře připadlé. (Arch. místodrž. C. 215, T. 1.)

**) Jeho jmění všecko potom v pokutě bylo ujato. (Viz Konfiskací str. 1229.)

rychtáře, co by v příčině přijímání velebné svátosti večeře Kristovy učiniti mínil, gubernatorovi odpověď tuto: »Bůh, kterýž zpytuje srdce i ledví člověka, ten ví, žeť nic nového, nebývalého ani rozumem lidským vymyšleného nežádám a nevyhledávám; ale žádám toliko zůstaven býti při tom, co Kristus vší církvi kšaftem svým nařídíti ráčil, co apoštolové po něm a vedle nich vyvolená nádoba Páně sv. Pavel činil, co po těch učedlníci jich Ihnakus a Dionysius, co za těmi sv. otcové Tertulian, Cyprian a j. učili, drželi a zachovávali, co podnes církev řecká nepochybně drží a zachovává, co na koncilium basilejském za spravedlivé uznáno a vůbec vyhlášeno, nač se zřízení zemské a vykonané přísahy slavných císařův a králův českých vztahují, a na konec co samá katolická konfessí, ne před mnohými lety, s povolením tehdejšího arcibiskupa pražského vůbec vydaná, ne potupy, ale schválení hodné býti poznává; toho pravím samého vyhledávám a toho užiti žádám, čeho dosavad (pokud mně vědomo) žádnému v tomto království zbráněno není, totiž: požívání těla a krve P. N. J. Krista, a tak celého Krista (jakž napsal Tomáš Aquinas) pod obojí způsobou; neruše skrze to lásky křesťanské s těmi, kteří na jedné způsobě chleba přestávají a vedle ní celého Krista, pravého Boha a člověka, z víry přijímají. A abych příčinou toho mého křesťanského ohlášení nařízení V. M. pane gubernator, v čem tupiti neb ztenčovati měl, toho mne Pán Bůh ochovati rač; nýbrž mimo to na milostivou vůli J. M. Kníž. a vedle toho na šťastný příjezd sem do tohoto království J. M. C. jakožto po P. Bohu naší nejvyšší vrchnosti se odvolám; na něj s potěšením očekávám a v té i jiné příčině jemu se srdečně těším. — Co se ceremonií a řádův církevních dotýče, jak nyní tak i napotom jim obcovati, při službách Božích ve dni nedělní, sváteční i jiné obzvláštní od církve nařízené trvati, a pokudž bych při kterém článku víry na pochybnosti a nedorozumění zůstával, o to se s lidmi duchovními raditi a od nich dokonaleji vyučován býti chci. V čemž jsem té jisté a konečné k V. M. naděje, že toto mé upřímné v mysli mé se pronesení, an se tu mého věčného spasení vysoce dotýče, laskavě přijíti, a mne při něm do další milostivé vůle J. M. C. aneb J. M. Kn. zůstaviti ráčíte. Vašim Mil. v službách volný Jan Chvatelius.«

Avšak odpor měšťanstva táborského byl r. 1624. přemožen.

Neboť 12. dubna r. 1625. podal cís. rychtář, purkmistr a konšelé města Tábora presidentu král. komory české zprávu, že na předešlé napomenutí téhož presidenta vedle cís. vůle a rozkazu všickni sousedé v městě i podruzi k víře katolické přistoupili, zpověď sv. vykonali i také velebnou svátosť pod jednou způsobou přijali. Pro kteréžto poslušenství a příklad jiným městům učiněný král. komora při císaři přimluviti se slíbila, aby téhož města od všelijakých obtížností a těžkostí osvobodil, napomínajíc obec, aby vedle cís. vůle nikoho v městě dále netrpěli, kdo by se s nimi nesrovnal ve víře katolické. A tak obci Táborské již r. 1625. vedle cís. resoluce ze dne 2. listopadu navráceny byly vesnice Měšice a Lhota Zarybičná, které hned r. 1626. obec na vychování kněží zastavila. Z města pak pro náboženství odešlo 25 sousedů do ciziny. (Dějiny konfiskací, str. 1224—1230. — Arch. místodrž. C. 215, T. 1 & 2/8.)

Po příkladě Táborských řídili se měšťané král. města *Pelhřímova*, jimž, ačkoliv za doby vzpoury císaři a králi svému věrnosť a oddanosť stkvělým způsobem byli dokázali, přece všecky statky obecní r. 1623. k ruce král. komory byly zabaveny. Aby tyto statky, jichž postoupení arcibiskup pražský při císaři vyhledával, obci byly zachovány a navráceny, přistoupili všickni sousedé a obyvatelé města i s lidem poddaným již na počátku r. 1624. dobrovolně k náboženství katolickému a přislíbili, že budoucně dle vůle císařovy mezi sebou v obci žádného trpěti nebudou, kdo by se s nimi v náboženství srovnati nechtěl. Jenom čtyři sousedé, kteří k náboženství katolickému přistoupiti nechtěli a z nichž měšťan Kadrhalt proto přes jedenáct týdnů držán byl u vězení, odešli z města. (Arch. místodrž. C. 215, P. 15. — Dějiny konfiskací, str. 1169.)

Také sousedé města *Týna nad Vltavou*, které r. 1620. od Dona Baltasara de Marradas bylo vydrancováno a vypáleno, potom pro účastenství své ve vzpouře všech práv měst královských zbaveno a se statky svými r. 1621. arcibiskupství Pražskému darováno, přivedeni byli od r. 1623—1625. k víře katolické beze všeho odporu; zvláště pak přičiněním jesuitů, z kolleje pražské tam vyslaných, obráceno bylo r. 1625. ještě 54 osob. K farnímu kostelu v městě dosazen byl od arcibiskupa správce duchovní, který též farní kostel v Chrášťanech řídil. (Děj. konf., str. 1241. — Schmidl: Hist. Soc. Jesu, III.)

Podobně beze všeho odporu přijali od r. 1623—1625. víru katolickou měšťané král. města *Písku*, kteří po dokonalé jeho zkáze ještě při živobytí zůstali, jakož i ti, kteří v městě, cís. plukovníkovi Donu Martinovi de Huerta r. 1623. do těžké zástavy přivedenému, znova se osazovali. K obrácení jich přispěli též jesuité kolleje pražské, kteří r. 1623. čtyry sousedy a r. 1625. na 72 osob církvi katolické získali. Jenom šestnáct obyvatelův opustilo pro náboženství město zbavené všech statkův obecních, mimo zádušní stateček Chýšku, kterýž obci na vychování správce duchovního a školního a k zaopatření chudých byl ponechán. Huerta však po celou dobu čtrnáctiletou, v které město zástavou držel, zanechal chrámů, fary, školy a špitálu v stavu zpustlém; též farní kostely v Putimi, v městysi Heřmani a v Chýšce neměly správců duchovních. Teprve cís. resolucí ze dne 12. ledna r. 1642. navrácen byl obci Písecké k zádušním potřebám čtvrtý díl ze statků jí konfiskovaných, patronátní však právo vyhrazeno bylo císaři. (Děj. konf., str. 1178 a n. — Schmidl III.)

Konečně přistoupili dobrovolně k víře katolické všickni obyvatelé král. horního města *Kašperských Hor* (Reichenšteinská Hora, Bergreichenstein), válkou schudlého, jemuž statky obecní byly ponechány, protože větší počet sousedů byl již předešle katolický.

Naproti tomu zpěčovali se sousedé král. měst *Sušice, Prachatic* a *Vodňan* přistoupiti k víře katolické, takže snaha jesuitů z kolleje pražské, r. 1622—1623. tam působících, zůstala bez valného účinku. V městě *Sušici*, kde r. 1623. jesuité toliko 50 měšťanů obrátili, spoléhali se ostatní sousedé na úmluvu s cís. generálem Don Baltasarem de Marradas při vzdání se města 27. září 1620. uzavřenou, dle které také zůstaveni býti měli při náboženství svém a správcích církevních. Když však článek ten schválen nebyl cís. resolucí ze dne 21. května roku 1624., kterouž ostatní články úmluvy dotčené byly potvrzeny, přemožen byl odpor nekatolických měšťanů od gubernatora města Dona Martina de Huerta vkládáním vojska do domů jejich, takže r. 1624—1625. všickni (až na 13 sousedů pro náboženství z větší části do Uher odešlých) k víře katolické přistoupili a 8. ledna r. 1626. král. místodržícího žádali, aby ubytování

jízdectva Huertova byli osvobozeni. Přece však město Sušice jenom dle jména bylo katolické; neboť ještě r. 1629. objevilo se tam na 600 nekatolíků, kteří téhož roku působením děkana městského Hermanna a cís. komisaře reformačního Jana staršího Kavky z Říčan pomocí jesuitů kolleje pražské byli obráceni. R. 1635. bylo obyvatelstvo města mimo několik židů veskrz katolické; jenom lid poddaný z vesnic nepřicházel k správě Boží. (Děj. konf., str. 1216. — Arch. místodrž. R. 109 12. — Schmidl III. 970.)

Také v městě *Prachaticích*, které r. 1620. na mizinu a záhubu bylo uvedeno, pak r. 1621. všech výsad a svobod král. měst jakož i statků zbaveno a k panství Krumlovskému připojeno, nepatrný počet sousedův odnímáním živností a uvězňováním k přijetí víry katolické r. 1625. byl přinucen a teprve r. 1628. zbytek nekatolíků přičiněním jesuitů kolleje krumlovské obrácen. (Děj. konf., str. 1194. — Schmidl III. 897.)

Podobným spůsobem přivedeni byli k víře katolické též tvrdošijní obyvatelé města *Vodňan*, které se statky svými i zádušními r. 1623. cís. plukovníku Donu Baltasarovi de Marradas zástavou bylo postoupeno. Ačkoli Marradas k nápravě Vodňanských užíval prostředků nejpřísnějších, přece teprve r. 1628. posledních 275 osob nekatolických působením jesuitů kolleje krumlovské k náboženství katolickému přistoupilo. Na potřeby zádušní a obecné Marradas dával Vodňanským 553 kopy míš. ze statků jemu zastavených. Když však r. 1628. gubernatorovi města Servaciu z Fossen všecky důchody na pět let pronajal, nedostávalo se obci ničeho ani k potřebám zádušním, takže tam přes rok žádného kněze nebylo. Taktéž nechtěl dědic Marradasův, Don Francisco de Marradas, Vodňanským na nejvýše zchuzeným od r. 1638. ničím přispívati ani k vychování děkana, jemuž obec ročně 220 zl. dávala. Pročež Vodňanští opětně, avšak marně, od r. 1630. obraceli se k císaři s žádostí za navrácení statků zádušních do zástavy pojatých. Teprve r. 1710. vedle cís. resoluce ze dne 16. července postoupil kníže Schwarzenberg Adam František obci Vodňanské statky zádušní i městské proti složení summy 70.000 zl. (Děj. konf., str. 1249. — Schmidl III.)

Tak jako v městech Sušici, Prachaticích a Vodňanech, přikročilo se r. 1624. podle cís. poručení daného 29. března t. r.

k reformaci v ostatních král. městech, která však potkala se s odporem velmi tuhým, *obzvláště v Praze*, ačkoli nejpřísnějšími prostředky byla prováděna.

Hned po vyhlášení cís. mandátu svrchu dotčeného od král. místodržícího knížete z Lichtenšteina 12. dubna r. 1624. všem purkmistrům a osobám úředním v král. městech nařízeno bylo, *aby žádného, kdož by nebyl náboženství katolického, do spoluměšťanství a společnosti své měšťanské nepřijímali a takovému žádnému městského práva neudělovali a žádných městských živností na škodu jiných katolických měšťanů nepropouštěli.*

Tože nařízení již 12. ledna r. 1624. zvláštním listem knížete z Lichtenšteina na hraběte z Martinic do *města Slaného* a potom dekretem král. místodržícího ze dne 30. března r. 1624. radě Nového města pražského a ostatních měst pražských bylo dáno. K tomu podle cís. poručení ze dne 22. dubna r. 1624. i také všem těm obyvatelům měst, kteří jsou v času pominulé vzpoury nebo po vítězství bělohorském práva městská sobě vyjednaná, daná a propuštěná měli, táž práva jakožto onen čas neřádně, potom pak bez vědomí a vůle císařovy přijatá, ihned zase vyzdvižena a z knih městských vymazána býti měla, takže i jeden každý z městských synů, kdo by živnosť městskou vésti nebo po rodičích díl svůj míti chtěl, povinen býti měl sobě znova městské právo vyjednati. Naproti tomu všickni měšťané, kteří by chtěli náboženství katolické přijati, měli zůstaveni býti bez platu při právě městském. (Arch. místodrž. R. 109/33. — Archiv města Prahy: Kniha dekretů, N. 2.)

Potom 6. května r. 1624. dodán byl magistrátům pražským jakož i král. rychtářům a purkmistrům měst královských a věnných rozkaz král. místodržitelství, aby *všem nekatolickým měšťanům právo městské i živnosti městské byly zastaveny*, kdyby do sv. Jakuba k víře katolické nepřistoupili.

Aby však měšťanstvo nekatolické podněcováno nebylo od praedikantů, kteří na ten čas ještě v Praze tajně se zdržovali a v domech, zahradách a vinicích lidu shromážděnému posluhovali, nařízeno bylo od knížete z Lichtenšteina patentem, 29. května r. 1624. vyhlášeným, cís. rychtářům, aby do takových shromáždění lidu s vojskem vnikli, praedikanty zjímali a uvěznili; též

měli cís. rychtáři bedlivě nad tím bdíti, aby se pikhartské písně a žalmy v domech a veřejně na náměstích a ulicích, jak se to posud dálo, nezpívaly; konečně poručeno, aby všickni nekatoličtí učitelé dítek ze všech domů měšťanských byli odstraněni, a kdož by z nich později opět byli přistíženi, ti aby byli do vězení dáni a přísně potrestáni. Dle toho nařízení v Praze tři praedikanti, kteří o svátcích svatodušních tajně kázali, opatřeni byli vězením a na Křivoklát dodáni, kdež při vodě a chlebě v tuhé vazbě po delší čas byli držáni a potom na cís. poručení ze dne 5. června r. 1625. proti reversu ze země vyhnáni. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

V měsíci červnu r. 1624. vydáno bylo od knížete z Lichtenštejna nařízení král. hejtmanům, dle něhož nekatolíci neměli míti žádného statku nemohovitého ani práva k poslednímu zřízení; v domech soukromých odbývati se nemělo žádných schůzí nekatolíkův ani křtův a svateb pod pokutou peněžitou sto zlatých anebo vězením šestiměsíčním; kazatele nekatolického nikdo pod přísnou pokutou neměl u sebe přechovávati ani podporovati; katolický kněz neměl nekatolíků pochovávati, nic méně však právo míti měl na poplatek štolový; potrestán býti měl vězením nebo pokutou 10 zl., kdo by v neděli a o svátcích katolických služebnou práci konal anebo někam jezdil anebo něco prodával; kdo by v neděli za doby slavných služeb Božích v krčmě meškal, propadnouti měl pokutou 10 zl., krčmář 20 zl.; kdo by kněze katolického pohaněl anebo dovolil v domě svém konati obřady nekatolické, trestán býti měl vyhnanstvím a zabavením statků; kdo by nezachovával církevních postů, pokutou 10 zl. složiti byl povinen, a neobcoval-li o nedělích a svátcích mši sv., odvésti měl pokutou 4 zl. zámožný a dvě libry vosku chudý; dítky posílati se měly do škol katolických, a který nekatolík by vyučoval děti soukromě, zbaven býti měl všech statků svých; děti a sirotci neměli se přijímati nikde do učení se jakémukoliv umění nebo řemeslu, nestali-li se prve katolíky; konečně trestán býti měl ztrátou statkův, ano i hrdla, kdo by pronesl rouhavá slova o Bohu, blahoslavené Panně Marii, o svatých Božích, o obřadech církve katolické, o císaři a jeho rodině. (Beckovský: Poselkyně II. 402.)

A poněvadž jak v Praze tak i v jiných městech krá-

lovských ještě mnoho osob nekatolických úřady městské zastávalo, vedle cís. nařízení ze dne 27. prosince r. 1624., dekretem král. místodržitelství ze dne 25. dubna r. 1625. král. rychtářům a radě měst pražských, pak 12. května Hradčanským a 26. listopadu r. 1625. všem rychtářům královských měst nařízeno bylo, aby *nekatolické písaře, rychtáře, konšele a úředníky neprodleně z povinnosti propustili a na místo jich osoby katolické dosadili.* Tak dle dekretu král. místodržitelství ze dne 1. září r. 1625 na Hradčanech nekatolický spoluradní Bartoloměj Straka sesazen a na místo jeho katolík Martin Lepscher dosazen byl. (Arch. místodrž. R. 109/1.) Podobně dekretem kanceláře české ze dne 10. září r. 1625. poručeno bylo král. rychtáři, purkmistru a radě Starého města pražského, aby Zikmunda Celestýna z Freifeldu a Matyáše Jirkovského z Děvína (kteří při obnovení rady v témž městě pražském v počet osob radních byli přijati, protože k víře katolické přistoupiti přislíbili, ale zakázání svému dosti neučinili) z takové povinnosti úřední propustili a na místě jich katolické osoby, Pavla Hada z Proseče od Zlaté štiky a Daniele Bradu od Zlatého kohouta za konšele dosadili. (Arch. města Prahy: Kniha dekr. 744, str. 2.)

Aby též památka na svátky, od utrakvistů svěcené, zanikla, dekretem král. místodržitelství ze dne 7. srpna r. 1625. *zrušeny byly svátky husitské* a nařízeno bylo, aby úředníci při dskách zemských nesvětili husitské svátky: Proměnění Krista Pána, Rozeslání Apoštolův a Obrácení Pavla, nýbrž aby se na dny tyto pracovalo. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

Ještě více přispěti mělo k opravě náboženství v městech královských nařízení, cís. reskriptem král. místodržitelství 30. července r. 1625. dané, dle něhož *žádnému nekatolíku v král. městech nemělo uděleno býti povolení k sňatku se sirotky a vdovami.* Nařízení toto od král. místodržitelství 9. srpna r. 1625. magistrátům pražským bylo dodáno, potom (k návrhu král. místodržícího ze dne 6. prosince r. 1625.) vedle cís. reskriptu ze dne 5. ledna r. 1626. opětováno bylo 22. ledna s tím dodatkem, *že nekatolíkům vůbec jak v král. městech tak i v krajích nepovolují ze žádné zasnoubení, oddavky a svatby* a že každý, *kdo by proti tomu jednal, trestán býti má zabavením polovice statků svých nemolovitých anebo veškerého jmění mohovitého.*

Mimo to měl arcibiskup pražský všem katolickým kněžím nařídíti, aby žádný z nich ani dary ani přízní ani postavením osoby ani nějakým jiným zámyslem (jak se to posud zde onde dělo) pohnouti se nedal a se neopovážil nekatolické osoby oddávati, jinak že by v pokutě propadl desátý díl jmění svého, který by se na rozmnožení potřeb kostelních jeho fary vynaložil. (Arch. místodrž. R. 109/1.) Přes to všecko některé osoby nekatolické v Praze k stavu sv. manželství se zamluvivše, oddati se daly. Protož dekretem král. kanceláře české ze dne 6. února r. 1626. král. rychtářům, purkmistrům a radám v Praze poručeno bylo, aby takové osoby uvěznili a zprávu o tom učinili, s čím povolením to osoby dotčené učinily a kdo je oddal. (Arch. města Prahy: Kniha dekr. 744. st. 3.)

A poněvadž na velikou překážku reformace byly *knihy nekatolické*, dekretem král. místodržitele ze dne 5. ledna 1626. nařízeno bylo, aby král. rychtáři pomocí spolehlivých osob katolických ve všech domech podezřelé knihy, totiž nekatolické bible, postilly, kancionály, pikhartské žalmy a j., vyhledali a Jesuitům odevzdali, pak aby měšťanům, kteří by v podezření byli, že neodvedli všech takových knih, přísahu očistní uložili a král. místodržitelství zejména udali každého, kdo by některých knih zamlčel. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

Všechna nařízení vytčená neměla však veskrz výsledku očekávaného. Neboť hejtman Nového města pražského Jetřich Špetle z Janovic učinil král. místodržícím 2. prosince r. 1625. zprávu, že až posavad dosti málo měšťanů víru katolickou přijalo; pročež že jest toho úmyslu všem desátníkům poručiti, aby každý ve svém desátku měšťany k přijetí víry katolické v jistém čase pod pokutou skutečnou přidržel; pak aby žádnému z měšťanů obojího pohlaví v manželství vstupovati se nepovolilo, leč by toho vysvědčením ukázali, že přistoupili k víře katolické. Po té dekretem král. kanceláře české 28. února r. 1626. nařízeni byli za komisaře k reformaci v Novém městě pražském dotčený hejtman Jetřich Špetle z Janovic, Jan Ctibor Kotva z Freifeldu, kanovník kostelů hradu pražského, olomouckého, brněnského, buděšínského a vyšehradského, a cís. rychtář Michal Rytršic, a při tom jim poručeno, aby nekatolických obyvatelů před sebe na radnici povolali a k přijetí náboženství katolického napo-

menuli, těm, kteříž by byli nad jiné tvrdošijnější a urputnější, do dvou neděl k rozmyšlení termin uložili s tím doložením, jestliže by do téhož času k náboženství katolickému přistoupiti nechtěli, že netoliko měšťanství, ale také všelijakých živností svých zbaveni býti mají. (Arch. města Prahy: Dekr. No. 2.)

Také převor řádu melitánského Pavel Grill ve své zprávě král. místodržitelství 6. února r. 1626. učiněné si stěžoval, že při nekatolických měšťanech, na gruntech řádu v Menším městě pražském bydlících, všemi prostředky k jich nápravě ničeho nepořídil; pročež žádal, aby mu povoleno bylo užiti prostředků příkřejších, zvláště *vkládání vojáků do domů zarputilých nekatolíků* tak, aby původcům toho odporu Jakubovi Dremskovi a Martinovi Laimanovi po čtyrech, Bartoloměji Ungerovi a Sigmundovi Dobrasovi (u Zeleného kozla) po třech vojácích a vdově po Křištofovi Brunnerovi dva vojáci na vychovávání byli dáni. K tomu od král. místodržitelství bylo povoleno, a mimo to 21. února 1626. nařízeno, aby též u nekatolického měšťana malostranského vedle sv. Tomáše, starce 75tiletého Martina Lorenze Pregela, ubytováni byli tři vojáci, z nichž pak dva k žádosti jeho byli odstraněni, jeden však u něho až do jeho obrácení se zůstati měl. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Reformace provozována v král. městech vkládáním vojska.

A tak nejenom *v Praze, nýbrž i ve všech městech královských měšťané byli nuceni mocí vojenskou k přijetí víry katolické*, jak o tom svědčí zprávy následující.

V městě *Lounech* již r. 1623. ubytováno bylo za příčinou reformace cís. vojsko pod kapitánem Janem Beelem u nekatolických měšťanů, z nichž proto mnozí hned k víře katolické přistoupili, ostatní však teprve koncem r. 1625. se obrátili, když k tomu opět vložením jízdectva Dona Martina de Huerta byli přinuceni. Pro veliké nátisky vojenské za příčinou reformace odešli z města Loun sousedé Jan Václav Písecký, Jan Santman, Václav Užidil, Jan Vávrovic, Jiří Voda, Kateřina Vodňanská a Jan Žiželický. (Arch. místodrž. C. 245, L. 5 & R. 109/12.)

Do města *Rokycan*, veskrz nekatolického, kde r. 1624.

jenom šest měšťanů k víře katolické přistoupilo, přišel 20. prosince r. 1624. reformační komisař Zdeněk Lev z Kolovrat s celým plukem cís. vojska, jehož pomocí všecky měšťany nekatolické k přijetí náboženství katolického přinutil. Nicméně musili Rokycanští Kolovratovi písemně potvrditi, že z dobré vůle, jenom jeho prostřednictvím k víře katolické se přiznali.*) Jenom jediný soused, M. Jan Šťastný Streicius, ušel r. 1628. pro náboženství od města do Mišenska, kde se v městě Wiesenthalu usadil. (Arch. místodrž. C. 215, R. 17. — Peschek II. 215.)

Taktéž vloženo bylo r. 1624. do král. města *Klatov* za příčinou reformace jízdectvo Dona Baltasara de Marradas a zůstalo tam posádkou do půldruhého léta, až skoro všickni měšťané i s čeládkou svou před Adventem r. 1625. bez přísného donucení k náboženství katolickému přistoupili a potom při něm setrvali. Po odchodu vojska mnozí z odběhlých sousedů zase do města se navrátili, a jenom tři měšťané se pro náboženství vystěhovali, totiž: Pavel Doubravský, zanechav po sobě manželku katoličku se synem, Šimon Sloupek s manželkou a vdova Kateřina Měravská. (Arch. místodrž. C. 215, K. 31.)

Do král. města *Domažlic*, kde cís. komisař reformační Přibík Jeníšek z Újezda nekatolické měšťanstvo k přijetí víry katolické marně napomínal, povoláno bylo r. 1625. jízdectvo Dona Martina de Huerta, které do domův osob radních po 10 až 20 mužích bylo vloženo, čímž za krátkou dobu z 71 měšťanů, tehdy ještě v městě pozůstalých, 29 pro náboženství od města uteklo, ostatní pak k víře katolické přistoupili, přece však ubytování vojska zproštěni nebyli. Protož obec obrátila se 28. ledna r. 1626. na král. místodržícího s žádostí, aby rejtharstvo dotčené z města již katolického bylo vyzdviženo. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Město *Mělník*, kteréž urputně od bludů kacířských od-

*) *K odříkání se kalicha a přiznání se k víře katolické byla formule tato:* »Přisahám k Bohu všemohoucímu, Marii Panně a všem svatým, že *nikoliv přinucením, nýbrž z dobré vůle k sv. římské katolické víře se navracím* a ji jedinou za pravou, starobylou a spasitelnou uznávám. *Kalicha se vzdávám slavně;* nechci nikdy více podílu na něm míti a chci také dítky své a kdokoliv mi svěřen jest, všemožným spůsobem před ním stříci. Slibuji též v této víře stále zůstati a všecky, kdož jinou víru vyznávají, v ošklivosti míti. Tak mi pomáhej Bůh, jeho matka a všickni svatí!«

vrátiti se nechtělo, měl dle nařízení knížete z Lichtenšteina r. 1626. komisař reformační, král. podkomoří Filip Fabricius z Rosenfeldu a Hohenfallu na Řepíně, příkřejšími prostředky k víře katolické přidržeti tak, aby původce takové urputilosti a neposlušnosti vězením opatřil aneb na hrad pražský dodal, pak kůr literátský postranní tam zastavil, jeho knihy (graduály, antifonáře a kancionály) děkanem tamějším přehlídnouti dal a nehodné z nich do Prahy odeslal. Dle toho nařízení primas města byl uvězněn a jedna kompagnie vojska do města vložena, jejíž pomocí a přičiněním Jesuitů skoro všickni měšťané k náboženství katolickému byli obráceni. Jenom měšťané Jeremiáš Moskva, Jiří Morávek, Václav Zalusky, Jan Siderius, Jiří Husa, Burian Benjamin, Fridrich Želecký, Daniel Claudianus a Jiří Jablonský setrvali v zatvrdilé urputnosti své, takže jim dekretem komise reformační ze dne 12. července r. 1627. termin poslední do 31. července t. r. byl uložen, po jehož uplynutí dotčený komisař reformační Filip Fabricius z Rosenfeldu, hejtman kraje Boleslavského, k nim vypověděním a odstěhováním z města i z celého království přikročiti měl. Potom odebrali se pro náboženství ze země měšťané Jiří Morávek, Adam a Daniel Vyžral, Burian Benjamin a Daniel Střelec. (Arch. místodržitelský R. 109/12 & 109/47. — C. 215, M. 5.)

V městě *Boleslava Mladého*, hlavním to sídle bratří Českých, k rozkazu knížete z Lichtenšteina ze dne 23. ledna roku 1623. již vyhostěných, vyzval cís. rychtář Šimon Maxmilián Kribler z Altendorfu listem, daným v neděli Jubilate r. 1625., celou obec, aby řídila se vůlí císaře, který v dědičných zemích svých, kdyby i tyto pusté a prázdné zůstati měly, žádného jiného náboženství mimo řím. katolické trpěti nechtěl. Proti tomu měšťané evangeličtí stěžovali si v odpovědi své 27. dubna r. 1625. na katolického děkana svého, že je veřejně v kázáních svých za kacíře a ďábelské děti vyhlašuje, a žádali císaře, aby zůstaveni byli při víře své, mnohými sněmy zemskými, zvláště pak majestátem Rudolfa II. všem třem stavům r. 1609. potvrzené. Když pak cís. rychtář jízdectvo, v městě k vynucení kontribucí zadržalých ubytované, zvláště pro náboženství do domů měšťanů nekatolických vkládati chtěl, bylo mu od král. komory 25. prosince r. 1625. poručeno, aby si v tom mírně

počínal a měšťany dříve po dobrém k navštěvování kostela přidržoval a jenom proti tvrdošijným přísnosti a pomoci vojenské užíval, avšak tak, jakoby se jednotlivým ta exekuce vojenská pro daně zadržalé a nikoli pro náboženství ukládala. A tak za správců duchovních dvou kapucínů, jimž dle cís. reskriptu ze dne 30. října r. 1625. král. místodržitelství při reformaci této všemožně podporu uděliti mělo, od 1. prosince r. 1625. do 1. února r. 1626. přistoupilo k náboženství katolickému 54 osob mužského a 21 ženského pohlaví národa českého, pak 24 osob mužského pohlaví národa německého. Ale manželky jejich setrvaly s největší tvrdošijností u víře své, takže dle zprávy cís. rychtáře, 24. července r. 1626. král. místodržiteli podané, primas města a jeho katoličtí spoluradní ani zastavením živností svých ani dobrými a zlými slovy ani bitím manželek svých napraviti nemohli. A poněvadž také mnozí měšťané tvrdošijností svou zdárnou práci kapucínů mařili, vloženo bylo v měsíci únoru r. 1626. opět vojsko do domů vzdorovitých nekatolíků. Když pak i to při mnohých nic neprospělo, vypověděni byli nejurputilejší měšťané a konšelové, Adam Trubač, Jan Bukač a Petr Stehlík, z města a někteří nekatoličtí sousedé, mezi nimi mistři svobodného umění Jiří Kecelius Novobydžovský a Jindřich Daniel ze Semanina, drženi byli po delší čas u vězení; mnozí však potom odešli do ciziny. Přes to všecko zůstalo při městě ještě dosti nekatolíků, z nichž r. 1636. obráceno bylo 80 od dvou jesuitů z kolleje jičínské tam vyslaných. (Arch. místodrž. R. 109/1, 109/12 & 109/37. — Děj. konf. 1040.)

V král. městě *Kolíně nad Labem* byli dle zprávy tamějšího faráře katolického Glodomastea, 28. srpna r. 1624. arcibiskupovi podané, skoro všickni měšťané jen na oko katolíky, takže se v místech odlehlých s protestantskými kazateli scházeli. Protož 21. dubna r. 1625. nařízeno bylo od král. komory české hejtmanu kolínskému, aby všecky sousedy a obyvatele, kteří posavad s řádem církve katolické pod jednou spůsobou se nesrovnávali, napomenul, aby příkladem jiných obyvatelův a měst, k náboženství katolickému přistoupili. Kteří by pak toho učiniti nechtěli a ani *vložením cís. lidu válečného do jejich příbytků skroceni nebyli*, ti aby po uplynutí lhůty čtyr měsíců města prázdni byli a kam se jim dobře viděti bude, se obrátili a ze

země vystěhovali; děti a sirotci měli v městě zůstati a ve víře katolické vyučováni býti.

Podobné nařízení dáno bylo 29. dubna r. 1625. též král. rychtáři v *Nymburce na Labi*, od kteréhož města r. 1626. a 1627. ušlo 150 měšťanů usedlých pro obtížnosti a soužení ubytováním vojska jim způsobené, kteříž se většinou na grunty knížete z Waldšteina obrátili. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Měšťané král. města *Berouna* přiznali se již r. 1625. k víře katolické, avšak jenom na oko, aby se zprostili surových vojínů, pro náboženství tam ubytovaných. Neboť dle zprávy tamějšího děkana, 27. května r. 1625. arcibiskupovi podané, docházeli Berounští ke kazateli protestantskému na vrch »Lejškov« řečený, mezi vesnicemi Tmaní a Lovnínem ležící. Ještě r. 1629. stěžoval si děkan berounský Jan Ladislav Coccinus, že měšťané k bludařství náchylní zanedbávají sv. pokání a oltářní. Z měšťanů pro náboženství odešlých navrátilo se při vpádu saském r. 1631. do Čech 17 osob nekatolických, kteří ještě r. 1634. při městě zůstávali. (Arch. místodrž. C. 215, B. 2.)

Do král. města *Bydžova* za příčinou reformace poslán byl r. 1625. Don Martin de Hoeff-Huerta s oddělením vojska svého, který hned po svém příchodu měšťanstvo shromážděné vyzval, aby k církvi katolické přistoupilo. Když však měšťan Jan Koláčník jménem sousedů svých prohlásil, že to jest věcí nemožnou, aby hned upustili od toho, v čem po celý život svůj trvali, leda by slovem Božím o něčem lepším byli poučeni, rozhorlil se Huerta odpovědí tou tak, že Koláčníka holí svou nemilosrdně zbil a hned z města vyhostiti dal. Tím ostatní měšťané byli tak polekáni, že hned Huertovi po vůli učiniti přislíbili. Někteří však, chtějíce z města odejíti, vyslali manželky své s dítkami napřed z města. Ale Huerta zvěděv o tom, dal ženy uprchlé vojskem schytati a do vězení vsaditi. Přece odešli z města potom r. 1626. někteří sousedé, zejména Jan Chocenský, praedikant, Jan Felix, Václav Stoček, Jiřík Vokoun, Dorota Tomíčková, Václav Čížek, Václav Kovačovský, Matěj Troskovec a Jan Moraň. (Beckovský: Poselkyně II. 3. str. 7. — Arch. místodrž. C. 215 B. 13.)

V *Králové Hradci*, kde přes všecko namáhání i laskavé a mírné přimlouvání tamějšího katolického arciděkana a preláta

kraje Hradeckého a Chrudimského, M. Jana Václava Celestýna z Kronenfeldu, od r. 1623. jenom někteří měšťané víru katolickou přijali, většina však pevně při kalichu stála, konečně k žádosti téhož děkana dle poručení král. místodržícího ze dne 28. listopadu r. 1625. položen byl 15. prosince t. r. *jeden praporec pěchoty (200 mužů) pluku Breunerova k ubytování a vychovávání do domů měštanů nekatolických*, u nichž tak dlouho ponechán býti měl, až by se k víře katolické obrátili. Potom 21. února r. 1626. purkmistru a konšelům nařízeno bylo, aby *do domů nekatolíků tvrdošijných dvojnásobný počet lidu vojenského* (vyzdvihnouce jej z domů měšťanů již katolických) položili a osobám pro náboženství od města zběhlým, kteří by se po třetím obeslání nenavrátili, statky k ruce císařově ujali. Teprv když ostatní měšťané, ubytováním vojska ztýrání, k víře katolické přistoupili, vyzdvižen byl z města dotčený praporec vojska pod hejtmanem Janem Štraubem, který odtud 27. srpna r. 1626. do Kladska odtáhl. (Arch. místodrž. R. 109/10.) Mezi 45 měšťany, kteří, nechtějíce k náboženství katolickému přistoupiti, z města odešli, byl i Simeon Daniel ze Semanína a městský lékař Dr. Mikuláš Akantius, kteří potom v polském městě Lešně žili.

Také z král. věnného města *Jaroměře* nad Labem vystěhovalo se r. 1626. pro náboženství 35 sousedů s rodinami svými, když tam za příčinou reformace vojsko bylo vloženo. Ostatní měšťané sužováním vojáků přinuceni přistoupili k víře katolické, od níž však mnozí brzy odpadli. Když pak tito vedle nařízení král. místodržitelství r. 1641. město opustiti měli, pohnuti byli napomínáním jesuity z kolleje hradecké tam vyslaného tak, že všickni náboženství a nikoliv domov změniti se odhodlali. (Arch. místodr. R. 109,12. — Schmidl IV. 1. str. 777.)

Dle zprávy od reformačních komisařů, Jana Adolfa Wolfštirna, cís. čelního komisaře, a Tomáše Zelendera (Selend) z Prošovic, cís. hejtmana, 5. března r. 1626. podané, z deseti praporců pěchoty pluku Breunerova, přikázaných týmž komisařům k provedení opravy náboženství v některých městech, vložen byl jeden praporec pod hejtmanem Echzelem do *Trutnova*, kdež jakož i v *Králové Dvoře* katolický děkan královédvorský ThDr. Jakub Algeur na místě dotčených komisařů nekatolické měšťanstvo

vkládáním vojska do jejich příbytků k víře katolické přivésti měl. — Dne 2. května r. 1626. žádali Trutnovští král. místodržícího knížete z Lichtenšteina, aby, jsouce již všickni katoličtí, ubytování vojáků byli osvobozeni. (Arch. místodrž. R. 109/10 & 109/12.)

Taktéž podal děkan Ondřej Zareba 12. května r. 1626. na knížete z Lichtenšteina žádosť, aby z *Čáslavi* vyzdvižena byla jedna setnina cís. lidu pěšího Vynarovského, která tam za příčinou náboženství byla položena. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Podobnou žádosť vznesli na král. místodržitele 14. května r. 1626. sousedé města *Poličky*, jichž toliko 24 v městě a 17 na předměstí zůstalo, kdežto ostatní měšťané, ač již katoličtí, nemohouce vojsko Breunerovo, v městě od 5. března ubytované, vydržovati, předtím město opustili. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Dne 4. dubna r. 1626. nařízeno bylo od král. komory české cís. rychtáři města *Chrudimi*, Václavu Bílkovi Kořímskému, aby i ostatní, ač ne mnohé nekatolické obyvatele města přinutil k přijetí víry katolické *vkládáním dvojnásobným lidu vojenského*, od jiných sousedů již katolických vyzdviženého. Brzy potom 25. dubna r. 1626. žádala obec již zcela katolická, aby kompagnie rejtharstva Torquatovského, od dávného času v městě ubytovaná, jakož i praporec pěchoty Breunerovy, nedávno do města vložený, jinam byli vyzdviženi, jinak že by i ostatní sousedé, na nejvyšší záhubu vojskem již přivedení, město opustiti musili tak, jako před tím již větší díl měšťanů před novým ubytováním pěchoty od příbytků svých odešel. (Arch. místodrž. R. 109/12.) Takových měšťanů pro náboženství z Chrudimi zběhlých bylo 160, z nichž však někteří dle zprávy cís. rychtáře ze dne 8. června r. 1626. po vytažení vojska z města opět k statkům svým se navrátili, ale katolickými býti nechtěli. Pročež cís. rychtář k nařízeníkomory české ze dne 22. června r. 1626. všecky grunty a pozůstalosti měšťanů zběhlých, podle knih městských v jedné summě 86.876 kop míš. obnášející, k ruce král. fisku v opatrování přijal. (Arch. místodrž. C. 215, C. 6 & 11/51. — Děj. konf. 1091.) Chrudimští však ještě r. 1630. dle zprávy tamějšího děkana Appiana de Milego ze dne 10. července t. r. nezachovávali zasvěcených svátků ani postův a málo dbali o služby Boží, takže komisařům bylo uloženo, aby nepřístojnosti ty přetrhli.

Dle zprávy cís. rychtáře a purkmistra města *Českého Brodu*, Jakuba Zástupy, dané 17. dubna r. 1626. král. komoře, vložena byla do téhož města v příčině reformace od komisařů Jana Adolfa Wolfštirna a Tomáše Zelendera z Prašovic kompagnie vojska pěšího, pro jehož nátisky mnozí sousedé (22 usedlých), nechtějíce k náboženství katolickému přistoupiti, z města utekli; někteří pak měšťané kalvínského vyznání, zejména Jan Vimberský, Josef Heliades, Matěj Kopřiva, Jan a Simeon z Šonova, Daniel Winkler, Daniel Nemes a Václav Jozífek uvězněni i pouty ukováni byli hlavně proto, že v čas vzpoury na poručení direktorů stavův odbojných monstrance a kalichy stříbrné prodali. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Do král. města *Velvar*, jehož obyvatelstvo většinou protestantské nechtělo dle rady katolického děkana svého r. 1624. tam dosazeného přilnouti k víře katolické, přitáhla z Litoměřic 18. března 1626. setnina pluku Breunerova, která tam po 17 neděl zůstala a zvláště v domech nekatolíků zle řádila, takže mnozí sousedé, o všecko připraveni jsouce, z města odešli, ostatní pak, nevidouce jiného zbytí, víru katolickou přijali. Na snažnou prosbu jejich purkrabí Jiří mladší Mitrovský z Nemyšle podal 8. května r. 1626. na král. místodržícího knížete z Lichtenšteina žádost, aby sousedé v městě pozůstalí, jichž bylo toliko 27 osob, již všickni katoličtí, sproštěni byli dalšího ubytování a sužování vojáků, jinak že jest se obávati, že i tito měšťané následovati budou příkladu svých spolusousedů, kteří (okolo 36 osob) pro nátisky vojenské již pryč se odebrali. Žádosti této teprve po několika nedělích bylo vyhověno. (Arch. místodrž. R. 109./12.)

V král. městě *Slaném*, které pro účastenství ve vzpouře se všemi statky svými Jaroslavovi Bořitovi z Martinic r. 1622. bylo zástavou postoupeno za 200.000 kop míš. a za tuto summu zástavní r. 1638. dědičně prodáno i práv král. města zbaveno, hned r. 1622. od cís. komisařů, Jiřího Viléma Michny z Vacinova a Oldřicha Bechyně z Lažan sesazena byla nekatolická městská rada, nekatolický pak děkan M. Jan Koupil z města vypověděn a na místo jeho katolický kněz Jan Heřman Blovský dosazen. Měšťanstvo však veskrz nekatolické nechtělo r. 1623. vyhověti vůli zástavního pána svého hraběte Martinice, aby dobrovolně přistoupilo k víře katolické. Jenom někteří uposlechli,

ale ostatní setrvali tvrdošijně při víře své zděděné. Když pak hejtman panství i města Slaného, Mikuláš Hanžburský z Kopečka, přísně měšťany k víře katolické přidržoval a r. 1624. jménem pána svého jim nařídil, aby všickni súčastnili se veřejného průvodu Božího Těla, neuposlechli rozkazu toho radní Jan Bleysa a soused Jan Jahoda a proto po devět neděl ve vězení byli držáni, a nad to Jahoda, jenž oltář při domě svém vystavěti nedal, pokutován byl 50 dolary, za které monstrance pro kostel koupena býti měla. O čemž když Jahoda rouhavě se vyslovil, opět dán byl do vězení, z něhož teprve po měsíci a po složení nové pokuty 50 dolarů propuštěn byl, po čemž ihned s manželkou i dítkami ze Slaného do Prahy se vystěhoval. Brzy po něm odešel do saského města Perna dotčený soused Bleysa, jenž před tím proto, že od kněze protestantského pokřtiti dal nově narozenou dcerušku svou, do žaláře smrdutého i s manželkou svou byl uvržen. A poněvadž hejtman panství Slaného neustál v pronásledování a trýznění měšťanů nekatolických, vystěhovalo se již roku 1624. mnoho sousedů z města, mezi nimi také primas Václav Hanžburský, který, zanechav statek, ženu i dítky s příbuznými svými Václavem Pelargem a Václavem Linhartem, pryč odešel. Když pak r. 1626. dotčený hejtman měšťanstvo i vkládáním vojska k přijetí víry katolické nutil a za tou příčinou též 50 měšťanů v jedné síni na radnici po tři dny dohromady uzavřených držel, odešlo v měsíci červenci t. r. ze Slaného 87 měšťanův a všech všudy sousedů, řemeslníků, nádeníků, žen a dětí jejich přes 310 osob, z nichž však někteří po půldruhém létě, někteří po dvou letech opět se navrátili a náboženství katolické přijali. (Arch. místodrž. C. 215, S. 63. — Peschek: Gegenreformation II. 217. — Lacina: Pamětí města Slaného I. 164.)

V městě *Rakovníku* r. 1626. za příčinou reformace ubytováno a od sousedů vydržováno bylo přes 18 neděl vojsko, na kteréž i obec hotových 1174 zl. vydala. Tohoto sužování vojenského sproštěno bylo město na žádosť svou, 12. května r. 1626. král. místodržiteli podanou, teprve k rozkazu kanceláře vojenské 27. června r. 1626., ačkoliv již dávno před tím všickni měšťané k víře katolické přistoupili, až na 47 sousedů, kteří dle zprávy cís. rychtáře ze dne 12. dubna r. 1627. pro náboženství z města *odešli. (Arch. místodrž.* R. 109/10.)

Dle zprávy hejtmana panství Chomútovského, Augustina Schmida z Schmidenbachu, 27. prosince r. 1625. na král. komoru podané, vyhrožováno bylo nekatolickým měšťanům *v Chomútově* ubytováním cís. vojska (které z Uher do Čech přes zimu vloženo býti mělo), nepřistoupí-li všickni k víře katolické. Touto vyhrůžkou pohnuti, připověděli v pěti dnech všickni usedlí v městě i v předměstí (na 400 osob), že dobrovolně za čtyry neděle víru katolickou přijmou, zvláště když čtyři první měšťané, kteříž od komise reformační pro vzdorovitosť svou byli uvězněni a mimo to denně deseti dolary pokutováni býti měli, hned prvního dne k náboženství katolickému přistoupili. Po příkladu jejich přijali ostatní měšťané v terminu jim uloženém 11. ledna r. 1626. víru katolickou, a potom 20. února následovaly jejich manželky, dítky i nájemníci, takže všickni tehdejší obyvatelé města (1245 osob) do lůna církve katolické byli přivedeni. (Arch. místodrž. R. 109/12. — Schmidl III. 651.)

V *Litoměřicích* učiněn byl r. 1625. o svátcích velikonočních a svatodušních od misionářů z jesuitské kolleje pražské, P. Slanina a scholastika Jiřího Molitora, první pokus získati obyvatelstvo veskrz nekatolické církvi katolické; avšak jenom nepatrný počet (14 osob) byl obrácen. Pročež od král. místodržícího 28. listopadu t. r. cís. rychtáři Šimonovi Petru Aulíkovi poručeno bylo, aby pomocí jednoho pluku Breunerova, do města vloženého, měšťany a obyvatele k víře katolické přivésti se vynasnažil. Avšak dle zprávy téhož rychtáře ze dne 29. prosince r. 1625. někteří z předních měšťanů, kalvinským a pikhartským učením nakaženi, na jichž jednání téměř celá obec své silné zření měla, veřejně se vyslovili, že dříve, nežli by k náboženství katolickému přistoupili, raději všeho zanechají a od města odejdou, takže úřad konšelský i celá obec za prodloužení lhůty, jim toliko do 6. ledna r. 1626. od cís. rychtáře dané, až do Velikonoc t. r. žádali. Ale cís. rychtář k tomu svoliti nechtěl a poručil, aby do domů předních měšťanů nejvytrvalejších vloženo bylo po 10, 20 i 30 mužích vojska. Proto mnozí měšťané od statků svých utekli, byli však vedle nařízení král. místodržícího ze dne 26. února r. 1626. od rady městské písemně vyzváni, aby se navrátili, jinak že pozemky jejich k ruce císařově budou konfiskovány. Když pak ostatní měšťané kromě 12 Němců, kteří

též ujíti chtěli, se zakázali, že k víře katolické přistoupí. cís. rychtář žádal 28. února r. 1626. král. místodržitele, aby praporec pěchoty s 20 rejthary v městě ještě zůstávající jinam vyzdvižen a sousedé dalšího vydržování a placení vojáků zbaveni byli, jinak že by ne pro víru, nýbrž pro chudobu a nemožnosť od živnůstek svých odejíti musili. Na vychování dotčeného vojska, které pro přivedení obyvatelů k náboženství katolickému v městě přes rok beze vší kázně zůstávalo, Litoměřičtí platili značnou summu, totiž na nejvyššího měsíčně 200 říšských tolarův a $1^1/_2$ sudu vína, na fendricha 60 tolarův a 8 korcův ovsa, také dříví, sena a slámy s potřebu, a na každého prostého vojáka, jichž bylo 200, po 12 kr. denně, takže vydání na prosté vojáky měsíčně 1200 zl. obnášelo.*)

Brzy potom, když vedle cís. resoluce ze dne 29. dubna r. 1626. bylo nařízeno, aby měšťané ve dvou měsících buď víru katolickou přijali nebo ze země se vystěhovali, odešla skoro polovice sousedů (208 usedlých) do saského města Perna. Mezi těmito vystěhovalci byl i konšel *Pavel Stránský*, který ve vyhnanství svém sepsal spis »Respublica Bojema«, v němž podává též zprávu o reformaci, jak ji sám byl zažil; též *Václav Nosidlo z Keblic*, jenž v Perně od r. 1626—1658. žil a tam kroniku pamětihodných událostí, zvláště reformace v Čechách, sepsal. (Arch. místodrž. R. 109/1 & 109/12.) Aby však tvrdošijnosť ostatních nekatolických měšťanů, z nichž misionář P. Pavel Kotschelius r. 1626. ještě 30 osob získal,**) byla zlomena, a mě-

*) Cís. rychtář *Šimon Petr Aulík* pro své pilné služby, při obracování obyvatelů v Litoměřicích i jiných okolních poddaných v kraji Litoměřickém na víru katolickou prokázané povýšen byl r. 1631. za osobu stavu vladyckého, a udělen jemu a dědicům jeho praedikát »z Trebnic« s tou milostí, že dům jeho v Litoměřicích ležící, řeč. Divišovský, i s vinicí »Modrou« a dědinou k němu náležitou, též dědinou »Hauškovskou« mezi městem a vsí Pokratickí, vinicí »Koldovskou« řečenou, pak vinička »Rambuskovská« pod Radobylem i jiná »Pozděrakovská«, a dva dvorečky ve vsi Prosmykách, Maurovský a Salačovský, ze šosu a práva městského vymazány a za dědictví zpupné do desk zemských vloženy byly. (Desky zem. kvat. 144, F. 30 & 621, F. 30.)

**) Tento misionář z jesuitské kolleje pražské, podporován cís. komisařem k reformaci nařízeným, dal svrhnouti kalich mramorový a pozlacený s předsíně chrámu farního. (Schmidl III. 752.)

šťanstvo k víře katolické přilnulo, jesuita P. Lammormain pohnul císaře k založení kolleje jesuitské v Litoměřicích, k čemuž r. 1629. přispěl děkan kapitoly litoměřické Jan Sixtus z Lerchenfeldu, zvláště pak jeho nástupce Jan Tibertius Kotva (Schmidl III. 1007.)

V městě *Mostu* (dle zprávy cís. rychtáře Jiříka Schöna z Schönecku 19. ledna r. 1626. král. místodržícímu podané) přivedeni byli všickni měšťané až na 31 osedlých, pro reformaci z města ušlých, k víře katolické přičiněním reformačního komisaře Jana Adolfa Wolfstirna, zvláště pak pomocí 120 muzu pěchoty, pod nejvyšším stražmistrem Krištofem Echzelem z Putzbachu v městě ubytovaných, na něž vedle vychovávání dustojníků ještě 500 zl. týdně odváděti se musilo. Protož k žádosti obce, aby vojsko to z města již katolického bylo vyzdviženo, 26. ledna r. 1626. nařízeno bylo, aby nejvyšší stražmistr bez dalšího obtěžování měšťanstva spokojil se kontribucí jemu měsíčně vykázanou. (Arch. místodrž. R. 109/12.) Když však vojsko měšťany obtěžovati nepřestalo, odešlo až do 17. června r. 1626. opět od města přes 140 sousedů, jichž větší díl téhož měsíce se navrátil, takže dle zprávy purkmistra ze dne 10. července r. 1626. pro náboženství v cizině zůstali jenom 44 měšťané, kteří zanechali statků za 38.964 kopy míš. odhadnutých. Z těchto vystěhovalců navrátili se mnozí r. 1631. při vpádu saském do města, ujali se nejenom statků předešle jim náležejících, nybrž i pomocí některých sousedů jen zdánlivě katolických též statků kostelních. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4. — Děj. konf. 1152.)

Do města *Kadaně* vloženo bylo koncem měsíce ledna r. 1626. od komisaře reformačního 80 vojáku; mnozí však měšťané (41), obávajíce se sužování vojenského, utekli od statku svých do ciziny. (Arch. místodrž. C. 215, K. 1.)

V městě *Žatci*, kde již r. 1623. mnichové, na místo nekatolického děkana Jana Regiusa dosazení, měšťanstvo pomocí vojska k víře katolické přivésti marně se namáhali, pokutováni byli r. 1625. purkmistr Bohuslav Strialius, též konšelé a měšťané, kteří průvodu o slavnosti Božího Těla účastniti se nechtěli, na penězích po 50 dolařích, a mimo to vydržovati musili po tři dny tolik vojáku, kolik se jich do domu jejich vešlo. Potom 12. srpna r. 1625. od gubernátora města Dona Martina

de Huerta nařízeno bylo, aby měšťané všecky knihy nekatolické pod pokutou 100 zl. anebo pětinedělního vězení 22. srpna na radnici odvedli, a za každé zanedbání služeb Božích po 5 zlatých a po 3 librách vosku pokuty skládali. Když pak jenom někteří měšťané, těmito pokutami jsouce pohnuti, k víře katolické přistoupili, Huerta povolal z Loun, kde reformace již byla provedena, 6. ledna r. 1626. do města své jízdectvo, které v domech nekatolických sousedův u velikém počtě jsouc ubytováno, hrozné násilí provozovalo, takže 110 měšťanů od domů svých vojskem zplundrovaných větším dílem do Freiberka odešlo. Měšťané však již katoličtí zbaveni byli vedle cís. nařízení ubytování vojska, které pak dle poručení král. místodržícího ze dne 21. března r. 1626. do domů sousedů ještě neobrácených aneb pro náboženství zběhlých od cís. rychtáře bylo přeloženo. Někteří ze sousedů z města odešlých navrátili se již r. 1626. k statkům svým, které jim opět byly odevzdány, když k náboženství katolickému přistoupili. Naproti tomu někteří emigranti r. 1629. se navrátivší když nechtěli náboženství katolické přijati, od cís. rychtáře opatřeni byli vězením, z něhož dle poručení král. místodržících ze dne 6. června r. 1629. propuštěni býti neměli, leč by přistoupili k víře katolické. (Arch. místodrž. R. 109/10 & 109/12. — Peschek II. 211.)

V král. horním městě *Kutné Hoře* nejvyšší mincmistr Vilém Ilburk z Vřesovic,*) který tam 22. prosince r. 1622. s několika praporci jízdectva za gubernátora přišel, počal již r. 1623. obyvatelstvo násilím vojenským nutiti k přijetí víry katolické. Když však proto mnoho horníkův od města ucházelo a tím důchody král. komory se menšily, město zůstaveno bylo cís. listem, daným 24. června r. 1625., proti ročnímu placení jisté summy peněz po deset let při výsadách svých, zvláště pak svobodném provozování náboženství svého, takže dalším ubytováním vojska pro náboženství obtěžováno býti nemělo. Přes to

*) Tento Vřesovic. přílišnou svou katolickou horlivostí proslulý komisař reformační kraje Čáslavského, dal 10. ledna r. 1623. kamenou hrobku Jana Žižky z Trocnova, v chrámě čáslavském skoro po 200 let se nacházející, zbořiti a z kostela vyhoditi; též k rozkazu jeho 29. srpna r. 1624. shozen a odstraněn byl s chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře kalich měděný pozlacený, korunou a křížem ozdobený, na dva lokte vysoký. (Schmidl III. 714.)

všechno k naléhání Jesuitů, jimž k založení kollegia cís. listem 14. září r. 1625. statky, obci Kutnohorské konfiskované, byly vykázány, vložen byl již 6. prosince r. 1625. lid vojenský opět do města, a k provedení reformace nařízeni byli za komisaře Jan Zeller z Rosenthalu, hejtman panství Brandýského, a David Drachovius z Horšteina, děkan Staroboleslavský, jichž vychování z důchodů horních 10. prosince r. 1625. bylo nařízeno. K rozkazu těchto komisařů 22. prosince r. 1625. ubytováno bylo v domech předních měšťanů jakožto hlavních odpůrců reformace, k nimž zejména purkmistr Hlavsa a osoby radní, Pavel Škreta, Jan Schreyter, Jan Agathon, Sigmund Kozel a Petr Kapo, náleželi, po 20 mužích vojska, které každý tak dlouho měl vydržovati, až by se k víře katolické přiznal. Když však přes to všecko Kutnohorští u víře své setrvali, povolán byl do města k provedení reformaee pověstný trýznitel nekatolíků Don Martin de Huerta, po jehož příchodu před nedělí velikonoční r. 1626. měšťané a horníci, obávajíce se zuřivosti jeho jízdectva, u velikém počtu z města utekli, hledajíce útočiště v obcích sousedních. Aby uprchlíci tito k návratu byli přinuceni, položena byla dle návrhu Dona Martina de Huerta od král. místodržících pokuta 100 tolarů na toho, kdo by zběhlého měšťana přechovával. Potom dle zprávy cís. rychtáře Jana z Telechova 26. června r. 1626. na komoru českou učiněné mnozí ze sousedův a horníků z města odešlých navrátiti se mínili, když by k nim pro jejich odjití vězením neb vkládáním vojska se nepřikročilo. Avšak cís. rychtář vedle nařízení komory české ze dne 10. července r. 1626. toliko těm osobám, kteří by byli katoličtí, do domů jejich a živností přijíti povolil tak, aby berní a kontribucí zadržalých pořádně odvedli a zaplatili. Ale žádný z měšťanů uprchlých nepoužil tohoto povolení. Teprv když cís. listem, daným 17. srpna r. 1626., ubezpečeni byli v tom, že k nim dalším obtěžováním přikročeno nebude, někteří navrátili se do města, z nichž pak jenom 24 neustálým utrpením přemožení přijali víru katolickou. I za let následujících, když všeobecná reformace byla nařízena, Kutnohorští zpěčovali se k náboženství katolickému přistoupiti, odvolávajíce se na svá privilegia, hornímu městu jejich udělená. Což když nemělo žádného úspěchu, vystěhovali se přemnozí měšťané s manželkami i dítkami svými

z města, v němž tím na 300 domů prázdných zůstalo. Z pozůstalých měšťanův obráceno bylo r. 1629. velkým namáháním Jesuitův a přinucením úřadu jenom 309 osob; ostatní setrvali při víře své, nedbajíce žádné trýzně a pronásledování. Teprv r. 1644. k opětnému naléhání a poručení král. místodržících přistoupilo přes 200 osob k víře katolické. (Arch. místodrž. C. 215, K. 42. a R. 109/1 & 109/11. — Děj. konf. 1067. — Schmidl III. 719 & IV. 108.)

Konečně též v král. horním městě *Příbrami* z poručení král. místodržícího 22. června r. 1626. ubytován byl za příčinou reformace po deset týdnů lid vojenský pod kapitánem Teiwelem (Teufel), pro jehož nátisky mnozí sousedé z města odešli. (Dle zprávy purkmistrovy 3. srp. r. 1626. na komoru českou podané. — Arch. místodrž. C. 215. P. 25.) Ostatní však zůstali ještě r. 1628. nepřístupni všemu poučení, nesvětili svátků, nezachovávali postův, a jenom sedm jich přišlo ke zpovědi v čas velikonoční. Když pak děkan Marek Sallerus odepřel pohřeb jednomu mlynáři, který zemřel, pevně stoje u víře své nekatolické, domácí a přátelé jeho pochovali jej při kostele filiálním za hlaholu zvonův a proto pokutováni byli od vojska přivolaného tresty citelnými. (Dle zprávy děkanovy 1. června r. 1628. arcibiskupovi zaslané.)

Stěhování se nekatolických měšťanů z měst královských do ciziny.

Ačkoli vytčené vkládání vojska do příbytků nekatolických měšťanův, od cís. komisařů reformačních, arcibiskupa Harracha a hraběte z Martinic, nařízené, v mnohých král. městech neminulo se účinku dobrého, přece přemnohým měšťanům bylo příčinou, že, nemohouce déle snésti týrání a soužení od vojáků, opouštěli zemi, prodavše nebo postoupivše před tím statky své jiným osobám. Dle zpráv cís. rychtářů, na komoru českou podaných, *odešlo pro náboženství do ciziny z Prahy a ostatních měst královských r. 1624—1627. v jedné summě 1731 měšťanů s rodinami svými,* totiž: z Prahy na 400, z Berouna 26, z Mladé Boleslavi 20, z Českého Brodu 34, z Bydžova 10,

z Čáslavi 24, z Domažlic 29, z Králové Dvora 1, z Kutné Hory 28, z Králové Hradce 45, z Chebu 23, z Chomútova 12, z Chrudimi 156, z Jaroměře 35, z Kadaně 41, z Klatov 3, z Kolína 44, z Litoměřic 208, z Lokte 18, z Loun 7, z Mělníka 5, z Mostu 31, z Vysokého Mýta 10, z Nymburka 150, z Pelhřimova 10, z Písku 16, z Poličky 6, z Přísečnice a jiných král. horních měst 39, z Rakovníku 47, z Rokycan 1, ze Slavkova 12, ze Sušice 13, z Tábora 25, z Trutnova 33, z Unhoště 4, z Ústí nad Labem 19, z Velvar 36 a ze Žatce 110 sousedů.*)

Většina těchto měšťanův odešla do zemí kurfirsta saského, rozhlášeného ochrance vystěhovalců českých, kdež usadili se v městech Perně,**) Drážďanech, Lipsku, Žitavě, Žandově a j.; někteří odebrali se do Hollandska, Švédska, Dánska a Polska; jiní, zvláště z jihovýchodních Čech, zašli do Uherska a do Sedmihradska. Bylo pak *mezi těmito vystěhovalci mnoho mužů vynikajících vědou a uměním*, jako: Jan Amos Komenský, Pavel Skála ze Zhoře, M. Pavel Stránský, Václav Nosidlo z Geblic, Ondřej Hobervešl z Hoberfeldu (Haberbeschel z Habersfeldu), Václav Clemens Žebrácký, Jan Kozák z Prachně, Troillus Hagiochoranus (ze Sv. Pole), M. Daniel Vratislavský (Vratislav), M. Jiří Šultys z Felsdorfu, Jan Černovický (Sequenides), Matyáš Borbonius, Severýn Skato ze Šatenthalu (král. Českého a komory české nařízený lékař a měšťan v Menším městě pražském, zdržoval se v Mišensku a obdržel cís. listem ze dne 7. února r. 1629. povolení do Prahy na čas přijíti, aby nejvyššího král. lovčího Wolfa z Vřesovic léčil), Samuel Adam z Veleslavína (Melantrich), Václav Hollar. Mimo tyto i mnohé jiné učence a umělce bylo mezi vystěhovalci také *19 předních a nejbohatších kupců z Prahy*, z nichž každý měl jmění nejméně 50.000 kop

*) Tito emigranti zejména uvedeni jsou ve spise mém »Dějiny konfiskací« při městech vytčených.

**) Vystěhovalci čeští v Perně přes 12 let se zdržující v počtu 1500 osob připojili se 26. července r. 1639. k vojsku švédskému do Čech táhnoucímu, doufajíce, že pomocí jeho opět zmocní se statků svých v Čechách zanechaných; byli však na pochodu od Švédův o všecko oloupeni, takže někteří z nich opět navrátili se do Perna, mnozí pak usadili se v saském Švýcarsku na baště u Hohensteina; ostatní přišli do Šluknova, odkudž odebrali se dílem do Děčína, do Lípy, Kamenice a Litoměřic.

míš. Byli to zejména měšťané: Martin Šmertoš z Rysenthalu (Schmertasch von Riesenthal), měšťan staroměstský, jenž usadil se v Lipsku, syn pak jeho Jan byl měšťanem a kupcem v Drážďanech; paní Markéta Rollardová (Roliardová, Ruliartová), vdova po bohatém kupci staroměstském, zemřela se synem svým r. 1630. v Sasku; paní Majdalena, vdova po měšťanu staroměstském Matesovi Gerstlauerovi, s nezletilým synem svým; Krištof a Samuel, bratří Kronenbergerové z Kronenbergu, měšťané novoměstští s matkou svou Annou, roz. z Tiefenthalu, odešli do Saska; Rittiger von Ackh, měšťan malostranský; Martin Teufel, Jiljí de Mayer (Meüer), paní Teuflová, Jan a Petr Nerhofové (Nehrof) z Holtenperku a Václav Bílek ze Starého města pražského; Abraham Prok (Brok), Vilém Wichtenburg (Wechtenbruck), Lorenz Štark, Isák Flaming, Jan Martin, Konrád Schmidt, Vilém Farnithen a Melichar Stark. Mezi vystěhovalci z Prahy bylo také *mnoho zámožných měšťanů,* jmenovitě *ze Starého města:* Abraham Anděl (Engel) z Engelsperka, Kašpar Melichar Bresl (Presl) z Ardynku ve Freibergu, Vavřinec Benjamin od Háje, Jan Martin z Javorníka, Jan Lukšan z Luftenšteina, vdova Kateřina Österreichová (Esterrajcher), Daniel Roudnický z Březnice, Jakub Údart (Oudart) v Drážďanech a Jan Vodňanský z Uračova v Drážďanech usedlý; z *Nového města:* vdova Dorota Kalivodová se synem svým nezletilým Pavlem v Míšensku, Lukáš Karban z Volšan ve Freibergu, Med. Doctor Daniel Kohout z Lichtenfeldu, lékař při loďstvě hollandském, Daniel Koch z Kochthalu, Vojtěch starší Koutský z Jenšteina a jeho syn Vojtěch mladší, Daniel a Jiřík Meyšnarové (Mischner), Regina, vdova po Matěji Mnichovském, Václav Římský z Kosmačova, Dorota Šatolupková, Petr Taba, měšťan drážďanský, Anna Trejtlarová z Krošvic v Drážďanech a Václav Vodička; z *Menšího města:* Kašpar Augšpurger, knihkupec, Jan Fridrich Dyrynk (Düring) z Rottenberku, Michal Echtler, obchodník v Sasku, Marta, manželka Jana Elsasera, Anna Marie, vdova po lékárníku Hendrichovi Erntlovi, Jan Jakub Hayden v Hamburku, Jakub Hybel (Hübel) ze Stradoně, Anežka, vdova po odpraveném Krištofu Koberovi, Jiří Neher (Nehr) z Nehrlinku, Pavel Nelcel (Nelzel) z Löwenastu v Sasku žijící (obdržel cís. resolucí 16. ledna r. 1636. povolení zdržovati se po 6 neděl v Čechách pro vy-

řízení věcí svých), David Pehmer z Weymaru, Anna Rydyngerová, Martin Šekl, dvorský apatykář, a Mistr Ondřej Štajman (Šteiman), dvorský chirurgus.*)

Aby však dalšímu ubíhání měšťanů nekatolických se zabránilo, nařízeno bylo od král. místodržitelství 26. a 28. února r. 1626. úřadům radním v Litoměřicích a Čáslavi, potom od král. komory 24. února a 2. března r. 1626. cís. rychtářům měst pražských i ostatních měst královských, aby všechny měšťany, kteří k náboženství katolickému přistoupiti nechtějí a statky své pokoutně smlouvami neprávnými postupují a potom tajně, bez ohlášení z měst odjíždějí, po třikráte k právu obeslati dali, a pokudž se v tom čase nepostaví, *jejich statky*, byť byly komukoliv před tím prodány nebo postoupeny, *k ruce císařově konfiskovali* a inventáře svršků na král. komoru českou skládali.**) Ale mnozí měšťané pro náboženství z měst královských, zejména z Mostu, Žatce, Kadaně a Chomútova, do Saska odešlí stěžovali si proto při kurfirstu saském Janu Jiřím, který pak věci jejich při král. místodržících v Čechách i při císaři samém se ujímal.

V reformaci král. měst, zvláště pak Prahy, mírnějším způsobem pokračováno.

Když císařští místodržící poznávali, že těmi prostředky, kterých až posavad užívalo se při obnově náboženství, nelze dojíti cíle vytknutého, nastoupeno bylo na cestu vhodnější tak, aby konečně reformace katolická blížila se konci žádoucímu.

Cís. reskriptem ze dne 29. dubna r. 1626., ke král. místodržícímu knížeti z Lichtenšteina daným, vložena byla komise k další reformaci v Čechách na dotčeného knížete z Lichtenšteina a na kardinála Harracha s tím nařízením, aby podle instrukce, k reformaci v Rakousku Horním dané, se spravujíce,

*) Další zprávy o vystěhovalcích vytčených jsou ve spise mém »Dějiny konfiskací v Čechách«.

**) Obšírnou zprávu o zabavování statků, náležejících osobám z král. měst pro náboženství ušlým, podávají »Dějiny konfiskací«, str. CXXX. a n.

spůsobem mírnějším hleděli uvésti nekatolíky v Čechách do lůna církve katolické tak, aby *král. městům k jich napravení dána byla lhůta dvouměsíční,* po jejímž vyjití měšťané k náboženství nepřistoupivší měli z města se odebrati, avšak dříve z jmění svého zaplatiti přiměřenou část dluhův obecních jakož i složiti k ruce král. fisku pokutu peněžitou, pro jejich provinění ve vzpouře minulé jim uloženou. K tomu poručeno bylo, aby při ubytování vojska obyvatelstvo ničím více nebylo obtěžováno, než co by k vydržování vojáků bylo nařízeno. (Arch. místodrž. R. 109/10.)

Dle tohoto cís. nařízení kníže z Lichtenšteina vyzval patentem, 30. dubna r. 1626. vyhlášeným, všecky obyvatele království Českého, aby vedle cís. vůle, jako již mnohá král. města učinila, k víře katolické přistoupili, a zároveň přísně poručil, aby *nikdo nepřijímal na grunty své a nepřechovával takových osob, které nechtějí v náboženství s J. M. C. se srovnati,* jak *z měst královských* tak i z gruntů vrchností svých *pryč uházely* a v Praze i jinde na rozličných místech pokoutně se zdržovaly, nýbrž aby každý takové osoby zběhlé rychtářům a úřadům král. měst též i každé vrchnosti, které přináležely, ve známosť uvozoval a jim je na připsání bez odporu vydával. Jestliže by kdo podle tohoto nařízení se nezachoval a v tom byl postižen, ten každý upadnouti měl v pokutu dvojnásobnou, prve zřízením zemským a sněmovním snesením vyměřenou, totiž sto kop grošů českých tolikrát, kolikrát by se toho na kolikakoliv osobách zběhlých dopustiti opovážil. — Toto nařízení opakováno bylo cís. patenty ze dne 13. května r. 1627. a 29. ledna r. 1628. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

Potom 15. května r. 1626. podán byl od král. místodržícího k císaři návrh, aby z král. měst, která již k náboženství katolickému přistoupila, vyzdviženo bylo vojsko, jehož dlouhým ubytováním města nanejvýše byla zpustošena. (Arch. místodrž. R. 109/10.) Pročež cís. ediktem ze dne 2. června r. 1626. poručeno bylo, aby *měšťané nekatoličtí nebyli již mocí vojenskou nuceni k náboženství katolickému, nýbrž aby jim povoleno bylo ze země se vystěhovati.* Zároveň nařízeno bylo, aby *měšťanům,* kteří z král. měst pro náboženství jinam odcházejí, *statky jejich odnímány nebyly.* Mimo to měšťanům již odešlým, kteří v místech

nepodezřelých, obzvláště v zemích kurfirsta saského se zdržovali, listem král. místodržícího 12. srpna r. 1626. povoleno bylo, aby bez překážky svobodně zase k statkům jim odňatým se navrátili a je ve třech měsících prodali, když by ve lhůtě té k náboženství katolickému přistoupiti úmyslu neměli, aneb aby osoby katolické k opatření a prodání statků svých zřídili. Naproti tomu neměli nijakž do měst zase přijímáni býti měšťané odešlí, kteří se mezi tím v místech podezřelých zdržovali; avšak v prodávání a spravování statků svých skrze jisté plnomocníky katolické nemělo se jim díti žádné překážky. Jenom měšťané zběhlí, kteří při nepříteli sloužili, neměli do měst býti přijímáni, nýbrž jmění a statek jejich všecken do fisku připadnouti měl; také neměli v městě trpíni býti nekatoličtí měšťané, kteří nebezpečnými pohrůžkami a utrhavými řečmi pokojné sousedy své pohoršovati se dopouštěli. (Arch. místodrž. K. 25.)

Ale poněvadž mnozí z měšťanů zběhlých ve lhůtě vytčené k statkům svým ani sami se nenavrátili ani žádných plnomocníků k opatření a zpeněžení statků svých nezřídili, nařízeno bylo od král. místodržícího knížete z Lichtenšteina 18. ledna r. 1627. cís. rychtářům všech král. měst (kromě Plzně a Budějovic), aby všecek a všelijaký statek těch osob zcela ihned k ruce císařově konfiskovali a poznamenání osob zběhlých i s inventáry statků jejich na komoru českou odeslali. Jiné pak osoby zběhlé, které se k městu navrátily, avšak až posavad k náboženství katolickému nepřistoupily, měly se ve dvou nedělích z města odebrati, když by na opětné napomenutí od své urputilosti neupustily. Z jmění a statků jejich měla se zaplatiti nejprve pokuta peněžitá, která by na jednoho každého pro jeho provinění ve vzpouře minulé byla uložena, potom zadržalé kontribuce a dluhy od nich povinné; ostatek, když toho vyhledávati budou, avšak jestliže mezi tím nic nepřátelského proti císaři před se bráti nebudou, měl osobám od nich k tomu zřízeným býti vydán a propuštěn. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

Nové návrhy k provedení reformace v městech královských r. 1627.

Avšak následkem nařízení předešlých jakož i pro chorobu král. místodržícího knížete z Lichtenšteina a pro jiné zřetele

politické nemohla reformace v Praze a některých městech královských, zvláště v městech horních, dle přání císařova veskrz býti provedena. Aby té věci již jednou spomoženo býti mohlo, konány byly ve Vídni již počátkem měsíce října r. 1626. porady o návrhu k tomu účelu císaři od arcibiskupa pražského předloženém, dle kteréhož vedle jiných prostředků, při reformaci již užívaných, země Česká rozdělena býti měla v patero biskupství a obročí farní zlepšena odváděním 10 kr. k účelům církevním z každé bečky soli do Čech přivezené. S tímto návrhem nesouhlasili však cís. radové, kardinál Dietrichštein, hrabě Vilém Slavata, Petr Jindřich z Strahlendorfu, Jan z Werdenbergu a Otto z Nostic, kteří k těmto poradám byli povoláni, dokládajíce, že prve nežli jednati se může o rozdělení země na biskupství, pomýšleti jest na zřízení far, též že zdražením soli, věci to pro každého nejpotřebnější, nelze nové břímě klásti na bedra lidu obecného. Protož obrátil se císař o radu k zpovědníkovi svému P. Lamormainovi, který císaři předložil spis svůj »*Paměti obnovy náboženství v království Českém*« a tvrdil, že jest povinností císařovou, aby vykonávala se pravá reformace v zemi, poněvadž panovník její jest králem katolickým a obdržel od Boha všelikou moc k tomu. Při biskupech prý jest, aby přivedli zbloudilé ovce na pravou cestu spásy, kdežto králi přináleží trestati odbojníky. Proto aby zvolili se k reformaci komisaři královští a arcibiskupští, oni aby přikročili k osobám zpurným přísněji a rozhodněji, tito pak aby vždy počínali si mírně a snažili se poučiti nevědomé; školy katolické všudy aby byly zřízeny a založen seminář pro 200 bohoslovcův; fary aby se zvelebovaly na příjmech, knihy kacířské odnímaly, nekatoličtí snoubenci oddávali, ale slavný pohřeb aby odepřen byl všem zatvrzelým bludařům, cena pak soli jakožto věci nanejvýš potřebné aby nebyla zvýšena, nýbrž aby císař sám z poplatku 45 kr., který se jemu z každé bečky soli odvádí, postoupil 10 kr. k účelům církevním.

Z těchto návrhů, které císař ještě zvláštní komisi k prozkoumání předložil, sestaven byl v tajném sezení 15. ledna r. 1627. *nový návod k provedení reformace v Čechách*, který císař 5. února r. 1627. schválil a zároveň za vrchní komisaře reformační nařídil arcibiskupa pražského Arnošta Harracha,

Jaroslava Bořitu z Martinic, nejvyššího komoří král. Českého, Fridricha z Talmberga, nejvyššího sudí a presidenta nad appellacemi, a Krištofa Vratislava z Mitrovic, nejvyššího písaře král. Českého. Na uhražení výloh s touto reformací spojených císař ustanovil 5. března r. 1627. summu 8000 dolarů, která kardinálovi Harrachovi z pokladny státní se vyplatila; mimo to císař povolil již 25. ledna r. 1627., aby k účelům církevním obracelo se 5 kr. z poplatku 45 kr., z každé bečky soli jemu připadajícího. Potom 7. ledna r. 1628. nařízeno bylo všem král. městům (kromě Budějovic, Plzně a Slaného), též hejtmanům král. panství, aby učitele duchovní, kteréž arcibiskup k reformační komisi vyšle, z důchodův obecních vychovávali a každému po 30 kr. na den odvozovali. (Arch. místodrž. R. 109./10.)

Vrchním komisařům poručeno bylo, aby podle návodu jim vydaného řídili celé dílo reformační s příkladnou horlivostí, nezištnou spravedlností a neunavnou laskavostí. Arcibiskup měl vedle povinnosti úřadu svého vrchnopastýřského sám ustanoviti vše, co se tkne pohřbu nekatolíků, jenž nikdy neměl býti okázalý, též oddavek zasnoubenců nekatolických, knih a spisů kacířských; zvláště pak měl vysílati k reformaci jisté plnomocníky své (komisaře arcibiskupské) a zříditi schopné a osvědčené kazatele za duchovní učitele (instructores), kteří by s obyvateli nekatolickými se vší pilností jednali, je víře katolické vyučiti se snažili a každého měsíce věrné zprávy vrchním komisařům podávali o tom, jak práce jejich prospívá; konečně měl arcibiskup pilnou péči míti o to, aby osazeny byly kostely faráři úřadu svého úplně schopnými, pak aby zmařeno a odstraněno bylo vše, co by bylo na překážku službám kostelním, dílu reformačnímu a rozkvětu náboženství katolického. Ostatní tři cís. komisaři vrchní měli skrze nařízené zástupce své všude obyvatelstvu oznámiti přísný cís. rozkaz o obnově náboženství s tím doložením, že císař jest ochoten nekatolíkům, kteří se dají obrátiti na víru katolickou, prominouti pokutu pro jich účastenství ve vzpouře minulé i městům vrátiti statky zabavené a obnoviti jejich výsady, přistoupí-li k církvi katolické. Liknavé a vzdorovité nekatolíky měli cís. komisaři k povolnosti a poslušnosti napomenouti a určiti jim lhůtu, pokud se jim shověti může, anebo ustanoviti čas, do kterého bude jim vystěhovati se

ze země. Když by však vrchní cís. komisaři spolu s kardinálem uznávali za vhodné, aby se některým zatvrzelým nekatolíkům ještě shovělo, dopřáno jim mělo býti nové lhůty, avšak s tou pohrůžkou, že po uplynutí tohoto posledního terminu za zatvrzelce a zbůjníky budou pokládáni a hned ze země vyobcováni. Proti odbojníkům měli cís. komisaři povolati vojáky, aby je náležitě potrestali.

Takto se mělo počíti s dílem reformačním v Praze a odtud v něm pokračovati po veškerém království Českém.

K tomu účelu komisaři dotčení nařídili především 27. března r. 1627. král. rychtářům a radě měst pražských a všech královských měst, aby jim podali seznam všech měšťanův osedlých i neosedlých, též podruhův i manželek, dětí a čeledi jich, a tak napořád všech osob k jurisdikci jejich přináležejících, uvedouce je v poznamenání rozdílná takto: předně ty, kteříž od narození svého katoličtí jsou; pak ty, kteří teprve vnově k náboženství katolickému přistoupili; potom ty, kteří, jsouce nekatoličtí, připověděli, že vynaučiti se dadouce k víře katolické se obrátí; konečně ty, kteří tak sobě usmýšleti nechtějí a v bludech svých zůstávají. Mimo to měli král. rychtáři všem osobám nekatolickým poručiti, aby jménem komisařů při příštích svátcích velikonočních jistotně a konečně zpověď vykonali a velebnou svátost oltářní spůsobem katolickým přijali. *) (Arch. města Prahy: Kniha dekr. 744, str. 4.)

Aby však obyvatelstvo měst královských bylo pohnuto dle

*) Že měšťané této povinnosti zadosť učinili, povinni byli prokázati se lístky zpovědními, od kněze katolického podepsanými. Avšak někteří kněží lakotní vydávali protestantům za peníze falešná vysvědčení o vykonané zpovědi. Mezi takovými kněžími zločinnými byl zejména Vavřinec Augustýn Hanžburský z Kopečka, farář u sv. Vojtěcha Většího v Novém městě pražském, jenž zámožným měšťanům lístky zpovědní draze prodával. Tento udán byl proto u arcibiskupa pražského, k jehož rozkazu i s měšťany provinilými (přes 100 osob) již r. 1626. byl uvězněn a před soud pohnán. Když pak ze svatokupectví byl usvědčen, a zpráva o tom od král. místodržících císaři byla podána, nařízeno bylo cís. listem ze dne 12. ledna r. 1629. arcibiskupovi, aby přísně zakročil proti knězi zpronevěřilému i spoluvinníkům jeho. Na to byl farář Hanžburský k smrti odsouzen, 7. dubna r. 1631. veřejně zbaven hodnosti kněžské a sťat na náměstí Staroměstském. (Arch. místodrž. R. 109./1.)

rozkazu komise reformační se říditi, cís. resolucí ze dne 19. dubna r. 1627. král. komoře poručeno bylo, aby všem královským městům a jejich obyvatelům, když vykáží se vysvědčením komise reformační (resp. arcibiskupa pražského), že k víře katolické přistoupili, všechny pokuty, pro jejich provinění v minulé vzpouře byly prominuty a městům navráceny statky jim odňaté, které by nebyly ještě jiným osobám postoupeny. Naproti tomu komisaři reformační dekretem ze dne 10. května r. 1627. nařídili, aby měšťanům nekatolickým, kteří by rozkazu svrchu vytčenému dosti neučinili, živnosti městské byly zastaveny a odňaty. Zároveň poručeno bylo proboštovi kláštera zderazského v Novém městě pražském, aby vyzdvihnouti a vězením opatřiti dal sousedy a obyvatele nekatolické Menšího města pražského, kteří, jsouce práva a živnosti městské již r. 1624. zbaveni, v Starém a Novém městě pražském, též na postranných právích, zvláště na gruntech kláštera zderazského až posavad ukrytě se zdržovali. (Arch. místodrž. R. 109./10.)

Když pak mnozí měšťané nekatoličtí, dotčeným poručením se řídíce, k víře katolické přistoupili a potom žádali, aby jim živnosti zastavené zase byly propuštěny, musili za to rychtáři nebo jiným úředníkům městským jeden každý po tolaru i více od sebe odvozovati. Pročež dekretem komise reformační ze dne 28. května r. 1627. úřady městské, zvláště král. hejtman staroměstský se napomínali, aby takovému sužování a obtěžování měšťanův a lidí k víře katolické obrácených nedopouštěli nýbrž přísně poručili, aby taxy a daně, na dotčené lidi neslušně a nespravedlivě uložené, zase jednomu každému zcela a zúplna hned byly navráceny.

Zároveň zapověděno bylo opět prodávání knih kacířských na tarmarcích a po ulicích, jak se to semotamo proti zápovědi od král. místodržícího již 23. února r. 1624. vyhlášené a 18. května r. 1626. opětované, až posavad dělo, a poručeno, aby takové knihy prodavačům byly pobrány a s poznamenáním jmen jejich osob komisařům reformačním odevzdány. Konečně nařízeno úřadům městským, aby komisi reformační podali zprávu, jakého náboženství se přidržují hospodářové, též jejich manželky, děti a čeládka v domech panských se nacházející. (Arch. města Prahy: Kniha dekr. 744. str. 5.)

Hned potom cís. majestátem ze dne 29. května r. 1627. (kterým všechněm čtyrem stavům a celé obci království Českého všechna privilegia, svobody, nadání a práva, proti novému zřízení zemskému nečelící, byla potvrzena, ale *majestát císaře Rudolfa II. na svobodné provozování náboženství stavům pod obojí daný za neplatný a již zrušený byl vyhlášen)* oznámeno bylo, že císař, pokládaje rozdílnost v náboženství za největší příčinu vzpoury minulé, chce všecky stavy království Českého v jednotě církve katolické zdržeti a zachovati, a že žádné jiné víry a náboženství nebo provozování jeho v témž království trpěti nebude a poroučí, aby všickni, kteří ještě k víře katolické nepřistoupili, náležitými prostředky k tomu přivedeni byli.

Někteří však obyvatelé města Prahy a jiných měst královských, chtějíce se vyhnouti reformací dotčeným majestátem opět nařízené, sami o své ujmě, nemajíce ještě sobě žádné lhůty k odstěhování uložené, pryč se stěhovali spolu s manželkami i dítkami svými, poručivše statky a jmění své jiným nekatolickým osobám k opatrování. Takoví obyvatelé (dle dekretu komise reformační 8. července r. 1627. k úřadům městským daného) neměli nikdy již bez jistého vědomí a dovolení dotčené komise do společnosti městské, kdyby se zase navrátili, přijímáni a žádné živnosti jim pod jakýmkoliv obmyslem dopuštěny býti, ležby to, že opravdově upřímní katoličtí jsou, dostatečně ukázali. Nekatoličtí pak plnomocníci, k prodeji statků a jmění jejich nařízení, měli skrze úřady městské takového plnomocenství býti zproštěni a na místě jich jiné osoby katolické ustanoveny. (Arch. města Prahy: Kn. dekr. 744, str. 7.)

Odpor nekatolických měšťanův pražských proti reformaci.

Mnozí nekatoličtí obyvatelé pražští nechtěli od svého náboženství odstoupiti a opětovanému poručení komisařů reformačních dosti učiniti, takže někteří mezi sebou i sliby se zavazovali, že v náboženství svém jeden při druhém držeti a státi chtějí. Protož dekretem komise reformační ze dne 28. července r. 1627. král. hejtmanu Starého města pražského nařízeno bylo, aby všem těm, kteří jsou takové závazky učinili, poručil, aby z nich od-

stoupili; kdo by však toho neučinil, ten že jiným k výstraze přísně i na hrdle strestán býti má. Potom vedle dekretu komise reformační ze dne 31. srpna r. 1627. následovati mělo *trestání jak na statcích tak i na hrdle toho každého, kdo by postižen byl v tom, že někoho od obrácení se k víře katolické buď řečí nebo skutkem odvracoval aneb k stěhování se pryč ze země komukoli radil;* jestliže by takový přestupník a rušitel poručení komise již ze země ven byl, tehdy nicméně k statkům jeho s pokutou přikročeno býti mělo. (Arch. města Prahy: Kn. dekr. 744, str. 16 & 25.)

Mezi nejvytrvalejší nekatoliky náleželi v Starém městě pražském měšťané, Václav Magrle, Zikmund Celestýn, Jan starší Petráček, Jan Jiří Pětikostel, Martin Šmertaš a Bohuslav Zahořanský, jímž vedle dekretu komise reformační ze dne 8. července r. 1627. skrze král. hejtmana Starého města pražského poručeno bylo, aby od pořádných kněží a správců duchovních buď v kolleji jesuitské nebo v klášteře u sv. Jakuba v Starém městě víře katolické vynaučiti se dali a k ní vykonáním sv. zpovědi a přijetím velebné svátosti oltářní až do 25. července r. 1627. přistoupili. Když však toho učiniti zanedbali, uložen jim byl dekretem komise reformační ze dne 26. července r. 1627. ještě poslední peremtorní termín do 15. srpna t. r. tak, aby v tom čase buďto katolickou víru přijali nebo se hned vyprodali a nejdéle do západu slunce téhož 15. srpna odstěhovali a již napotom jak Prahy tak i království Českého dokonce prázdni byli, leč by na sebe potáhnouti chtěli něco horšího, což by je konečně následovalo, kdyby v témž království po vyjití dotčené lhůty byli postiženi. Jestliže by jmění svého tak brzo pryč odstěhovati anebo vyprodati nemohli, povolen byl jim k tomu čas prostrannější, totiž celý rok, v kterémž to jiné osoby, avšak katolické, od nich k tomu zřízené a splnomocněné, na místě jich učiniti mohli. Ale dříve, než by se pryč odebrali, měli statky a jmění své v poznamenání uvedené skrze přísežné osoby katolické za přítomnosti některých radních spravedlivě odhadnouti, též dluhy své pořádně sečísti, potom ze jmění svého poměrnou část na zaplacení dluhův obecních složiti jakož také, pokudž by kteří z nich co pokuty pro rebelské provinění své a za perdon ještě do král. komory české dlužni pozůstávali, to vše zapraviti tak,

aby jim anebo jejich plnomocníkům k ruce jejich jenom ostatek vydán byl. (Arch. města Prahy: Kn. dekr. 744, str. 8. a 14. — Arch. místodrž. R. 109/32.)

Podobným způsobem vyzváni byli i jiní všickni nekatoličtí měšťané Starého města pražského, aby v čase jim od komise reformační vyměřeném buď k náboženství katolickému přistoupili nebo ze země se vystěhovali. Kdyby však kdo z obyvatelů nekatolických v tom jakkoliv odporným býti se opovážil, k takovému každému přikročiti se mělo s náležitým trestem dle povahy jedné každé osoby, jako zastavením jim živnosti, kladením vojáků do jejich domův i také arrestováním urputnějších osob na samém chlebě a vodě, přidržováním k slyšení spasitelného vyučování a naposledy vypověděním a odstěhováním některých předních kacířských vůdců pryč z města i z veškerého království.

Přece však mnozí nekatoličtí měšťané pražští v urputilosti své trvali a všelijakých výmluv a úskoků k průtahu reformace vedoucích užívajíce, naposledy tím zavírali, že od svého navyklého náboženství nikoli odstoupiti nemíní.

Mezi těmito urputnými nekatolíky, kteří příkladem svým i jiným měšťanům pohoršení dávali, jmenovitě *uvedeni jsou tito měšťané Starého města pražského: a)* Theodor Sixt, Jan Peldřimovský, Abraham Anděl a Jan Jakub Hayden, jimž dekretem komise reformační ze dne 12. července r. 1627. lhůta do 11. července uložená ještě do 31. téhož měsíce byla prodloužena. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr., 744, str. 9.) — *b)* Tomáš Teyffel z Ceylbergu, Jan Kechel z Hollenšteina, Jan Marcian Bezděcký, Jakub Kozel, Šimon Lopatský a Pavel Aretýn, jimž dekretem komise reformační ze dne 24. července r. 1627. lhůta do 15. srpna r. 1627. uložena a potom dekretem téže komise ze dne 14. a 16. srpna r. 1627. do 21. září, Teyfflovi však do 1. října t. r. prodloužena byla. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr., 744, str. 10, 20 a 22.) — *c)* Mikuláš Diviš, na ten čas u vězení za jistou příčinou zůstávající, jemuž ještě poslední termín až do 21. září r. 1627. byl uložen, a Jan Gerle z Děvína, jemuž lhůta do 28. září uložená až do 2. listopadu r. 1627. byla prodloužena vedle dekretu komise reformační ze dne 2. a 25. září r. 1627. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 12 a 13.) — *d)* Benjamin Velvarský,

řezník, Zikmund Frelich, Václav Synek, kožešník, David Kukla, Lorenz od Háje, Jan Železník, Pavel Kubic, Florián u Benův, Daniel Homašta, prokurator, Wolf Reys, Jan Bertnický a Jiljí Seyler, kterýmž dekretem komise reformační ze dne 22. října r. 1627. ještě poslední termin do 20. listopadu t. r. byl uložen. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 26.) — *e)* Jan Kukla, Jakub Dobřanský, Daniel Nathaniel, Jan Ješetický, Jan Hanek, Linhart Bylyk, Samuel Dobřanský, Matouš Vorel, Jan Bynt, Mikuláš Buček, Jan Lukšan, Samuel Fink, Jan Rosenthaler, Kašpar Presl a Václav Celestýn, jimž dekretem komise reformační ze dne 18. a 24. prosince r. 1627. poslední termin ad conversionem vel emigrationem do 13. ledna r. 1628. se uložil a až do 2. února t. r. prodloužil. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 27 a 28.) — *f)* Mikuláš Vachanec (Vachanetius), Jan Jelínek, Jiljí Dechlager, Karel Trubka, Jan Šleyfíř (jinak Černý), Kundrat Šmidt, Jiří Ujka, Mikuláš Troilius, Martin Tyllyger, Egidius Secler, Jiří Murarius, Jan Newir (Slewir), Jan Kvasnička, Jan starší Slovák, Karel Nožíř, Jiří Fišer, Adam Burian, Jan Šmal, Jiří Mol, Matěj Šolc, Jan Otta, Mikuláš Maršant, Krištof Štoff, Jan Taubenecker, Fridrich Laubner, Jakub Šermak, Stefan Vražda, Matouš Přeslička, Pavel Knobloch, Havel Fijala, Pavel Vosecký, Havel Housenka, Jakub Kreger, Pavel Kreys, Jan Sláma, Kočí se synem, Jan Oupovský, Adam Holeček, Albrecht Karyes, Hendrich Jungkr, Kašpar Bogner, apatykář, Jan Resl, Pavel Jung, Jiří Kadeřávek, Václav N., jirchář, Izaiáš Bechner, Adam Hradecký, Martin Cherbr, Jan Šenffeldr, Erazim Šiller, Martin Helt, Michal Behem, Federmacher a Gabriel Špieler, kterýmž 54 osobám ještě nekatolickým dekretem komise reformační ze dne 12. března r. 1628. poslední lhůta buď k obrácení nebo vystěhování se do 2. dubna r. 1628. byla uložena. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 29.) — *g)* Alexander Rumpal, Pavel Hener, Jan Černovický, Jan Hladký, Andreas Stepanus, Jan Prunar, Jan Duchoslav, Jiřík Brodský, Benjamin Bulečovský, Jakub Kaplánek, Jan Betczl, Adam Štraus, Jan Dynda, Jan Vaništa, Vilím Lydmon, Samuel Popius (jinak Peřina), Jeremiáš Šindler, Jiřík Jestřáb, Jan Koukol, Matouš Přeslička, Štěpán Brázda, Jakub Černoch, Pavel Mlejnský, Jan Červenka, Wolf Mayer, Lorenz Wenczl, Krištof Frytz, Hans Betzl, Hans Wyrcy, Kundrat Fulckhart, Lorenz Ginter, Jiřík

Glinzgl, Jiřík Mayr, Albrecht Karyes, Andreas Walelech, Bartl Nyttinger, Lorenz Wenczl, Jan Wyrcpaum (Würzbaum), Pavel Jung, Václav Šindler, Mikuláš Hruška, Krištof Obertey, Hans Khynig (Kynyg), Michal Lampert, Martin Tymon, Jan Spurný, Kašpar Fišer, Filip Pič, Bartoloměj Leffler, Mathes Plumperger, Simeon Naykerchner (Neukirchner), Samuel Stříletý, Jan Jelínek, Daniel Vicz, Václav Kubaň, Andres Bílek, Martin Stenčil, Gregor Wybiger, Daniel Turek, Ondřej Houžvička, Prokop Širůček, Jan Kavka, Daniel Houžvička, Daniel Mager, Jiřík Kuleta, Václav Founaj, Jan Mařík, Václav Koník, Matěj Meydlo, Jan Smitney, Václav Kocourek, Jan Moucha (jinak Hanzlíček), Jakub Šanovec, Jiří Habrmon, Pavel Beran, Jan Reynhart, Adam Streyček, Jan Weygl, Matěj Buvol, Matouš Heský, Wenzel Gartner, Adam Henyk, Adam Štyller, Jan Živnustka, Jan Stříbrský, David Kyrchulcze, Šimon Pelikán, Daniel Leman, Jakub Haffman, Jan Tyc, Jiřík Fuk, Petr Bečas (Nečas), Thomas u Červeného kříže, Václav Kylian, Josef Kmentový, Jan Turek, Martin Šneider, Krištof Mayer, Hendrich Pichlberger, Nikodim Smetana, Jiřík Heppner, Jan Magnus, Václav Čelakovský, Jan Lydera prokurátor, Václav Mitys a Anna Freytlarová, kterýmž 106 osobám dekretem komise reform. ze dne 12. dubna r. 1628. byl dán poslední termin k obrácení nebo k vystěhování se do 3. května r. 1628. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 30.) — *h)* Zikmund Nathaniel, Václav Višně, Nikodim Jelínek, Jan Procházka, Ferdinand de Bois, Martin Outrata, šiškář, David Kirchner, bečvář, Martin Beck, řezník, Valentin Mecler, Jan Pergl, hokynář, Bohuslav Gerle, Tomáš Šulc, Jan Hause, Řehoř Fugl, Tomáše Kovandy synové, Václav Nosek, Pavel Roznberger (Rosenberger), Václav Špička, Václav Slanský, kroupník, Zlatník proti Abrahamovi Angelovi, Michal Ceytlar, Mates Pejskar, punčochář, Matyáš Násadnický, Mikuláš Resl, bečvář, Daniel Sedlčanský, impressor, Eliáš Blanský, Jan Hájek, bečvář, Jan Pravec, zelný, Mikuláš Harlivec, Pavel Prokop, Jan Nešatka, Adam Michal, kloboučník, Bartoloměj Hillier lazebník, Daniel Sláma, Václav Bedulka krejčí, Havel Vopálka, Kašpar Koch, Jan Krečmar, Daniel Bon destillator, Jakub Webr, Jan Ctibor, Jiřík Šindler sklenář, Isaiáš Velikost, Ulrich Helwich, Jan Augen jehlář, David Zachariáš pekař, Ondřej de Lingo, Lorenz Krystmon kotlář, Havel Vo-

tický zedník, Pavel Kočka, Bernhart Neimon, Václav Stehlík, Hendrich Vodňanský, Jan Peša mydlář, Blažej Korytanský, Jiřík Holub kloboučník, Václav Sova vinopal, Jan Karmuš, Jan Nikolaj krejčí, Daniel Homr kožešník, Václav Derffer kroupník, Matouš Fialka, Tomáš Čermák pokrývač, Joachym Střelec, Zikmund Machuta u Jetelů, Melichar Vokal, Jan Nebožtík, Jan Dechgo hokynář, Matěj Vorlův, Albin Pelffich, Jan Beyspeger, Daniel Pichlperger, Jakub Schreier tkaničkář, Engel Engelhart, Dibult Konšel, Wolf Teymer, Hans Teymer, Hans Klement, Šebestián Pruner, Adam Štert, Jan Kamenický soukeník, Jan Koukol soukeník, Štěpán Tichý, Jan Kvasnice pernikář, Jan Suller bradýř, Andreas Wenekman, Melichar Kunšteter apatykář, Burian Štětkář, Krištof Šteffen, Mikuláš Střelec, Jiří Prokop, Martin Olat, Jakub Šleych šermíř, Martin Richter krejčí, Lorenz Štork (Štark) z Štorkenfelsen, Eliáš Behm z Bauenbergu šmukýř, Anna Pichlpergerová, Anna Florynová, Adama Šworcze manželka, Lidmila Slanská, Kateřina Stříbrská, Anna Syxtová kožešnice, Veruna Plencová, Dorota Lvová, též vdova po Toužimském a Kateřina Haunšiltová, kterýmž 106 osobám dekretem komise refor. ze dne 5. května r. 1628. ještě poslední lhůta k obrácení nebo vystěhování se do 28. května r. 1628. byla položena. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 31.) — *i)* Jiří Ilgen z Ilgenau vedle Tří myslivců, Jiří Wild z Ungeltu, Jan Lounský a Jan Dvorský u Zelené žáby a Mates Arant, jimž dekretem komise ref. ze dne 19. května r. 1628. ještě poslední termín k obrácení nebo vystěhování se do 13. června r. 1628. byl 'dán. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 33.) — *k)* Andreas Košmar, Andreas Seydl, Andreas Tennogl (Tengnogl), Andreas Hřebíček, Andres Wolf, Albrecht Nekrlink, Adam Vyskočil, Andres Heysler, Abraham Hoffmaystr, Bartl Geler, Blasius Šrabach, Bartl Consenter, Daniel Vaníček, Daniel Waychman, Daniel Budinský, Eliáš Hiller, Fridrich Nusner, Jiřík Nečas, Gabriel Breller, Jiřík Reknhart, Jiří Pokorný, Georgius Mečíř, Hendrich Šaffer, Hans Echart, Hans Klocz, Hans Frost, Hans Hilt, Hans Ebrsten, Hans Vlach, Hans Rašp řešetář, Hans Inseling, Hans Sutter, Hans Hosairer, Hans Pilsperkr, Havel Bukovský, Jan Moudrý, Jakub Rolandt, Jakub Sorcks, Jan Olet, Jan Kratochvíle, Jakub Kager, Jan Vokoun, Gorge Tribau,

Jeremiaš Jung, Jakub Leopold, Jan Pokorný, Jan Kulich, Jan Lounský, Jan Polák, Jan Drbal, Jiří Mogkwa, Jiří Gabriel, krejčí, Jan Chalupa, Jakub Jelínek, Jan Koutek, Jakub Koff, Kašpar Hanzstetter, Krištof Kerb a Krištof Windek, kterýmž 59 osobám dekretem komise ref. 27. června r. 1628. poslední lhůta k obrácení neb odstěhování se do 14. července r. 1628. byla uložena. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 34.) — *l)* Lorenc Seiler, Lorenc Šaffl, Melichar Stárek, Martin Pauner, Matyáš Jelínek, Melichar Sýkora, Melichar Bartl, Matěj Lašťovička, Michal Sekvens, Michal Haj, Martin Šeibenfflug, Michal Ehrentraut, Matyáš Šulcz, Martin Vaniček, Nikodim Čzeyz, Mikuláš Stříbrzský, Pavel Švejcar, Petr Kerner, Petr Špringauf, Pavel Gryn, Paul Grečzmer, Simeon Kratena, Štěpán Jelínek, šenkýř od Slonů, šenkýř od Prunarů, šenkýř u Bartholomee de Pauli, Tobiáš Horgkart, Tomáš Radt, Viktorýn Redr, Viktorýn Strejček, Václav Šamša, Václav Fijala, Vojtěch Drbal, Václav Zakvětal, Ondřej Votypka, Václav Kubant, Václav Strosz, Václav Rychnovský, Václav Vodička, Václav Kertner, Zacharyáš Šmid, Jan Antonín Bradýř, Jan od Háje, Florián Mattes, šenkýř v Rychtě, Jiří Wildt, Wolf apatykář, Jakub Volšanský, Jan Zvitavský, Jakub Walesz, Burian Štětka, Ondřej Hoffman, Jiří Pokorný, Gabriel Preller, Josef Třemecký, Jakub Holub, Adam Klunička, Jakub Neber, Jakub Sklenář, Melichar Štarklhoff, Jan Hájek, Melichar Sýkora, Jiří Lausk, Jiří Unterzů, Hans Šindler, Jan Markrabě, Jan Sýkora, Jan Jelínek, Jiří Holub, Filip Agrů, Vratislav Peldřimovský, Mikuláš Österreicher, Petr Novokřtěnec, Vratislav Racek, Daniel Roudnický (kterémuž již také předešle termin až do 28. září r. 1627. uložen byl), Bohuslav Zahořanský, registrator, a Valentin Cerhovský, služebník při dskách zemských, kterýmž 77 osobám, ještě v bludech kacířských vězícím, dekretem komise ref. ze dne 22. července r. 1628. poslední termin k obrácení neb odstěhování se do 12. srpna r. 1628. se uložil. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 41.)

Velký počet z těchto 452 měšťanů Starého Města pražského zde zejména uvedených přistoupil ve lhůtě od komise reformační uložené k víře katolické. O takových měšťanech vedle dekretů komise té ze dne 10. května a 30. června r. 1628. rada městská měla podávati zprávy, zdali jsou kdy zase více nežli

jednou u zpovědi a Stolu Páně byli. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 36.) — Naproti tomu mnozí z měšťanů svrchu vytčených, setrvavše u víře nekatolické, v terminu jim uloženém *vlasť svou opustili*, někteří však manželky své též nekatolické v Praze zenechali, aby statky jejich opatrovaly a živnosť v nich provozovaly. Protož dekretem komise reformační ze dne 26. srpna r. 1627. a 13. července r. 1628. nařízeno bylo, aby všecky takové manželky osob pryč odešlých, v Praze ještě pozůstávající, buď k náboženství katolickému přistoupily nebo nejdéle ve dvou nedělích za svými manželi ze země se vystěhovaly; pak aby žádná nekatolička po odjezdu manžela svého přes týden anebo nejdéle dvě neděle v zemi trpína nebyla. (Arch. místodrž. R. 109/1; A. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 24. a 35.)

Mimo to dekretem komise reformační ze dne 23. srpna r. 1627., pak dekrety kanceláře české ze dne 27. září r. 1628. a 13. září r. 1629. poručeno bylo, aby žádnému měšťanu a obyvateli pro náboženství z Prahy se stěhujícímu *nedopouštělo se sirotků jim svěřených ze země vyvozovati*, též aby všichni sirotci ze země již odešlí nazpět byli povoláni a do Prahy dopraveni a dostaveni, mezitím pak aby týmž sirotkům od poručníků neb plnomocníků a opatrovníků jejich jmění a statků ven ze země žádných peněz ani ničeho jiného nebylo odesíláno a dodáváno. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 19, 42 a 48.) Měšťané pak, kteří přes vyměření nadepsané v Praze buď zjevně nebo pokoutně se zdržovali, vedle nařízení komise reformační ze dne 26. července r. 1627. a 30. června r. 1628. ihned do vězení byli dáni a k výstraze jiným přísně pokutováni i jinak strestáni. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 11 a 35.)

A tak již velká část měšťanů pražských k víře katolické byla přivedena. Jenom mnohých obyvatelů katolických manželky, domnívajíce se, jakoby reformace pohlaví ženského se nedotýkala, setrvaly v urputnosti a zatvrzelosti své, ačkoli dle nařízení komise reformační ze dne 4. srpna r. 1627. od manželů svých k víře katolické pod pokutou zastavení živností i pod jiným těžším trestáním přidržovány býti měly. Nařízení toto opětováno bylo 20. července, 14. srpna a 25. září r. 1628. a zároveň poručeno, aby předně hned nekatolickým ženám spoluradních osob katolických Starého města pražského, totiž Kašpara Loseliusa,

Jana Jungmayera, Matyáše Korandy, Jindřicha Řečického, Jana Petráčka a Adama Václava z Velechova jakož i jiným všem nekatolickým ženám měšťanů katolických v Praze všecky a všelijaké živnosti a obchody zastaveny byly dotud, až by k víře katolické přistoupily. Jestliže by však se to na dotčené měšťany katolické shledalo, že by o obrácení manželek svých k víře katolické se nestarali, tehdy jim tolikéž jejich živnosť městská měla býti zastavena. (Arch. místodrž. R. 109 1. — Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 18 a 39.)

Také některé vdovy nekatolické v Starém městě pražském, s nimiž se až posavad shovívalo v té naději, že samy dobrovolně k víře katolické přistoupí, toho urputně zanedbávaly. Byly to zejména vdovy tyto: Salomena Zbytková, N. Jedličková, bečvářka, Anna Pavlačka, Alžběta Malvavová na Malé straně bydlící, Kateřina Marvanová, vdova po Vítovi Košateckém, Dorota Sraubová, Mandalena Železná, Kateřina Škretová, Kateřina Vlachová, Dorota Řepická, Ludmila Posthumová, Anna Melcarová, Alžběta Aronová, Kateřina Martinovská, Mandalena Krumlovská, Anna Košatová, Eva Nosková, Dorota Příčka, Anna Poucová, Saloména Kodorovská, Anna Pětikostelová, Janová u Černého kola, Regina Straková, Sara Angermanová, železnice, Anna Stražnohorská, Dorota Funková, Anežka Kirchmaierová, Barbora Štorková, Ludmila Teiprechtová, Mandalena Geršlourová, Anna Housenková, Anna Dačická, Zuzana Platová, Kateřina Leithaizlová, jehlářka, Eva Myňová, postřihačka, Anna Hajková u Sedláků, Alžběta Šillerová, N. Harovniková, knihařka, a Dorota Dvorská, jimž dekretem komise reformační ze dne 22. července r. 1628. poslední termin k obrácení se nebo k vyprodání a vystěhování do 6. srpna r. 1628. byl uložen. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 37.)

Mimo vdovy vytčené nacházelo se na ten čas v Praze ještě nemálo nekatolických sousedů spolu s manželkami a dětmi svými; též mnozí podruhové, kteří se přes celý rok před reformací ukrývali, opět do svých obydlí se navracovali; jakož také i čeládka a tovaryši všelijakého řemesla nekatoličtí v službách a v obchodnických dílech beze všeho rozmýšlení se chovali. A poněvadž tak reformace v náboženství ještě právě dokonale vyřízena nebyla, zvláště pak někteří možnější nekatolíci schválně

ušetřeni bývali, pročež dekretem komise reformační ze dne 21. února r. 1629. nařízeno bylo, aby v Praze skrze jisté osoby správné a v náboženství katolickém upřímné a horlivé všecky domy řadem se obešly a se vší pilností, kdo by se v nich buďto z hospodářův anebo podruhův a dětí jejich, též čeládky ještě nekatolický nacházel, se vyhledalo, všem pak takovým osobám v pořádný popis uvedeným ještě nejposlednější termin se dal, aby nejdéle do dvou neděl k víře katolické přistoupily. Tovaryše však nekatolické měli mistři, kteří bez nich býti nemohli, k víře katolické napomínati a vésti; poznamenání pak těch, kteří by katolickými býti nechtěli, nejdéle do 26. března r. 1629. komisi reformační k dalšímu povážení a o tom nařízení mělo býti podáno. (Archiv m. Pr.: Kn. dekr. 744, 45.)

Za příčinou zanedbávání sv. zpovědi velikonoční poručil arcibiskup pražský Arnošt kardinál z Harrachu r. 1629. a 1630., zvláště pak otevřeným listem 25. února r. 1631. přikázal všem duchovním přísně (sub amissione beneficii), aby své osadníky všech stavů při nastávajícím čase postním a velikonočních svátcích k *vykonání sv. zpovědi a k přijímání velebné svátosti pod jednou způsobou* napomínali tak, aby jeden každý osadník k jistému toho dokázání od svého duchovního otce a zpovědníka jak s strany zpovědi tak i s strany přijímání přijal hodnověrné vysvědčení, které nejdéle až do svátků svatodušních odvedeno býti mělo od osob stavu panského a rytířského při Praze arcibiskupovi a jiným komisařům reformačním generálním a principálním, kromě Prahy pak v každém kraji nařízeným komisařům partikulárním, od měšťanů však v každém král. městě dvěma nebo třem opravdu katolickým osobám přísežným, z prostředku spoluradních ustanoveným, od poddaného pak lidu v panských městech, městečkách a vesnicích pánům statkův anebo vrchnostem od nich ustanoveným, avšak osobám opravdu katolickým. (Arch. místodrž. R. 109/14.)

Přes to všechno někteří obyvatelé pražští, zvláště ženského pohlaví, ještě r. 1631. k víře katolické přistoupiti nechtěli, zvláště když začasté i odjinud lidé nekatoličtí do Prahy přijížděli a tu za prodloužený čas zůstávajíce, kacířství zase do země uvozovati počali. Mimo to větší díl lidu k víře katolické obráceného patenty, od arcibiskupa pražského v příčině sv. zpo-

vědi a požívání velebné svátosti oltářní vůbec publikované, na špatném pozoru měl, takže mnozí z nich netoliko při terminu týmiž patenty vyměřeném, ale od dávného času z hříchů svých se nezpovídali, velebnou svátosť oltářní nepřijímali, ani ke mši sv. a jiným službám Božím nepřicházeli, svátků nesvětili a postů nezachovávali, nýbrž proti tomu nepříkladného života byli, tudy svou vrtkavosť a nestálosť při náboženství a víře katolické patrně na sobě pronášejíce. Pročež vedle dekretu komise reformační ze dne 7. srpna r. 1631. od král. rychtáře při všech hospodářích nařízeno bylo, aby žádných cizozemců jakéhokoli pohlaví, stavu, řádu a povolání, kteří by nebyli katoličtí, u sebe přes tři dny zjevně ani tajně nepřechovávali, nýbrž o každém zejména, kde a u koho se zdržuje, ihned komisi reformační oznámili; mimo to odesláno býti mělo poznamenání všech těch osob, které, jsouce prve katolické, v horlivosti oblevovaly a předpisům arcibiskupa dosti nečinily nebo které ještě k víře katolické přistoupiti nechtěly, tak, aby jejich vzpoura a neposlušnosť na nich skutečně jiným k příkladu strestána býti mohla. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, 66.)

Aby také *rozšiřování knih bludařských* a proti náboženství katolickému směřujících, které byly na největší překážku reformace, *přítrž byla učiněna*, vydáno bylo od arcibiskupa kardinála Harracha 12. března r. 1631. nařízení, dle něhož v arcibiskupství Pražském žádná kniha bez povolení arcibiskupa nebo jeho vikáře generálního neměla býti tiskem vydána ani prodávána, takže každý, kdo knihtiskařství nebo knihkupectví chtěl provozovati, musil se zavázati přísahou, že tímto nařízením říditi se bude. Zvláště pak každý knihkupec povinen byl seznam všech knih, které měl na skladě svém, arcibiskupovi předložiti a jemu odevzdati všecky knihy zapovědněné, jichž poznamenání ve skladišti svém měl míti vyvěšené. Zároveň poručeno bylo všem duchovním arcibiskupovi podřízeným, aby nařízení dotčené veřejně vyhlásili a knihy každého jim poddaného prohlíželi, zapovědněné pak knihy sebrali a arcibiskupovi odváděli. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744 a, str. 299.)*)

*) Toto nařízení obnoveno bylo častěji a ještě r. 1644. dekretem král. komory české ze dne 26. října poručeno bylo hejtmanům měst pražských, aby osobám od konsistoře arcibiskupské k vyhledávání a pře-

A poněvadž mnozí vystěhovalci města Prahy i jiných měst královských do země bez cís. povolení často se navraceli, nařízeno bylo od král. místodržících 10. března r. 1631. všem hejtmanům krajským, aby takoví *vystěhovalci všude byli zjímáni a vězením opatřeni;* kteří by však z nich byli volni přistoupiti k víře katolické, aby byli hned propuštěni, ostatní pak ze země vyhostěni proti reversu, že nikdy již pod ztrátou statku i hrdla do země se nenavrátí, leda by byli katoličtí.

Podle tohoto nařízení dal cís. rychtář v Ústí nad Labem, Salomon Freudenberger z Havelsbergu, zajmouti a uvězniti 15 vystěhovalců, kteří se z města Perna do Litoměřic na trh odebrali a tam pro sebe a soudruhy své 54 korců žita a $^3/_4$ měřice pšenice nakoupili a do Míšenska odvézti chtěli; když pak všickni zpěčovali se víru katolickou přijmouti, propustil je proti reversu dotčenému, obilí však jim odebral. Byli to dle zprávy dotčeného cís. rychtáře, 4. srpna r. 1631. král. komoře podané, následující vystěhovalci: Jan Francz, Adam Libotinský, Václav Sláma, Anna Řezačka, Anna Donatka, Lida Svobodová, Anna Pechancová, Lidmila Zahrádková, Dorota Vyskočilka a Anna Vorlová z měst pražských; Václav Veselský a Jan Řezáč z Litoměřic; Samuel Krakovský z Mělníka, Daniel Kosař z Pokratic a Václav Pelech z Kasejova. Mimo tyto též uvězněni byli: Petr Knorek, jinoch z Prahy, jenž pro své rodiče ze země vyšlé 17 korců žita do Perna odvézti chtěl, a Andreas Rabs, jirchář z Berouna, který ze země vyjíti chtěl a 10 korců žita v Litoměřicích koupil. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

Reformace vpádem saským r. 1631. v Praze přerušena, potom však ukončena.

Brzy po vyhlášení dotčených nařízení přerušena byla reformace katolická nepřátelským vpádem Sasův do Čech. Tito

---

hlížení knih a spisů nekatolických (kacířských) nařízeným dle potřeby byli nápomocni a spolu s nimi všecky knihovny, tiskárny, též krámy knihařské prohlíželi jako i u jiných kramářů a prodávačů v tarmarce vyhledávali; pak aby všickni měšťané poznamenání knih svých odevzdali osobám radním, kteréž knihy kacířské pobrati měli. (Arch. m. Pr.: Kn. ekr. 746, 47.)

spojeni se Švédy po bitvě u Breitenfeldu (17. září r. 1631.) vpadli pod vůdcem svým Arnimem počátkem měsíce listopadu t. r. do Čech, zmocnili se mnohých měst, zejména Děčína, Ústí n. L., Teplice, Litoměřice, Roudnice, Mělníka a Slaného, osadili 15. listopadu Prahu, kterouž král. místodržící i kardinál Harrach a mnozí jiní horliví katolíci ze strachu opustili, pak v měsíci prosinci města Cheb, Loket, Falknov, Žatec, Most, Kadaň, potom Brandýs n. L. a Nymburk.

Do všech těchto měst, zvláště do Prahy přišlo se Sasíky velmi mnoho vystěhovalců českých stavu vyššího i městského,*) kteří, vyvolivše si komisary ze středu svého, všudy odstraňovali faráře katolické a ustanovovali za ně kazatele protestanské s nimi do země se navrátivší. Tak i v Praze, kde dle smlouvy kapitulační všechny kostely jakož i kláštery, kolleje a duchovní obydlí se svými obyvateli měly při výsadách svých zůstati, ujali se někteří kněží evangeličtí již 18. listopadu kostela sv. Víta, který však na stížnosť kanovníků k rozkazu kurfirsta za nedlouho katolíkům postoupiti musili. Náhradou za to zmocnili se vystěhovalci 30. listopadu chrámu Panny Marie před Týnem a odevzdali jej správě kazatele českého M. Samuele Martina z Dražova, který s jinými 66 kazateli do Prahy se navrátil a za administratora konsistoře pod obojí zase obnovené jakož i za předsedu (probošta) university Karlovy, téže konsistoři od stavů pod obojí odevzdané, byl vyvolen. Dosavadní katolický farář při kostele Týnském Jan Čechiades přisluhoval pak svátostmi v kostele sv. Michala, který Serviti ze strachu před nepřítelem opustili a z města uprchli. Potom 31. prosince r. 1631. ujat byl od nejvyššího officiála kurfirsta saského, Vavřince z Hoffkirchu, bývalý evangelický kostel sv. Salvatora v Starém městě pražském, řeholníkům Paulánům náležející, jimž v náhradu postoupen byl kostel sv. Salvatora v jesuitské kolleji sv. Klimenta, z které jesuité před tím dne 26. prosince byli vyhnáni a následujícího dne s jesuity u sv. Mikuláše v Menším městě pražském z Prahy vypověděni.**) Chrám sv. Mikuláše

*) Jména vynikajících vystěhovalců těchto vytčena jsou ve spise mém »Dějiny konfiskací« na str. 813—824, 1035—1037, 1081—1084, 1134, 1137 a 1263.

**) Jesuité byli obviněni, že jsou s císařskými ve srozumění. Obvinění toto nebylo bezpodstatné: neboť i po svém vypovědění někteří z nich

právě jmenovaný odevzdán byl od saského generála hraběte ze Solmsu 8. února r. 1632. protestantským kazatelům německým, M. Danieli Alginovi a M. Janu Landsmannovi, když však tito 23. února do kostela P. Marie Vítězné, bývalého německého kostela evangelického, byli přeloženi, postoupen byl správě bývalého evangelického faráře a přísedícího konsistoře Jana Jiřího *Rosacia*, který tam až do vypuzení Sasů česky kázal. Podobně odňaty byly v Praze katolíkům mnohé jiné kostely (celkem 24) a odevzdány evangelickým kazatelům, zejména 1. února r. 1632. kostely sv. Jindřicha, sv. Štěpána Většího a sv. Apollináře v Novém městě pražském, pak v měsíci březnu kostel sv. Petra na Poříčí, také kaple Betlémská a kostel blahosl. Panny Marie na Louži, potom kostely sv. Václava a sv. Vojtěcha v Novém městě, kaple Božího Těla na Dobytčím trhu, kostel sv. Štěpána ve zdi a kostel sv. Martina v Starém městě. K těmto kostelům dosazeni byli za faráře přísedící konsistoře, M. Pavel Krupius (Cruppius), Jan Hertvicius, Štěpán Olomučanský a Adam Klement, pak Viktorin Mantinaeus, Matyáš Georgines, Matyáš Pirynaeus a Jakub Jakobides, jimž při správě církevní pomáhali David Galli, Mikuláš Hanzlinius, Matěj Janda, Matěj Krocín, Jan Seyda, Jan Haječ, Raimund Římský, Václav Machaon a jiní.

Odnímání kostelů katolíkům, jímž smlouva kapitulační byla rušena, odporovali konšelé všech tří měst pražských, které k tomu vybízel generální vikář arcibiskupství pražského Vilém Acker; ale marný byl jejich odpor i snaha, aby nic se nedálo proti náboženství katolickému. Přes jejich protest od emigrantů hlavy osob, 21. června r. 1621. odpravených, byly sňaty 30. listopadu r. 1631. s mostecké věže a slavně pochovány v chrámě Týnském, v kterémž pak jakož i v ostatních kostelích katolíkům

donášeli zprávy katolíkům do Prahy. Mezi těmito byl i *P. Achac* z kolleje klementinské, jenž, přestrojen jsa za dělníka, odvážil se do Prahy, aby konšelům katolickým dodal list nejvyššího kancléře, obsahující zprávu, že cís. vojsko již v několika dnech ku Praze přitrhne. Ale Achac v bráně městské byl chycen a protože list onen u něho byl nalezen, od soudu vojenského, jemuž vystěhovalec Mikuláš Diviš donesl, že chycený vyzvědač jest jesuita, dle stanného zákona válečného odsouzen k smrti provazem, exekuce pak na něm přes všechnu přímluvu konšelů hned byla vykonána.

odňatých kněží evangeličtí kázali a přisluhovali večeři Páně pod obojí způsobou lidu obecnému, jenž v hojném počtu navracel se k víře evangelické, takže mnoho tisíc lidu jenom v kostele Týnském pod obojí přijímalo. K odvrácení těžkých ran, víře katolické tím zasazovaných, ujali se též katoličtí kněží činnosti kazatelské a neustávali katolíky napomínati k stálosti ve víře; zvláštní pak horlivostí vynikali kanovníci u sv. Víta a Jesuité před svým vyhostěním, potom dotčený farář týnský Čechiades v kostele sv. Michala a kvardián kapucínský P. Alexius, který denně kázal v opuštěném kostele u sv. Tomáše v Menším městě pražském, kde na Velký pátek k upomínce smrti Kristovy uspořádal slavné procesí mrskačův. Naproti tomu saský velitel Vavřinec z Hoffkirchu zapověděl katolíkům stavěti Boží hroby a odbývati ceremonie církevní v svatém týdnu obvyklé; nejvyšší pak pohoršení způsobil mezi katolíky tím, že divotvorný obraz Panny Marie Boleslavské, který saský rytmistr Oldřich z Říčan s jinými stkvosty v kostele staroboleslavském sebral a Hoffkirchovi daroval, 29. března r. 1632. postaviti dal vedle šibenice na Staroměstském náměstí, aby dokázal, že lichá jest pověsť, dle které obraz ten zázračným způsobem od andělů z bytu jeho byl odnesen. Tak poslední zápas náboženský v Praze klonil se k prospěchu evangelíků.

Avšak činnosť protestantských kazatelů v Praze i v jiných městech, od Sasíků osazených, trvala jenom krátkou dobu a neměla proto valného úspěchu. Již 25. května r. 1632. přinutil vévoda friedlandský Albrecht z Waldšteina Sasíky v Praze, že se vzdali, a vypudil nepřítele toho i z ostatních měst a z veškerého království Českého. Hned potom administrator konsistoře pod obojí M. Samuel Martinius z Dražova a ostatní kazatelé protestantští dle příkazu kardinála Harracha, který zatím do Prahy z Vídně se navrátil, byli uvězněni na radnici staroměstské, ale brzy na poručení Waldšteinovo propuštěni a s manželkami i dítkami svými pod ochranou vojska, které s nimi dle rozkazu vojevůdcova laskavě nakládati mělo, po dvou dnech do Doksan dopraveni a tam posádce saské odevzdáni jsou.

Po vypuzení Sasíkův a vyhostění kazatelů protestantských pokračovalo se opět v díle reformačním. Především nařízeno bylo cís. rychtářům král. měst, aby komisi reformační podali seznamy

měšťanů, kteří předešle k víře katolické ošemetně na oklamání vrchnosti přistoupili a při vpádu saském kacířství opět se oddali. Že počet takových měšťanů nebyl valný, vysvítá ze zprávy cís. rychtáře Nového města pražského ze dne 30. července r. 1632., dle které v témž městě, kde obyvatelstvo nejdéle reformaci odporovalo, jenom 28 měšťanův od víry katolické odstoupilo, totiž: Tobiáš Archezius, Michal Bort, Matouš Branka, Vavřinec Divný, Adam Dobřejovský, Kašpar Durst, Václav Hůla, Matěj Kalousek, Samuel Karolides, Jan Klemens, Pavel a Samuel Knoflíček, Jan Kožebarvíř, Ondřej Menšík, Jan Měchýř, Lukas Mlynář, Jakub a Ondřej Pikart, Jakub Pilat, Jan Pokorný, Matěj Přeloucký, Jan Rabský, Brikcí Strništko, Jiřík Svoboda, Jan Škoda, Václav Teynský, Vít Vodňanský a Matěj Zděsil. Ostatní obyvatelé nově na víru obrácení osvědčili za pobytu Sasů v městech královských již pevné přesvědčení své katolické; neboť pozorovali, že Sasům nezáleží tak na ochraně náboženství evangelického jako na prospěchu hmotném, k němuž jim i mnozí emigranti byli nápomocni.

Když pak vedle cís. rozkazu ze dne 18. prosince r. 1632 všickni vystěhovalci, s nepřítelem do země se navrátivší, byli opět vypověděni, obnoven byl v brzku předešlý stav náboženský v Praze jakož i v městech královských uvnitř země ležících. Dekretem král. české kanceláře ze dne 19. června r. 1634. nařízeno bylo radě Starého města pražského, aby byly jaty a vězením opatřeny osoby nekatolické, které buď po přijetí víry katolické zase od ní v čas vpádu nepřátelského do Čech odpadly aneb pro náboženství předešle pryč odešly a potom bez povolení se navrátily. Mezi emigranty takto uvězněnými a po dlouhé vazbě zase ze země vypověděnými byli zejména *Mikuláš Diviš* *) a *Jakub Kautský*, bývalí měšťané staroměstští, nad nimiž na poručení kanceláře české 20. prosince r. 1635. dle vyměření soudu appellačního rada Starého města pražského vykonati dala exekucí tak, že *Diviš* od mistra popravního metlami z města vymrskán a z království Českého na věčnost vypověděn byl, protože jest proti učiněné sobě zápovědi netoliko do království Českého se navrátil, ale i za dlouhý čas v něm zůstávaje,

*) Tento Diviš byl pro své účastenství ve vzpouře r. 1621. na dvě hodiny za jazyk k šibenici přibit. (Dějiny konfiskací, 74.)

v kostelích za kantora potřebovati se dada, k provozování kacířstva byl nápomocen, nad to i lidem katolickým po ulicích nevážně utrhal. *Kautský* pak, který skrze rozdílné účinky své podezřelosť na sebe vztáhl, měl u přítomnosti mistra popravního na další činy své tázán, ano i pokudž by se k ničemu znáti nechtěl, od téhož mistra popravního na řebřík býti dán a s něho jednou (avšak bez pálení) stržen. (Arch. města Prahy: Kn. dekr. 745, str. 17. a 71.)

Aby pak poslední zbytky nekatolíků z Prahy byly odstraněny, poručeno bylo od král. místodržících 19. února r. 1635. magistrátům pražským, aby nekatolický lid prostý, jako nádenníky, posly a j., vazbou opatřili, a každého, kdo by se napraviti nedal, ze země vyhostili; kdo by však z vyhostěných opět se navrátil, na pranýř po tři dny měl býti vystaven a ze země opět vyhnán. K tomu dekretem král. místodržitelství 13. března r. 1635. nařízeno bylo magistrátům měst pražských, aby všecky nekatolíky jak domácí tak i cizí, ano i žebráky (vyjmouc jenom blbé a děti pod 12. rokem věku jsoucí) po uplynutí lhůty jim k obrácení nebo vystěhování udělené ze země vyhnali. (Arch. místodrž. R. 109/13.)

Když tak obyvatelstvo měst pražských a mnohých měst královských k víře katolické bylo přivedeno, obrátila komise reformační hlavní zřetel k městům pohraničným, kdež obnova náboženská nechtěla se nijak dařiti. *Největším odporem setkala se reformace měst v krajích Chebském a Loketském*, jak z následujících zpráv vysvítá.

Reformace v městě Chebu a jeho území.

Obyvatelstvo města Chebu a rytířstvo v území chebském poddalo se po bitvě bělohorské koncem r. 1620. kurfirstu saskému jakožto nařízenému cís. komisaři, jenž jim přislíbil, že je chrániti bude při výsadách, právech a spravedlnostech jakož i při svobodném vykonávání náboženství evangelického, k němuž se od r. 1564. skoro všickni přiznávali. Protož na přímluvu kurfirsta zůstaveni byli Chebští k žádosti své, 14. června r. 1622. král. místodržícímu knížeti z Lichtenšteina podané a 19. dubna

r. 1623. skrze vyslance své v Praze opětované, cís. patenty ze dne 10. května r. 1623. a 17. července r. 1625. při statcích, právech a výsadách svých, jenom co do svobody náboženství měšťané odkázáni byli k trpělivosti.

Když však od r. 1624—1626. skoro všecka král. města v Čechách přísnými prostředky, zvláště vkládáním vojska k náboženství katolickému byla již obrácena, reformační komisaři naléhali k radě Jesuitů na to, aby náprava náboženství také v městě Chebu ještě zcela luteránském byla provedena beze vzhledu na zvláštní práva tohoto města a jeho území, koruně České zastaveného. K tomu napomínal také císaře jeho zpovědník jesuita P. Lamormain, dokládaje, že náboženský stav města Chebu, o němž se sám přesvědčil, nanejvýše jest záhubný, kdežto by toto město na pomezí ležící mělo býti hradbou a obranou proti zemím knížat nekatolických. Tím byv pohnut, císař poručil již r. 1626. městské radě chebské, aby obec německý dům s gymnasiem a kostelem sv. Mikuláše, který město r. 1608. od řádu německého koupilo a tím i práva patronátního při všech téměř kostelích v území chebském nabylo, rytíři řádu maltánského Krištofovi Šimonu sv. pánu z Thunu proti náhradě summy trhové postoupila. Zároveň odkrál. místodržitelství 11. února r. 1626. městské radě bylo nařízeno, aby luteránské kazatele z města a z území chebského odstranila a vyhostila. Ale měšťanstvo a rytířstvo chebské obrátilo se v měsíci dubnu r. 1626. k samému císaři s prosbou od kurfirsta saského podporovanou, aby zůstaveni byli při svobodě náboženské, od kurfirsta jim zaručené. O této žádosti podati měl zprávu vedle cís. reskriptu ze dne 6. května r. 1626. král. místodržící v Čechách kníže z Lichtenšteina. Mezi tím vydány byly známé již cís. patenty ze dne 29. dubna r. 1626., 29. května a 31. července r. 1627., jimiž všeobecná reformace byla nařízena. Když však městská rada a rytířstvo chebské, spoléhajíce na své zvláštní postavení v zemi a na slib kurfirsta saského, dotčené cís. rozkazy nevyhlásili, posláni byli od císaře 12. prosince r. 1627. Heřman hrabě Černín, Jiří Michna sv. pán z Vacinova a horní hejtman jáchymovský Krištof rytíř Gradt jako komisaři do Chebu, aby obci cís. vůli týkající se reformace náboženství v Chebu oznámili a svrchu dotčený dům německý se vším příslušenstvím Krištofovi

Šimonu sv. p. z Thunu za summu hotovou 55.000 zl. odevzdali. Této cís. vůli neopovážila se protiviti luteránská městská rada, zvláště když jí od kurfirsta saského listem ze dne 11. září r. 1627. odňata byla všecka naděje na zachování dotčeného domu a farního kostela jakož i na svobodu náboženskou. Dne 14. prosince r. 1627. vyplatili cís. komisaři obci Chebské dotčenou summu trhovou a odevzdali německý dům a kostel farní s osmi kostely filiálními, které hned byly uzavřeny, Krištofovi z Thunu, jenž potom všecko Jesuitům nabídl, aby se v Chebu usaditi mohli. Ale Thunův úmysl, Jesuity do Chebu uvésti, zmařen byl od hraběte Henricha Šlika, který s cís. povolením stal se zakladatelem jesuitské kolleje v Chebu,*) kde již 1. září r. 1628. čtyři jesuité se usadili. K podporování činnosti těchto jesuitů vedle cís. poručení ze dne 7. srpna r. 1628. přibyli k reformaci do Chebu 18. září t. r. cís. komisaři, Sezima hrabě z Vrtby, president král. komory české, Pavel hrabě Michna, cís. tajný rada, Gottfried Hertel z Leutersdorfu, hejtman kraje Loketského, a Bartoloměj Brunner z Wildenau, cís. apellační rada, kteří hned 20. září evangelické kazatele z města a jeho území vypověděli, potom 22. září měšťanstvu a rytířstvu poručili, aby ve dvou měsících katolické náboženství přijalo nebo ze země se vystěhovalo. Za správce duchovního městské fary u sv. Mikuláše dosazen byl ThDr. Jan Troyer, s jehož jakož i biskupa řezenského (k jehož jurisdikci území chebské náleželo) dovolením Jesuité ve farním kostele kázati počali. Také v městě Ašu na manském statku komory české nekatolického pána z Zedwic ustanoven byl 28. září r. 1628. katolický farář z řádu křižovnického. Marně žádala obec Chebská s rytířstvem skrze vyslance své prostřednictvím kurfirsta saského opět císaře za ponechání svobody náboženské neb aspoň za udělení jednoroční lhůty k obrácení svému; neboť cís. reskriptem ze dne 27. října r. 1628. obdržela odpověď, že se musí podrobiti vůli císařské, patenty a obnoveným zřízením zemským vyhlášené.

Přes to všechno minula se činnosť komise reformační i Jesuitů, obyvatelstvo chebské získati církvi katolické, z počátku všeho zdaru, protože podporována nebyla od luteránské rady

*) O založení kolleje chebské viz spis můj »Statky a jmění jesuitským kollejím v Čechách náležející«. (Věstník Král. česk. spol. nauk, r. 1889.)

městské, takže až do konce r. 1628. jenom 28 měšťanů k víře katolické přistoupilo, kdežto ostatní měšťané navštěvovali evangelické služby Boží, které luteránští praedikanti přes všecku zápověď v kostele Nejsv. Trojice městu náležejícím nebo na pomezí konali. Proto na cís. poručení ze dne 28. března r. 1629. přísně zakázáno bylo měšťanům navštěvování evangelických služeb Božích, a městské radě nařízeno, aby též luteránské učitele bez prodlení propustila a školy skrze cís. komisaře Gottfrieda Hertla odevzdala Jesuitům, k nimž i evangeličtí měšťané děti své do gymnasia posílati měli. Zároveň k návrhu komise reformační vedle cís. nařízení ze dne 3. dubna r. 1629. rozpuštěna byla luteránská rada městská, která pak osazena býti měla rozhodnými katolíky, jichž počet však byl tak nepatrný, že jenom na místa nejvzdorovitějších tří purkmistrů dosazeni byli měšťané katoličtí. Toto obnovení městské rady mělo aspoň ten následek, že ostatní nekatoličtí radní k náboženství katolickému přistoupili a v neděli svatodušní 3. června svátosť oltářní pod jednou způsobou přijali. Naproti tomu měšťanstvo vytrvalo u víře luteránské a nepřístupno zůstalo vyučování od Jesuitů, jež kaziteli evangelia nazývalo a je veřejně všemožným způsobem tupilo a hanělo, takže komise reformační a katolická rada městská k přísnějším prostředkům sáhnouti musila. Spojení s cizinou a s praedikanty bylo zamezeno, jednotliví pak měšťané před komisi byli obesláni a nejurputnější z nich, kteří se vyslovili, že nikdo bez jejich vůle nesmí z města odejíti a že každému, kdo by k víře katolické přestoupil, rozrazí hlavu, do vězení vsazeni. A tak až do konce r. 1629. přivedeno bylo k církvi katolické 105 měšťanů; mnoho však sousedů zámožných opustilo město. Tito vystěhovalci, jichž počet až do r. 1631. na 143 vzrostl, musili zanechati pátý díl jmění svého, který r. 1630. a 1631. v summě 5.727 zl. král. české komoře byl odveden, ale vedle cís. resoluce ze dne 16. července r. 1637. k zapravení dluhův obecních navrácen.

Dne 7. listopadu r. 1629. odevzdali cís. komisaři reformační další řízení reformace katolické radě městské, která je zvláštní komisi ze středu svého svěřila. Tato komise, řídíc se dle cís. poručení ze dne 10. prosince r. 1629., odnímáním knih nekatolických a přísným trestáním všech, kteří evangelické služby

Boží za pomezím navštěvovali, jakož i přidržováním měšťanův a obyvatelů k službám Božím katolickým přivedla pomocí Jesuitů r. 1630. a 1631. skoro všechno obyvatelstvo města a území chebského k víře katolické.

Ale nepřátelským vpádem Sasů do Čech na konci r. 1631. a obsazením města Chebu od nepřítele, s nímž skoro všichni vystěhovalci chebští i s dřívějšími kazateli svými se navrátili, přerušena byla zdárná činnosť komise reformační a Jesuitů, kteříž od nepřítele z města byli vypovědění.

Po vypuzení Sasů z Chebu 11. června r. 1632. katolická městská rada, zejména horliví katolíci, purkmistr Söldner a Wolfgang Vetterle, všemožně se přičinili, aby pozůstalé měšťany a poddané k víře katolické přivedli. Jejich namáhání a činností Jesuitů navrácených podařilo se, že r. 1635. většina měšťanstva a lidu venkovského víru katolickou přijala. Proto cís. resolucí ze dne 15. prosince r. 1635. prominuty byly obci i jednotlivým měšťanům pokuty jim pro podporování nepřítele uložené.*) Když pak ne málo obyvatelů k víře katolické jen na oko přistoupivších tajně docházelo k evangelickým službám Božím za pomezí, zvláště do Hohenberka a Schönberka, zakázala to městská rada r. 1637. přísně, vyhrožujíc zámožným pokutou po 25 až 50 dolarech, chudým tresty tělesnými. Přece však někteří obyvatelé, zejména sousedé městyse Redwitze, zanedbávali ještě r. 1640. katolických služeb Božích a docházeli často do Brodtu a do jiných míst nekatolických k praedikantům, takže městská rada jim opět pokutou 30 dolarů vyhrožovati byla přinucena. Mimo to působili Jesuité zdárně nejenom v území chebském, nýbrž i v sousedních krajinách. Od r. 1639. měli ve své správě také farní kostel městský a některé kostely venkovské a r. 1643. převzali k tomu s povolením biskupa řezenského také správu fary v Albenreuthu, kterou jim pak r. 1646. držitel téhož statku Vilém Leopold hrabě z Reinsteina a Tattenbachu zcela postoupil. R. 1644. poslali misionáře své též na panství Jana Hertvíka z Nostic do Heinrichsgrünu a Falknova, kteří tam 500 nekatolíkův obrátili jakož i r. 1645. mnoho poddaných na statcích Kinsberském a Kinšwartském, kde jim též fary byly svěřeny.

*) Viz »Dějiny konfiskací«, str. 1081.

(Arch. místodrž. R. 109. — Schmidl, Hist. Soc. Jesu VI./2.) Přes to všecko setrvali ještě za let následujících mnozí obyvatelé města a území chebského, zvláště všickni poddaní na statcích manských nekatolických pánů ze Zedwic v Ašu a Liebensteinu při víře luteránské, což obzvláště objevilo se r. 1647., když město Cheb a jeho území od Švédů bylo obsazeno, o čemž níže ji obšírnou zprávu podáme.

Reformace v král. horních městech kraje Loketského.

Nejdéle a nejvytrvaleji odporovalo nekatolické obyvatelstvo král. horních měst Jáchymova, Slavkova, Blatna a sousedních městeček horních v kraji Loketském reformaci katolické, která tam již r. 1623. prováděti se počala. Neboť k rozkazu král. místodržícího knížete z Lichtenšteina ze dne 26. června r. 1623. od král. hejtmana jáchymovského Krištofa Gradta z Grünenbergu zavřen byl 19. srpna farní kostel v Jáchymově a sesazeni 22. srpna tamější nekatoličtí kněží, farář Jakub Schober a diakoni Řehoř Richter a Pavel Münch, s úřadu duchovního. Ale městská rada podporovala kazatele sesazené a v městě ponechané penězi, obilím a jiným všemožným spusobem, a poněvadž na místa jejich nebyl dosazen žádný kněz katolický, nařídila rektorovi škol Eliáši Pistoriusovi, aby křtil novorozence a o nedělích a svátcích předčítal a vykládal sv. evangelia a epištoly, začež jemu týdně 1 zl. platu vykázala a zároveň ochranu a obranu svou přislíbila, kdyby proto k zodpovídání pohnán býti měl.

K stížnosti arcibiskupa vedle cís. poručení ze dne 19. července r. 1624. vypovědeni byli od král. místodržícího všickni nekatoličtí kazatelé z Jáchymova, Slavkova i z ostatních horních měst kraje Chebského a Loketského. Arcibiskup pak poslal do Jáchymova za komisaře reformačního dominikána ThDra Jiřího Landherra, který, vysvětiv 9. září r. 1624. kostel farní, až posavad uzavřený, hned se tam kázati jal. Ale do kostela přišlo jen několik měšťanů, naproti tomu množství rozpustilých hochů, kteří kazateli nadávali satanášu, ďábelských mnichův a zlých pacholkův i kamením po něm házeli, takže kostel opustiti byl

přinucen a hned druhého dne časně ráno odešel z města, obávaje se dalšího protivenství, ačkoli městská rada hned vyšetřování proti horníkům, kteří toho původci byli, nařídila a komisaře ubezpečovala, že neschvaluje takových svévolností a výtržností. Aby však po odchodu arcibiskupského komisaře z nedostatku kněze katolického lid obecný příliš nezdivočil, dovoleno bylo od arcibiskupa, aby v Jáchymově a v sousedních městech horních lidu v kostele shromážděnému epištoly a evangelia nedělní a sváteční se předčítaly, některé žalmy zpívaly a modlitby konaly, též aby při pohřbech obyčejného průvodu a zvonění se užívalo. (Dle listu král. místodržícího ze dne 15. října r. 1624. hejtmanu slavkovskému zaslaného.)

R. 1625. dostavila se opět komise reformační do Jáchymova. Ale na přímluvu kurfirsta saského dostalo se král. městu Jáchymovu a městečkům horním k němu náležejícím, Blatnu, Božímu Daru a Bleistadtu, na ten čas od cizozemců nekatolických většinou obývaným, cís. resolucí ze dne 28. ledna r. 1625. přede všemi jinými městy zvláštního shovění, takže horníci, měšťané a obyvatelé těchto měst horních v příštích třech letech zapovídáním pohřbů, sňatkův a křtův ani žádným jiným způsobem neměli nuceni býti k víře katolické, nýbrž že měli býti znenáhla vyučováni v náboženství katolickém vzornými duchovními, od arcibiskupa tam dosazenými. Neboť dle zprávy děkana loketského r. 1625. král. místodržícím podané bylo v kraji Loketském mnoho duchovních, kteří pohoršlivý život vedli, a ačkoli požívali důchodů z několika rozdílných far, ubohým osadníkům nekázali a jen málokdy mši sv. sloužili, přece však od nich veliké a nepatřičné poplatky za křty a pohřby vynucovali. Takému jednání pohoršlivému měl k rozkazu král. místodržícího ze dne 4. prosince r. 1625. krajský hejtman přítrž učiniti a obšírnou zprávu o tom podati. (Arch. místodrž. R. 109/2.) Dle toho od král. komory české 11. března r. 1626. hornímu hejtmanu jáchymovskému Krištofu Gradtovi z Grünenbergu bylo nařízeno, aby v městech horních nápravu náboženskou pomocí opata tepelského Ondřeje Eberspacha a děkana kadaňského Jana Hagela uváděl, a sice raději mírnými a laskavými prostředky nežli vkládáním vojska, aby se hornictví neuškodilo.

Avšak i tímto mírným spůsobem v městech horních přes

všecko namáhání komisařů reformačních, tam r. 1628. opět poslaných, přistoupilo jenom několik osob k víře katolické, kdežto většina obyvatelstva, mezi nimi i někteří úředníci dle zprávy městské rady jáchymovské ze dne 16. května r. 1629. při náboženství luteránském pevně setrvati si předsevzali. Protož k neustálému naléhání komise reformační od král. komory české obyvatelstvu vyhrožováno bylo ubytováním vojska, vězením a jinými tresty přísnými, aby buď k náboženství katolickému přistoupilo nebo se vystěhovalo. Následkem toho v *Slavkově, Schönfeldu* a *Lauterbachu* dle zprávy správců slavkovských ze dne 28. listopadu r. 1629. radní, horní úředníci, správci a přísežní až na čtyři nové radní v Schönfeldu a horního správce v Kramolíně (Gramling) přijali náboženství katolické. Ale rada, horní úřad s nakladateli a horníky v Jáchymově obrátili se 29. května r. 1629. k císaři s prosbou, aby jim lhůta k obrácení nebo k vystěhování byla ještě prodloužena neb aby aspoň těm bratrstvům, nakladatelům a horníkům, kteří by pro náboženství se vystěhovali, volný příchod a odchod k obstarávání jich podílů dle cís. horního řádu z r. 1575., obnoveným zřízením zemským r. 1627. potvrzeného, byl povolen.

Když však komise reformační u císaře si stěžovala, že král. komora česká reformaci v Jáchymově na radu horního hejtmana Gradta, od Jáchymovských podplaceného, neprovádí, císař, chtěje raději trpěti škodu na příjmech svých nežli déle přihlížeti ke zkáze duší svých poddaných, listem ze dne 18. června r. 1629. nařídil komoře české, aby reformaci v Jáchymově a v horních městech dle potřeby i vkládáním vojska provedla. A tak k návrhu komise reformační a komory české ze dne 14. července r. 1629. mělo se přikročiti k reformaci v Jáchymově pomocí 50—100 mužů vojska.

Ale poněvadž v tomto městě lidnatém tak nepatrný počet vojska máloco by byl pořídil a že by z toho i větší zkáza a neštěstí pro celou zemi vzniknouti mohlo, z té příčiny cís. resolucí ze dne 23. října r. 1629. komisi reformační bylo poručeno, aby s obyvatelstvem jáchymovským dříve ještě mírně se naložilo. Brzy potom vedle cís. poručení poslán byl do Jáchymova za komisaře reformačního Jiří Vilém Michna sv. p. z Vacinova, vrchní hejtman král. panství v Čechách, s Jodokem To-

mášem Selgem, okresním vikářem ostrovským, a zároveň 16. listopadu r. 1629. hejtmanu jáchymovskému poručeno, aby výlohy s touto reformací spojené z cís. důchodů zapravil. Mimo to měl týž hejtman dle rozkazu, 29. listopadu r. 1629. mu daného, obyvatelstvo jáchymovské k přijetí víry katolické přísně přidržovati, zvláště pak uvězňovati ty, kteří od luteránských kazatelů dítky své křtíti nebo jinými svátostmi přisluhovati si dali, též nejvyššími tresty je ohrožovati, kdyby všecky knihy své jesuitům chomútovským k prohlédnutí neodevzdali. Když však Jáchymovští proto se bouřili, přišel Michna s dvěma jesuity z Chomútova 5. ledna r. 1630. do města a příštího dne vyzval měšťany na radnici shromážděné, aby určitě oznámili, chtějí-li konečně přistoupiti poslušně k víře katolické. Zvláštním spisem žádala pak obec 7. ledna k obrácení svému za lhůtu dvou let a jenom purkmistr Herold slíbil s 12 členy nové městské rady, že brzy vykonají sv. zpověď a přistoupí k sv. přijímání pod jednou spůsobou; ostatní však mínili setrvati ve víře své a žádali, aby volně z města vystěhovati se mohli. Tu Michna vypověděl vzdorovité měšťany k odstrašení ostatních z města a nařídil, aby ničeho bez zapravení cla ze země neodváželi. Podobné rozkazy jako Jáchymovským dány byly též městským radám v Blatně, Božím Daru a Aberthamu, neměly však žádného výsledku, leda že mnozí měšťané tajně do Saska utekli.

Z těch příčin přikročilo se konečně r. 1631. v měsíci březnu k nápravě náboženské v Jáchymově s větší přísností. Komisaři reformační, hrabě Zděnek Lev Kolovrat a Melichar z Wahl, jimž dva jesuité s jednou setninou vojska byli přiděleni, vložili hned po svém příchodu 20. března vojsko do domů nekatolických měšťanů tak, že i domy těch, kteří se zpěčovali vojáky přijati, násilně byly otevřeny a obsazeny. Následujícího dne poručeno bylo, aby všichni měšťané na kázání přišli a potom sešli se na radnici, kde jim oznámeno bylo cís. nařízení, dle něhož zabaviti se měly statky všech měšťanů, pro náboženství z města ušlých, kteří by se do tří dnů nazpět nevrátili. Když však zatím přemnozí měšťané z města do Saska utekli a ostatní poručení komise reformační uposlechnouti nechtěli, od vojska osm sousedů na ulici bylo chyceno, nemilosrdně zbito a před jesuity postaveno. Tím lid rozdrážděn se shlukl, do vojáků se

pustil, při čemž jeden měšťan byl zastřelen a někteří poraněni, vojáci však, aby ukamenování ušli, na radnici se utekli a potom i s komisary z města odejíti musili, když měšťanstvo ozbrojené s lidem všecky východy z města obsadilo a spojení s venkovem zachycením všech listů horního úřadu a městské rady přerušilo. A poněvadž Jáchymovští se souvěrci svými z jiných míst, podporováni jsouce též od vystěhovalců četně navrácených, zbraň dle poručení odložiti nechtěli, a tedy obávati se bylo, aby se k nim ještě více obyvatelstva a poddaných z jiných míst nepřipojilo a tak nová vzpoura nevznikla, uznali vrchní komisaři reformační ve zprávě své, císaři 4. dubna r. 1631. o tom podané, za dobré, aby se v Jáchymově od reformace mocí počaté neupustilo, nýbrž aby obsadila se místa na pomezí míšenském a lužickém ležící a do Jáchymova se poslal počet vojska vydatný. Naproti tomu Jáchymovští s obyvateli horních měst Blatna, Božího Daru a Aberthamu dle zprávy úřadu horního ze dne 5. listopadu r. 1631. žádali opětovně komoru českou, aby dalšího obtěžování a násilí vojenského byli zbaveni a při náboženství svém zůstaveni, za to že zůstanou věrnými J. M. C. poddanými. Žádosti jejich podporovány byly od horních úřadu s tím doložením, že jedině tím způsobem lid k poslušenství bude přiveden a že by pak do těchto horních měst i z Míšenska a jiných míst způsobilých horníků přišlo, čímž by též důchody horní značně se zvýšily. (Arch. místodrž. R. 109/11.) Ale žádosti této nebylo vyhověno pro vzpouru dotčenou, nýbrž r. 1632. pokutou uloženo Jáchymovským zaplatiti 100.000 dolarů říšských, které cís. generálu Holke na vychování vojska byly odevzdány. Mimo to zatčeno bylo od plukovníka Marzina 10 měšťanů, kteří pak za propuštění své složiti musili výplatné 3.000 dolarů.

Na počátku roku 1633. žádali Jáchymovští opět císaře za dovolení, aby jim praedikanti směli kázati a svátostmi přisluhovati. Avšak arcibiskup pražský nechtěl k tomu nikterak svoliti. A tak vedle cís. resoluce od české kanceláře dvorské 20. června r. 1633. poručeno bylo české král. komoře, aby nekatolickému učiteli v Jáchymově hned zakázáno bylo předčítání postil jakož i vykonávání jiných cvičení, pak aby týž učitel ve lhůtě mu dané buď k víře katolické přistoupil anebo z města odešel. Do Jáchymova pak dosazen býti měl od arcibiskupa spů-

sobilý kněz katolický a měšťanstvo napomínáno k navštěvování katolických služeb Božích. Také z horních měst Blatna, Aberthamu a Božího Daru jakož i ze Slavkova, Schönfeldu a Lauterbachu, kdež obyvatelstvo též tvrdošijně ve víře nekatolické setrvávalo, vypověděni byli r. 1635. nekatoličtí kazatelé a učitelé, kteří se tam až dosavad zdržovali.

R. 1636. městu Jáchymovu potvrzena byla jeho privilegia od císaře, avšak s tím doložením, že obyvatelstvo má přistoupiti k víře katolické nebo se vystěhovati, též do rady městské jenom osoby katolické mají býti dosazeny. Ale poněvadž na ten čas jenom tři osoby v celém městě k víře katolické se přiznávaly, a tudíž, kdyby všichni nekatolíci se vystěhovali, celé město by zůstalo pusté a prázdné na velkou škodu král. komory, městská rada podala 14. května r. 1636. císaři žádost, aby měšťanstvo ještě po čtyry nebo pět let nebylo obtěžováno emigrací a reformací; za to přislíbilo obecenstvo, že navštěvovati bude služby Boží a vyučovati se dá víře katolické, dostane-li učeného a vzorného kněze katolického. Avšak cís. resolucí ze dne 17. července r. 1637. nařízeno bylo, aby reformaci v horních městech pomezních nejvyšší mincmistr Oldřich Adam Popel z Lobkovic mírným způsobem prováděl. Dle instrukce mu dané měli radní městští předcházeti ostatním měšťanům dobrým příkladem, zvláště pak častým přistupováním k stolu Páně a pilným navštěvováním služeb Božích, k tomu též přidržovati podřízené své, manželky, dítky i čeládku a posílati mládež jen do škol katolických; radní místa měla se osazovati jen katolíky, a žádnému nekatolíku nemělo dáno býti práva měšťanského, též zapovědíti se mělo prodávání knih nekatolických; především pak svěřena býti měla správa duchovní katolickým kněžím dobrým, učeným a vzorným.

Když pak ani tímto spůsobem nejvyšší mincmistr ničeho se nedodělal a k rozkazu král. místodržících r. 1644. přísnějších prostředků k obrácení Jáchymovských užívati počal, odešli hned přemnozí nejzámožnější a v hornictví nejzběhlejší měšťané do Saska, čímž město ještě více zpustlo a hornictví zaniklo. Pročež upustil nejvyšší mincmistr od přísného provádění reformace a žádal ve své zprávě ze dne 18. října r. 1644. císaře, aby se náboženství katolické v horních městech, do nichž pro nedo-

statek lidu horníky luteránské z uherských měst baňských povolati musil, pomocí kapucínů jenom mírným způsobem pěstovalo. Že však ani potom až do r. 1650. ničeho se nedosáhlo, o tom svědčí zpráva komisaře reformačního Mikuláše sv. p. ze Schönfeldu ze dne 5. října r. 1650., dle které všechna města horní v kraji Loketském byla nekatolická, o čemž níže ji obšírně pojednáme. (Arch. místodrž. R. 109./11.)

II.

Reformace lidu poddaného na statcích komorních a soukromých.

První pokusy této reformace v jižních Čechách.

Zároveň s opravou náboženství v městech královských počal se přiváděti k víře katolické lid poddaný na statcích královských, panských a soukromých, při čemž Jesuité převzali úlohu hlavní. Vědouce však ze zkušenosti, že mocí a násilím, jichž někdy v Anglicku, Nizozemsku a Francouzsku proti nekatolíkům bylo užíváno, málo se pomohlo, ustanovili se, lid nekatolický přiváděti mírnými prostředky a postupem nenáhlým k přestupování a poslušenství církve římské.

Počátek opravy náboženské v lidu poddaném učiněn byl v jižních Čechách v krajích Prachenském a Bechyňském, pomocí jesuitů kolleje krumlovské, jindřichohradecké a poněkud i pražské.

Nejprve a nejšťastněji působili *jesuité kolleje v Krumlově*, kam se již 10. srpna r. 1619., když císařský vojevůdce Buquoy po bitvě u Netolic města císaři věrná, Budějovice a Krumlov, byl obsadil, po krátkém vyhnanství ze země navrátili, a v měšťanstvu katolickém pobožnosť jižjiž ochabující roznítili, takže obec ustanovila se na tom, že nikdo budoucně obdržeti nemá měšťanství, kdo by se k církvi katolické nepřiznával. Takto získali jesuité ti církvi hned dva luterány a jedenáct utrakvistů a počátkem r. 1620. ještě 33 luterány a 71 utrakvistů, k čemuž nemálo přispěla vyšší moc zázračná, jež prý se objevila v obrázku voskovém beránka Božího jakož i v obraze blahosl. Ignacia.*)

*) Viz spis můj »Snahy Jesuitův o navrácení se do zemí království Českého« v Sborníku historickém r. 1885.

Za doby milostivého léta, novým papežem Řehořem XV. roku 1621. uděleného, vykonalo 246 osob všeobecnou zpověď. Potom r. 1622. odřekl se kacířství zbytek nekatolíků (asi 300 osob), a jenom někteří měšťané odešli raději z města, než aby se víry své vzdali. (Schmidl, Histor. Soc. Jesu III. 332.) — Ale missiemi z kolleje krumlovské zařízenými získáno té doby (r. 1622.) jenom málo nekatolíkův.

Neboť v městě a pevnosti *Třeboni*, jež se nedávno vzdala císaři, přivedli dva jesuité, které tam velitel posádky tamější Zdeněk sv. pán z Kolovrat z kollegia krumlovského povolal, ze zatvrzelých obyvatelův evangelického vyznání jenom 30 měšťanů k poslušnosti církve katolické, a to teprve potom, když manželku Kolovratovu, na jejímž obrácení jesuité po 13 let marně pracovali, konečně k přijetí učení katolického pohnuli. Také u poddaných *panství Třeboňského*, které k ruce císařově bylo ujato a odevzdáno k správě hraběti Slavatovi, jesuité nepořídili ničeho, poněvadž nepatrný počet poddaných tam pozůstalých pro reformaci od statku svých zpustošených ušel a k nim se nenavrátil, ačkoli Slavata je k tomu vybízel a na ně jako na zvěř honby nařídil. (Arch. místodrž. C. 215. S. 83.)

Podobným způsobem osvědčili *jesuité kolleje jindřichohradecké* horlivou činnost svou, která však z počátku byla též skoro marná. Neboť r. 1622. z tvrdošijných nekatolíků jenom nepatrný počet obrácen byl na víru katolickou, totiž 80 měšťanů *v Hradci Jindřichově*, ačkoliv tam hrabě Vilém Slavata již r. 1616. k radě Jesuitů přísně nařídil, aby všechna mládež obojího pohlaví svátosti oltářní jen pod jednou způsobou přijímala a aby na jeho panstvích nikdo, kdo by se neodřekl kalicha, v stav manželský nevstoupil ani v městech práva občanského neobdržel. Teprve když se podařilo Jesuitům, macechu Viléma Slavaty, Sibyllu hraběnku z Mansfeldu, po šestiletém neustálém naléhání r. 1622. od vyznání luteránského k víře katolické přivésti, po příkladě jejím měšťanstvo jindřichohradecké počalo se vraceti četněji do lůna církve katolické, takže již r. 1623. obrácením se posledních 24 měšťanů skoro všichni obyvatelé města byli katolíky. (Schmidl III. 23, 329 a 407.) — Ale *na statcích hraběte Viléma Slavaty* nedařila se příliš práce jesuitům kolleje jindřichohradecké, ač nesmírnou horlivostí hraběte

byla podporována. Neboť ve všech městech a osadách k panství Slavaty náležejících, zvláště *v Řečici Kardašově, v Počátkách, v Žirovnici, v Lodhéřově* a j. v., byli měšťané i poddaní většinou zatvrzelí vyznávači učení pod obojí neb evangelického a měli Jesuity v nenávisti tak veliké, že jich nikdo, zvláště v Řečici, ani pod střechu přijati nechtěl, ani oslovení a pozdravení za hodny neměl. Přes to všecko naklonili si Jesuité, obzvláště P. Václav Rauschar, úlisností, vlídností, trpělivostí a vytrvalostí svou i některé z těchto tvrdošijných nekatolíků, *dávajíce dětem do rukou katechismus veršovaný a k zpívání uspořádaný*, aby půvabem nápěvu, jímž lid český se nechá velmi pohnouti, svedeny, jej v chrámě i doma zpívaly a tak hlouběji v paměť si vštípily. (Schmidl III. 336.) Tak uvedli Jesuité, zvláště P. Václav Rauschar, během r. 1622. pod prapor církve katolické *v Řečici* na 300 duší, *v Počátkách* 915, *v Žirovnici* 135 a později 285, pak ve vsi *Lodhéřově* (Riegerschlag) a jeho okolí, osadách to německých, 577 nekatolíků. Také na statku *Červené Lhotě*, Donu Baltasarovi de Marradas zástavou postoupeném, Jesuité získali o vánočních svátcích téhož roku v městě *Deštné* a vesnicích okolních 347 osob. — I na Moravu do města *Slavonice* (Zlabings), na pomezí českém ležícího, vyslalo kollegium jindřichohradecké v srpnu r. 1622. misionáře svého, který však jenom tamější radu městskou a několik měšťanů na víru katolickou obrátil.

Z kollegia pražského konány byly již r. 1621. v okolí pražském missie, které však neměly úspěchu valného. Neboť *v Újezdě Červeném* na statku Tachlovickém, kamž k žádosti pána Floriána Jetřicha Žďárského ze Žďáru posláni byli jesuité P. Chanovský a Jan Antali, přistoupilo přes všecko jejich namáhání sotva 40 nekatolíků k víře katolické. Poněkud šťastněji dopadla práce Jesuitů podniknutá v několika vesnicích blíže Prahy, ke klášteru Strahovskému a k universitě Karlově náležejících, v nichž od měsíce srpna r. 1622. až do konce roku 1623. celkem 650 ovcí bloudících k stádu katolickému se navrátilo. — Taktéž bez účinku valného zůstaly missie jesuitské z kolleje pražské na statcích některých vrchností katolických r. 1623. konané, zejména *v Prachaticích* a *Bavorově*, na panstvích knížete Jana Oldřicha z Eggenberga, na panstvích Bu-

quoyských *v Rožmberku* a *v Kaplici*, též na panství kardinála knížete z Dietrichšteina *v Polné*, takže téhož roku od Jesuitů obráceno bylo v jedné summě jenom 2552 osob. Mimo to obrátili Jesuité na panství Lobkoviců *v Chlumci Vysokém* 545 osob, pak na statku *Střelském* (Střela), Jindřichu z Kolovrat náležejícím, 1044 poddané, zvláště v některých vesnicích, zejména ve vsi *Hlupíně* (Chlupín) mnoho hospodářů, kteří, nejsouce ani utrakvisty ani katolíky, žádných svátostí neužívali, a když proroctví jistého jejich kněze, »*že brzy maličké stádo katolíků v Čechách nad nepřáteli všemi zvítězí*«, bitvou bělohorskou se vyplnilo, hned dobrovolně ke straně katolické přistoupili.*) (Schmidl III. 332, 407—412.) — Naproti tomu utíkali osedlí ve vsi *Nebovidech na panství Pečeckém* (Pečky, kr. Čáslav) již r. 1621. před Jesuity od svých statečků, takže potom, když r. 1623. panství Pečky pan Vilém z Vřesovic, mincmistr kutnohorský, koupil, za málo let úplně zpustla dotčená ves, při níž jen kostel farní sv. Petra a Pavla zbýval. (Sborník histor. 1885., str. 28 a 102.)

Aby pak lid pravé víře se naučiti a v učení jejím se cvičiti a upevniti mohl, *Jesuité rozšiřovali zdarma mezi ním množství knih, obecným jazykem vydaných.* Prostředků k tomu poskytovaly Jesuitům úroky z jistiny k tomu konci od biskupa olomouckého Jana Grodecia již r. 1574. odkázané, která původně 600 zl. moravských obnášela a do r. 1622. až na 1500 zl. vzrostla. Mezi těmi knihami byly obzvláště spisy, které jesuita P. Jakub Colens, oblíbený po 20 let kazatel český, jenž výmluvností svou mnohé rodiny k víře katolické navrátil († 1623.), v jazyk český přeložil a v Praze tiskem vydal, totiž *ze spisů kardinála Bellarmina* (jehož čtení P. Colens v kollegiu římském byl poslouchal): Nebeský řebřík, t. j. Vstupování mysli lidské od země do nebe; Lkání holubice (De gemitu columbæ); Umění křesťanské anebo Příprava k dobré smrti; *ze spisů Lukáše Spinelli:* Rozjímání o sedmi ctnostech Kristových, rozdělená na sedm dní týdních; O povinnosti řeholní; O dokonalosti duchovní (De perfectione spirituali); *ze spisů Ludvika Blosia*: Poučení bažících po dokonalosti (Instructio ad perfectionis studiosos);

*) Byla to bezpochyby starší sekta Českých bratří, v kraji Prachenském rozšířená. (Viz Goll: »Čeští bratří« v Musejníku r. 1886.)

konečně »Život zakladatele řádu jesuitského Ignácia a téhož řádu člena Františka Xaveria«, kteří 12. března r. 1622. od papeže Řehoře XV. za svaté byli prohlášeni. A aby Jesuité lid k čítání knih katolických přinutili, *brali mu z rukou všude knihy proti učení katolickému směřující a veřejně je pálili.* Tak k jejich naléhání r. 1623. *v Krumlově* od úřadu městského přes 500 knih nekatolických (kacířských) sebráno a v den Nanebevzetí Panny Marie po večerních službách Božích od drábů městských veřejně na náměstí spáleno bylo, což prý měšťanstvu poskytlo divadlo krásné, prospěšné a spasitelné. (Schmidl III. 407.)

Přes to všecko byl počet nekatolíků, které Jesuité r. 1623. v Čechách na pravou cestu uvedli, velmi skrovný, a ani v letech následujících nedařila se oprava náboženství v lidu poddaném; neboť potkala se s mnohými nesnázemi, o nichž hned pojednáme.

Příčiny nezdaru opravy náboženské v lidu poddaném.

Hlavní překážkou této reformace byli kazatelé nekatoličtí, kteří při mnohých obyvatelích nekatolických na statcích jejich zůstávali nebo po vypovědění svém z měst královských ve vesnicích tajně se zdržovali. K vyhledávání a odstranění těchto praedikantů vysláni byli od arcibiskupa pražského do všech krajů zvláštní komisaři, jimž vedle cís. listu, daného ve Vídni 25. září r. 1623., na poručení král. místodržícího knížete z Lichtenšteina ode všech vrchností a úřadů pomoc a podpora potřebná měla býti dána.*) (Arch. místodrž. R. 109/1.)

Potom cís. resolucí ze dne 27. října r. 1624. poručeno bylo, aby každý držitel statků konfiskovaných, na nichž byly fary a kollatury, z nich praedikanty odstranil a zvláštním reversem se zavázal, že fary ty budoucně vždycky knězi katolickými osadí. (R. 109/1.) K tomu vedle cís. resoluce ze dne 18. května r. 1624. král. místodržící 20. června r. 1624. nařídil,

*) Těmto duchovním komisařům podřízeno bylo od arcibiskupa všecko kněžstvo po krajích na farách usazené v tehdejších šesti arcijáhenstvích (arcidiakonatech) venkovských diecese Pražské, totiž: Bechyňském, Plzeňském, Horšovotýnském, Žateckém, Hradeckém a Kutnohorském, takže tehdejší arciděkani neměli již právomoci bývalé nad duchovenstvem farním.

aby všickni praedikanti, kteří se za kněze a faráře vydávají, avšak nespravujíce se arcibiskupem pražským, pořádnou a přední duchovní vrchností v království Českém, nýbrž užívajíce sami své vůle proti dobrému řádu církevnímu, pletišným kázáním svým lid zavozují, jakožto praví všelijakých roztržitostí podpalové, neprodleně ze všech far a kollatur tohoto království pryč byli vybyti. Aby pak na fary zase jiní pořádní kněží za faráře a správce duchovní podle možnosti byli dosazeni, vypravil arcibiskup k tomu konci své komisaře do všech krajin, a nařízeno od knížete Lichtenšteina patentem ze dne 12. července r. 1624. všem krajským hejtmanům a vrchnostem, aby dotčené komisaře ve všech potřebách podporovali a jim koni, vozy, posly a potravou podle možnosti své byli pomocni. — A poněvadž praedikanti na statcích mnohých obyvatelů v krajích tajně se zdržující při tajných schůzkách náboženství své provozovati nepřestali, poručil opětně 9. srpna r. 1624. král. místodržící všem hejtmanům krajským, aby všem vrchnostem a držitelům a správcům statků se nařídilo, aby dotčených praedikantů více a dále nikterým spůsobem tu netrpěli a nepřechovávali, nýbrž ve známost jim uvedli, aby, nechtějí-li sami k náboženství katolickému přistoupiti, odtud pryč ze země v šesti nedělích se odebrali a do *království Českého pod skutečným na hrdle trestáním se nenavrátili.* (Arch. místodrž. R. 109/12.) Toto nařízení 4. listopadu r. 1624. bylo opětováno.

Zvláštními pak cís. listy, danými knížeti z Lichtenšteina 10. června a 12. srpna r. 1624., naléháno bylo na odstranění luteránských praedikantů *ze statků Janovi Rudolfovi Trčkovi a Vilémovi Vchynskému* náležejících, též ze *statků Švamberských* Boru (Haida) a Stráže (Novoměstí. Neustadtl), kde kazatelé nekatoličtí dle udání arcidiakona z Horšova Týna od hejtmanů panství byli přechováváni. (R. 109/12.) Odstranění praedikantův od knížete z Lichtenšteina nařízeno bylo také zvláštními listy 7. května r. 1624. *knížeti fridlandskému Albrechtovi z Waldšteina,* potom 6. července t. r. hejtmanovi konfiskovaného panství Slavkova a 21. srpna t. r. *Juliovi Jindřichovi vévodovi saskému*, držiteli konfiskovaného panství Ostrova. (R. 109/1.)

I na některých *statcích komorních a duchovních zůstávali tajně praedikanti;* protož 20. prosince r. 1624. nařízeno bylo

od knížete z Lichtenšteina měšťanům král. města *Knína Hor Zlatých* jakož i poddaným ve vsi *Županovicích*, k špitálu křižovnickému u sv. Ducha pod mostem v Starém městě pražském náležející, aby tam praedikanty podtají nepřechovávali. (R. 109/12.)

Když pak přes všecky zákazy vytčené kněží nekatoličtí zde onde v zemi se zdržovali, ano i někteří z praedikantů ze země vyšlých opět se navraceli, tajně kázali a lidu posluhovali, poručeno bylo podle cís. listu ze dne 4. dubna r. 1625. od král. místodržícího všem hejtmanům krajským, aby takoví praedikanti byli zjímáni a vězením opatřeni. Tak dle zprávy hejtmana krajského Otty z Opperštorfu, 20. dubna r. 1625. král. místodržitelství podané, zatčeni byli v městě Bydžově tři praedikanti (z nichž jeden v domě p. Oldřicha Sadkovského se zdržoval), protože nočním časem jak v lesích tak v stodolách náboženství své provozovali. (R. 109/2.) Konečně cís. reskriptem ze dne 4. února r. 1626. král. místodržitelství nařízeno bylo, aby praedikanti v zemi postižení budoucně do Rabu k obecní práci byli posíláni; ale tento rozkaz cís. resolucí ze dne 21. července r. 1626. byl zrušen, a od král. místodržícího 16. října r. 1626. hejtmanům kraje Kouřimského, Rakovnického, Podbrdského a jiných opět nařízeno, aby všecky praedikanty zjímali a náležitě zjištěné na radnici Starého města pražského dodali. (R. 109/1.) Tože poručeno bylo před tím 8. dubna r. 1626. od král. místodržícího panu *Janovi Rudolfovi Trčkovi*, na jehož statcích učitelé a praedikanti nekatoličtí proti cís. zápovědi ještě se zdržovali a na minulý hod velikonoční v noci na jedné louce blíže vsi Masojed, v kraji Hradeckém a na statku Trčky ležící, na tisíce lidu ozbrojenému nepořádně posluhovali. (R. 109/31.) — Také *Karel z Žerotína*, věhlasný ochrance Českých bratří, poskytoval útulku až do r. 1626. na panství svém *Brandýse nad Orlicí* více než 40 kněžím bratrským a evangelickým, z Čech a Moravy vypověděným, mezi nimiž byl i poslední biskup Českých bratří, světoznámý *Jan Amos Komenský*, jenž v Brandýse od r. 1622—1625. žil. Mimo to arcibiskupský komisař kraje Hradeckého, Mansitta z Drepanu, stěžoval si ve své zprávě ze dne 26. října r. 1624. a 22. ledna r. 1625., že hrabě Karel z Žerotína poručil otevříti dvéře u kostela v Morašicích, pečetí komisařovou opatřené, a potom do chrámu slavně uvedl nekatolického kazatele.

Z toho patrno, že i nejpřísnější cís. nařízení nebyla s to, aby vypudila ze země praedikanty, které mnozí majetníci statků přechovávali, takže oprava náboženství v krajích i od některých katolických vrchností nebyla dle cís. nařízení předsevzata zvláště proto, aby poddaní ze statků neutíkali, jak se to všude dálo, kde reformace přísně prováděti se počala.

Z té příčiny jakož i *z nedostatku kněží katolických*, o němž jsme již v předešlém pojednali, nedařila se reformace na statcích soukromých, duchovních i komorních.

Jiná příčina nezdaru reformace lidu poddaného spočívala v tom, že nejenom nekatoličtí držitelé statků, zvláště Vilém Vchynský z Vchynic a David Henrych z Černhausu, nýbrž i mnohé vrchnosti katolické, zejména Albrecht z Waldšteina a Jan Rudolf Trčka na panstvích svých měli *nekatolické hejtmany, správce a jiné úředníky*, kteří, hledíce k tomu, aby statky jim svěřené nezpustly, proti vůli císařské, mnohými patenty v království Českém vyhlášené, lid poddaný k náboženství katolickému přivésti se nesnažili, nýbrž dotčená cís. poručení v příčině reformace vydaná proti zjevnému a patrnému jich smyslu, jakoby se na lidi poddané nevztahovala, podle vůle své vykládali, tím spůsobem nedbalosť svou barvili a přikrývali a tak lid poddaný v neposlušnosti utvrzovali. Pročež vedle cís. resoluce rozkázáno bylo 11. ledna r. 1626., aby propuštěni byli všickni úředníci, hejtmané a vladaři (regenti) statků, kteří by do příštích Velikonocí nepřistoupili k náboženství katolickému; kteří by však se prokázali v tom poslušnými, ubezpečeni býti měli cís. milostí a povýšení v úřadech. (Arch. místodrž. R. 109/39.) — Mimo to král. místodržící majetníky statkův a jejich hejtmany často napomínal, aby lidi poddané, v bludech sektářských vězící, nejprve skrze pořádné, učené a pobožné kněze, buď vlastní faráře, aneb jestliby takových k tomu spůsobilých kněží na statcích dostatek nebylo, tehdy vyžádajíce sobě z kollejí jesuitských některého patera, skrze něho víře katolické vynaučiti dali; potom aby také sami příkladem jiných vrchností katolických v reformaci pracovali a ji ne od nejnižších, ale hned od úředníků, purkrabí i jiných správcův a písařů na statcích zůstávajících (pokudž ti také nekatoličtí jsou) počali, je k víře katolické přivésti, tudy jiným lidem poddaným k následování

jich cestu protříti a dobrý příklad ukázati a tak všecky lidi správě své svěřené k poznání a naplnění boží a císařské vůle získati a přidržeti hleděli. Kdyby pak někteří poddaní z úmyslu byli tvrdošijní a přece své vůle užívati a poznalé pravdě odpírati chtěli, ti i naposledy již bez ušetřování slušně přísnějším spůsobem *i vězením a tužším o saném chlebě a vodě postem* na katolickou víru skutečně přivedeni býti měli.

Avšak ani tato nařízení neměla z příčin uvedených účinku valného, jak z následujících případův i na komorních a duchovních panstvích vysvítá. Dne 20. prosince r. 1624. poručil král. místodržící kníže z Lichtenšteina jménem a na místě císaře *hejtmanu cís. panství Dobříšského* Václavu Mladotovi ze Solopisk, aby lidí poddaných hned napomenul, aby v jistém čase přistoupili k náboženství katolickému. Načež jsou všickni sousedé městyse Dobříše žádali, aby při svém předešlém náboženství byli zůstaveni, v čemž se s nimi i mnozí lidé robotní z vesnic srovnali; toliko někteří se ohlásili, že by se dle cís. vůle říditi chtěli, kdyby jim kněží katoličtí k vyučování byli dáni. Ale poněvadž žádný kněz katolický na ten čas ani před tím na Dobříši nebyl a také tam dosazen býti nemohl, vyžádal si hejtman jednoho kněze z kláštera zbraslavského. Nicméně zůstali sousedé dobříšští ve svém odporu předešlém; pročež učiněn od hejtmana návrh, *aby jim byly zastaveny živnosti a obchody,* dokud by od svých bludů neodstoupili. Avšak král. komora 10. března r. 1625. nařídila, aby hejtman obzvláště nejpřednější měšťany ještě jednou přísně napomenul, a jestliže sobě neusmyslí, se jim z gruntů J. M. C. vyprodati nebo je jiným spůsobem k výstraze jiných strestati poručil. (R. 109/12.) — Podobné nařízení dáno bylo od knížete z Lichtenšteina 20. prosince r. 1624. všem hejtmanům komorních panství, zvláště pak hejtmanům cís. *panství Křivoklátského, Zbirovského a Točnického* s tím doložením, aby zaslali seznamy všech lidí poddaných, kteří k víře katolické přistoupiti nechtějí, a aby očekávali další nařízení, jak se má nakládati s takovými poddanými tvrdošijnými a jejich statky. Dle zprávy hejtmana zbirovského přislíbili posledního února r. 1625. téměř všickni poddaní panství Zbirovského, zvláště *v městečku Mýtě* k přijímání pod jednou přistoupiti. Ale poddaní na panství Točnickém z větší části ne-

chtěli upustiti od náboženství svého, jmenovitě ve vsi *Hředlech* z 28 osedlých 25, *v Úzově* z 19 osedlých 17, *v Zdicích* z 27 osedlých 26, *v Chodouni* a *v Kublově* všickni osedlí, totiž po 9, *v Bavoryně* všickni 4 osedlí a *v Chlustině* všech 10 osedlých. (R. 109/12.)

Užívání prostředků příkřejších k obrácení lidu.

Když takto nedařilo se obracování lidí poddaných na víru katolickou r. 1624. a roku příštího, uznáno bylo za nutno, aby se tvrdošijnosť lidu zlomila tak jako obyvatelů měst královských přísnějšími prostředky, ano i *mocí a násilím.* Pročež od král. komory 19. června r. 1625. hejtmanu *komorního panství Poděbradského* poručeno bylo, aby *nekatolickým sousedům a obyvatelům v městě Poděbradech nad Labem* po vyjití lhůty čtyrnedělní *zastavil živnosti městské.* (R. 109/12.) Potom k návrhu král. místodržitelství ze dne 6. prosince r. 1625. cís. resolucí ze dne 5. ledna r. 1626. *zapovědělo bylo i poddaným nekatolickým vstupovati v stav manželský* a nařízeno, aby každý, kdož by proti tomu jednal, potrestán byl ztrátou polovice svého jmění. (R. 109/1.) Ale ani tento prostředek neprospíval, což i papežský vyslanec Karaffa, jehož přičiněním zápověď manželstva mezi nekatolíky byla vydána, uznával, když se pozorovalo, že mnozí poddaní dávali se oddávati tajně od kazatelů svých, jiní raději kuběny si drželi, než by před vstoupením v manželství přistoupili k víře katolické. (Karaffa: Germ. na str. 218.) Protož počalo se vkládati vojsko také do příbytků nekatolických poddaných, od nichž tak dlouho vychováváno býti mělo, až by k víře katolické přistoupili; kdož by z poddaných tak učinili, od těch vojáci měli býti vyzdviženi a jiným tvrdošijným poddaným k vydržování přidáni.

Tímto ubytováním vojska, zvláště pak jezdectva Dona Martina de Huerta, které týráním a sužováním nekatolíků nad ostatní vynikalo, na mnohých statcích soukromých i na některých panstvích komorních lid poddaný v městech a městečkách, někdy i na vesnicích k víře katolické násilně byl přiveden. Mnozí však, zvláště lid vesnický, utíkali před vojskem

a skrývali se po horách a po lesích, nechtějíce se navrátiti k živnostem svým od vojáků zpustošeným, takže mnohdy jako zvěř byli honěni. Nemálo osob z panství komorních i z jiných měst a městeček pro reformaci zběhlých zdržovalo se podružstvím i jinak v městech pražských, takže radě a rychtářům pražským od komory české 17. června r. 1625. nařízeno bylo, aby měšťané pražští žádných osob přespolních pro náboženství zběhlých do svých příbytků nepřijímali ani je u sebe nepřechovávali pod trestáním na statku jak toho, kdo by někoho zatajil, tak také toho z uprchlých, kdo by se z Prahy odebrati zanedbal. (Arch. místodrž. 109/12. — Arch. města Prahy: Kniha dekretů. 747. str. 1.)

Na doklad toho z přemnohých případův uvedeme zde jenom některé. *Na komorním panství Dobříšském* utekli před vojskem za příčinou reformace tam ubytovaným skoro všickni poddaní z vesnic; též z městečka Dobříše ušlo pryč od živností svých 16 sousedů, jenom ostatních 26 sousedů přivedeno bylo k víře katolické. Proto hejtman téhož panství žádal 2. května r. 1626. král. místodržícího knížete z Lichtenšteina, aby vojsko z Dobříše bylo vyzdviženo a jinam obráceno, připovídaje, že se přičiniti chce, aby lidé poddaní po vesnicích, když by se zase k živnostem svým navrátili, k víře katolické, avšak bez pomoci vojska byli přivedeni. — Též na *komorní panství Točník a Zbiroh* zvláště do města *Žebráku* mělo býti vloženo 100 pěších vojáků pod kapitánem Schoberem z panství *Vlašimského a Domašínského*, kdež k opravě náboženství byli ubytováni. Ale hejtman dotčených panství, obávaje se, aby lid poddaný ze strachu před vojskem od živností svých neutekl, podal 18. dubna r. 1626. na komoru českou zprávu, že v městě Žebráku všickni sousedé (až na 6 chudých) již r. 1625. náboženství katolické přijali a také již v ostatních městech k týmž panstvím náležejících všickni sousedé katolíky se stali. Protož vedle cís. resoluce ze dne 9. května r. 1626. poručeno bylo, aby dotčené vojsko na jiná místa nekatolická bylo obráceno. (R. 109/12.) — K návrhu hejtmana *panství Kinžvartského* ze dne 13. května roku 1626. měli přinuceni býti k víře katolické ubytováním vojáků tvrdošijní měšťané kinžvarští. (R. 109/12.) — Také purkrabímu hradu pražského od král. místodržitelství 5. března r. 1626. bylo

nařízeno, aby poddaní na *statcích k nejvyššímu purkrabskému úřadu náležejících*, zvláště pak v městě *Velvarech* až do neděle Judica k zpovědi a přijímání pod jednou způsobou byli přidrženi s tím poznamenáním, že se proti tvrdošijným i *vojenské moci* má užiti. (R. 109/1.) — I na *statek duchovní opata broumovského* vloženo býti mělo vojsko do Broumova k reformaci nekatolických měšťanův a poddaných. Ale poněvadž broumovští poddaní katoličtí i nekatoličtí jak od vojska nepřátelského tak i od císařského (které nebylo lepší nepřítele) již před tím přes půl druhého léta byli sužováni a na mizinu uvedeni, takže nekatoličtí poddaní již ničeho pozbýti nemohli; na žádosť opata Jana Benona od král. místodržitelství 9. května r. 1626. odloženo bylo ubytování vojska do Broumova až do příštích svátků svatodušních, do kteréžto doby poddaným lhůta k přijetí víry katolické od opata byla dána.*) (R. 109/12.)

Z případův uvedených poznati lze, jak násilně předsevzata byla reformace lidu poddaného r. 1626. skoro na všech statcích, že však neměla úspěchu očekávaného z příčin právě vytčených. Valný počet nekatolických poddaných (dle zprávy Viléma hraběte Slavaty přes 30.000 usedlých, nepočítaje v to ženy, děti a jiný lid svobodný) utekl do sousedních zemí, zvláště do Saska, Míšenska a Lužice.

Proto přikázáno bylo od císaře 21. dubna r. 1626., aby král. místodržící kníže z Lichtenšteina a arcibiskup pražský Harrach, jakožto hlavní komisaři reformace v Čechách, nalezli *spůsob lahodnější k uvedení nekatolíků do lůna církve svaté.*

*) Učitel v Heřmánkovicích (Hermsdorf) na Broumovsku Martin Roth uvádí ve své »Kronice« r. 1625. následující katolické vyznání víry, z něhož však stane se vyznání víry evangelické, čteme-li řádky vedle sebe stojící bez ohledu na čáru je oddělující:

Ich sage gänzlich ab,	Der römischen Lehr und Leben
Luthero biss ins grab.	will ich sein gantz ergeben.
Ich Lache und Verspoth	Die Mess und ohren Beicht
Luthero sein Geboth.	ist mir gantz Sanfft und Leicht.
Ich Hasse mehr und mehr	alle die dass Papstumb Lieben,
Luthero seine Lehr.	Hab ich ins Hertz geschrieben.
Bei mir Hat keinen standt,	alle römische Priesterschafft,
Was Luthero ist Verwandt.	Lieb ich mit aller Krafft.
Wer Lutherisch verstirbt,	dass Himmelreich soll Erben,
In ewigkeit Verdirbt.	Wer römisch Bleibt im Sterben.

Dle toho nařízení arcibiskup starati se měl o to, aby kněží učení a důmyslní, zvláště Jesuité, poučovali všechny nekatolíky, neužívajíce žádného násilí. Kníže z Lichtenšteina pak 30. dubna r. 1626. přísně poručil, aby *nikdo nepřijímal na grunty své a nepřechovával takových osob, které nechtějíce přistoupiti k víře katolické, z gruntů vrchností svých pryč ucházely,* nýbrž aby každý takové poddané zběhlé vrchnosti, které přináleželi, ve známosť uvozoval a vydával, jak o tom již při městech královských zpráva jest podána.

Ale poněvadž reformaci poddaných na některých statcích zdržovali nekatolické vrchnosti nebo hejtmané a správcové statků, kardinál Harrach, jemuž cís. resolucí ze dne 5. února r. 1627. s třemi nejvyššími úředníky jakožto vrchními komisary svěřeno bylo (jak při městech královských jest již vytčeno) provedení nové reformace v království Českém, vymohl na císaři přispěním papežského vyslance Karaffy rozkaz, daný 26. a 31. července r. 1627., dle něhož všickni nekatoličtí páni a šlechtici ve lhůtě šesti měsíců přistoupiti měli k náboženství katolickému; o čemž na místě svém obšírně pojednáme. Pro lepší pak vyřízení reformace vedle cís. resoluce ze dne 16. prosince r. 1627. vysíláni byli od arcibiskupa do všech krajů jistí *subdelegati* (jeho plnomocníci nebo komisaři arcibiskupští) a *informatores* (misionáři, zvláště Jesuité), kteří by jak lid sedlský, též měšťanský a celé obce, tak i vyšší dva stavy panský a rytířský v katolické víře pilně vyučovali; zároveň pak jim k pomoci vypraveni byli od světských vrchních komisařů reformačních cís. komisaři, kteří by všecky osoby nekatolické buď do měst krajských anebo na některá jiná místa příležitá před sebe obeslali, jim cís. nařízení k obnově náboženství oznámili a je všelijakým prostředkováním pohnutelným k tomu přivésti se snažili, aby se jeden každý od dotčených subdelegatův a informatorův (učitelů duchovních) dobrovolně vyučiti dal víře katolické a k ní přistoupil. (R. 109./10.) Vyučování lidu trvalo 10 až 20 dní a končilo sv. zpovědí a přijímáním velebné svátosti oltářní pod jednou spusobou. Představení osad měli toho dbáti, aby aspoň všichni muži brali účastenství na kázání učitelů duchovních, z nichž po ukončené reformaci zůstaven byl obyčejně jeden na výpomoc místnímu faráři. Měla-li se komise reformační odebrati do místa

známého pro tvrdošíjnosť jeho obyvatelstva, přidáni jí byli vojáci k ochraně duchovních. — A poněvadž se shledalo, že velikou překážkou reformace jsou *knihy bludařské*, vyhlášen byl dekretem král. místodržících ze dne 10. května r. 1628. císařský rozkaz, aby knihy klamná učení obsahující byly vyhledávány u poddaných skrze osoby právem k tomu zřízené, a buď hned se pálily buď v knihovnách klášterních ukládaly; zároveň se pod přísným trestem zapovídalo, takové knihy čísti nebo tisknouti. (Arch. místodrž. R. 109/10.)

Po vydání cís. nařízení reformačního ze dne 31. července r. 1627. obráceno bylo od Jesuitů v provincii České 16.259 osob. Zvláště pak získali jesuité kolleje pražské 204 nekatolíky v Praze a missiemi *v Křivoklátě, v Brandýse, v Žatci, v Oujezdě Červeném, Kladně* a *Chlumci* (Vysokém) mimo některé celé vsi na 3334 osob, potom všecky poddané na *panství Šluknovském* i s pánem téhož panství hrabětem Wolfgangem Mansfeldem. Na panství *Karlštejnském*, kde téměř veškeren lid byl nekatolickým, obráceno bylo *v Tětíně* po velkém odporu 500 osob přičiněním P. Kravařského, který tam k žádosti Jana Kavky z Říčan byl poslán. Taktéž pomocí P. Chanovského přivedeni byli k víře katolické všickni poddaní statku *Protivínského*. Mimo to obrátili jesuité krumlovští 20 osob v Krumlově a na panství knížete z Eggenberga zvláště *v Prachaticích* a *Bavorově* 765 poddaných, mezi nimi přes 60 žen tvrdošijných. Jesuité chomútovští získali 110 a jindřichohradečtí 34 nekatolíků, jičínští pak přinutili k přijetí víry katolické uvězněním 123 měšťanů v městě *Jičíně*. Naproti tomu nemohli se misionáři jesuitští na panství *Jablonném* (Gabel) pánů Berků z Dubé vykázati patrným úspěchem díla svého, protože sousedé nekatoličtí z města Jablonného docházeli k službám Božím přes pomezí do Lužice, kde zdržoval se v Žitavě jejich dřívější kazatel Řehoř Roscher, r. 1623. z Jablonného vypuzený. (Schmidl III. 788—803.)

Mnozí však poddaní, nechtějíce se dáti napraviti, ucházeli opět z gruntů vrchností svých a zdržovali se pokoutně na rozličných místech buď v městech anebo na cizích panstvích, kdež od správcův a jiných osob nekatolických i katolických byli přechováváni proti cís. vůli, vyslovené již patentem od knížete z Lichtenštejna 30. dubna r. 1626. vyhlášeným. Protož cís. pa-

tentem ze dne 13. května r. 1627. a ze dne 29. ledna r. 1628. opět přísně bylo přikázáno, aby *nikdo z obyvatelův i pánů království Českého žádných osob, buď pro víru nebo pro jinou příčinu zběhlých, na grunty své nepřijímal* ani sám nepřechovával ani nikomu jinému přechovávati nedopouštěl, nýbrž o nich ihned v městech královských a věnných nařízeným rychtářům a úřadům i jiným vrchnostem, kterýmž přináleží, bez odkladu v známosť uvedl a jim je na nejprvnější připsání bez odporu každého jistě vydával. Kdo by se podle toho nařízení poslušně nezachoval, ten každý upadnouti měl v pokutu zřízením zemským vyměřenou a cís. resolucí ze dne 13. května r. 1627. zdvojnásobněnou, totiž sto kop grošů českých, a to tolikrát, kolikrát by se toho na kolikakoliv osobách těch a takových dopustiti opovážil. Patent ten vyhlášen byl opět 22. června r. 1629. po všem království Českém, poněvadž mnozí z pánův obyvatelů král. Českého, dotčeného nařízení nedbajíce, cizí lidi poddané pro náboženství zběhlé k sobě přijímali, jim zakoupení a usazení se na gruntech svých povolovali a netoliko o nich vrchnostem jich věděti nedávali, ale také, když která vrchnosť o ně se k nim dopisovala nebo pro ně jisté osoby vysílala, vydati jich nechtěli, a tudy týmž poddaným zběhlým dávali nemalou posilu k další tvrdošijnosti a neposlušnosti. (C. 215, C. 1 1. & R. 109/1.)

Na základě těchto patentů žádalo král. místodržitelství české 1. srpna r. 1629. knížete kardinála Dietrichšteina, aby někteří poddaní, kteří, nechtějíce náboženství katolického přijíti, s manželkami, dětmi i věcmi svými ze statku *Hojovice* (Táb. kr.), paní Anně *Ježovské z Pabénic* náležejícího, na Moravu zběhli a tam se zdržovali, dotčené Ježovské vydáni a navráceni byli. — Též nařídili král. místodržící 28. listopadu r. 1629. purkraběti *panství Strakonického* a hejtmanu *Varvažovskému*, aby některé lidi poddané ze vsi *Dolu* z gruntu vladyky *Jana nejstaršího Kalenice z Kalenic* pro náboženství zběhlé, kteří se proti cís. zápovědi patenty publikované a proti sněmovnímu snesení roku 1628. zavřenému na gruntech panství Strakonického a Varvažovského velmistra řádu Maltánského hraběte Viléma Vratislava z Mitrovic zdržovali, pod pokutou témuž Kalenicovi vydal. (R. 109/20.)

A poněvadž utíkáním nekatolických poddaných pro náboženství a obtížnosti vojenské ve všech krajích, jak v městech a na panstvích královských a věnných tak i na jiných statcích se nacházelo namnoze pustých gruntův a dědin ladem ležících, nařízeno bylo podle cís. resoluce ze dne 9. května r. 1628., aby hejtmané a správci panství a statků královských, též rychtáři, purkmistři a konšelé měst královských a věnných se vší bedlivostí *takové pusté grunty lidmi robotními a katolickými osazovali* a těch, kteří by se na nich živiti chtěli, všelijak ušetřovali, od nich žádných jakýchkoli platů, kontribucí a berní ani robot ode dne usazení jednoho každého až do tří let pořad sběhlých nežádali, toho všeho jich osvobodili a všelijak ochraňovati hleděli. Což aby se nápodobně i od jiných všech obyvatelů, kteříž jaké lidi poddané a grunty pusté měli, stalo, a tudy zpustlé království České zase pomalu bylo vzděláno, napomínal císař obyvatelů dotčených, aby jeden každý jeho příkladem tolikéž při úřednících a správcích statků svých k vlastnímu dobrému podobné nařízení učinili a *takové lidi vnově usazené v žádné platy nebo roboty nepotahovali* nebo jinak neobtěžovali. (Arch. města Prahy: Kniha dekretů 774 a. str. 240.)

Povstání lidu poddaného za příčinou reformace.

Na některých panstvích zpěčovali se poddaní k víře katolické přistoupiti a jsouce od vrchností neb od komisařů reformačních mocí nuceni k navštěvování služeb Božích, vzbouřili se proti vrchnostem svým, jak vysvítá z případů následujících.

R. 1624. zbouřil se lid na statcích Pavla Michny z Vacinova, zvláště v městysi *Netvořicích na panství Konopišťském*, když měšťané před Jesuity uprchlí po lesích byli honěni a dobytek jejich byl zabaven; avšak vzpoura ta po osm dní trvající vojskem byla potlačena a potom násilím 365 osob k víře katolické přivedeno. (Schmidl III. 575.)

R. 1625. v měsíci dubnu od nekatolických sedláků povstalých ve vsi *Vedlicích* zabit byl hejtman jesuitských statků Úště a Liběšic (kr. Litom.) *Vít Naschiades*, protože dle rozkazu

jesuitů poddané s přísností neobyčejnou k víře katolické přivésti hleděl. (Schmidl, Hist. Soc. Jes. III. 657.)

Téhož roku srotili se poddaní z pěti vesnic na statku *Markvarticích* (Markersdorf) v kraji Litoměřickém proti pánu svému *Ottovi Jindřichovi z Vartenberka*, který, přijav r. 1621. víru katolickou, nekatolické poddané své velmi sužoval a k víře katolické mocí převésti usiloval. Pročež vtrhli vzbouřenci 28. října r. 1625. do zámku pána Vartenberka, a když tento zpurné žádosti jejich za propuštění zatčených nekatolických sousedů vyhověti nechtěl, zmocnili se zámku, zabili krutě pána svého i manželku jeho a přísahali na podávky krví zavražděných zbrocené, že, vykonavše spravedlivý trest na pánovi z Vartenberka, všickni za jednoho státi budou. Vzpoura tato teprve po dvou měsících potlačena byla od cís. plukovníka Breunera mocí brannou obklíčením vsi Markvartic a zajetím provinilých poddaných, z nichž pak dvacet náčelníku v Praze přísně bylo strestáno a někteří též odpraveni. Toto přísné strestání vzbouřenců potom nemálo přispělo k obrácení ostatních poddaných k víře katolické, takže se Jesuitum, od svob. pána Sigmunda z Wolkenšteina na statek Markvartický povolaným, podařilo až do konce roku 1625. na 240 osedlých převésti k víře katolické; jenom ženy s dospělejší mládeží napraviti se nechtěly. (Schmidl III. 300 & 658. — Karaffa Cit. 219.)

Taktéž vzbouřili se r. 1625. obyvatelé města *Manětína* (kr. Plzeň.), když katolický pán panství Manětínského *Jiří mladší rytíř Mitrovský z Nemyšle* jejich nekatolického faráře odstranil a měšťany k navštěvování kázání jesuity P. Nerovia, kteréhož tam 16. srpna r. 1625. za misionáře povolal, jakož i k zpovědi a k přijímání pod jednou spůsobou přidržovati chtěl. Měšťané však po několik neděl všem rozkazům vzdorovali a potom, na radnici se shromáždivše, přísahou se vespolek zavázali, že při náboženství svém setrvají. Když pak jim Mitrovský ubytováním vojska vyhrožoval, slíbilo jenom osm osob radních písemně, že k víře katolické přestoupí; naproti tomu neupustili ostatní měšťané, povzbuzováni jsouce od radního Jana Štěpánka, od předsevzetí svého. Protož Štěpánek, původce tohoto odporu, od Mitrovského na zámek byl povolán a opatřen vězením, z něhož když uprchnouti chtěl, dodán do Plzně, kdež přes dvě neděle uvězněn

zůstal, až k víře katolické přistoupil. Mezi tím měšťané, dověděvše se o uvěznění Štěpánka, chopili se zbraně, zavřeli brány městské a oblehali zámek; ale vzpoura jejich potlačena byla vojskem z Plzně od Mitrovského k pomoci povolaným. Brzy potom nejenom mnozí měšťané manětínští, nýbrž i poddaní v 12 vesnicích na témž panství, celkem 120 osob osedlých, k náboženství katolickému byli přivedeni. Příkladu jejich následovali též ostatní měšťané a poddaní kromě měšťana a koželuha Ambrože Sterpocha, který pro zatvrzelosť svou od Mitrovského po celý rok u vězení držán a teprv opětným trýzněním a mučením jakož i pokutou na penězích, 100 dolarů vynášející, k přijetí víry katolické byl přinucen. (Schmidl III. 663. — Peschek II. 277.)

Na královském panství Křivoklátském zahnal lid poddaný brannou mocí několikrát jesuity tam poslané. Proto hejtman hradu Křivoklátského obeslal r. 1626., když tam jesuita Kravařský k obrácení lidu byl povolán, všechny rychtáře a konšele na hrad, kdež je tak dlouho u vězení držel, až přislíbili, že k víře katolické přistoupí, a se zavázali, že s lidem poddaným v dny ustanovené k vyučování na hrad se dostaví. Tím spůsobem obráceno bylo na panství Křivoklátském na 4000 lidu; potom r. 1628. získal tam jesuita Kravařský ještě 1869 poddaných a v městysi *Unhošti* 224 osob.

R. 1626. na začátku měsíce května povstal nekatolický lid poddaný na *statku Miličevském*, Jesuitům od Albrechta z Waldšteina k užívání postoupeném, proti Jesuitům, když tito poddané k navštěvování kostelů katolických nutiti začali. Zvláště pak chopili se zbraně a zatarasili se sedláci ve vsi *Vitiňovsi*, upustili však po dvou dnech od dalšího odporu, když jich hejtman knížetství Fridlandského Gerhard z Taxis mírně napomenul a ubezpečil, že nikdo z nich proto nebude trestán; což se také potom k rozkazu knížete z Waldšteina stalo, ačkoli Jesuité na přísné strestání buřičů naléhali. *) (Schmidl III. 741.)

Horší povstání poddaných nekatolických pro vypovědění jejich kazatelův událo se r. 1627. *v kraji Kouřimském*, kdež se původem Jiřího z Těchenic několik tisíc sedláků okolo *Ja-*

*) Obšírnou zprávu o tom podáme níže při reformaci v knížetství Fridlandském.

novic srotilo, kteří město Kouřim o trhu výročním přepadli, obydlí katolického faráře a domy katolických měšťanů vydrancovali, každého, kdo se jim na odpor postavil zavraždili, též některých zámků, zejména ve Svojšicích, se zmocnili a je zpustošili, až konečně vojskem z Prahy proti nim vyslaným byli rozehnáni. Všichni pak vzbouřenci zajatí nejpřísněji byli strestáni; někteří z nich kolem lámáni, jiní oběšeni nebo sťati, mnozí s vypáleným znamením na čele nebo s ušima a nosy uříznutými domů propuštěni jsou. (Schmidl III. 883. — Pelzel II. 751.)

Podobné povstání nekatolického lidu poddaného stalo se v měsíci srpnu r. 1627. na panství *Konopišťském* hraběte *Pavla Michny* z Vacinova, jenž poddané své k náboženství katolickému mocí přivésti se snažil, pak na statcích okolních jiných vrchností *v kraji Čáslavském a Kouřimském*, kdež popouzením bývalého čáslavského kazatele *Matouše (Matyáše) Ulického* přes 8000 ozbrojených poddaných se spolčilo. Tito, majíce za vůdce Adama z Hodějova, někdejšího pána na Týnci nad Sázavou, rytíře Smila z Michalovic, Jiřího (Matyáše) z Těchenic a jiné nekatolické šlechtice, o statky konfiskací připravené, drancovali a pálili zámky vrchnostenské v *Ratajích, Šternberku, Domašíně a Vlašimi*, kdež hejtmana panství zabili a tělo jeho na kusy rozsekali, též zpustošili některá města, zvláště pak *Benešov*, kdež klášter sv. Barbory oloupili a pobořili, až konečně od vojska byli rozehnáni, mnozí pak schytáni a přísně trestáni. Mezi těmito byl též dotčený kazatel *Matouš Ulický*, který proto, že u něho nalezen byl zvláštní patent, jímž Theodorus Bochdal ze Šalamounové Hory k brannému povstání nekatolíků vybízel,*) ačkoli se sám ani při nejkrutějším trápení na skřipci k ničemu nepřiznal, přece byl odsouzen k smrti a v Čáslavi 11. září r. 1627. odpraven, takže mu ruka pravá uťata, hlava pak sťata, tělo čtvrceno a části jeho na šibenici rozvěšeny byly. (Schmidl III. 764. — Pelzel II. 760. — Kronika Sedlecká Kapihorského a Kronika Beckovského.)

Mírnějším spůsobem potlačeno bylo povstání lidu na komorním *panství Pardubickém*. Ačkoli na tomto panství již před vzpourou od arcibiskupa pražského zakázány byly nekatolické

*) Tento patent viz ve Sborníku historickém r. 1885., str. 309.

služby Boží a potom r. 1621. po vyhoštění nekatolických kněží brzy přivedeni byli k víře katolické sousedé pardubští jakož i část poddaných, přece v mnohých vesnicích setrval lid při víře své a odporoval reformaci r. 1628. opět nařízené. A poněvadž také někteří poddaní z toho panství jakož i z cís. *panství Poděbradského* raději pryč z cís. gruntů se odebrali, nežli by k náboženství katolickému přistoupili, poručeno bylo od král. komory české 27. října r. 1628. hejtmanům dotčených panství, aby lidí poddaných v mírnosti napomínali a nikoli s velikou příkrostí, tak aby neucházeli. (R. 109./1.) Když pak poddaní z mnohých vesnic panství Pardubického vedle cís. patentu a vůle po třikráte byli obsíláni, aby víru katolickou přijali, nechtěli toho učiniti a zpěčovali se nejenom sedláci, nýbrž i rychtáři, veřejnosť mezi sebou učinivše, dostaviti se na zámek pardubický před tehdejšího hejtmana téhož panství Kašpara Celera (Zellera) z Rosenthalu a na Týnci Hrochovém. Pročež bylo nařízeno od král. komory, aby dva praporce lidu pěšího k strestání těch poddaných do vesnic téhož panství bylo posláno. Avšak hejtman panství, vida, že by tak poddaní k záhubě jisté byli přivedeni, předešel to při komoře, slíbiv, že jiným prostředkem mírnějším chce takovou neposlušnosť napraviti. Pročež ihned co se mohlo vynajíti měšťanů pardubických i také z městeček Bohdanče, Sezemic a Dašic, málo méně 100 osob jízdných a pěších, zbraní opatřil, a nejdříve do vesnic po straně bohdanecké ležících vyslal. Lid ten pěší i jízdný sedláky ve vsi *Srchu, Opatovicích* a jiných bez odporu zjímal. Toliko v *Libišanech* sedláci na odpor se postavili, a zaskočivše vojákům cestu z bahen na ně stříleli, takže přes dvě neděle to trvalo, než všichni poddaní okolo Bohdanče po lesích, rybnících a po rozličných místech rozběhlí zjímáni a k poslušnosti přivedeni byli. Potom týž lid vojenský do vesnic na stranu dašickou vyslán, tam přes dvě neděle zůstával, až sedláci odtud uprchlí sami dobrovolně se navrátili a víru katolickou přijíti a poslušnosť zachovati slíbili. Mnozí pak sedláci od živností svých z panství Pardubického zběhlí zdržovali se na panství *Chlumeckém, Choceňském, na Uhersku* a *na Chroustovicích*, a odtud týmž lidem vojenským, ve vsi *Sopŕči* a *Žarovici* (Žaravice) ležícím, vyzdviženi a s ostatními dříve již sjímanými na zámek pardubický

do vězení, pak do kostela v městě Pardubicích k vykonání zpo-
vědi a sv. přijímání pod jednou spůsobou dodáváni byli. Mají-c
z vězení propuštěni býti, musili dle listiny, od purkrabího panst-ví
Pardubického, Václava Kyrbise, v pátek po Všech svatýc-h
r. 1628. sepsané, se zavázati, že za svou neposlušnost, pro kterou -ž
na hrdle strestáni býti zasloužili, předně všecky útraty a škod-y
lidem vojenským spůsobené zaplatí jakož i pokutu peněžitou d-o
král. důchodu nejdéle ve čtyřech nedělích odvedou. Takové p-o-
kuty dle poznamenání účtárny král. komory 8. ledna r. 164-4.
vybráno bylo od poddaných do 808 říšských tolarův; avša-k
v počtech panství Pardubického o takových penězích pokutních -h
dokonce žádné zmínky se neučinilo, jenom v registrech ruko- -o-
jemských téhož panství poznamenáno, že dotčené pokuty byl- o
přijato toliko 179 tolarů (268 zl. 80 kr.)*) a z nich 30 tolarů -u
(45 zl.) ke král. komoře do měst pražských odevzdáno, ostatn- -í
pak summa 149 tolarů těm osobám, kteří se k zjímání nepo-
slušných sedláků potřebovati dali (z nichž každý pěší na týden
po 1 kopě gr. obdržel), za práci i co jsou protrávili, vypla-
cena byla; pak ještě doloženo, že ti sedláci, kteří takové pokuty
neodvedli, v lukách při dvořích kopati a vyklučovati musili.
(Arch. místodrž. R. 109/12.)

Téhož roku (1628.) mnozí poddaní *panství Opočenského* i jiných statků v kraji Král. Hradeckém, též z *Dobrušky* a *Třebechovic*, majíce sobě od vrchností, zvláště pak od regenta panství Trčkovských, Jindřicha Kustoše ze Zubřího, poručeno, aby pod jednou spůsobou přijímali, od rychtářů, zvláště od Balcara z Houtkovic (Hodkovic) vybídnuti, aby k tomu nepovolovali, nýbrž upřímně při sobě stáli a od sebe neupouštěli, usnesli se v tom, kdo by nechtěl při nich držeti, upřímný a věrný býti, toho aby zabili nebo jemu statek vypálili. A pozdvihše a ozbrojivše se, zřídili tři praporce (jeden červený s kalichem zeleným, druhý zelený a červený s kalichem žlutým a třetí bílý) přes 2000 lidu čítající, táhli především z poručení

*) Totiž: 26. listopadu a 18. prosince r. 1628 z vesnic Sopřče a Žarovice 15 tolarů, z Polic a Hubenic 10, z Opatovic 30, z Pohřebačky 20, z Vyšehňovice 3, z Ždanic 5, z Křičeně 10, z Vosic (Osic) 2, z Vosiček (Osiček) 15, z Libišan 26, z Rybitev (Rybitví) 3, z Habřiny Vlčí 3, z Černé u Bohdanče 6, z Bukovky 6 a z Srchu 7 tolarů.

a nabádání dvou sousedů z Kostelce, Rozšlapila a Pečeňky, na statek *Lhotku* (Žalmanovu), jej splundrovali a zapálili, i zabili jeho vladaře, kněze to řádu sv. Benedikta, jménem Kamilla (bratra Kašpara sv. pána de Gramb, pána na Kostelci nad Orlicí), kterýž s poddanými svými ukrutně nakládal. Byli při tom zejména Jan Samek, jinak Zoufal, poddaný Jana Trčky z Houtkovic, též Jiřík Kavka a Mikeš starého rychtáře syn ze vsi Houtkovic, Jíra Kaloun ze vsi Trnova, Petr Kříž, Pečeňka a jeden chalupník ze vsi Semechnic a mnoho jiných sedláků, jichž vůdcem byl sedlák Pavel N., bývalý voják, zdržující se v horách, při špalkařích na panství Rychnovském, a Eliáš syn Forstův z Hlinného. Tito byli pak od regenta Kustoše zjímáni, avšak brzy od jiných povstalcův osvobozeni, s nimiž pod jakýmsi Janem Punčochářem z Jenikovic *k Opočnu* táhli a tam v poli leželi, očekávajíce, že město k nim se připojí. Což když se nestalo, táhli k *Novému Městu*, kdež se do města i do zámku dostali a tam prach zapálili, takže do půl druhého sta osob se zasypalo. Potom na poručení nejvyššího vůdce, jakéhosi Vlacha, který též pana Kustoše jal a do želez dal, táhli k *Častolovicím*, na statek Otty sv. pána z Oppersdorfu, hejtmana kraje Hradeckého, aby obyvatelstvo k spojení vyzvali. Ale Častoloviční, spojivše se s Kosteleckými, vytáhli proti nim, přepadli je v noci ve vsi Libli, do sedmi osob z nich zabili, mnohé zajali a ostatní k návratu přinutili, až konečně 13. března praporce povstalců od cís. jezdců byli přepadeni a rozehnáni, takže jich na pět set bylo pobito. Při nejvyšším vůdci dotčeném Vlachovi byl i jakýsi Vlk z Dobrušky, vysoký to pacholek v červených šatech, jenž dříve mušketýrem u pana Trčky býval, pak jistý Kubíček, který se za mladého pana Trčku vydával. Mnozí z dotčených povstalců, kteří se sami nazývali »*urození páni sektáři*« nebo »*čtvrtý stav*«, byli zjímáni, do Prahy ku právu dodáni a uvězněni v Starém městě pražském, kde 23. května r. 1628. dotčený *Jan Samek* z Houtkovic a *Jiří Dlouhý* (Langer), mlynář z Hlinného (který jednu cedulku na poručení dotčeného nejvyššího Vlacha do Solnice dodal), útrpně jsou vyslýcháni, při čemž od mistra popravního na řebříku byli mučeni a páleni, až všecko vyznali, co jsme svrchu o celém tom povstání vypravovali; načež vedle appellačního uznání v Daliborce (černé věži)

ukováni, hladem, zimou a nečistotou trápeni a přes tři čtvrtě léta držáni byli v tuhém vězení. Z ostatních uvězněných podle práva a uznání 10. dubna r. 1628. odsouzeni a dáni byli na šance Jira Knoul, Jan Punčochář, Tobiáš Albin a Václav Zvý— hradecký na půl léta, pak dotčený již Jira Langer na celý rok, poněvadž žádných dostatečných důkazů nebylo, vedle kterých by jim buď k hrdlu saženo aneb pro vyhledání nějakých tajností sedlských na příkřejší prostředky nastoupeno býti mohlo. Někteří však 4. května r. 1628. potrestáni byli tak, že jim nosy uřezány, cejch na záda vypálen a takto zohaveni domů byli propuštěni. (Arch. místodrž. R. 109/20. — Schmidl III. 883.)

V kraji Slanském, kde až do r. 1628. lid poddaný na 21 statcích urputně setrval při náboženství nekatolickém, přivedeno bylo od cís. komisaře reformačního Floriana Jetřicha ze Žďáru mocí vojenskou a přičiněním jesuity z kolleje pražské tam vyslaného 5136 poddaných k víře katolické, od níž však mnozí opět odpadli. R. 1629. někteří lidé poddaní (přes 100 osob) z rozdílných vesnic téhož kraje sešli se ve vsi *Tmani,* rytíři Bohuchvalovi Valkounovi z Adlaru náležející, sekyrami, halapartnami, ručnicemi a jinak ozbrojení, do domu *Jiřího Balcara* druhou neděli velikonoční, a tu od jakéhosi praedikanta knihy kacířské sobě čísti, kázati, i chlebem a vínem sobě posluhovati dali, při tom se tuze napomínajíce, aby se z nich nikdo k víře katolické neobracel, nýbrž byl-li by kdo již katolickým, aby zase od též víry odpadl. Při kterémžto skutku postiženi jsouce, protivili se rychtáři zlonickému Jiříkovi Klimešovi, který tam s 32 ozbrojenými od pana Valkouna byl vyslán, aby sousedy shromážděné zjímal. Byli však brzy přemoženi, mnozí pak utekli, ale někteří zjímáni, ve vsi *Zlonicích* uvězněni, pak ku právu do města Slaného k rozkazu král. místodržících 3. května r. 1629. dodáni jsou. Odtud potom k rozkazu král. místodržících 3. srpna r. 1629. dotčený *Jiřík Balcar*, který sousedy své proti církvi katolické podněcoval, v domě svém nepořádného praedikanta přechovával a tak původcem byl dotčeného zbouření, na radnici Menšího města pražského dodán, zde pro těžké provinění své k smrti odsouzen a dne 14. srpna sťat a rozčtvrcen byl; z jeho pak statku pozůstalého 60 říšských tolarů rychtáři Menšího města pražského Jiříkovi Šlechtovi k zapravení výloh

té exekuce vedle rozkazu 12. září na hotově odvedeno bylo. I ostatní provinilci v Slaném uvěznění podle ortele, od vrchního práva na ně podaného, dle rozkazu král. místodržících 20. září r. 1629. od vrchností svých potrestáni byli, zejména *Jan Cívka* ze vsi Jarpic, Matyáši Arnoldovi z Klarenšteina náležející; *Martin Červenka* a *Martin Hoždil*, poddaní kapitoly pražské; *Bartoň Mach* ze vsi Dřínova, poddaný Jana Zdeňka Vratislava z Mitrovic; *Jiřík Moravec*, *Matěj Bartoš* a *Martin Pencl* ze vsi Radešína, poddaní Jana Minicha z Arzbergu. (R. 109/12.)

Potom r. 1629. v měsíci srpnu sběhlo se rozsáhlé vzbouření lidu nekatolického *na Turnovsku*, zvláště v městečku *Rovensku*, o čemž obšírnou zprávu podáme při reformaci v knížectví Fridlandském.

Konečně dle zprávy hejtmanů kraje Hradeckého, podané z Častolovic 10. srpna r. 1629., vzbouřilo se opět několik nepokojných lidí z chasy sedlské na *panství Opočenském hraběte Trčky*, též na panství *Skalském* (Katzenštein, Bischofstein); pročež od král. místodržících 13. srpna r. 1629. nařízeno bylo hejtmanům krajským i Trčkovi, aby vzbouření to sami potlačili a k tomu, kdyby toho potřebí bylo, od okolních sousedů katolických pomoci žádali. — Taktéž nařídili král. místodržící 27. ledna r. 1629. hejtmanům *kraje Prachenského*, v kterémž poddaní na *panství Štěkenském* a *Čechnickém* hraběte *Jakuba Kisle* (Kiessel), pak na statku *Lčovickém* (Lštovice) Henricha *Hieserle* sv. pána z Chodů pro přílišnou přísnosť, kterou k náboženství katolickému byli nuceni, brannou mocí povstali; potom 14. srpna r. 1629. *kněžně z Lobkovic*, jejíž bouřliví poddaní k povstalým poddaným *knížete z Fridlandu* se připojili, aby vzbouřené poddané sami skrotili a jinším prostředkem kromě vojáků k náboženství katolickému přivésti se přičinili; jestliže by nějaká potřeba toho nastala, že ke skrocení takových buřičů posláni budou vojáci. (R. 109/20.)

V reformování poddaných vojenskou mocí pokračováno.

Aby podobným vytržnostem lidu poddaného přítrž byla učiněna, nařízeno bylo cís. resolucí ze dne 2. září r. 1628. po-

kračování v reformaci skrze komisaře hlavní a vedlejší a zasílání zpráv těch komisařů na dvorní kancelář českou. (R. 109/18.)

Za cís. komisaře v krajích *Prachenském*, *Plzeňském*, *Podbrdském* a *Bechyňském* nařízen byl *Jan starší Říčanský Kavka sv. pán z Říčan*; komise pak v krajích *Litoměřickém*, *Boleslavském*, *Čáslavském* a *Hradeckém* vložena byla na *Zdeňka Lva Libšteinského hraběte z Kolovrat.* Těmto komisařům k návrhu místodržících ze dne 13. září r. 1628. vedle cís. resoluce ze dne 18. října r. 1628. poručeno bylo, aby bouřlivý a tvrdošijný *lid poddaný vkládáním vojska skrotili a k víře katolické přivedli*; k tomu konci posláno bylo s nimi do každého kraje z Prahy 100 vojáků pěších a 50 jízdních.

Nejprve počal činnost svou cís. komisař Kavka Říčanský v kraji Prachenském tak horlivě, že přispěním děkana sušického Herrmanna, jenž k ruce jeho za plnomocníka arcibiskupského byl přidán, a pomocí čtyř jesuitův a vojska jemu přiděleného za několik měsíců všecky nekatolické šlechtice i s lidem poddaným k víře katolické přivedl. Potom dle zprávy král. místodržících 11. dubna r. 1629., hejtmanům kraje Plzeňského, Podbrdského a Bechyňského učiněné, nařízeno bylo komisaři Říčanskému, aby s vojskem z kraje Prachenského postoupil do *kraje Plzeňského*, pak *Podbrdského* a potom *Bechyňského* k získání těch, kteří ještě v nich až posavad katoličtí nebyli, a aby v jednom každém kraji tak dlouho se zdržel, až by v něm všickni poddaní obojího pohlaví také tak docela jako v kraji Prachenském učiněni byli katolíky; avšak pokudž by osobně ke všemu postačiti nemohl, aby na místě svém hejtmanům dotčených krajů komando nad týmž lidem vojenským tam zůstávajícím poručil s tím nařízením, aby vojáky v dobrém řádu držeti hleděli a nikomu z obyvatelův ani lidem poddaným zvláště katolickým škoditi a ubližovati nedopouštěli ani také ty poddané, kteří se k víře katolické přivésti mají, ničím více neobtěžovali přes jisté vyměření král. místodržících, dle kterého poddaní nekatoličtí povinni byli do téhodne lieutenantu 8 zl., korporálu 2 zl. 30 kr., každému rejtharu po 2 zl. a pěšímu (knechtu) po 1 zl. 30 kr. mimo všecka jejich servitia dávati a odvozovati. Témuž pak Říčanskému od král. místodržících 27. června r. 1629. nařízeno bylo, aby vojákům do krajů dotčených odeslaným tolik

polovice platu svrchu vyměřeného od obyvatelů týchž míst, kde vojáci za příčinou reformace zůstávali, dána a k uspokojení jich na král. kancelář odvedena byla. (Arch. místodržit. R. 109/10.)

Pomocí tohoto vojska komisař reformační Kavka Říčanský obrátil brzy lid poddaný v krajích Prachenském, Plzeňském, Podbrdském a *Bechyňském k víře katolické.* Neboť v těchto krajích již dříve oprava náboženská s dobrým prospěchem byla předsevzata. V krajích *Bechyňském a Prachenském* již před vzpourou na konci XVI. a na počátku XVII. století přiveden byl k náboženství katolickému značný počet lidu poddaného, zejména na panstvích Krumlovském, Netolickém, Jindřichohradeckém, Blatenském, Bechyňském, Horažďovickém, Lnářském, Strakonickém, Varvažovském a j. v. působením jesuitů z kollejí krumlovské a jindřichohradecké jakož i kněžstva pod jednou, kterým katolické vrchnosti fary na statcích svých osazovaly, a přispěním mnohých řeholníků, zvláště převora řádu johannitského v Strakonicích, cisterciáckého ve Vyšším Brodě a v Zlaté Koruně, dominikánského a kapucínského v Budějovicích, františkánského v Bechyni, minoritského v Krumlově a v Hradci Jindřichově. Po bitvě bělohorské v těchto krajích za doby vzpoury od cís. vojska pod velením Dampierra, Buquoye a Marradasa zpuštěných, zvláště pak na panstvích Švamberských, Třeboňském, Rožmberském, Novohradském, Libějickém, Vorlickém a Zvíkovském jakož i na statcích obcím král. měst, Písku, Prachatic, Vodňan, Týna nad Vltavou a Tábora náležejících, mečem a ohněm a všelijakým souzením vojenským vyhubených, *) nemohl pozůstalý lid zubožený dlouho odporovati obnově náboženské, na jejíž provedení hned naléhali přední šlechtici katoličtí, hodnostáři duchovní a cís. vojevůdcové, jimž postoupeny byly statky odbojným stavům a městům odňaté. Tak od r. 1621.—1629. pomocí jesuitů kolleje krumlovské a jindřichohradecké, kteří cís. komisařům reformačním Henrichovi hraběti z Kolovrat a Přibíkovi Jeníškovi z Újezda byli přiděleni, obráceni byli poddaní na panstvích *Viléma Slavaty*, Jindřichohradeckém, Žirovnickém, Strážském, Kardašovořečickém, Kumžackém a Novobystřickém; na panstvích *Adama ze Šternberka,* Sedleckém,

*) O zpuštění vytčených panství a statků viz spis můj »Dějiny konfiskací v Čechách«.

Zalužanském, Bechyňském, Lnářském a Horažďovickém; na panstvích *Joachyma Novohradského z Kolovrat*, Vimberském a Drslavickém; na panstvích Zdeňka *Vojtěcha Popela z Lobkovic*, Jistebnici a Chlumci Vysokém, k němuž připojeny byly statky Sedlčany, Počepice, Nedrahovice, Obdenice a Kamýk; na panství Blatenském, vdově po *hraběti Václavu z Rozdražďova pozůstalé* Anně Marii Berkovně náležejícím; na panstvích *Jindřicha Libšteinského z Kolovrat*, Žihovicích, Hrádku Starosedlském, Střelé a Hošticích; na statcích Protivíně, Cerekvici Nové, Dirném a Záluší, bratřím Janu Adamovi a Krištofovi *Vratislavům z Mitrovic* náležejícím; na panstvích Sezimy *z Vrtby*, Voticích a Neznašově; na *císařském panství Třeboňském*, po Švamberkovi konfiskovaném; na panstvích Březnickém a Tochovickém, *Přibíkovi Jeníškovi z Újezda* prodaných; na panstvích Krumlovském, Prachatickém, Netolickém, Vorlickém Zvíkovském a Chejnovském, *Janu Oldřichovi knížeti z Eggenberga* postoupených; na panství Vltavotýnském, Rožmitálském, Novorychnovském a Červenořečickém, *arcibiskupovi pražskému* darovaných; na panství Volyňském, *proboštovi kostela sv. Mikuláše* na hradě pražském náležejícím; na panství Strakonickém *převora řádu Johannitů*; na panstvích *klášterů cisterciáckých*, Vyšebrodském a Zlatokorunském; na panstvích Milevském a Želivském, *opatu strahovskému* navrácených; na panstvích Novohradském, Rožmberském a Libějickém, cís. vojevůdci *Karlovi hraběti Buquoyovi* darovaných; konečně na panstvích a statcích cís. plukovníku *Donu Baltasarovi de Marradas* postoupených, k nimž náležely Hluboká, Chřenovice, Vodňany, Lhota Červená, Mladá Vožice, Miličín, Vlčkovice, Broumovice, Neustupov, Nemilkov, Mokrosuky a Velhartice.

Jenom na některých statcích kraje Prachenského a Bechyňského odporoval lid poddaný tvrdošíjně nápravě náboženské, zvláště na *panství Vimberském* v městysi *Husinci*, kdež měšťanstvo r. 1628. se zapřísáhlo, že ubíje toho, kdo by z nich první svátost oltářní pod jednou spůsobou přijal. Také poddaní na *panství Libějickém* setrvali v urputnosti své, takže tam jesuité r. 1629. jenom tři sedláky církvi katolické získali. Podobným spůsobem vzdoroval reformaci lid poddaný na *panství Rožmitálském*, k arcibiskupství pražskému náležejícím, kde

r. 1627. pro odpor komisi reformační konaný dáno bylo v Rožmitále do žaláře zámeckého mnoho sousedů, z nichž toliko šest předních víru katolickou přijalo, přemnozí však do lesův uprchli. Ostatní sousedé vyhýbali se komisařům, nepřicházeli ani na zámek, když tam obesláni byli od hejtmana panství, ba ani v kostele nedali se najíti ve dny nedělní a sváteční, a uzřel-li některý zdaleka hejtmana nebo komisaře reformačního, rychle na útěk se dávali a nehrubě toho dbali, že hejtman již několikráte spisovati a odhadnouti dal majetek jejich. A poněvadž i z vesnic, do nichž komise reformační ještě ani nevkročila, dle udání hejtmanova lid poddaný prchal, komisaři učinili ve zprávě své, 5. října r. 1627. vrchním komisařům podané, návrh, aby dílo reformační na témž panství odloženo bylo na dobu zimní, v které by byl útěk poddaných obtížný. Teprve r. 1629. v měsíci lednu přemožena byla tvrdošijnosť Rožmitálských jakož i odpor poddaných na statcích *Štěkenském* a *Lčovickém*, o němž jsme se již předešle zmínili. Vzpoura poddaných na statku *Lčovickém* (Lštovice, Elčovic, kr. Prach.) byla sice od pána jejich Henricha barona Hieserle z Chodů r. 1629. vojskem potlačena, lid však setrval tvrdošijně při víře své, takže jesuita P. Joanes Antali z kolleje pražské tam povolaný za celý měsíc obrátil jenom 11 nekatolíků, v druhém pak měsíci 51 osob, v třetím však od další reformace upustiti musil, protože lid znova se bouřil. Teprve když na okolních statcích, zejména v městě *Volyně* 406 měšťanů, kteří též vzdorovali po šest let vrchnosti své Šimonovi Brosiovi, proboštovi u sv. Víta na hradě pražském, pak v městysi *Vimberku* 35 měšťanův a v jiných osadách na 2000 poddaných působením jesuitův a děkana volyňského k církvi katolické přistoupilo, připojili se k nim též 262 poddaní lčovičtí. — K tomu získali jesuité r. 1629. na *panství Blatenském* a *Netolickém* 1586 zatvrzelých poddaných a r. 1630. obrátili zbytek urputných nekatolíků v krajích Bechyňském a Prachenském, zejména v Třeboni, Veselém, Bavorově, Husinci, Přídolí, Velešíně, Kaplicích, Libějicích, Borovanech, Sukdole, Lhenicích a Ledenicích. (Schmidl III. 970 & 1073.)

A tak přiveden byl k víře katolické skoro všecken lid poddaný na panstvích a statcích v krajích Prachenském a Bechyňském a přilnul brzy k ní, poněvadž od vrchností většina

farních kostelův opatřena byla řádnými správci duchovními, takže r. 1642. z 160 farních kostelů bylo již 107 ve správě farářů, kteříž i v sousedních kostelích služby Boží obstarávali.*) Jenom na některých statcích zůstávaly ještě r. 1642. fary neosazené z nedbalosti nebo lakotnosti jejich kollatorů, zejména: v *Petrovicích* (u Sušice) na statku Kněžickém Vrabského Tlusky z Vrabí; ve *Svojšicích* (u Sušice) na statku Káby z Rybňan; v *Žimuticích* (u Týna n. V.) na statku Václava Čabelického z Soutic, jenž tam praedikanty přechovával; v *Křtěnově* (u Týna n. V.) na statku Březím Hrádku Pavla Malovce z Chýnova; v *Albrechticích* (u Týna n. V.) na statku Neznašovském hraběte z Vrtby; v *Boru Velikém a Malém* a *na Prachni* na panství Horaždovickém Františka z Šternberka; v *Dobrši* (u Vodňan) na statku Jana Viléma Kavky z Říčan; v *Nové Vsi* a *Vrholticích* (u Ml. Vožice) na statcích Špulíře z Jiter, jenž tam trpěl protestanty; v *Radouni Kostelní* na panství Kamenickém Paradise z Eschaida, jenž protestantům nadržoval; v *Božejově* na statku p. z Leskovce, jenž tam nekatolické cizince přechovával; v *Chousníku* a *Pacově* na panstvích Jana st. Černína z Chudenic; v *Chotovinách* na statku Víthy z Rzavého; v *Hrobech* na statku paní Felnerové z Feldeneku a v *Načeradci* na statku Dvořeckého z Olbramovic.

Proto na některých statcích vytčených, zvláště v severní části kraje Bechyňského, zasahující do krajů Vltavského a Kouřímského, zůstalo až do konce války 30leté mnoho protestantů; zejména na panství *Vožickém*, které Marradas r. 1630. paní Veronice Přehořovské z Kvasejovic prodal, pak na statcích *Nemilkovském*, *Mokrosuckém* a *Velhartickém* r. 1628. Donu Martinovi de Huerta postoupených; též na statcích *Miličinském*, *Vlčkovickém*, *Broumovickém* a *Neustupovském*, témuž Huertovi r. 1630. prodaných, na kterých se ani Marradas ani Huerta nezdržovali, byl ještě r. 1642. veliký počet nekatolických poddaných, zvláště v *Miličíně* byli osadníci většinou protestanté, zaujati jsouce proti náboženství katolickému, poněvadž tam za správce duchovního r. 1627. dosazen byl kněz polský, Vav-

*) O stavu far v jižních Čechách r. 1642. viz Vacek: »Poměry církevní« v Sborníku histor., roč. 1886., str. 146.

řinec Malešovský, který vedl život zpustlý a zanedbával povinnosti úřadu svého, takže obec sama žádala za kněze pořádného.

V *kraji Podbrdském* reformační komise potkala se s velikým odporem nekatolíků, zvláště *Berounských*, takže učitelé duchovní, jesuité, obávajíce se nebezpečenství života, žádali za pomoc vojenskou, kterou nekatolický lid poddaný skoro na všech statcích byl ve víře napraven. Ovšem nelze upříti, že i v tomto kraji mnozí poddaní setrvali urputně při víře nekatolické.

V *kraji Plzeňském* podařilo se komisaři Kavkovi z Říčan dílo reformační skoro beze všeho odporu. Neboť přemnozí obyvatelé tohoto kraje, zvláště král. město Plzeň jakož i poddaní na statcích *klášterů plasského a tepelského* zůstávali věrni víře katolické. Také na statcích mnohých vrchností katolických přistoupil lid poddaný již předešle přičiněním jesuity P. Chanovského dobrovolně k víře dědičných pánů svých, zejména na *panství Zelenohorském* vdovy Šternberkové, roz. z Hohenzollern a na *statku Sloupu* (Bürgstein) hraběte Zdeňka z Kolovrat. Někteří pak šlechtici katoličtí, jako Jan Adam Čejka z Olbramovic na *panství Němčicích* a Jiří mladší Mitrovský z Nemyšle na *panství Manětínském*, jeho manželce Esteře roz. z Bukové, náležejícím, přinutili již r. 1625. protestantské poddané své k víře katolické, potlačivše brannou mocí odpor jejich, o čemž již v předešlém šířeji jest pojednáno.

A tak r. 1629. provedena byla veskrz reformace katolická v krajích Bechyňském, Prachenském, Podbrdském a Plzeňském, takže v nich zůstal jenom nepatrný počet nekatolíků.

Naproti tomu *nedařila se reformace v krajích Boleslavském, Litoměřickém, Čáslavském a Hradeckém,* kterou hrabě Zdeněk z Kolovrat řídil, z příčin rozličných, zvláště pak proto, že v krajích těch někteří držitelé panství rozsáhlých, zejména *Vilém hrabě Vchynský z Vchynic, kníže fridlandský Albrecht z Waldšteina a Jan Rudolf Trčka* jakož i hejtmané panství komorních, poddané své mocí vojenskou reformovati se zpěčovali, obávajíce se, že jim lid přes blízké pomezí ze země uteče.

O nepatrném zdaru reformace katolické v *kraji Boleslavském* svědčí zpráva děkana v Zákupech (Reichstadt) Dra Václava Oldřicha Täubnera, který hlavnímu komisaři této reformace,

Zdeňkovi Lvovi Libšteinskému z Kolovrat, od arcibiskupa za duchovního komisaře byl přidělen. Tato zpráva, arcibiskupovi pražskému zaslaná a v památné knize farní vsi Svébořic (Schwabitz) zapsaná, zní takto: »Ukončivše reformaci náboženství na *panství Jablonském* (Gabel), kde komisař hrabě z Kolovrat obyvatele mocí vojenskou, bitím a vězením k víře katolické v měsíci únoru přivedl a knihy evangelické veřejně v městě Jablonném spáliti dal , odebrali jsme se dne 22. února r. 1628. na *statek Mimoňský* (Niemes), Janovi Zeidlerovi (jinak Hofmannovi) náležející, kdež jsme však ani vrchnosť nekatolickou ani hejtmana panství nezastihli, protože, před příchodem naším zámek zavřevše, pryč odešli. Evangelický farář v Mimoni Krištof Lichtner musil již dne 24. září r. 1627. město opustiti. Také správcové školy, kantor a učitel, do otčiny své, města Liberce, utekli; učitel však přispěním zemského hejtmana fridlandského, Gerharda z Taxis, opět se navrátil, kacířství odpřísáhl a v úřadě svém zůstal. Dne 23. února r. 1628. vyzváni byli všickni obyvatelé mimonští na radnici shromáždění, aby vedle cís. rozkazu náboženství katolické hned přijali. Žádosť jejich za prodloužení lhůty pokládali jsme za pouhou výmluvu, a proto hned předsevzali jsme já (Täubner) a jesuita P. Laurentius Himmelthau, jich vyučování, vysvětlujíce jim články víry, zvláště o zpovědi a přijímání, takže již dne 25. února 44 osoby k víře katolické přistoupivše se zpovídaly a pod jednou spůsobou přijímaly. V Mimoni zůstali jsme až do 5. května, za kteroužto dobu 801 osobu z Mimoně a Svébořic na víru katolickou šťastně jsme obrátili, k čemuž za nepřítomnosti všech úředníků panských a vrchnosti nejvíce přispěl purkmistr mimoňský Jiří Klaehr horlivostí svou proti nekatolíkům osvědčenou, ačkoli sám až na ten čas byl vyznání evangelického. Také knihy evangelické dne 11. března r. 1628. veřejně jsme spálili; nebylo jich však mnoho, protože městečko Mimoň r. 1620. dne 11. listopadu od Poláků bylo vypáleno. Správu obou kostelů v Mimoni a Svébořicích podržím až do sv. Michala; potom ji někomu jinému s povolením Vaší Eminence postoupím.«

Z Mimoně komisař hrabě Kolovrat odebral se 10. března r. 1628. na *panství Grabšteinské* (Grafenstein), jehož nekatolický držitel, David Henrich z Černhausu, příchod komise neočekával,

nýbrž do Žitavy odešel. Z té příčiny, zvláště však proto, že lid poddaný komisi se protivil, reformace ta byla obtížnější a nebezpečnější. Neboť když komisař arcibiskupský děkan Täubner do městyse Chrastavy (Kratzau) s misionáři přišel a zároveň tam nového faráře uvésti chtěl, sběhlo se tam na 300 sedláků z okolních vesnic, kteříž útokem na misionáře hnali a je kamenovali, takže komisaři, nepořídivše tam na ten čas ničeho, pryč odejíti museli. Teprve v měsíci dubnu podařilo se komisi pomocí vojska lid poddaný panství Grabšteinského k víře katolické přivésti, takže 5. dubna 55 sousedů chrastavských a 118 sedláků k zpovědi a sv. přijímání přistoupilo. Potom Täubner uvedl do městyse Hrádku (Grottau) faráře, jemuž k správě přikázal mnoho jiných farností, takže duchovní úřady celého panství řízeny byly dvěma duchovními. Toho času zdržoval se ve vsi Ullersdorfu, na pomezí českém u Žitavy ležící a částečně s kostelem k panství Grabšteinskému náležející, evangelický praedikant *Zachariáš Keimann*, před tím již ze vsí Jitravy (Pankraz) a Schönbachu na panství Grabšteinském vyhostěný, který pak i od komise byl odstraněn, poněvadž lidu v domech kázal. (Arch místodrž. 109/10.)

Počátkem měsíce května r. 1628. odebrala se komise reformační do *Mladé Boleslavi*, kde cís. komisař Zdeněk z Kolovrat obesílal nekatolické šlechtice kraje Boleslavského, z nichž někteří přislíbili vrátiti se k církvi katolické, většina však hotovila se na odchod. Z farářův okolních, kteří před komisaře arcibiskupského děkana Taübnera se dostavili, stěžoval si děkan rožďalovický, že posud nezískal ani jediného nekatolíka, ačkoli po tři léta zasazoval se o obrácení mnohých, kteří byli předešle přivedeni k poznání víry, brzy však přemluviti se dali kazateli protestantskými, na panstvích okolních knížete fridlandského se ukrývajícími. Z té příčiny přikročila komise k nekatolíkům *panství Rožďalovického*, Adamovi z Waldšteina náležejícího, přísnými prostředky, zvláště pak v městě *Rožďalovicích* nekatolickým měšťanům odňata byla všechna práva a výsady; mnozí však vystěhovali se proto hned z kraje Boleslavského. (Dle zprávy děkana Täubnera 6. a 10. května r. 1628. arcibiskupovi podané.)

Potom dle nařízení král. místodržících ze dne 19. září

r. 1629. předsevzata byla reformace od komisaře Zdeňka Lva Libšteinského z Kolovrat na panství *Kosmonoském* hraběte Gottfrieda Hendricha z Pappenheimu, na panství *Kostském* kněžny Polyxeny z Lobkovic, též na statcích hraběte Rudolfa z Waldšteina a na statcích nejvyššího purkrabí. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

O reformaci v kraji Litoměřickém učinil *jesuita Blasius Obeslavius* komisaři Kolovratovi 3. října r. 1628. zprávu, že již asi 100 sedláků v několika vesnicích k víře katolické přistoupilo, avšak *ženy jejich tvrdošijně že odporují* a velkých nesnází v refomaci činí; mimo to že někteří sedláci pryč utekli a se nenavrátili. Též na *panství nekatolického pána Viléma Vchynského z Vchynic v Zahořanech* že jest 60 sedláků nekatolických, kteří, poněvadž hejtman téhož panství jest nekatolíkem, po dobrém k víře katolické nepřistoupí, takže potřebí bude pomoci vojenské dle přísloví: »Wenn der Bauer nicht muss, so rührt er weder Hand noch Fuss.« (Sedlák, nemusí-li, nehne rukou ani nohou.) (R. 109/10.)

Také na *panství Teplickém* témuž Vchynskému náležejícím, setrvali dle zprávy komisaře hraběte Kolovrata ze dne 20. června r. 1629. skoro všickni poddaní v kacířství, takže i z 70 osob na víru katolickou převedených toliko 4 zpověď velikonoční vykonali. Hlavní pak příčinou toho byl nedostatek správců duchovních; byloť na témž panství osm far neosazených, poněvadž již předešle pan Radslav Vchynský (strýc Viléma z Vchynic) rolí a louky zádušní ke dvorům svým připojil. Když však Kolovrat dotčené překážky reformace na statcích *Viléma Vchynského z Vchynic* a *Davida Hendricha z Černhausu* odstraniti hleděl, povstal z toho spor mezi ním a dotčenými statkáři nekatolickými, pro který komise reformační na týchž statcích vedle cís. resoluce ze dne 13. července r. 1629. Kolovratovi byla odňata a *Janovi Říčanskému z Říčan* postoupena, pak dle cís. resoluce ze dne 30. října r. 1629. na statcích Vchynského *Humprechtovi Černínovi*, a na statcích Davida z Černhausu *Wolfovi Jindřichovi Berkovi z Dubé* svěřena jest. Na ostatních panstvích a statcích v kraji Litoměřickém provésti měl reformaci komisař Zdeněk Lev z Kolovrat podle nařízení král. místodržících ze dne 18. dubna r. 1630. (R. 109/10.)

K provedení reformace na statcích Vchynského, obzvláště na *panstvích Rumburském, Hanšpachském, Kamenickém* a *Benešovském* (Bensen), kde lidé poddaní urputně v bludech svých až dosavad trvali a k víře katolické přistoupiti nechtěli, vedle nařízení král. místodržících ze dne 5. července r. 1630. posláno bylo komisaři reformace Humprechtovi Černínovi 100 vojáků pěších a 20 jízdných. (R. 109/12.) O nezdaru této reformace na *panství Hanšpachském* podal zprávu arcibiskupský komisař děkan budyšínský Řehoř Khacmann z Maurug 30. července r. 1630., dle které sedláci hanšpachští se bouřili, v Lobdově (Lobendau) i násilně do fary za doby noční vrazili a všechno pobrali, mnozí pak uprchli, zejména sedláci z Hilgersdorfu, Rirsdorfu (Röhrsdorf), Horního a Dolního Einsiedelu, kteří, sebravše obilí s polí pomocí Sasíků, přes pomezí je odvezli. Jenom v městě Hanšpachu, když tam vojsko přišlo, přihlásilo se 180 osob k zpovědi, ženy však a služebné osoby ženské zpěčovaly se jíti k zprávě Boží. — Lepšího poněkud úspěchu měla reformace na *panství Rumburském*, kde ve Warnsdorfu a Hennersdorfu všickni bezmála poddaní dostavili se k sv. zpovědi. — Také na *panství Lovosickém* napraveno bylo r. 1628. v Lovosicích a jeho okolí po dlouhém odporu pomocí vojska 1575 poddaných nekatolických. Mimo to získali jesuité z kolleje pražské v kraji Litoměřickém v okolí města Litoměřic 200 nekatolíků, na statcích *Skalce* a *Stolinkách* někdy Adama Hrzana v třech městysích 237, na panství *Libochovickém* Adama ze Šternberka 471, na statku *Krupce* (Graupen), již před tím katolickém, ještě zbytek nekatolíkův (91) a na čtyrech jiných statcích 196 poddaných. — Když však misionáři odešli, lid poddaný na vytčených panstvích přilnul opět k bludařství, zvláště za doby vpádu Sasů do Čech, o čemž níže ji pojednáme.

V krajích Čáslavském a *Chrudimském* předsevzata byla reformace lidu poddaného r. 1628. pouze pomocí jesuitů kolleje kutnohorské, neměla však zdaru skoro žádného. Neboť jenom na statcích kolleji jesuitské náležejících obrácen byl lid poddaný rozličnými tresty a pokutami, takže poddaní z vesnic *Černína, Předbořic* a *Bahna* vzdorovali jesuitům a utekli s dobytkem a nábytkem z dědin svých. Též *v Týnci nad Labem* jesuité hleděli marně přivésti lid k víře katolické. Také *v Německém*

Brodě, ochranném to městě hraběte Trčky, náležejícím na ten čas k panství Lipnickému, měšťané nekatoličtí nechtěli od víry své upustiti, takže jesuitu z kolleje kutnohorské tam vyslaného žádný měšťan ani do bytu nepřijal. Brzy však, pohnuti byvše příkladem samého císaře Ferdinanda II., jenž na cestě své v Brodě třem mším sv. po sobě na kolenou byl přítomen, přijali všickni měšťané v počtě 809 učení církve katolické a vyhověli tak přání pána svého Trčky a napomenutí papežského vyslance Karaffy, který tam s kardinálem Harrachem právě meškal a na den Božího Těla slavný průvod sám vedl. — Mimo to jesuité získali r. 1628. *ve Vlašimě* (kr. Kouřím) na panství Talmberka jenom několik měšťanův a r. 1629. na 900 poddaných; potom *na panství Litomyšlském* (kr. Chrudim) vdovy Polyxeny z Lobkovic 470 nekatolíků. (Schmidl III. 906 & 970.) Na ostatních panstvích kraje Čáslavského, Kouřímského a Chrudimského byli poddaní většinou nekatolíky.

V kraji Hradeckém spůsobila reformace jesuitům kutnohorským největší obtíže na statcích u Hor Žamberských, zejména na panství *Orlickém* (Erlitz) Theodora Sudy Řeneckého z Řenec a na panství *Žamberském* barona Mikuláše z Bubna, zvláště pak na panstvích *Kyšperku* (Supí Hora) a *Brandýse nad Orlicí*, kde poddaní od víry své upustiti nechtěli dle příkladu pána svého *Karla ze Žerotína*, ochrance jednoty Českých bratří, který pro náboženství r. 1628. s manželkou svou Kateřinou, roz. z Waldšteina, do Vratislavě se vystěhoval, ale brzy s cís. povolením na panství svém Přerově (na Moravě) se usadil. Přece však neunavenou vytrvalostí jesuitů, podporovaných vydatně přísností cís. komisařů reformačních, bratří Otty a Fridricha z Oppersdorfu, na panstvích vytčených r. 1629. obráceno bylo 3261 osob (z nichž v Kyšperku 770, v Polici 339, v Žamberku 923), na panství pak Brandýském teprve r. 1630. na 1148 poddaných. (Schmidl III. 970 a n.)

Když se takto mocně provozovala reformace poddaných, na panstvích a statcích soukromých, zůstávalo *na statcích duchovních i na panstvích komorních* mnoho poddaných nekatolických, jejichž náprava vrchnostem duchovním a hejtmanům cís. panství byla ponechána. Tak byli *na statcích kapitoly hradu pražského* ještě r. 1629. poddaní na větším díle nekatoličtí,

takže na ně mnozí okolní statkáři ukazovali, říkajíce, že, když kapitola, která příkladem by býti měla jiným, poddané své k víře katolické přivede, oni také proti tomu nebudou, aby poddaní jejich katolickou víru přijali. Pročež poručili král. místodržící 17. května r. 1629. kapitole, aby poddané své nejdéle do sv. Jakuba k víře katolické přivedla. (R. 109/12.) — *Na komorních panstvích Benátkách, Lysé* a *Přerově* bylo r. 1629. nekatolických poddaných 439 s ženami a 192 dětí, z nichž čítalo *panství Benátské* 183 poddaných, totiž: Benátky Staré 36, Milovice 13, Lipník 17, Mladá 6, Čilec 5, Dvory 8, Kbely 15, Vrutice 24, Obodrž 3, Straky 6, Stará Lysá 8, Zbožíčko 8, Slivno 1, Zdětín 8, Sedlec 8 a Podolec 11; *panství Lysské* 151 poddaných, totiž: Strakov 22, Kostomlaty 12, Lány 45, Kronětice 2, Šibice 6, Zboží 18, Drahelice 11, Kostomlatky 12, Ostrá 15 a Litol 8; *panství Přerov* 105 poddaných, totiž: Přerov 31, Semice 31, Třebestovice 14, Velenka 6, Vesec (Vesce) 4 a Sedlčanky 19. (R. 109/12.) Proto od král. komory 30. července r. 1629. hejtmanu dotčených panství Fridrichovi z Matas poručeno bylo, aby poddaní vkládáním vojska k náboženství katolickému byli nuceni. (R. 109/1.) Dle zprávy téhož hejtmana 16. října r. 1629. z Lysé hejtmanu kraje Boleslavského Jetřichovi Špetlovi z Janovic v příčině náboženství učiněné, přistoupili na dotčených panstvích již skoro všickni poddaní osedlí i s manželkami svými k náboženství katolickému, avšak bylo tam ještě 193 dětí od 10 let stáří poddaných osedlých i neosedlých, též 239 podruhův a 166 podruhyň náboženství nekatolického. Pročež od král. komory české 2. listopadu r. 1629. dotčenému hejtmanu panství pro jeho váhavosť v reformaci bylo nařízeno, aby všecky osoby nekatolické do sv. Ondřeje k víře katolické přivedl, jinak že by tam vojsko bylo posláno. (R. 109/1.) Mimo to poručila král. komora 8. srpna r. 1629. hejtmanu benátskému, aby grunty pozůstalé po některých poddaných a sousedech *z města Lysé* zběhlých (zvláště těch, kteří r. 1626. odcházejíce pro náboženství domy své zapálili, takže celé město shořelo), k ruce královské komory byly ujímány, prodávány a jinými hospodáři osazovány; ale pokudž by nějaké dítky od zběhlých byly zanechané, ty aby braly díly své na roky a manželkám aby se třetí díl vydával. (R. 109/12.)

Též konfiskováno bylo jmění po sousedech *z města Nových Benátek* nad Jizerou pro náboženství ušlých; zvláště pak k nařízení komory české ze dne 11. dubna r. 1631. ujaty byly tři domy (1 v městě a 2 na Podolci s grunty), kteréž emigrant *Adam Strakonický*, v království Polském ve vsi Vlasaticích zůstávající, zanechal a příteli svému Zachariáši Fialkovi odevzdal; neboť takové najednání i zápisy vedle cís. patentů neměly žádné moci, takže *takové spravedlnosti po osobách nekatolických ven ze země vyšlých ne na přátely, ale na král. komoru připadaly.* (C. 215, B. 39.) — Rovněž na komorním *panství Brandýském* sousedé města Brandýsa n. L., Adam *Chytreus* (Chytrý) a Jan *Wencenberger*, pro náboženství ze země odešlí, propadli domy zanechané, které právem odběžným k ruce císařově byly konfiskovány a prodány. Přece však vydán byl k rozkazu komory české ze dne 12. července r. 1634. dceři Chytrého závdavek 300 kop míš. na summu trhovou per 900 kop za dům jejího otce složený. Wencenbergerovi pak, který se stal katolíkem, k nařízení komory české ze dne 20. srpna r. 1638. propustily se vejrunky za dům jeho prodaný pod tou výminkou, aby se opět na panství Brandýském osadil. (Arch. místodr. C. 215, B. 40.)

Na komorním *panství Poděbradském* zjištěni byli vězením od komisařů reformačních dva sousedé poděbradští, Martin Formánek a Jiří Horák, protože nechtěli k náboženství katolickému přistoupiti. (R. 109/12.)

Také na komorním *panství Pardubickém* trvali osadníci městyse *Dašic* ještě r. 1635. urputně při víře nekatolické, nesvětíce svátků katolických, slavili památku Jana Husi a Jeronyma Pražského, hodovali v sobotu pod večer a dávali si od literátů svých zpívati hymny protestantské a písně složené na potupu katolíků. Proto žádali misionáři k obnově náboženské zřízení pomoci vojenské k pokoření osadníků dašických nezbytně potřebné. (Dle zprávy komise reform., Arch. arcibisk. list. z roku 1635.)

Konečně vytknouti třeba, že i na komorních panstvích trpíni byli nekatoličtí úředníci, ačkoli cís. resolucí ze dne 26. září r. 1629. na jejich odstranění bylo naléháno. (R. 109/1.)

Z toho, co o reformaci na statcích duchovních a panstvích

komorních praveno, vysvítá, že správci a hejtmané těchto statků málo dbali o to poddané své přivésti k víře katolické. Jejich příkladu následoval přede všemi jinými Albrecht z Waldšteina v knížectví svém Fridlandském, jak hned ukážeme.

Reformace na panstvích a statcích v knížectví Fridlandském.

Waldštein nechtěl z příčiny již vytčené zaříditi na panstvích a statcích svých ony prostředky přísné a ukrutné, jichž komisaři katolické reformace vůbec užívali k vyhlazení evangelické víry a k obnovení náboženství katolického. Proto nařídil, aby reformace v knížectví jeho mírnými prostředky znenáhla byla předsevzata. K tomu účelu povolal již koncem měsíce prosince r. 1622. jesuity do Jičína, kde jim novou kollej založil a jenom vyučování a vychovávání mládeže odevzdal; ostatní však obyvatelstvo jičínské, kteréž, až na čtyry katolíky, k učení Českých bratří se přiznávalo, měli jesuité získati víře katolické jenom po dobrém a beze všeho násilí, aby měšťané pro náboženství z města neodcházeli. Dle toho obmezili jesuité činnost svou ve správě duchovní, která jim r. 1623. pro nedostatek kněží světských ve farním kostele jičínském u sv. Jakuba byla svěřena, tak, že tam v čase postním týdně dvakrát kázali a každou neděli křesťanské učení vykládali; mimo to zařídili u Božího hrobu několikrát představení sv. Majdaleny, smrť Spasitelovu oplakávající, pak o Křížových dnech procesí, zvláště pak slavný průvod o slavnosti Božího Těla, jemuž i nekatolická rada městská a veliké množství lidu obcovalo.

Aby však lid poddaný k náboženství katolickému se naklonil, měli na všech panstvích a statcích knížectví Fridlandského nekatoličtí duchovní a praedikanti z far co možná nejdříve býti odstraněni a na jejich místa katoličtí kněží dosazeni. Proto poslán byl od Waldšteina za komisaře duchovního (commissarius in spiritualibus) na *panství Fridlanské* a *Liberecké* pražský kanovník *Jan Ctibor Kotva z Freivaldu.* Tento, přišed 12. srpna r. 1623. do města Fridlandu, vyšetřil stav kostelův a far dotčených panství jakož i důchody všech farářův evan-

gelických, tam se nacházejících, jimž pak 25. srpna t. r. všecko jejich obilí již sklízené i s desátkem jim povinným bylo zabaveno a zadrženo. Když pak k radě evangelického faráře ve Fridlandu, superintendenta M. Wolfganga Günthera, devět předních a bohatých měšťanů fridlandských syny své do škol jesuitských v Jičíně neposlali a tak rozkazu Waldšteinova nešetřili, nařízeno bylo 4. května r. 1624. od regenta panství Waldšteinových v Jičíně jakož i od dotčeného komisaře kanovníka Kotvy nekatolickému hejtmanu panství Fridlandského Janovi z Gerštorfu na Černhausích, aby superintendenta Günthera a všecky evangelické faráře na panstvích Fridlandském a Libereckém hned odstranil. Tento rozkaz ohlásil Gerštof 6. května na zámku fridlandském všem kněžím evangelickým, kteří, když marně se ucházeli o jeho přímluvu při knížeti fridlandském, v následujících dnech fary své opustili a ze země do Saska se vystěhovali. Byli to zejména: dotčený superintendent Günther, Ondřej Heisch, 83letý praedikant v Liberci, Melchior Neumann též v Liberci, Jiří Wandalus, farář v Bullendorfu, Pavel Breuer v Neusiedelu, Gabriel Biertiegel v Schönwaldu, Daniel Bursche v Heinersdorfu, Zachariáš Andreae v Berzdorfu, Martin Crusius v Lusdorfu, Jakub Riedel v Ullersdorfu, David Senftleben v Kunnersdorfu, Fridrich Moritz v Raspenavě, Kašpar Crusius v Neustadtlu, Kristián Starke v Arnsdorfu, Anofrius Börstmann v Röchlici, Michal Leubner ve Wittigu, Jan Majus ve Wiese a Basil Sartorius v Rejnovicích. — Potom od komisaře reformace Jana Ctibora Kotvy z Freifeldu 14. května r. 1624. slavně dosazen byl za děkana ve Fridlandě kanovník budišinský, Šebestián Baltasar z Waldhausen, avšak s velikým odporem sousedů fridlandských, takže Waldštein svolil k tomu, aby na jeho panstvích, zvláště pak ve Fridlandě, křty a kopulace nekatolíků ještě po nějaký čas od kněží nekatolických, později však od katolických farářů byly konány. Když tak děkan fridlandský pro rozhořčení lidu málo měl důchodů vedlejších, vzal si na své útraty kaplana a odstraniv všude nekatolické pomocníky, dosadil dva kaplany do Berzdorfu (Bernsdorf) a do Raspenavy (Raspenau), jimž postoupil celý desátek z pěti filiálních kostelů. Za faráře do Liberce dosazen byl teprve 1. května r. 1625. katolický kněz Augustin Stein z Altkirchen v Elsasku.

Podobným spůsobem přikročilo se k reformaci také v jiných městech a místech knížectví Fridlandského vedle rozkazu král. místodržícího ze dne 7. května r. 1624. vyhostěním evangelických farářů, na jichž místa pro nedostatek světských kněží Waldštein dosazoval jesuity za správce duchovní. Tak musil *v Jičíně* nekatolický farář u sv. Jakuba Jan *Thaddaeus* již 23. prosince r. 1622. opustiti město, fara pak a kostel dotčený odevzdán byl od rady městské správě jesuitům. Těmto podařilo se brzy Waldšteina pohnouti k tomu, že městské radě jičínské 24. listopadu r. 1624. sám ústně a potom i písemně nařídil, aby k víře katolické přistoupilo, dokládaje, že musí opustiti město každý měšťan, který by do Velikonoc příštího roku rozkazu tomu dosti neučinil. Ale Jičínští nechtěli žádného poučení od jesuitů přijímati a zpěčovali se též neustále syny své do škol k jesuitům posílati. Velkým namáháním obrátili jesuité koncem roku 1624. jenom prvního purkmistra, a počátkem roku 1625. druhého purkmistra, dva radní, rychtáře, městského písaře s dvěma úředníky a 10 měšťany. Ostatní radní a měšťané setrvali urputně při víře své. Pročež k radě rektora kolleje jesuitské Waldštein sesadil nekatolické radní a dosadil na jejich místa 26. srpna r. 1625. měšťany k víře katolické již obrácené; zároveň měšťanům nekatolickým právo městské i živnosti byly zastaveny s tím poručením, aby buď víru katolickou přijali nebo z města se vystěhovali. Avšak ani tímto přísným prostředkem nebyla zlomena tvrdošijnosť Jičínských; neboť sedm měšťanů, mezi nimi purkmistr sesazený a pět radních jakož i čtyry měšťanky chtěli raději město a zemi opustiti, nežli by přistoupili k víře katolické; z ostatních pak obyvatelů r. 1625. jenom 82 osoby staly se katolíky. Mezi těmito byl i rytíř *Beřkovský z Šebířova* se svou manželkou, pak *Jan Cyprian Rokyta,* který v měsíci prosinci r. 1625. do Jičína přišel z Tábora, kde po 9 let byl knězem pod obojí, a po obrácení svém, byv od jesuitů doporučen arcibiskupovi pražskému, 15. května r. 1626. do Kostelce za správce tamější fary byl dosazen. (Schmidl III. 654, 741 & 745.)

Také městské radě a sousedům *v České Lípě*, kteří po vypovědění evangelických kněží Möncha a Jiřího Laurentia proti předešlému nařízení zanedbávali katolických služeb Božích a ne-

posílali dítek do školy, od provinciála řádu augustiánského tam zřízené, od Waldšteina 16. září r. 1624. přísně bylo poručeno, aby, nechtějí-li bez prominutí býti trestáni, déle se nezpěčovali toho učiniti, zvláště pak aby dítky své, které do cizích míst na studie poslali, nejdéle až do svátků vánočních domů povolali, aby se tu ve škole nově zřízené bázni Boží jakož i svobodnému umění (hudbě a krasopisu), též jazyku latinskému a řeckému učily.

Teprve r. 1625. k stálému naléhání komise reformační od místodržícího a hejtmana zemského v knížectví Fridlanském, Gerharda sv. pána z Taxis, vyhlášen byl rozkaz knížete Waldšteina ze dne 1. září r. 1625., týkající se provedení reformace v knížectví Fridlanském, dle něhož všickni poddaní povinni byli každou neděli a každý svátek obcovati službám Božím, světiti dny sváteční, dítky své posílati do školy a na katechismus, sousedů svých k víře katolické přistoupivších ničím neobtěžovati, křty a kopulace dáti vykonati jenom od katolických duchovních a nepřechovávati praedikantů ze země vypověděných. — Když však jesuité oddávati nechtěli nekatolické poddané, předstírajíce, že jim to jest zapověděno pod trestem exkomunikace, k návrhu hejtmana zemského za příčinou nebezpečných ještě okolností *povoleno bylo, aby faráři v knížectví Fridlandském všecky nekatolické poddané oddávali,* jak to posud obyčejem bylo, až na další rozkaz arcibiskupův, poněvadž otcům Tovaryšstva Ježíšova v Jičíně nikoli nebylo zapověděno pod trestem exkomunikace nekatolíky oddávati. (Dle listu, který Kašpar Arsenius z Radbuzy, děkan metropolitánský a oficiál arcibiskupský v Praze, 11. listopadu r. 1625. dotčenému hejtmanovi zaslal.) Ačkoli pak vedle rozkazu arcibiskupova ze dne 15. května r. 1629. všem farářům knížectví Fridlandského bylo nařízeno, aby nikoho, kdo by nebyl katolíkem, neoddávali, přece hejtman zemský Gerhard z Taxis k návrhu hejtmana panství Libereckého tamějšímu faráři 8. září r. 1630. poslal povolení, aby nekatolické poddané již zasnoubené jako roku minulého po tichu v kostelích vesnických oddával zvláště proto, aby poddaní, kdyby se jim to odepřelo, neodcházeli přes pomezí k praedikantům a všude pohoršení nečinili aneb aby mezi poddannými, když by nemohli vstupovati v stav manželský, nenastal život chlípný, smilný, neřádný a hanebný.

Z toho již jest patrno, že dotčený rozkaz knížete Waldšteina

o nápravě náboženské na statcích jeho, ačkoli několikrát byl opětován, zůstal bez úspěchu značného. Neboť Waldštein přestal na pouhém vyhrožování, poněvadž seznal, že starší lidé poddaní stěží převésti se dají násilím k víře katolické. Z té příčiny nebral to s nimi ztuha, *hleděl však dorůstající pokolení církvi katolické získati řádným vyučováním ve školách.* Proto nařídil již r. 1624., aby šlechtičtí pacholíci a synové zámožných měšťanů knížectví Fridlanského i jeho knížectví Zahaňského, kde většina poddaných byla evangelického vyznání, do Jičína k jesuitům na vychování byli odevzdáni. Zároveň poručil přísně hejtmanům svých panství, aby do 1. ledna r. 1625. z jeho statků jedno sto pacholíků k studiím schopných poslali do seminaria při jesuitské kolleji v Jičíně zřízeného. Ale hejtmané nemohli sehnati dotčený počet mladíků, poněvadž skoro všickni nekatoličtí rodiče zámožnější se zpěčovali syny své odevzdati jesuitům k vychování, a mimo to někteří správcové statkův od mnohých rodičů podplaceni, syny jejich neudali. Teprve na opětné přísné rozkazy Waldšteinovy ze dne 7. a 29. ledna, 3., 15. a 26. února a 7. června r. 1625. mnozí rodičové přinuceni byli dostaviti syny své do Jičína. Pacholíci však do semináře přijatí veskrz byli urputní, tvrdošijní a zpurní, takže z nich přes všecko namáhání jesuitů r. 1624. jenom 14, a r. 1625. toliko 30 na víru katolickou bylo obráceno, pomocí pak těchto znenáhla i ostatní k víře katolické byli přivedeni. (Schmidl III. 532 & 632.)

Za to jesuité uvalili na sebe záští rodičů dotčených seminaristů, zvláště pak působili přísným svým jednáním proti nekatolickým měšťanům v Jičíně, že se jim obyvatelstvo vyhýbalo, před nimi jako před nakaženými morem utíkalo, i listy veřejně na radnici přibitými vyhrožovalo, že kollegium a domy katolíků 11. února r. 1626. budou zapáleny, jestliže jesuité od počínání svého neupustí. Požár pak jmenovaného dne v jednom komíně kolleje náhodou vzniklý, hned však uhašený, přispěl nemálo k zvýšení strachu katolíků, takže i purkmistr nedávno dosazený, vyhrožováním nekatolíků jsa polekán, z města utekl. A tak zůstalo namáhání jesuitův u měšťanů jičínských i r. 1626. bez úspěchu; jenom chudí ve špitále přičiněním P. Kučery přivedeni byli k víře katolické. Naproti tomu jesuité téhož roku získali 679 osob na statcích Waldšteinských, zvláště P. Matyáš

Burnatius v *Železnici, Lomnici, Radimi* a *Lužanech*, P. Kučera v *Robousích* a *Zebíně* a P. Mathiades v *Milčevsi*. Také v městečku *Mnichově Hradišti*, jehož sousedé až dosavad k učení Českých bratří se přiznávali, počali jesuité P. P. Burnatius a Mathiades 22. ledna r. 1626. činnosť svou, takže téhož roku 412 osob i s purkmistrem do lůna církve katolické uvedli; potom tam dosazen byl 27. srpna r. 1626. od arcibiskupa pražského farář katolický. (Schmidl III. 741, 745 & 748.)

Když však jesuité na statcích jim od Waldšteina k užívání postoupených r. 1626. lid poddaný k navštěvování katolických služeb Božích nutiti začali, a *lid proto se bouřil*, jesuité pak na hejtmana zemského Gerharda z Taxis naléhali, aby buřiče, zejména ve vsi *Vitěnevsi* na statku Milčevském, přísně potrestal, Waldštein rozkázal hejtmanu listy, danými v Aschersleben 20. června a 22. července r. 1626., aby nikoho z poddaných proto netrestal a v tu věc se nepletl, nýbrž ji zůstavil jesuitům, jejichž nesnesitelných přehmatův a nesmyslného ukrutného jednání on nikterak nechtěl chrániti ramenem světským; ostatně aby hejtman na všecko dobrý pozor měl a od jesuitů balamutiti se nenechal, věda, jaké roztržky od nich právě tak spůsobeny byly v zemi Rakouské pod Enží.

Ale brzy potom musil Waldštein na opravu náboženskou v knížectví svém naléhati, když provedení reformace v celém království Českém cís. patenty ze dne 5. února a 31. července r. 1627. bylo nařízeno. A poněvadž *hejtmané na panstvích Lipském*, *Wartenberském* a obzvláště *Fridlandském*, *jsouce sami nekatolíky*, dle patentů vytčených se neřídili a poddaných nepřidržovali k víře katolické, přinucen byl zemský hejtman opětnými stížnostmi děkanů v Lípě a Fridlandě hejtmany na dotčených panstvích proto pokárati a jim pod vyhrožováním trestů poručiti, aby ty měšťany, kteří k praedikantům ven docházejí, po každém postížení jich pokutovali deseti zlatými a vězením, poddané však, kteří od praedikantů dají se oddávati nebo děti své křtíti, trestali zabavením polovice jejich jmění a jednoročním uvězněním. Mimo to zemský hejtman poručil 23. srpna r. 1627. korporalu fridlandskému, aby lidi v neděli a o svátcích z města vybíhající k nekatolickým praedikantům skrze musketyry své schytal, jim všecko pobral, ano je i do naha svlékal.

Také k purkmistru a radě *města Jičína* vydal zemský hejtman 17. září r. 1627. rozkaz (v jazyku latinském sepsaný), aby všecky měšťany a poddané města dle císařských patentův a vůle knížete Waldšteina k náboženství katolickému přidržovali a vzdorující práva měšťanského a všech výsad jakož i provozování řemesel a obchodu za zbaveny prohlásili, též zboží jejich, kdyby je přes to ještě prodávali, k ruce knížete ujímali. Mimo to rada městská neměla dopouštěti, aby někdo, kdo by nestal se katolíkem, něco dědil po svých příbuzných, anebo nějak užíval dědictví jemu již předešle připadlého; a kdyby po některém měšťanu zůstalo několik dítek, z nichž by některé byly katolické, jiné nekatolické, tehdy aby připadla pozůstalosť jenom katolickým dětem tak, aby brali i užitek z podílů svých nekatolických bratří a sester, pokud by tito nepřistoupili k náboženství katolickému. (Arch. místodrž. F. 67/8.)

Veškeré rozkazy vytčené byly však opět bez úspěchu, protože jak kníže Waldštein tak i jeho hejtman zemský na provedení jich přísně nenaléhali a na pouhých pohrůžkách přestávali. O tom svědčí též odpověď, kterou Waldštein dal na zprávu hejtmana zemského 29. ledna r. 1627. toho obsahu, že děkan v České Lípě bez vědomí Waldšteinova do Litoměřic, kamž od hejtmana krajského za příčinou reformace byl obeslán, neměl se dostaviti, protože Waldštein se svým knížetstvím k žádnému kraji se nepřiznává. Mimo to *Waldštein ponechal na panstvích svých mnohé úředníky i hejtmany, ač byli vyznání evangelického,* takže, když r. 1628. opět nařídil svému hejtmanu zemskému, aby poddané přivedl k víře katolické, tento jemu odpověděl: chce-li kníže tomu, aby poddaní jeho stali se katolíky, že musí též míti katolické hejtmany; neboť lid poddaný prý říká, má-li býti jiné víry, že dříve též hejtmané jeho musí to učiniti. Také *nekatolickým manům svým Waldštein dovolil, aby na statcích lenních zůstali* i prædikanty své podrželi. Tato snášelivosť Waldšteinova byla též příčinou toho, že mnozí poddaní nekatoličtí z jiných panství zběhlí v knížectví Fridlandském se usazovali, takže mnohá města předešle pustá měšťany příčinlivými a opuštěné vesnice lidem pracovitým se naplnily.

Teprve když děkanové v Lípě a ve Fridlandě neustále si

stěžovali, že mnozí manové fridlandští neodstraňují prædikantů, pak že měšťané i purkmistr fridlandský Henrych Seidel nechtějí přistoupiti k víře katolické, nýbrž setrvávají v kacířství jakož i ostatní poddaní, Waldštein naléhal r. 1628. na to s úplnou přísností, aby manové jeho prædikanty odstranili, což se také brzy potom stalo. Po té zemský hejtman poručil 14. listopadu r. 1628. nekatolickému hejtmanu panství Vartenberského Michalovi Kühnovi, aby hned přiznal se k náboženství katolickému, jinak že by místo jeho osazeno bylo jiným hejtmanem katolickým. Konečně na opětné doléhání komise reformační Waldštein vydal 5. ledna r. 1629. patent na všecky hejtmany knížectví Fridlandského, jímž všem osobám stavu panského a rytířského tomuto knížectví přivtěleným a jiným manům tam usazeným bylo nařízeno, aby vedle poručení komise reformační ihned přistoupili k víře katolické. K tomu 16. února a 8. května r. 1629. dodán byl rozkaz všem manům a osobám šlechtickým v knížectví Fridlandském se zdržujícím, aby buď náboženství katolické přijali nebo ve čtyrech nedělích z knížectví se vystěhovali. Zároveň poručeno bylo všem hejtmanům, aby reformaci v knížectví Fridlandském podle cís. patentů jakožto komisaři s duchovními jim přidanými bez prodlení předsevzali a provedli, tvrdošijné poddané nejenom vězením a tuhou vazbou opatřili, nýbrž i vojáky vložili do obcí odporujících.

A tak *přikročilo se k reformaci pomocí vojska na všech panstvích Fridlandských*, zvláště pak v městech skrze misionáře z kolleje jičínské *P. Matyáše Burnatia*, který již r. 1624. v knížectví Fridlandském, zvláště v Jičíně a jeho okolí neobyčejnou horlivostí činným byl a právě proto na žádosť hejtmana zemského k tomuto dílu obtížnému od provinciála P. Grenzingera byl ustanoven. P. Burnatius počal činnosť svou 11. dubna r. 1629. v městě *Bělé* (Weisswasser), kdež po překonání velkých obtíží městskou radu a měšťanstvo k přijetí víry katolické naklonil a pomocí ještě jednoho kněze 233 osoby obrátil. Opravu ostatních poddaných na panství Bělském přenechal faráři, jeho prostřednictvím tam dosazenému, a odebral se v průvodě 30 vojínů 13. května do města *Dokes* (Hirschberg), v kterémž za krátkou dobu bez velkého namáhání 250 obyvatelů do lůna církve katolické uvedl. Tímto výsledkem jsa spokojen, P. Bur-

natius postoupil 26. května t. r. s vojskem do *Vartenberka*. V tomto městě však nechtěli ani radní městští ani měšťané o nějakém poučení ani slyšeti, a radní, obesláni jsouce skrze hejtmana panství na zámek, aby cís. poručení a nařízení knížete Waldšteina vyslechli, zpěčovali se tam přijíti, brzy však se dostavili, provázeni jsouce veškerým měšťanstvem pobouřeným, které na misionáře naléhalo, aby od počínání svého upustil. Když pak někteří i život misionářův ohrožovali a purkmistr jenom stěží uchlácholil lid rozjitřený, proti němuž nepatrný počet vojáků ničeho by byl nepořídil, P. Burnatius navrátil se s nepořízenou do Jičína. Městská rada však obávajíc se, že by misionář brzy s větším množstvím vojska do Vartenberka přišel, vypravila k němu s všeobecným souhlasem měšťanstva vyslance s tím prohlášením, že obyvatelstvo jest volno a ochotno přijati víru katolickou. Potom P. Burnatius navrátil se do Vartenberka a přivedl celé město k poslušnosti církve římské. Tože podařilo se mu též v městech *Mšené* a *Kuřich Vodách*, jejichž obyvatelstvo po lhůtě dvoutýdní pokojně a dobrovolně k víře katolické přistoupilo. (Schmidl III. 978.) Potom P. Burnatius odebral se do města *Turnova* s větším oddělením vojska, aby tam známou tvrdošijnosť nekatolických měšťanů přemohl. Hned po příchodě svém purkmistra, jenž protivil se reformaci, odvésti dal skrze vojáky do Jičína, kde tento, zkrocen byv dvoudenním uvězněním, přislíbil, že stane se katolíkem, a tím urychlil obrácení ostatních měšťanů. Mezi tím, když Turnovští připravovali se k přijímání svátostí, P. Burnatius odešel na krátkou dobu do *České Lípy*, kde kázáním svým městské radní a jejich manželky k přijetí učení katolického pohnul, obrácení ostatních měšťanů tamějšímu faráři ponechal. Navrátiv se do Turnova a seznav, že by sám s farářem nebyl s to, aby veliké množství nekatolických obyvatelů řádně poučil, odhodlal se dojíti do kolleje jičínské pro dva bratry k výpomoci. Před tím však dal obeslati skrze turnovského hejtmana přední měšťany z městečka sousedního *Rovenska*, aby jim císařské nařízení a poručení knížete Waldšteina, týkající se reformace, oznámil. Rovenští dostavili se, ale nechtěli podrobiti se vůli císařské a knížecí, nýbrž žádali za dosti dlouhý čas na rozmyšlenou; k čemuž když P. Burnatius nesvolil a přísnými prostředky jim vyhrožoval, projevili

nevoli svou křikem, takže hejtman panství tuze je pokáral a propustil, vyhrožuje jim tresty nejpřísnějšími. Tím Rovenští rozjitřili se tak, že někteří z nich osadili cestu, po které P. Burnatius do Jičína jeti měl, aby jej přepadli. Ale Burnatius zpozorovav nebezpečí, skočil s vozu a zachránil se útěkem do vsi Újezda Svatojanského, kdež jakožto bývalý administrator tamější fary bezpečné nalezl útočiště. Nebezpečím tímto P. Burnatius nedal se zadržeti v přílišné horlivosti své, nýbrž navrátil se následujícího dne s dvěma bratry pod ochranou několika vojínů do Turnova a získav tam mnoho obyvatelů církvi katolické jakož i poddané ve vsi *Ošici* (Sušici) na panství Novozámeckém, hodlal odebrati se 9. srpna do *Rovenska*, kamž téhož dne před svitáním dle poručení hejtmana zemského posláno bylo z Turnova silné oddělení vojska, aby městys osadilo a zpurnosť měšťanů zkrotilo.

Avšak *měšťanstvo Rovenska* připraveno bylo *k odporu proti vojsku* jízdnému i pěšímu, zatarasivši se i svolavši zvoněním na poplach též sousední lid venkovský k pomoci. Vojsko vidouc, že by proti velikému množství měšťanstva a lidu ozbrojeného a zataraseného ničeho pořídíti nemohlo, zapálilo jenom zvonici u města stojící a odtáhlo s nepořízenou do Turnova. Rovenští pak dověděvše se, že P. Burnatius v sousední vesnici Libuni, kde po pět let byl správcem fary, čeká na zprávu o přemožení Rovenska, vypravili tam ihned oddělení lidu ozbrojeného, který kostel i faru osadil. Burnatius, jenž právě byl v zahradě farní s hejtmanem panství Velišského Janem Jiřím Matyašovským z Matyašovic, chtěl zadními dveřmi ujíti, když vzteklý lid se všech stran tam vrazil a prchajícího dohonil, pokřikujíce: »Poražte ničemu, zabte paliče a zničitele našich zvonů!« Tu Burnatius, byv oštěpem do hlavy smrtelně raněn, potom podávkami proklán, klesl na zemi a konečně zastřelen byl. Také jeho průvodce, studujícího Jana Rokytu (syna svrchu jmenovaného Jana Cypriana Rokyty) přepadli zuřivci (v stáji farním, kdež on právě koně k útěku připravené držel) a zabili ho způsobem ukrutným.

Vykonav takto krvavé dílo, rozhořčený lid chystal se *k dalšímu odboji*, svolávaje zvoněním na poplach všechno obyvatelstvo sousední, které k němu buď dobrovolně nebo donucením

se připojilo. Z toho vznikl i v Jičíně takový strach, že též kněžna Waldšteinová s celým komonstvem svým město kvapně opustila a do Prahy se utekla. Odbojní táhli od Libuně hned k městu Turnovu, aby se ho zmocnili, byli však poraženi od vojska proti nim vyslaného, takže mnozí z nich byli pobiti, přemnozí poraněni, někteří zajati a ostatek rozprášeni. Tím odboj byl potlačen; neboť ačkoliv následujícího dne opět několik tisíc lidu venkovského se shromáždilo a k němu několik set horníků se připojilo, přece neodvážili se vojsko v poli napadnouti, nýbrž ustoupili do skrýší hor a lesů na blízku ležících. Z odbojníků zajatých odvedeno bylo 17 do Jičína a tam k smrti odsouzeno; ale poněvadž domlouváním jesuitů přistoupili k víře katolické, na přímluvu jesuitů obdrželi milost i svobodu. Jenom dva původcové odboje, jeden krejčí a druhý švec z Rovenska, kteří později byli udáni, že nejvíce přispěli k zavraždění P. Burnatia, výrokem samého knížete Waldšteina hrdla byli odsouzeni a kolem lámáni. (Schmidl III. 979—987.)

Aby zabránilo se dalšímu zbouření lidu, povolal hrabě Maxmilián z Waldšteina, jemuž kníže za nepřítomnosti své nejvyšší správu knížectví Fridlandského svěřil, 18. srpna r. 1629. z Prahy do Jičína *silné oddělení vojska jízdného i pěšího*, jehož pomocí hned pokračováno bylo v reformaci měst od jesuitů jičínských. Již 19. srpna r. 1629. k rozkazu hraběte táhlo oddělení vojska s jesuitou P. Geilingem do *Hostinného*, avšak na lichou zprávu, že Hostinští zabili svého faráře, zpět bylo povoláno, aby se nezdálo, že hrabě jednal nepředloženě. Zatím Hostinští vyslali k hraběti do Jičína důvěrníky své žádající, aby měšťanstvo bez vojska vyučováno bylo víře katolické. K žádosti této P. Geiling poslán byl do Hostinného a obrátil tam v brzku 115 měšťanů. — Potom koncem měsíce srpna přišel P. Václav Halerius s oddělením vojska do *Kopidlna*, kdež měšťanstvo od vojáků na radnici sehnáno přislíbilo, že dle císařského a knížecího rozkazu přistoupí k církvi katolické. Hned následující noci P. Halerius odtáhl do *Hořic* s vojskem, kteréž obklíčilo město před svítáním, aby nikdo z něho nemohl ujíti; obyvatelstvo pak po několik dní vyučováno a potom nuceno bylo k přijímání svátostí pokání a oltářní pod jednou spůsobou. Do Hořic povoláni byli od komise reformační též obyvatelé

měst *Miletína*, *Mlazovic* a *Paky*, kteří rozkazu komise volně se podrobili. Konečně obrácena byla města *Libaň*, *Lomnice*, *Sobotka* a *Veselé Vysoké*, z něhož obyvatelstvo, obávajíc se reformace násilné, uteklo, ale k rozkazu komise se navrátilo. Ve všech těchto městech knížectví Fridlandského přivedeno bylo k víře katolické od jesuitů kolleje jičínské r. 1629. v jedné summě 1482 osob, mezi nimi 7 stavu rytířského. (Schmidl III. 988.)

Když však odešli z dotčených měst komisaři reformační, docházeli měšťané zvláště z *Turnova* a *Mnichova Hradiště* k protestantským kazatelům, kteří po sousedních dědinách i na horách a v lesích se ukrývali, přívržence své oddávali, křtili a služby Boží konali. A tak obnově náboženské špatně se dařilo v městech těchto: »Pokrytci přijímají sice svátostí církevních,« tak dokládali jesuité, »avšak činí tak proto, aby zhoštěni byli posádky vojenské. Nezbývá než aby vojáci se vrátili, jinak celé dílo a namáhání naše na prázdno vyjde. Mnichovští příklad sobě berou od Turnovských a i po vykonané reformaci pevně stojí k bludům. Sotva kde bylo by lze nalézti podobné farnosti, jako jest mnichovská, kde farář jest takořka pouhým hercem a z tisíce osadníků sotva 30 jich přijímá sv. svátosti. Proto také žádá si farář, aby v brzku zbaven byl svého úřadu a na jiné místo se dostal.« (Krasl: Kardinál Harrach, str. 97.)

Téže doby vedle rozkazu knížete Waldšteina ze dne 13. června r. 1629. předsevzata byla reformace od hejtmana panství Novozámeckého Baltasara Leopolda Khünela i na ostatních panstvích Fridlandských pomocí vojenskou. Avšak jakmile tímto přísným spůsobem náprava náboženská v *České Lípě* k naléhání provinciála Augustiniánů P. Crussenia prováděti se počala, vystěhovalo se do ciziny skoro polovic měšťanů, kteří nechtěli se navrátiti, ačkoli jim Waldštein hejtmanem zemským odpuštění a prominutí daní na tři léta nabízel.

Když pak také v městě *Fridlandě* deset vojáků bylo ubytováno u nekatolických měšťanů, utekli proto mnozí sousedé z města, domy pak jejich byly zpustošeny. K návrhům hejtmana panství Fridlandského Henrycha z Griesselu, jak by zběhlí měšťané mohli býti přivedeni k navrácení se do města, zemský hejtman odpověděl takto: »Zpozdilé prý jest zabývati se mno-

hými prostředky a návrhy teprve potom, když již ušlo ze stáje tele s krávou a vyletěl pták z hnízda; alebrž hejtman měl dle nařízení nedávno mu daného odstraniti vojáky, od městské rady do města přijaté, a nikoliv je podržeti na zodpovídání děkana k největší škodě a zkáze i ujití poddaných. Neboť kníže, pán jejich, že nebude potahovati k zodpovídání děkana, nýbrž úředníky své, když cís. kontribuce budou se odváděti z vlastního měšce jeho, když bude vycházeti z pivovaru jenom poloviční užitek a když k tomu ještě nebude se dostávati důchodů stálých a jiných poplatkův. O vydání poddaných, z Fridlandu na cizí místa zběhlých, že nemůže psáti se do markrabství míšenského, poněvadž by z toho ztržili jen posměch a hanu. Pročež že hejtman má vyhostiti vojáky z města a pomýšleti na všecky prostředky, jimiž by měšťané zběhlí pohnouti se dali k navrácení se do města, aby z toho knížeti vycházel opět prospěch a užitek. *Ostatně že by se jednalo lépe a správněji, když by se zcela upustilo od reformace, než aby se prováděti měla se škodou tak velikou.*«

Dle toho hejtman fridlandský odstranil vojáky z města a přikázal městské radě katolické, aby reformaci zastavila a měšťany uprchlé k navrácení vyzvala. V zprávě své zemskému hejtmanu 10. října r. 1629. učiněné uvedl k ospravedlnění svému, že proti jeho rozkazu a bez jeho vůle katolický rychtář městský vojákům mnohé nepříslušnosti povolil, tím jakož i přísnými výhrůžkami měšťany k uprchnutí přivedl a lidu obecného záští na sebe uvalil, takže, pokud by on zůstal rychtářem, nelze by bylo se nadíti, aby se navrátil některý z měšťanů zběhlých. Protož že by bylo prospěšno dříve obnoviti radu městskou tak, aby celá rada byla katolická a za rychtáře třeba jen na nějaký čas dosazen byl měšťan evangelického vyznání nebo taková osoba, která by dovedla se přetvařovati a mírně a šetrně se chovala, aby tak měšťané zběhlí k navrácení se byli přivábeni; mimo to aby se lid otevřeným listem ubezpečil, že se dále nebude moci nutiti k víře katolické.

Že za takových poměrů reformace katolická v knížectví Fridlandském ani v letech následujících nic neprospěla, o tom svědčí také zprávy děkana fridlandského r. 1631. podané arcibiskupovi pražskému a vyslanci papežskému, jimž oznamuje,

že vzdal se 10. září r. 1631. úřadu svého pastýřského, protože od úředníků fridlandských, nedbajících rozkazů komise reformační, zůstaven bez podpory, za osm let působení svého přes všecko namáhání i pomoci pěti kaplanů v městě Fridlandě jenom na 60 osob k náboženství katolickému přivedl, u poddaného lidu venkovského však ničeho nepořídil, ačkoli desátek mu náležející s povolením vrchnosti k zařízení poutnického domu v Haindorfu vynaložil, pak dva kostely sousedním farářům v Ostřici (Ostritz) v Lužicku a jeden kostel na pět mil vzdálený do Louky (Lauken) odevzdal.

R. 1631. navrátili se s nepřítelem saským do země vpadlým též na panství knížectví Fridlanského někteří vystěhovalci, kteří pomocí Sasů na některý čas zmocnili se bývalého majetku svého. Mezi nimi byl i *Jan Jiří z Wartenberka*, jenž na bývalém panství svém Novozámeckém vybízel ke vzpouře poddané knížete Waldšteina. Katolickým duchovním bylo hledati spásu v útěku, a na místě jich usadili se v *České Lípě* dva protestantští kazatelé, Martin Felner a Pavel Mikan, ovšem jen na krátký čas. Ostatně vojsko saské chovalo se v knížectví Fridlandském dosti mírně a jen v několika místech loupežilo, zejména v Kopidlně, kdež domy i kostel vydrancovalo.

Po vypuzení Sasíků Waldštein staral se opravdově, aby všichni jeho poddaní stali se katolíky pomocí horlivých duchovních, které všude na fary dosazoval. Za nejvyššího visitatora všech far knížetství svého ustanovil Floria z Cremony, který snahou svou *Českou Lípu* a veškero okolí přivedl k náboženství katolickému. Na ostatních však panstvích a statcích knížectví Fridlandského skoro všichni poddaní zůstali nekatolíky, zvláště *když od Waldšteina bylo nařízeno, aby neužívalo se k obrácení lidu žádných prostředků přísných a násilných.* Arciť nelze upříti, že Waldštein tak jednal zvlástě k prospěchu svému, aby totiž udržel lid poddaný na statcích svých, kdežto z jiných statků pohraničných mnozí poddaní pro reformaci přísně provozovanou utíkali a ve Fridlandsku útočiště hledali, jakož se tam již r. 1626. a 1627. obraceli mnozí měšťané z král. měst, zvláště z města Nymburka ušlí*), takže v tomto knížectví na ten čas

*) Viz spis můj »Dějiny konfiskací«, str. 1164.

byl blahobyt takový, že Slavata sám je nazývá zemí šťastnou *(terra felix)*, ostatní však Čechy zemí pustou *(terra deserta)*.

Z toho vysvětliti se dá, proč ještě po zavraždění Waldšteina r. 1634. na panstvích a statcích po něm konfiskovaných skoro všecken lid poddaný byl nekatolický. Zvláště tomu tak bylo na panstvích *Fridlandském* a *Libereckém*, Matyáši hraběti Gallasovi od císaře darovaných; na panství *Vrchlabském*, Rudolfovi sv. pánu z Morzina postoupeném; na panstvích *Mnichovohradišťském*, *Svijanském* a *Skalském*, hraběti Maxmiliánovi z Waldšteina ponechaných; na statcích *Rohoseckém*, *Semilském* a *Maloskalském*, Mikuláši Desfoursovi prodaných; na panství *Kumburském* a *Oulibickém*, hraběti Rudolfovi z Tiefenbachu připadlém; na panství *Novozámeckém*, ponechaném vdově po knížeti Waldšteinovi pozůstalé; na panství *Mimoňském*, navráceném vdově po Janovi Zeidlerovi; na panstvích *Kopidlnském*, *Novohradském* a *Velišském*, Henrychovi hraběti Šlikovi prodaných; na panství *Hostinném*, postoupeném Vilémovi Lamboyovi sv. pánu z Desenersu; na panství *Hořickém*, Jakubovi Strozzi hraběti z Schreitenthalu darovaném a na panství *Českodubském*, Janovi Ludvíkovi hraběti z Isolano postoupeném. Vytčení držitelé těchto panství pokoušeli se sice za let následujících o obrácení nekatolických poddaných, avšak nepatrné snahy jejich zůstaly bez účinku, jak poznáme ze zpráv následujících.

Reformace po vpádu saském na statcích v severních a východních Čechách obnovena.

Za času vpádu saského povstali nekatoličtí poddaní na mnohých statcích, zvláště v severních a východních Čechách, a podněcováni jsouce od vystěhovalců šlechtických, do země s nepřítelem se navrátivších, mstili se za příkoří při reformaci utrpěné na pánech a kněžích katolických rozličným způsobem. Tak vydrancoval a zpustošil lid dvory a pozemky kláštera Doksanského a zle hospodařil v zámcích a tvrzích na Litoměřicku a Žatecku, Slánsku a poněkud i v Rakovnicku, Čáslavsku a Chrudimsku. Na panstvích knížete fridlandského a na statcích Trčkovských lid obracel se hlavně proti katolickým kněžím

kteří musili prchati, aby nepřišli o život. Taktéž přepadli sedláci z okolí Jílového a Zbraslavi klášter zbraslavský, kterýž úplně spustošili. I v jižních Čechách, kde reformace katolická již byla provedena, nastalo veliké vzbouření lidu poddaného okolo Budějovic, Horažďovic a Klatov, zvláště pak pronásledovali sedláci panství Jidřichohradeckého v ozbrojených rotách po silnicích katolické kněze, kteří z Prahy utíkali do Hradce, kdež u Viléma Slavaty útočiště hledali. Na takovém útěku jeden františkán na silnici u Hradce, pak dva mnichové hybernští, Patricius Flemingus a Matouš Horý, u Votic od nekatolických sedláků byli zabiti. — Také *Krištof Čabelický ze Soutic* vedl k nepříteli povstalé sedláky; avšak 15. dubna r. 1632. v městě Mníšku jat, do horních Budějovic dodán, z nařízení král. místodržících tehda tam meškajících vyšetřován a 4. května r. 1632. hrdla, cti i statku odsouzen a sťat byl.

Z toho jest patrno, že v krajích vytčených veliká část lidu poddaného byla dosud nekatolická. Pročež brzy po míru Pražském, 30. května r. 1635. s kurfirstem saským uzavřeném, v němž si vymínil císař, aby ústupky, knížatům německým co do náboženství učiněné, nevztahovaly se na dědičné země jeho, cís. reskriptem ze dne 23. června r. 1635. král. místodržícím a arcibiskupovi pražskému nařízeno bylo, aby opět podle předešlých cís. resolucí pokračovalo se v reformaci katolické, vpádem Sasů do Čech přerušené. (Arch. místodrž. R. 109 10.) Tím jsa pobídnut, arcibiskup vydal 31. července r. 1635 nový patent, k obnově náboženské hledící, v němž největší váhu kladl na to, aby nekatolíci missiemi pilně a svědomitě se poučovali o pravdách víry katolické, a zároveň ustanovil, aby přísněji přikročilo se ke kazatelům protestantským, kteří posud tu i tam, zvláště v krajích severních a východních, se ukrývali. Císař pak listem, daným 4. prosince r. 1635., nařídil král. místodržícím, aby arcibiskupovi v provádění reformace podle řečeného patentu byli nápomocni ramenem světským. Dle toho poručili král. místodržící 16. ledna r. 1636. hejtmanům krajským, aby nekatolické obyvatele každého stavu jakož i jejich kazatele opatřili vězením a zaslali seznamy jejich přechovávatelů. (R. 109/1.) Potom 14. dubua r. 1636. král. místodržící nařídili všem vrchnostem, zvláště pak Oktavianovi hraběti z Vchynic na České Kamenici

a Vilémovi z Vřesovic na Žernosekách, aby ze statků svých odstranili nekatolické hejtmany a všecky jiné úředníky.

Přes to všecko nepořídila mnoho nová komise reformační, která do krajin na pomezí saském ležících na konci r. 1635. byla vypravena. Neboť noví držitelé panství *Teplického*, *Hanšpachského* a *Rumburského*, po Vilému hraběti Vchynském konfiskovaných, totiž Pavel z Aldringu, Wolf hrabě z Mansfeldu a Jan Krištof Löbel, sv. pán z Krainburku, obávajíce se, aby poddaní jejich, zatvrzelí to až posavad nekatolíci, neutekli pro reformaci katolickou, žádali císaře 3. prosince r. 1635. za prodlení, slibujíce, že sami, budou-li zřízeni za komisaře reformační, za nedlouhý čas všechny své poddané přivedou k víře katolické. A tak přičiněním hraběte Mansfelda obráceno bylo v *Hanšpachu* r. 1636. na 320 měšťanů. Také Löbel podporoval vydatně reformaci r. 1636. na panství *Rumburském*, jehož poddaní, zvláště sousedé města Rumburku, k protestantským kazatelům do Seifhennersdorfu v Lužici docházeli, zvláště tím, že odstranil nekatolické správce ze statků svých a povolal dva jesuity z pražského domu profesního, P. P. Pavla Stefanidesa a Pavla Khoweindela. Ale namáhání těchto jesuitů zůstalo po celý rok marné pro jejich přílišnou horlivosť a neopatrnou přísnosť, takže jenom primas rumburský k víře katolické přistoupil, ostatní měšťané v Rumburku, zvláště pak ženy v *Georgenthalu* reformaci se opřely; shromáždiloť se na náměstí asi 40 žen noži ozbrojených, které jesuitu P. Khoweindela obklíčily a byly by jej zabily, kdyby mu byl správce statku k pomoci nepřispěl. Pro dotčenou přísnosť těchto jesuitů v provádění reformace stěžoval si arcibiskup pražský provinciálovi řádu. — Naproti tomu podařilo se dvěma jesuitům, z kolleje pražské na *panství Teplické* od Aldringra povolaným, po dlouhém odporu žen valnou část obyvatelstva *v Teplicích* a jeho okolí, zvláště pak všecky poddané na statku Koštickém získati církvi katolické. (Schmidl IV. 1. 315 & 395.)

Jaký byl za té doby stav katolického náboženství v některých krajích, poznáme ze zprávy, kterou 5. října r. 1637. arcibiskup pražský podal císaři s novými návrhy, jak by se odstraniti daly překážky zdárného vývoje reformace katolické. Ze zprávy té vyjímáme následující: Na komorních panstvích Brandýsském, Přerovském a Kounickém byly ještě r. 1637.

všechny fary bez duchovního správce až na faru kosteleckou. Rovněž bylo ještě 28 far bez kněze v kraji Kouřimském. V okolí Kouřimi žili zjevně tři nekatoličtí šlechtici se svými rodinami. Na všech panstvích nejvyššímu purkrabí náležejících v kraji Kouřimském byli poddaní většinou nekatolíci a na panství Oktaviána Vchynského v Zásmukách byl hejtman panství nekatolík. Na panstvích Lichtenšteinských zdržovali se praedikanti, kteří nekatolickým poddaným svátostmi přisluhovali. (Dle zprávy vikáře kouřimského.) Vikář pak žatecký podal stížnost, že zadržují se církevní peníze od cís. úředníkův i od patronů. K tomu arcibiskup sám doložil toto: »Jest více far neosazených nežli osazených; duchovní pro velikou chudobu zastávají úřad pastýřský v šesti až v sedmi farách, takže do některé osady po celé měsíce nezavítají. A tak třetina nebo zcela polovina poddaných, jsouc úplně bez pastýře, nebyla dosud vyučena ve sv. náboženství. Má-li se vyznání katolického od nich žádati, musí se především dosazovati na fary kněží hodní a spolehliví. Ale přemnozí patronové neosazují far a nechtějí ani přijati vhodného kněze od arcibiskupa jim posланého, předstírajíce chudobu svých poddaných a svou vlastní, čemuž však tak není, neboť přemnozí uchvátili statky církevní, celé dědiny si připojili, desátky však duchovním odváděti a daně za ně platiti nechtějí. Proto se také zpěčují, vikáře arcibiskupské za visitatory far uznati,*) dokládajíce, že takové visitace, v království Českém neobyčejné, čelí proti jejich výsadám, zvláště proti právu patronátnímu, a že arcibiskup nemá žádné právomocnosti do jejich

*) Arcibiskup rozdělil po roce 1630. diecesi svou na vikariaty tak, že na kraje méně rozsáhlé, Kouřimský, Chrudimský, Čáslavský, Rakovnický, Slanský, Podbrdský a Vltavský, připadlo po jednom okresu vikariátním, kdežto kraje rozsáhlejší rozděleny byly na dva nebo tři okresy vikariátní, totiž: kraj Plzeňský na vikariáty Plzeňský, Horšovotýnský a Tachovský; kraj Litoměřický na vikariáty Litoměřický a Bilinský; kraj Hradecký na vikariáty Hradecký a Chlumecký; kraj Prachenský na vikariáty Prachenský a Blatenský; kraj Boleslavský na vikariáty Boleslavský a Fridlandský; kraj Žatecký na vikariáty Žatecký a Loketský; kraj Bechyňský na vikariáty Bechyňský a Krumlovský. Správci těchto 22 okresů, vikáři (vicarii districtus) měli dohlížeti na jednotlivé farnosti, zvláště pak bdíti nad mravní zachovalostí kněží, uváděti do chrámů nové správce, pečovati o jmění kostelní i obroční, vybírati daně biskupské a o všem tom podávati zprávy arcibiskupovi. (Sborník histor. 1886, str. 5.)

kollatur, kterých oni koupí statků nabyli.« Z těch příčin arcibiskup uznal toho nutnou potřebu, aby patronové, jichž lakotnost byla hlavní překážkou zdárné reformace katolické, přinuceni byli podávati zprávy o jmění kostelním, z něhož by se dostalo slušné výživy duchovním, takže by mnozí z nich k vůli výživě nemusili, jako dosavad, požadovati větší štoly, čímž udílení sv. svátostí přichází v neuctění. (Archiv rodinný Harrachů, fas. 22, fol. 300.)

Následkem této zprávy k rozkazu císařovu obnovena a ukončena býti měla reformace v Čechách, zvláště *v krajích Litoměřickém, Boleslavském a Hradeckém*, pak *Čáslavském, Chrudimském a Kouřimském*, kde ještě mnoho nekatolíků tajně se zdržovalo, zejména na statcích někdy Vilémovi Vchynskému, Albrechtovi z Waldšteina a Trčkům náležejících. Cís. komisaři k tomu nařízení, Zdeněk Libšteinský hrabě z Kolovrat a Leopold (Bohumír) Hirsch, počali dílo své r. 1637. pomocí dvou jesuitů z kolleje litoměřické jim přidělených v *kraji Litoměřickém* tak, že nejprve všude lidu oznámeno bylo cís. nařízení, dle něhož všickni nekatolíci ve čtyřech měsících k náboženství katolickému přistoupiti nebo v šesti nedělích ze země odejíti měli. Potom od představeného každé obce předložen byl seznam všech měšťanův a poddaných i s dětmi 12. rok věku překročilými, které pak jesuité po několik dní veřejně i soukromě vyučovali, a jména těch, kteří k víře katolické přistoupiti chtěli, do zvláštního seznamu sepsali, konečně všecky knihy nekatolické sebrali a veřejně spálili. Začátek reformace této učiněn byl na panství *Mimoňském* (kr. Bolesl.), veskrz nekatolickém, vdově po Janu *Zeidlerovi* (Hofmannovi), též nekatolické, náležejícím, kde koncem měsíce ledna r. 1638. (na den Obrácení sv. Pavla) obrácen byl primas města Mimoně s 56 měšťany, jichž příkladu brzy potom 586 osob následovalo. Z Mimoně odebrala se missie 5. února do *České Lípy* na panství vdovy kněžny Waldšteinové, kdež zbytek nekatolíků (50 osob) k církvi katolické byl přiveden a 1100 osob dříve již obrácených svátostmi, jichž po delší čas neužívali, opět občerstveno. Z počátku doby postní postoupila missie na panství *hraběte Oktaviána Vchynského* do *Kamenice (České)*, kdež po odstranění nekatolických úředníků podle příkladu rady městské, již před

dvěma lety obrácené, 1242 osoby, v druhém pak městě *Křipské* (Chřipská, Kreibitz) všichni obyvatelé (na 776 duší) k víře katolické přistoupili. Potom komise reformační obrátila činnosť svou do *Rumburku* a *Georgenthalu*, zvláště pak v posledním městě zkrocen byl odpor žen a ostatních ještě nekatolíků, takže tam na 515 osob církvi katolické bylo získáno. O svatodušních svátcích komise ta působila na panství *Novém Zámku* (Neuschloss), kde sv. pokání vykonalo na 2000 poddaných, mezi nimi 150 nově obrácených, při čemž jesuitům pomocni byli sousední faráři a augustiniáni z Lípy. Z kraje Litoměřického komise přestoupila potom do *kraje Boleslavského*, kdež v městě *Mnichově Hradišti*, ještě zcela nekatolickém, hraběti Maxmiliánovi z Waldšteina poddaném, 308 osob k víře katolické přistoupilo; v městysi však *Bakově* (panství Mnich. Hrad.) získán byl jenom primas s 11 konšeli, ostatním pak tvrdošijným měšťanům a poddaným dána lhůta, v kteréž by dobrovolně bez násilí víru katolickou přijali. Zatím v městě *Turnově*, které na ten čas bylo ještě zcela nekatolické, takže mezi měšťany jediný primas byl katolíkem, obráceno bylo 450 osob; jenom ženy se zpěčovaly jak obyčejně, takže většina jich utekla z města; přece však, nazpět byvše povolány od manželů svých, přistoupily dle příkladu manželky primasovy aspoň na pohled k víře katolické.

Téhož roku 1638. posláni byli misionáři z kolleje jičínské s týmž cís. nařízením na *panství Fridlandské* hraběte Gallase, kde jediný děkan fridlandský s jedním kaplanem 16 far spravoval, z čehož poznati lze hlavní příčinu toho, že na celém panství bylo jenom 16 katolíků. Jakmile však nekatolická šlechta na témž panství žijící se dověděla, že přijdou jesuité, podala s měšťanstvem a lidem poddaným snažnou prosbu gubernátoru panství, aby při víře své luteránské byli zůstaveni, jinak že by dle usnesení svého raději se vystěhovali, než by od víry své upustili. Protož přestalo se na tom, že toliko městská rada ve Fridlandě katolíky byla osazena a jí některé zvláštní výsady byly uděleny, čímž bylo se nadíti, že znenáhla všechno měšťanstvo k víře katolické přistoupí. Na druhém panství hraběte Gallase, *Libereckém* (Reichenberg), zdržovalo se mnoho emigrantů, kteří bez povolení se navrátili a reformaci škodlivi byli.

Z těchto byli r. 1637. dva, totiž Jakub Noveský z Doubravice a Jiřík Vrbický z Budíně od hejtmana panství jati a odesláni komisaři reformačnímu, hraběti z Kolovrat, jenž je vězením opatřiti poručil. Potom byli poddaní liberečtí r. 1638. přístupnější poučení misionářů, takže za několik dní na 700 osob aspoň na oko víru katolickou přijalo. (Schmidl IV. 1. 468.) Také od hraběte Rudolfa z Morzin na jeho *panství Vrchlabské*, kde toliko *tři katolíci* tajně žili, povoláni byli r. 1638. dva jesuité z kolleje jičínské, kteří však ze zatvrzelých nekatolíků po velkém půlletním namáhání jenom *osm* duší získali. (Schmidl IV. 1. 472.) Na panství *Hostinném* (Arnau) zdárnému úspěchu obnovy náboženské byli na velikou překážku kazatelé protestantští, kteří lid poddaný sváděli, až konečně působením arcibiskupa pražského odtud byli vypuzeni. Dne 1. července r. 1638. vysláni byli na to panství, zvláště do města Hostinného misionáři z řádu kapucínského. (Krasl: Kardinál Harrach, str. 128.) Konečně byla missie po pět neděl na panství *Chlumeckém* (Chlum, Kulm, kr. Litom.), vdově po Petrovi Jindřichu sv. pánu ze Strahlendorfu, Kateřině, roz. hraběnce z Rozdražova, náležejícím, kdež 80 osob kacířství se vzdalo, a každému, kdož by kacíře do rodiny své přijal, pokutou 6 zl. bylo vyhrožováno. Zde zastavena byla koncem roku 1638. činnosť komise reformační, kterou dle zprávy komise císaři poddané téhož roku v kraji Litoměřickém a v části kraje Boleslavského na 5.200 hlav církvi katolické přibylo. V této zprávě král. místodržícím učiněné komisař reformační Zdeněk Lev Libšteinský z Kolovrat stěžoval si v příčině komise na něj uložené, že z nařízených mu měsíčně 600 zl. a tovaryši jeho 300 zl. rýn. od nejvyšších berníků jim oběma teprve jen 200 kop bylo vydáno a že přes všecko upomínání žádných peněz nedostává; za tou příčinou že z kraje Boleslavského a Litoměřického do kraje Čáslavského a Hradeckého (ač tam nejvyšší toho potřeba) vypraviti a v té komisi dále pokračovati nemůže, dokud jemu a jeho tovaryši peněz dodáno a na jeho statek Birkštein odesláno nebude; dostane-li je, že pojede, nedostane-li že nepojede nikam. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4. — Schmidl IV. 1. 464.)

Zatím vysláni byli jesuité z koleje jičínské r. 1638. do *kraje Hradeckého*. Marné však zůstalo jejich namáhání, zvláště

na panství *Smiřickém* hraběte Matyáše Gallase, kde lid poddaný setrval při náboženství nekatolickém rozdílného vyznání a před příchodem jesuitů veřejně prohlásil, že jesuitům dříve zlomí krky, než by upustil od užívání kalicha. Taktéž nepodařilo se jesuitům jičínským získati nekatolíky na panství *Hradišti Chustníkovém* (Gradlitz), jim od císaře po smrti Trčky k užívání postoupeném, kde v městečku Hradišti a 12 vesnicích jenom dva katolíci se nacházeli. (Schmidl IV. 1. str. 472 a n.) — A poněvadž v *krajích Královéhradeckém a Čáslavském* ještě roku 1638. skoro všechen lid poddaný byl nekatolický, takže po deset let sv. zpověď a přijímání pod jednou spůsobou zanedbával, poručeno bylo cís. listem ze dne 29. prosince r. 1638. král. místodržícím, aby dílo reformační v těchto krajích dotčení komisaři k tomu nařízení urychlili, zvláště odstraněním a vyhostěním nekatolických úředníků, které mnohé vrchnosti na statcích svých přes všechna nařízení až dosavad ponechaly. Ale provedení tohoto rozkazu zmařeno bylo vpádem Švédů do Čech.

Přerušení opravy náboženské v Čechách vpády švédskými za let 1639—1649.

Vpádem Švédů pod Banerem r. 1639. do Čech přerušeno, bylo dílo reformační na delší dobu. Vůdce vojska švédského, v němž přes 1000 vystěhovalců českých sloužilo, prohlásiti dal, že přišel jakožto ochrance protestantův, aby je zbavil všeho pronásledování, po dlouhá léta jim činěného, a vydobyl jim svobody náboženské. Proto Švédové vyháněli ze všech farností, které vojskem svým obsadili, duchovní katolické a dosazovali na místa jejich kazatele protestantské. Tak stalo se na panství *Fridlandském* ve *Fridlandě*, kde zřízeni byli za kazatele Jakub Riedel, Bartoloměj Trautmann a Jindřich Bartsch, pak v Neustadtlu M. Krause, kteří tam až do r. 1649. zůstali. Taktéž dosazováni byli kněží nekatoličtí na bývalé *statky Smiřické* (totiž Dymokury, Žlunice, Chotělice, Náchod, Risenburk, Třebešov Semily, Navarov, Skály, Kumburk, Oulibice, Hořice, Český Dub a Fridštein), které na poručení nejvyššího generála švédského

Jana Banera ze dne 5. prosince r. 1639. Od tehdejších jich držitelů nekatolické Markétě Saloméně *Slavatové*, roz. Smiřické, byly postoupeny a jejím nekatolickým plnomocníkům, Janu Jindřichovi Hubrykovi z Hennersdorfu, Jiřímu Zásadskému (Jeníkovi) z Gemsendorfu, Mikuláši Holarovi z Prachenbergu a Janovi Chebdinovskému z Felsu, po čas švédské okupace r. 1640. a 1648. k správě odevzdány. Přemnozí osadníci na těchto statcích předtím již katoličtí přestoupili opět k víře protestantské. Také do kraje Hradeckého, zvláště na panství *Opočenské, Solnické* a *Novoměstské*, navrátili se s nepřítelem kazatelé protestantští, k nimž lid poddaný, jsa jenom na oko katolický, veřejně docházel. I na některých statcích, od Švédů neosazených, jali se nekatoličtí vztyčovati schýlené hlavy a znova protivili se císařským rozkazům, zejména na statcích pána Jana Krištofa z Waldšteina v *Hermeseifech* (Hermanseifen) a *Hlušici*, paní Majdaleny Mičanové ve *Forstu* a v *Javorniku* (Mohren), hraběte Jakuba z Weyhera ve *Vlčicích*, pána Rudolfa z Morzinu ve *Vrchlabí*, rytíře Jiřího Jetřicha Grodeckého z Grodce v *Studenci* a na statku *Bukách Starých*, vdovy po Janu Jakubovi de Wagghi z Wippachu, kde kazatelé protestantští, již dávno ze země vypovědění, přes všecky zákazy se zdržovali. Na *panství Miličínském*, které po Donu Martinu de Huerta r. 1638. šlechtična Anna Marie vojvodovna z Moldavy zdědila, Miličínští odpadli opět od víry katolické, mstili se rozličným příkořím na duchovním správci svém, nazývali katolíky psy papežskými, tropili si posměch z věroučných článků katolických, zvláště z postních příkazův a strojili bouře a povstání. *Chlumečtí* sousedé, slyšíce o vpádu vojska švédského do Čech, vyhnali z města katolického faráře. (Archiv arcibiskupský: Listiny z 22. října r. 1641., 26. ledna a 30. září r. 1642. a 26. června r. 1644.)

O povšechném stavu náboženství v království Českém za doby vpádu švédského r. 1641. podáváme z listiny arcibiskupa pražského (v archivě Harrachově ve Vídni sub fasc. 3. fol. 339 uložené) zprávu následující: »*Šlechtici* jsou všichni alespoň na oko katolíci; přihlásiliť se všichni k náboženství katolickému za tím účelem, aby statky své podržeti aneb dědit mohli. Jsou však živi jako dříve, čeleď protestantskou mají, k zpovědi po několik let nechodí. Vyzváni jsouce, předstírají

privilej, že v Čechách šlechtic může se zpovídati, komu chce a kde chce. V některých krajinách žijí zjevně v bludu a na některých panstvích královských i veřejné úřady zastávají. *Měšťané* jsou katolíky tam, kde jest nezbytná toho nutnost a kde se k nim přísně přihlíží. Jest však dokázáno, že mnozí v královských městech i úřední osoby jen zdánlivě jsou katolíky, neboť šidí aerar o výlohy, které se vynakládají na faráře a na kostely, překážky kladou reformaci, praedikanty tajně v městě neb mimo město vydržují. Co se tkne královských horních měst, zvlášť Jáchymova, ani stý obyvatel se nepřiznává k církvi katolické ne tak návodem sousední Mišně, jako spíše přirozenou divokostí. Důvěřují se, že císař proti nim k vůli báním přísně nezakročí. Někteří by se zase rádi přiznali k víře katolické, ale bojí se pronásledování souvěrců svých. *Venkované* buď z nevědomosti neb tvrdošijnosti většinou jsou nekatolíky. Páni jejich ani úředníci toho nedbají a mimo to špatný po většině příklad jim dávají. Páni se nepostí, svátků nesvětí a poddané své o nejslavnější dny k práci přidržují. Všude tajně se zdržují praedikanti, kazí venkovany, ač páni o tom vědí, ba je ještě podporují, i praedikanty zatčené osvobozují. Vystěhovalci vrací se zpět, svou stálosť vychvalují, po dědinách kupčí a víno dovážejí. Nutí-li páni poddané své k zpovědi, tito se rozutekou do lesův a za nějaký čas, když věc utichla, se zase vrátí. Mnozí stěhují se do Moravy, kde je rádi přijímají a katolické duchovenstvo s nimi mírně nakládati musí. Páni jsou tomu rádi, osvojují si statečky venkovanů a neplatí z nich desátku. *Jest veliký nedostatek kněží katolických*, a proto zhusta se stává, že upadají lidé zase v blud, kde již dříve se ho zřekli. Většina venkovanů jest stádo bez pastýře, bez dohlídky, bez svatých svátostí. Příčinou toho jsou patronové kostelů spustošených. Farních kostelů, jichž bylo jindy v Čechách 2303, jest nyní jen 1000, z nichžto dobrá polovice jest osiřelých. Ty ostatní jsou tak špatně nadány, že až na 20 neb 30 faráře vyživí. Konečně, praví arcibiskup, jest v Čechách v 30 obvodech 24 vikářů. V *kraji Slanském*, který tvoří jen jeden vikariát, jest 88 kostelů, 20 kaplí a 2 jiné chrámy, a při těch všech jest jen 11 kněží. V *kraji Chrudimském* jest při 165 kostelích jen 21 farářů, a v *kraji Kouřimském* jest ze 100 kostelů farních a

filiálních, ponejvíce spustlých, asi 50 bez kněží.« (Krásl: Kardinál Harrach, str. 134.)

Téže doby až do r. 1650. zůstávalo neosazených far v *kraji Královéhradeckém* z 109 farních a 78 filiálních kostelů 67*): v *kraji Boleslavském* z 90 kostelů farních s 89 filiálních 58; v *kraji Litoměřickém* z 64 far 18; v *kraji Žateckém* z 101 kostelů farních a 65 filiálních 49; v *kraji Loketském* z 25 farních a 2 filiálních kostelů 18 bez správců duchovních.

Pokrok obnovy náboženské stížen byl velice také tím, že mnozí katoličtí páni podrželi až dosavad na panstvích svých proti opětované zápovědi nekatolické úředníky, zejména *Rudolf Colloredo hrabě z Walsee* na Opočně a Doubravicích nad Úpou, *Walter hrabě z Leslie* na Novém Městě nad Metují, *kníže Piccolomini* na Náchodě, *Maxmilián hrabě z Wadšteina* na Svijanech, Skalách, Mnichově Hradišti, Klášterci, Zvířeticích, Studénce, Dobrovicích, Loučíně, Vršovicích, Duchcově a Novém Waldšteině, *hrabě Jakub z Weyheru* na Vlčicích, *Pavel Palffy z Erdödu a z Plassenšteina* na Dymokurech, Žlunici a Chotělici. Těmto jakož i jiným držitelům statků vedle cís. resoluce ze dne 6. srpna r. 1644. od král. místodržících zvláštními přípisy bylo nařízeno, aby takové úředníky ihned propustili. Potom vedle cís. listu ze dne 27. srpna r. 1644. poručeno bylo od král. místodržících krajským hejtmanům, aby všickni úředníci na statcích, kteří by co do náboženství svého byli podezřelí, hned složili katolické vyznání víry aneb aspoň vykázali se potvrzením, že o minulých svátcích velikonočních sv. zpověď a přijímání pod jednou spůsobou vykonali. (Arch. míst. R. 109/10.) Ale tyto rozkazy nemohly provedeny býti, pokud válka trvala.

A tak zůstal skoro všecken lid poddaný v severních a východních Čechách, zvláště na panstvích bývalého knížetství Fridlandského jakož i na panstvích někdy Vilémovi Vchynskému a Trčkům náležejících při náboženství nekatolickém až do konce války třicetileté z příčin svrchu vytčených.

*) Na panství *Žamberském* barona Mikuláše z Bubna a na statku *Orlickém* (Erlitz) Adama Vitanovského z Vlčkovic bylo r. 1641. až na 10 far od jediného faráře spravováno. Na panství *Smiřickém*, k němuž 57 vesnic náleželo, byli r 1638. a ještě později jenom dva kněží.

Dle zpráv jesuitů samých *nebyl po skončení války r. 1649. ani třetí díl Čech skutečně katolický a z lidu poddaného ledva každý pátý člověk*; mimo to málokdo z obrácených byl tak pevný u víře katolické, aby od ní hned neodpadl, když bez trestu učiniti to mohl. Taktéž ze zpráv farářů bylo zjištěno, že toho času, když na první reformaci příkře se nastoupalo, skoro všickni z obrácených ne jednou přijímali svátosti dle katolického spůsobu, potom však od r. 1631. počínajíc že se od nich zdržovali, a tázáni jsouce, proč tak činí, odpovídali, že tehdy k přijímání svátostí byli nuceni, ale nyní že svobody používají. Ano někteří při přijímání hostii potají z úst vyndávali a neslušným spůsobem s ní nakládali, ačkoli takoví pachatelé a rouhači přísně žalářem byli trestáni. Tak od cís. komisaře reformačního Jana Kavky z Říčan uvržen byl v Berouně do vězení podruh Vít Hrubý ze vsi Svinař, na němž lpělo podezření, že po přijímání hostii z úst vyňal a doma zneuctil. Také dle hodnověrné zprávy jisté vysoce postavené šlechtičny velmi nábožné sedmdesátileté několik paní stavu vyššího, které násilně přivedeny byly k víře katolické, při přijímání vyplivly hostii do šátku a potom ji buď na zemi rozšlapaly nebo do výkalu zahodily, ano jedna ji prý dala i svému psíčkovi k pomlsání, aby též byl katolíkem. (List. arch. arcibisk. ze dne 3. října r. 1629. — Schmidl IV. p. 661.)

Z toho patrno, že po oné první reformací, náhle a násilně provedené, přemnozí z obrácených náboženství katolické z bázně přijaté jenom na oko vyznávali, v srdci však zůstali nekatolíky a časem nerozmýšleli se víru svou i veřejně vykonávati, spoléhajíce se na zbraň švédskou, zvláště když s nepřítelem do zemí království Českého mnoho praedikantů, předešle vypověděných s valným počtem vystěhovalců zvláště stavu vyššího se navrátilo a v městech i na statcích se přechovávalo a konečně to vše i mnohé jiné věci (jako ponechání úředníků nekatolických na mnohých panstvích vrchností katolických) přehlédnouti se musily, protože napraviti se nedaly přísností, jíž za času války bez obavy povstání lidu užívati se nemohlo. Proto s radostí vítáno bylo od katolíkův uzavření míru, v němž, jak se důvěřovali, reformace mohla býti obnovena a co nejpřísněji prováděna. O této druhé reformaci r. 1650. obnovené podána jest níže zpráva obšírná.

III.

Reformace obyvatelů stavu panského a rytířského.

Katolické náboženství jediné prohlášeno za uznané a opravněné v Čechách.

Až do roku 1627. nevztahovala se reformace na obyvatele stavů vyšších. Aby však ubývalo vrchností nekatolických a tak náprava lidu poddaného snadněji provésti se dala, vedle cís. resoluce ze dne 20. května r. 1624., opětované 11. ledna r. 1625., *nemèl přijat býti za obyvatele do království Českého žádný, kdo by nebyl náboženství katolického; též bylo zapovèděno prodávati statky osobám nekatolickým, zvláště pak zakázáno nekatolikům statky koupené klásti do desk zemských a královských.* (Desk. zem. kvat. 620, J. 12.) Mimo to dekretem král. místodržitele knížete z Lichtenšteina 17. června r. 1624. všem hejtmanům krajským poručeno bylo, aby uvedli v poznamenání pořádné všecky lidi mladé stavů vyšších, zvláště sirotky obojího pohlaví jakož i jejich statky a jejich opatrovníky k tomu účelu, aby tato mládež v náboženství katolickém byla dobře vychována a tak k službám J. M. C. dvorským i vojenským hoditi se mohla. (Arch. m. Prahy: Kniha dekr. 744, str. 114.)

Když pak r. 1625. a 1626. v městech královských a věnných reformace pomocí vojska skoro byla provedena, ale náprava lidu poddaného se nedařila, protože mnohé vrchnosti nekatolické na statcích svých přechovávaly a podporovaly kazatele a učitele protestantské a tak i poddané své podněcovaly k odporu proti

nápravě náboženské, z té příčiny v návodu 5. února r. 1627 vrchním komisařům od císaře nařízeným k nové reformaci, která ještě nevztahovala se na šlechtice nekatolické, poručeno bylo, aby takovým vrchnostem se vyhrožovalo pokutami, totiž poprvé ztrátou podací kostelního, podruhé odnětím některého dílu statku jejich anebo všeho jmění nemovitého, a kdyby i potom zdráhaly se propustiti kazatele, aby jména jejich oznámila se císaři, jenž by jim určil tresty jiné přísnější předešlých.

Ale málokterá vrchnost nekatolická uposlechla dotčeného rozkazu cís. vrchních komisařů reformačních. Protož nastoupilo se konečně také na reformaci šlechty nekatolické k naléhání papežského vyslance Karaffy a kardinála Harracha, kteří císaři dali na uváženou, nebudou-li napraveni nekatoličtí obyvatelé stavu panského a rytířského, že jest nadíti se málo nebo ničeho z nápravy jejich poddaných, ba že by znenáhla mohli ještě nakaziti ostatní.

Především vydáno bylo »*Obnovené zřízení zemské*«, v němž dle článku A 23. *katolické náboženství bylo prohlášeno za jediné uznané a oprávněné v Čechách, každý pak, kdo by o návrat starých řádů náboženských se pokoušel, za škůdce míru i země, kterýž trestán bude ztrátou cti, hrdla i statků.* Touže dobou cís. majestátem ze dne 29. května r. 1627. potvrzena byla všechna privilegia, svobody, nadání a práva, kteráž by proti novému zřízení zemskému nečelila, všechněm čtyrem stavům (mezi které stav duchovní jakožto stav první byl vřaděn) a veškeré obci království Českého, obzvláště stavu panskému r. 1502. propůjčená. Naproti tomu všecko to, co by proti novému zřízení zemskému, obzvláště dva majestáty za království císaře Rudolfa II. r. 1608. od stavů pod obojí vynucené, totiž první na náboženství a druhý na upuštění všelijakých pokut a ztracení statků, za věci neplatné a již zrušené vyhlášeny jsou. Konečně týmž majestátem oznámeno, že *císař chce všecky stavy království Českého v jednotě církve římské katolické zdržeti a zachovati a že žádné jiné víry a náboženství v témž království trpěti nebude.* *) (Arch. místodrž. C. 215. C. $^1/_1$.)

*) Tento majestát pojat byl do sněmu obecného, který na hradě pražském 15. listopadu r. 1627. byl držán.

S reformací k stavu panskému a rytířskému přikročeno.

A tak cís. resolucí ze dne 26. července r. 1624 poručeno bylo, aby s reformací, předešle na stav měšťanský a jim poddaný se vztahující, též k stavu panskému a rytířskému se přikročilo. Potom cís. mandátem daným 31 července r. 1627. *nařízena byla všeobecná reformace zvláště v příčině osob stavu panského a rytířského* s tím doložením, že císař, hledě k tomu, že z bludů náboženských, od panování krále Václava IV. v království Českém vzniklých, všelijaké roztržitosti, rozdvojení a různice mezi obyvateli, ano i pozdvižení a vzpoury proti panovníkům povstaly, jak pro povinnosť svou královskou a pro dobro a spasení duší poddaných svých, tak také pro vzdělání trvanlivého pokoje v království Českém jakož i pro lepší bezpečení práva svého dědičného k témuž království žádného v něm nekatolíka jak z nižšího tak ovšem z vyšších stavů více trpěti nechce, nýbrž že za věc spravedlivou, ano i s božím přikázáním se srovnávající býti uznává a tomu chce, aby všickni jeho poddaní s ním v starobylé víře katolické se srovnávali, zvláště pak *aby všickni nekatolíci stavu panského a rytířského, na které se tento mandát vlastně vztahuje, po vyhlášení jeho v šesti měsících k víře katolické přistoupili.* Kdo by pak z nich v lhůtě vytčené před komisary k této reformaci nařízené*) se nepostavil, od nich u víře katolické dobře a podstatně vyučovati se nedal a na pravou víru se neobrátil, tomu nemělo býti povoleno, aby déle v zemi zůstával a statky své osobně držel, nýbrž každý měl statky své buď svým katolickým příbuzným anebo jiným katolickým obyvatelům v druhé lhůtě šesti měsíců k tomu prodloužené prodati a po vyjití té lhůty ze země se vystěhovati. Aby však nikdo se nedomníval, že tato reformace stavů vyšších pro peníze nebo statky jejich nebo nějakou kořisť se nařídila, každému, kdo by se ve víře katolické srovnati nechtěl, dovoleno bylo, aby bez všelijakého ztenčení jmění svého ze země se vystěhovati a k spravování a prodání statků svých jakož i k vyupomínání dluhů (k nimž jemu každé právo co nejdříve mělo dopomáhati) komukoli z přátel svých anebo jiným katolickým osobám plnomocenství dáti mohl. (Arch. místodrž. R. 109/11 & 109/14. — Arch. m. Prahy: Kniha dekr. 744/a str. 218.)

*) Viz při reformaci měst královských.

Tento cís. mandát vyhlášen byl po veškerém království Českém od král. místodržících v měsíci srpnu, takže lhůta nekatolickým šlechticům k obrácení se propůjčená počátkem měsíce března r. 1628. vypršela. Avšak že mnozí obyvatelé císaře snažně žádali za prodloužení lhůty a také se zavázali, že dáti se chtějí vyučovati víře katolické, protož cís. patentem daným 6. prosince r. 1627. dotčená lhůta osobám stavu panského a rytířského pro jich vyučování do konce měsíce května r. 1628. byla prodloužena. Ale *regenti, hejtmané a úředníci i jiní správcové na panstvích* a statcích královských i soukromých *neměli užiti toho prodloužení*, nýbrž povinni byli po vyjití času v prvnějších patentech jim vyměřeného, koncem měsíce března r. 1628. ze země se odebrati a jí prázdni býti. Než co se *sirotků* dotýče, na tom jest ustanoveno, aby všichni v zemi zůstali a jejich poručníci nekatoličtí statky sirotčí i s počty k náležitému spravování postoupili a odvedli jiným osobám katolickým, které by od císaře těm sirotkům za poručníky byly nařízeny; tolikéž aby *vdovy*, kteréžby nechtěly přistoupiti k víře katolické, nýbrž mínily odebrati se ze země, sirotky a statky jim náležející, jestliže by nějaké ve svém opatrování měly, katolickým poručníkům zřízeným k dobrému týchž sirotků odevzdaly. Sirotci pak v zemi pozůstalí mužského pohlaví dle způsobilosti a náklonnosti své měli dáni býti buď k jesuitům do škol, anebo když by nehodili se k studiím, vstoupiti do služby vojenské nebo soukromé k svým příbuzným anebo jiným šlechticům katolickým. Sirotci ženského pohlaví, z nichž mnohé, zvláště když v letech poněkud dospěly, byly velmi tvrdošijny a k víře katolické nijak nechtěly přistoupiti, měly až do 25. roku věku svého za sirotky býti pokládány a paním katolickým nebo příbuzným svým v zemi pozůstalým odevzdány; když by však, dosáhše 25. roku ještě nedaly se napraviti, měly takovým způsobem jako vdovy ze země býti vyhostěny. (Arch. místodrž. R. 109/10. a 109/14.)

Když však mnozí z obyvatelů nekatolických poslušně se nezachovali vedle vytčených cís. patentův a v zemi se zdržovali, jiní pak z království Českého a zemí k němu přivtělených se odebrali, ale s sebou některé sirotky pryč zavezli, nařízeno bylo cís. patentem ze dne 21. června r. 1628. a dle instrukce

23. června t. r. komisařům reformačním dané, aby ti obyvatelé, kteří až posavad nepřijali víry katolické, bez prodlení v šesti dnech ze země se vystěhovali; kteří však již ze země pryč se odebrali a s sebou některé sirotky vyvezli, ti měli pod propadením toho všeho, což by jim ještě v království Českém na statcích pozemských a jiných jakýchkoli nyní i budoucně náležeti mohlo a náleželo, takové sirotky do téhož království odeslati a dostaviti. Týmž patentem udělena byla další lhůta, totiž do šesti měsíců od datum jeho, některým vdovám, které v žádosti své se zavázaly, že žádnému žádného pohoršení dávati a žádného od víry katolické odvozovati ani nařízení církve svaté, všech a všelijakých postův a ceremonií rušiti nebudou, nýbrž že i do chrámů katolických k slyšení slova Božího choditi budou; avšak dříve nežli by přijaly víru katolickou, neměla jim puštěna býti správa a vladařství statkův ani řízení lidí poddaných ani cvičení a vedení dítek jejich. (Arch. místodrž. R. 109/1. — Arch. m. Pr. Kn. dekr. 744/*a*, str. 250.)

Aby pak zjistily se nekatolické osoby stavu vyššího v Praze a ostatních městech královských, vedle nařízení komise reformační ze dne 24. července r. 1628. sepsáno bylo pořádné poznamenání všech osob stavu panského i rytířského mužského i ženského pohlaví, v týchž městech buďto domy své majících anebo v nich nájmem, podružstvím anebo jakžkoli jinak bydlících, též synův a dcer jejich, pak vdov a sirotků jakož i jiných všelijakých osob jakéhokoli stavu, řádu a povolání, obývajících v týchž domech panských a rytířských, takže v jednom seznamu osoby katolické, v druhém nekatolické byly uvedeny. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 744, str. 42.)

Z těchto seznamů jakož i ze zpráv krajských hejtmanů vyšlo na jevo, že i vytčené poslední nařízení císařské zůstalo bez úspěchu. Přemnozí nekatoličtí obyvatelé na mnohá rozdílná obeslání buď ani neodpověděli nebo všelijakým spůsobem nesprávným se vymlouvali a nepodstatnými vytáčkami vyklouznouti hleděli, takže nedostavili se před komisi reformační ani nevystěhovali se ve lhůtě jim posledně ustanovené, nýbrž v Praze a jiných městech se ukrývali nebo v zemi z jednoho kraje do druhého sem a tam přecházeli, aby ušli reformaci. Jiní obyvatelé stěhovali se sice ve lhůtě určené, brzy však beze všeho cís.

povolení opět vloudili se do země, kde se zdržovali buď na statcích svých, které dosavad neprodali, neb u katolických příbuzných, kteréž i od víry jejich odvraceli.

Protož dle návrhu král. místodržících ze dne 13. září r. 1628. cís. resolucí 18. října r. 1628. komisařům reformačním a hejtmanům krajským poručeno bylo, aby *všecky nekatolické osoby stavu vyššího*, zvláště pak emigranty do země navrácené před sebe obeslali, jich k náboženství katolickému přidržovali a každého, kdož by toho ve 14 dnech nechtěl učiniti, *na hrad pražský do Bílé věže dodali.* Uvězněným pak od král. místodržících ještě jednou k jich obrácení dána býti měla lhůta, po jejímž uplynutí *ze země vypovědění býti měli proti reversu, že se pod ztrátou statkův i hrdla do království Českého a zemí k němu přivtělených nikdy jinak než v katolickém spůsobu nenavrátí.* — A poněvadž mnozí z nich statků svých přes všechny lhůty jim udělené ještě neprodali a z nedostatku kupců také prodati nemohli, nýbrž je jiným buď k správě odevzdali nebo pronajali, nařízeno bylo, aby takové *statky, které by jejich majetníci do 30. listopadu roku 1628. sami neprodali, po uplynutí této lhůty ex officio veřejnou dražbou byly prodány.* (Arch. místodrž. R. 109/19.)

Následek těchto nařízení byl, že *mnozí z obyvatelů stavů vyšších přistoupili k náboženství katolickému a proto také osvobozeni byli pokuty za pardon jim udělený.**) Byli to zejména šlechtici tito: Václav *Březský ryt. z Ploskovic*, Jan mladší *Deym ryt. ze Stříteže* na Čížové, Bedřich *Dobranovský z Dobranova*, Jiří *Dobřenský ryt. z Dobřenic* na Bračicích, Helena Kateřina *Fictumová*, vdova po Jetřichovi z Fictum a z Egerbergu, roz. ze Steinsdorfu, Jindřich *Hlaváč z Vojenic*, Jindřich, Václav a Sigmund bratří *Chlunčanští z Přestavlk a z Chlumčan*, Krištof *Chlumčanský z Přestavlk a z Chlumčan*, Vilém *Chobotský ryt. z Ostředka*, Abraham *Chotek ryt. z Chotkova*, Sigmund *ryt. z Kádova*, Jiří *Kanický z Čachrova*, Jaroslav *Konarovský z Libanic*, Sigmund *Lukavský ryt. z Lukavice*,

*) Nekatolické šlechtice odevzdával k vyučování cís. komisař reformační v Praze hrabě Martinic výhradně jesuitům kolleje pražské, jsa přesvědčen, že jenom nekatolíci od jesuitů napravení zůstanou věrni církvi katolické.

Jan Fabian *Mulc (Mulz) z Waldau*, Jaroslav *Nejepinský z Nejepína*, Bořivoj nejstarší Bořek *Nepoliský ze Zachrašťan*, Jan Adam *Nostic (Kounovský) rytíř z Nostic* a na Kounově, Jan Fabian a Jan Matyáš *Perglarové (Pergler) ryt. z Perglasu*, Sigmund Rabicar z *Rabic (Rebicer z Rebic)*, Adam *Reisingrüner (Riesengrüner) z Grüslasu*, Ferdinand *Robmhap (Rabenhaupt) ze Suché*, Šebestian Jan *Kavka Říčanský s. p. z Říčan*, Jan *Strachovský ryt. ze Strachovic*, Václav *Strojetický ze Strojetic* na Řepanech, Oldřich (Hora) *Sudkovský z Hennersdorfu;* Arnulf *Šen ryt. z Šenu* (Schön v. Schönau) na Lhenicích (jenž s osmi dětmi svými k náboženství katolickému přistoupiti přislíbil; manželka jeho však Polyxena, roz. z Štampachu s dvěma dcerami zůstala nekatolická); Krištof *Šen ryt. z Šenu*, Wolf Adam ryt. ze *Štensdorfu* (Steinsdorf), Štěpán Jiří sv. p. ze *Šternberka* na Postolopritech, Vodolici, Mirešovicích, Hrobčici a Želenici, Vilém Štos sv. pán *z Kounic*, Jan Jindřich *Tejn (Thein) ryt. z Tejna*, Jan *Vitanovský z Vlčkovic* a Jiří starší *Vostrovský ze Skalky* a na Skalce.

Někteří však šlechtici *přistoupili jen na oko k víře katolické*, aby v zemi zůstati mohli, a podvedli komisaře reformační tím, že sobě úplatky zaopatřili *falešné ceduky zpovědní* buď od katolických kněží neb od jiných osob, které jim k vůli zpověď a přijímání několikrát pod jiným jménem vykonaly. Takového podvodu dopustili se dle poznamenání zejména šlechtici tito: Jan Litvín Kavka sv. pán z Říčan, Jan a Jetřich Malovcové z Malovic, Adam starší a Gabriel Hozlauer z Hozlau, Adam Daniel Hrobčický z Hrobčic, Petr starý Boubinský z Újezdce, Pavel Malovec z Chýnova a Winterberka, Kašpar Rosenhajn z Janovic s manželkou svou Sárou, Jan Fridrich Chrastský z Chrast, Anna a Brigida Kunašová z Machovic, Magdalena Chrastská z Chrast, Václav starší Vratislav z Mitrovic na Humburcích a Adam Chval Kunaš s celou rodinou svou. — Protož od král. místodržících 30. prosince r. 1628. poručeno bylo král. prokuratorovi Samuelovi Albínovi z Weissenblutu, aby ve srozumění s kanovníkem a visitatorem arcibiskupským, Janem Arnoštem Platejsem z Plattenšteina po takových podvodných lidech stavu vyššího bedlivě se ptal, skutečné pak podvodníky právně obvinil a na ně výpovědi spravedlivé a odsouzení jich k trestu

žádal. (Arch. místodrž. R. 109 12.) — Aby však podobnému podvodu budoucně přítrž byla učiněna, vedle nařízení arcibiskupa pražského (při král. městech již vytčeného) vykázati se měly osoby stavu panského a rytířského nejdéle až do svátků svatodušních hodnověrným vysvědčením o vykonané zpovědi velikonoční v Praze před arcibiskupem a jinými komisary reformace hlavními, kromě Prahy pak před komisary v každém kraji nařízenými.

Vystěhování se nekatolických šlechticů ze země.

Přemnozí nekatoličtí šlechtici, pohnuti jsouce posledním cís. nařízením ze dne 18. října r. 1628., hleděli statky své v čase jim vyměřeném prodati a vystěhovali se ze země s rodinami svými. Počet jich po výroku souvěkého Viléma Slavaty vynášel 185 rodin ze stavu panského a rytířského. Bylo jich však mnohem více, jak vysvitá z následujícího seznamu, dle něhož *vystěhovalo se pro náboženství ze země 369 osob stavu vyšších*, totiž:

1. Lýtkýř (Lichvic) *Beček Velmetský ryt. z Nespečova*, nezanechav žádných statků.

2. Jan *Belvic ryt. z Nostvic*, bývalý rytmistr ve vojsku císařském, nepřijav léna na statky Beřkovice Dolní, Bechlín a Počaply, jemu a jeho bratrovi Kašparovi Mikulášovi z cís. milosti ponechané, odešel bez ohlášení ze země a sloužil potom ve vojsku švédském za rytmistra; r. 1640. byl však jat, po dvě léta ve vazbě držán a r. 1642. k pětiletému vězení na Zbírově odsouzen, potom propuštěn byv, obdržel 22. září r. 1645. cís. povolení k dosažení svých spravedlností meškati po 3 měsíce v Čechách. Ačkoliv nepřistoupil k náboženství katolickému, přece zdržoval se až do r. 1650. v kraji Litoměřickém v Radouni na mlýně manželky své, roz. Vlkové z Kvítkova, kteráž i s dcerou byla katolička.

3. Kašpar *Belvic ryt. z Nostic* prodal před odchodem svým r. 1628. statek Barchov Veliký na Bydžovsku.

4. Jindřich *Beneda z Nečtín* nezanechal žádného jmění.

5. Albrecht (Eusebius) *Beřkovský ryt. z Šebířova* odešel ze země s manželkou svou Martou Magdalenou, dcerou odsou-

zeného Jana Vostrovce z Kralovic, sloužil potom ve vojsku švédském za podplukovníka jízdy a padl r. 1636. v bitvě u Wittštoku. Manželka jeho zůstala pod ochranou nepřátelskou a propadla proto spravedlnosti své v Čechách.

6. Berthold Bohubud *Berka z Dubé a Lipého*, pozbyv konfiskací statků svých, vystěhoval se r. 1628. do Žitavy, kde r. 1643. zemřel. Vdova po něm pozůstalá Marie, roz. Zárubová, navrátila se bez povolení do Čech se synem Čeňkem Hovorou a zdržovala se v Brandýse nad Orlicí.

7. Jan *Bezenský (Bzenský) z Porubě*, odevzdav r. 1628. statek svůj Bezno k správě Janovi Purkhartovi Kordule ze Sloupna, odešel do Perna, kde r. 1629. zemřel, zanechav tam dvě sestry své, sirotky po Věnkovi Bzenském, které v Perně ještě r. 1636. zůstávaly.

8. Fridrich *z Bíle*, syn odpraveného Fridricha z Bíle, vystěhoval se do Saska r. 1628. se sestrou svou Eufrosinou, prodav před tím statek svůj Řehlovice.

*9. Petr *Boreň ryt. ze Lhoty* odešel do Mišně, odkudž se r. 1631. do Loun navrátil s nepřítelem, jemuž za komisaře sloužil.

10. Pavel a Přibík bratří *Boubinští z Újezda*, zanechavše statek Střela, odešli do ciziny.

11. Jan Vilém *Bohuš z Otěšic* (Ottoschitz) prodal statek Přeboř r. 1628., vystěhovav se před tím s manželkou svou roz. ze Štampachu do Annaberku a potom do Schlettavy.

12. Fridrich Otík *Bradský* odešel r. 1628. do Saska, zanechav manželku na jejím statku Keblanech u Zderaz na Žatecku.

*13. Jiří Wolf *Brandner hrabě z Brandu*, zanechav statek lenní Seeberg, odešel do Saska.

14. Mikuláš *Braum z Mířetic*, postoupiv statek svůj Lipno r. 1628. synu svému Václavovi k víře katolické přistoupivšímu, vystěhoval se do Saska.

15. Jan starší *Varleych z Bubna*, zbaven byv statku svého konfiskací, odešel k nepříteli a byl generálmajorem u Mansfelda.

16. Mikuláš starší *Varleych z Bubna*, zanechav dům šosovní v Starém městě pražském, vystěhoval se r. 1628. a sloužil za rytmistra ve vojsku švédském.

17. Karel z *Bybryč* (Bibric) a jeho syn *Oldřich* přidali

se r. 1639. k Švédům, v jichž vojsku za rytmistry sloužili. Karel maje r. 1647. na čas dovolenou, domáhal se cís. pardonu skrze vyslance švédské při konferenci v Münsteru.

*18. Rudolf starší z *Býnu* (Bünau) na Děčíně vystěhoval se r. 1628. do Saska, prodav před tím statek svůj Děčín.

*19. Vintíř ryt. z *Býnu* na Blankenšteině prodal r. 1628. před odchodem svým statek svůj Blansko (Blankenštein).

*20. Vintíř starší a Rudolf mladší bratří z *Býnu* prodali před vystěhováním se r. 1628. statky své Schönstein a Bünaburg.

21. Arnošt (Ondřej) *Cettelberger z Cettelberku* (Zettelberg) před odchodem svým prodal r. 1628. statek svůj Černík (Čermíky).

22. Václav *Čachovský ze Svémyslic* (jinak Čachrovský z Čachrova) zanechal r. 1628. před odchodem svým do Slezska statečky své při městě Jaroměři, kteréž pak manželce jeho Dorotě, navrátivší se do země a k víře katolické přistoupivší, byly navráceny.

*23. David Jindřich sv. pán z *Černhausu* (Tschirnhaus) na Mittelwaldu a Schönfeldu vystěhoval se r. 1628. do Žitavy, kamž na 30 vozech věci své ze statku Grabšteinu odvezl.

24. Jan Karel *Černín z Chudenic*, prodav r. 1628. statek Březí Vlachovo, vystěhoval se do Saska a na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. obdržel povolení, pro vyřízení věcí svých v Čechách dva měsíce se zdržovati.

25. Václav *Četeňský ryt. z Četně* (Četna), zbaven byv konfiskací statků Ledče a Vinařic, odešel do Žitavy, kde zemřel, zanechav tam syna Fridricha Arnošta.

*26. Adam a Václav *Deymové ryt. ze Střítěže* vystěhovali se r. 1628. do Saska a sloužili r. 1631. u nepřítele.

*27. Arnošt *Dobranovský ryt. z Dobranova* odešel r. 1628. do Saska.

*28. Václav starší *Dobranovský ryt. z Dobranova* ujel do Sas, zanechav dvůr v Nové Vsi.

*29. Jan Petr *Dobřenský ryt. z Dobřenic* odešel r. 1629. s rodinou svou do Slezska, zanechav statek Teplice hořejší dceři své Kateřině z první manželky své. Po jeho smrti navrátila se manželka jeho Eleonora Maria, roz. z Náchoda, bez cís. povolení s dcerou a syny svými do Čech a zdržovala se na Teplicích hořejších.

*30. Jindřich *Dobřikovský ryt. z Dobříkova*, jehož otci Vilémovi konfiskován byl statek Dobříkov, vystěhoval se s rodinou svou do Polska, kde zemřel, zanechav tam vdovu s dvěma syny nezletilými.

31. Rudolf Jiří *Dobřikovský z Dobříkova* byl r. 1647. majorem, potom podplukovníkem u jízdy švédské.

*32. Sigmund *Dobřikovský z Dobříkova* odešel r. 1628. do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele.

*33. Fridrich starší Bořek *Dohalský z Dohalic*, pozbyv konfiskací statku Miličovsi, vystěhoval se do Žitavy, kde r. 1646. zemřel. Tamže zemřela r. 1648. Margareta z Dohalic.

34. Jan Fridrich nejstarší Bořek *Dohalský z Dohalic* odešel do Žitavy, byl podplukovníkem u jízdy švédské, navrátil se však bez cís. povolení r. 1649. do Čech, kde zdržoval se na statku Veselí Vysokém ještě r. 1650.

35. Stanislav Bořek *Dohalský z Dohalic*, zanechav r. 1629. statek Sobčice bratřím svým, odešel do Žitavy s manželkou svou Annou roz. z Porubě, která tam r. 1631. zemřela. Dohalský však r. 1649. navrátil se bez povolení do Čech a zdržoval se ještě r. 1650. na statku Sobčickém.

*36. Pavel a Václav bratří *Dohalští z Dohalic* prodali před odchodem svým r. 1628. statek svůj Zběř a vstoupili r. 1630. do služby švédské, v níž Pavel r. 1638. zemřel. Václav pak r. 1637., byv pardonován, vstoupil do cís. služby vojenské.

37. Fridrich *Domousický z Harasova* odešel r. 1628. do Slezska, zanechav manželku svou na dvoře svém v Kvasinách

38. Ladislav *Donín purkrabí z Donína* vystěhoval se roku 1628. do Saska, kde v Drážďanech zůstával a obdržel 12. dubna r. 1636. a 17. července r. 1637. cís. povolení, zdržovati se nějaký čas v Čechách.

*39. Otto a Vladislav bratří *Donínové purkrabí z Donína*, pozbyvše konfiskací statku Lemberka, postoupili při odchodu svém do Saska r. 1628. dům svůj v Novém městě pražském bratru svému Fridrichovi.

40. Kateřina Polyxena, ovdovělá purkrabinka z *Donína*, roz. Voděradská z Hrušova, na Sukdole, prodavši statky své Sukdol a Březany, odešla r. 1628. do Saska a obdržela 17. října

r. 1636. cís. povolení, pro vyřízení věcí svých po šest neděl v Čechách se zdržovati.

41. Melchior z *Dornheimu* sloužil r. 1629. u nepřítele.

42. Anna Maria *Doudlebská z Doudleb*, roz. z Mitrovic, matka Adama Fridricha Doudlebského, které cís. resolucí ze dne 29. května r. 1629. lhůta k vystěhování se země na 1 rok byla prodloužena.

43. Vilém starší *Doupovec z Doupova*, pozbyv konfiskací statku Soběsuk, zanechal při odchodu ze země r. 1626. dům a statek šosovní při městě Žatci, sloužil ve vojsku saském za podplukovníka a zemřel r. 1651. v Annaberku.

*44. Viléma Vojtěcha *z Doupova* sestry, Markéta a Alžběta, zanechavše statek Libědice (Liebotitz), vyšly r. 1628. pro náboženství do Saska, kde r. 1641. v Annaberku zemřely.

45. Ferdinand *Dvořecký z Olbramovic* zemřel ve Vratislavi, kamž r. 1628. se vystěhoval.

46. Magdalena *Dvořecká*, vdova po Vilému Dvořeckém z Olbramovic, roz. ze Skuhrova, podržela statek Načeradec k rukoum synů svých Jindřicha a Václava, odešla r. 1629. do ciziny a obdržela 20. června r. 1638. cís. povolení, zdržovati se po tři měsíce v Čechách.

*47. Wolf Arnošt a Jan Adam bratří *Elpaknerové z Dolního Šenfeldu* (Elbogner von Unter-Schönfeld) sloužili r. 1631. u nepřítele; Wolf pak zemřel v službě švédské.

*48. Jan Jindřich, Burian a Bohuslav bratří *Elsnicové z Elsnic* (Oelsnitz), jimž statky Brníkov, Kobylníky, Bělichov, Stradonice a Patokryje, pozůstalé po jejich otci Bernardovi v trvalé vzpouře zemřelém, byly konfiskovány, sloužili ještě r. 1643. pod nepřítelem. Jan Jindřich s manželkou svou Dorotou roz. Šlechtovou a 7 dcerami žil potom v Žitavě, a v Haynewalde u Žitavy pochována jest manželka jeho s dcerou Dorotou Rosinou r. 1706. zemřelou. Také Bohuslav s manželkou svou Majdelenou roz. Pfefferkornovou z Ottopachu zdržoval se v Žitavě, kde jeho dcera Kateřina Alžběta r. 1661. se provdala za advokáta Thama (ze Sebottendorfu).

*49. Václav Konrad a Melichar bratří z *Elsnic*, zbaveni byvše konfiskací statku Evaně, vystěhovali se r. 1628. do Saska a sloužili r. 1631. u nepřítele.

*50. Jan Jiří, Vilém a Volf Linhart, bratři *Colonové (Colona) z Felsu*, postoupili před odchodem svým do Saska statky své Neydek a Javoří švagrovi svému Janu Filipovi Krazovi, hraběti z Scharfenšteina, který však summy trhové neplatil. Proto smlouva zrušena a bratřím z Felsu cís. resol. 2. října r. 1629. a 19. ledna r. 1630. povoleno na statcích svých za příčinou jich prodání nějaký čas se ještě zdržovati. — Jan Jiří byl r. 1631. komisařem saským; Volf pak v službě švédské generálem jízdy.

51. Jiří Sigmund *Frankgrýnar (Frankengrüner) z Kainspergu* vystěhoval se r. 1629. do Saska, ale věkem jsa sešlý, brzy navrátil se k dceři své Alžbětě Ludmile, které cís. resolucí ze dne 21. května r. 1638. bylo povoleno, aby u ní otec její až do svého uzdravení a potom víry katolické přijetí v království Českém zůstávati mohl.

52. Jindřich *Freiberger z Freibergu* zanechal před odchodem svým r. 1628. dům v Benešově.

53. Abraham *Gerštorf ryt. z Gerštorfu a z Malšvic* vystěhoval se s manželkou svou Markétou, rozenou z Porubě, do Pirny.

*54. Mikuláš *Globner ryt. z Globna* prodal před odchodem svým r. 1628. statek Krottensee; navrátiv se s nepřítelem r. 1631., dal se potřebovati za komisaře v kraji Chebském a Loketském.

*55. Karel *Graefinger (Grawinger) ze Sadku*, zanechav statek Čeradice, odešel r. 1628. do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele.

56. Tomáše *Hada z Proseče* na Jirnách sestry, *Prudencia, Marie Skalská* a *Lidmila Kořenská*, po smrti bratra svého r. 1625. zbaveny byvše statku Jirenského, odešli r. 1628. ze země, brzy však, přistoupivše k víře katolické, se navrátily.

57. Jakub, Jan Jindřich a Šebestián Jindřich *Hájkové z Robčic* vystěhovali se r. 1628. do ciziny.

*58. Pavel Bořek *Hamza ze Zábědovic* byl fendrychem ve vojsku saském r. 1631. a tam zemřel.

59. Mikuláš *Hartič sv. pán z Hartče* (Hartwig z Hartiče), pozbyv konfiskací statku Janova (Johnsdorf), odešel do Saska a zemřel r. 1627. ve Freiberku.

60. Moric Jindřich *Hartič sv. pán z Hartče*, bratr Mikulášův, propadl statek Záluží (Maltheuern) a odešel do Mišenska, kde bratr jeho Jan Jetřich držel statek lenní Pretschendorf, a nevlastní jeho bratr Jiří Adolf lenní statky Weissenborn a Kolmic.

*61. Jan Adam *Haugwic z Biskupic*, byl r. 1631. rytmistrem ve vojsku saském.

62. Jan Arnošt *Haugwic z Biskupic* ujel roku 1628. do Lužice.

63. M. Václav *Henych (Henik) Kamejk z Pokratic*, pozbyv konfiskací statku v Pokraticích u Litoměřic, odešel ze země r. 1624., zanechav u města Litoměřic některé grunty. Po jeho smrti v Perně r. 1630. navrátila se dcera jeho Kateřina Nezbedová a přijala náboženství katolické.

64. Bernard mladší *Hodějovský sv. pán z Hodějova*, konfiskací zbaven byv statků svých Konopiště a Milevska, odešel r. 1628. ze země a sloužil ve vojsku švédském r. 1647. za kapitána.

*65. Bohuslav *Hodějovský sv. p. z Hodějova*, bratr Bernardův, pozbyv konfiskací statků Býnice a Nedvězí, vystěhoval se r. 1628. s manželkou svou Reginou, roz. z Talmberka.

66. Marie vdova po Václavovi Karlovi z *Hodic*, opět provdaná za hraběte Siegfrida *z Hohenlohe*, roz. z Kounic, zdržovala se v Žitavě, meškala často u hraběte Rudolfa z Kounic na Novém Zámku u Lípy, kde zemřela, a v Žitavě byla pochována.

— *Hoffer* viz Huvar.

67. Krištof *Hoffmann z Minichhofen* (Münchhofen) prodal r. 1628. před odchodem svým do Saska statek Mostov.

68. Mikuláš *Hoffmann z Šenhofu* (Schönhof) s manželkou svou Zuzanou odešel r. 1628. do Saska.

*69. Simeon *Hoffmann z Kolince* sloužil r. 1631. za leytnanta v armádě kurfirsta saského.

*70. Jiří a Bernard bratři *Hochauzarové z Hochhausu* po smrti otce svého Jana Mikuláše, jenž konfiskací pozbyl statků Velemyšlovsi, Hrušovan, Eisenberku a Hliňan, vystěhovali se r. 1629. do Pirny.

71. Mikuláš *Holar z Prachně* (z Prachenbergu) sloužil ve vojsku švédském.

*72. Oldřich *Homut ryt. z Harasova* prodal před odchodem svým do Saska r. 1628. statek svůj Radonice, byl r. 1631. hofmistrem u plukovníka z Hofkirchu.

73. Václav mladší *Homut ryt. z Harasova* vystěhoval se r. 1628. do Pirny.

74. Alžběta *Homutová*, vdova po Jiřím Homutovi z Harasova na Radoníně, Choustníku a Bělé, odešla r. 1628. ze země, navrátila se však potom zase do Prahy, kde ještě r. 1675., ač nekatolička, se zdržovala.

75. Joachym starší *Hora z Ocelovic* odešel r. 1628. do Saska.

76. Jiří *Horčický (Horčic) z Prostého*, prodav statek svůj Čekanice, odešel r. 1628. ze země, navrátil se však bez cís. povolení r. 1642. a zdržoval se v městě Klatovech.

77. Anna Maria *Horská* (z Grünfeldu), chtějíc přistoupiti k víře katolické, cís. listem ze dne 9. května r. 1640. obdržela povolení k návratu do Prahy.

*78. Ciprián a Maxmilián *Hošťálkové z Janovic*, synové odpraveného primatora žateckého Maxmiliána, vystěhovali se ze země r. 1628. s matkou svou Dorotou a sloužili r. 1632. u nepřítele.

*79. Jan *House z Krásné Hory* (Hause von Zierberg), vystěhovav se r. 1628. do Saska, sloužil r. 1631. u nepřítele.

*80. Albrecht starší, Jiří a Vladislav *Hozlaurové z Hozlau*, odešli r. 1628. do ciziny, kde sloužili u nepřítele; Jiří pak zajat byl v Turecku.

81. Jan Sigmund *Hozlaur z Hozlau* odešel v stáří svém r. 1628. ze země.

*82. Jiří Arnošt *Hozlaur z Hozlau* byl r. 1631. ve službě komisaře saského Jana Jiřího z Felsu.

83. Jindřich Bořek *Hradecký z Bukovna*, zanechav statek Bitovany, vystěhoval se r. 1628. ze země.

84. Viktorýn *Bohuchval z Hrádku*, syn Jana Bohuchvala, postoupil před odchodem svým se sestrou svou Anežkou r. 1628. statek svůj Čachrov rytíři Šlovickému ze Šlovic.

*85. Adam Daniel *Hrobčický ryt. z Hrobčic*, zbaven byv konfiskací statků Budenic a Kamenomostu, zůstával se syny svými, Janem Jiřím ml., Albrechtem a Ladislavem, pro náboženství

v cizině, sloužil ve vojsku švédském a navrátiv se s nepřítelem r. 1631. do země, v Žatci jat byl.

*86. Bohuslav starší *Hrobčický ryt. z Hrobčic*, pozbyv konfiskací statků Ličkova a Želce, vystěhoval se r. 1628. do Saska, navrátil se však r. 1631. s nepřítelem do Žatce a s ním opět ze země ušel.

*87. Jiří *Hrobčický z Hrobčic*, zbaven byv konfiskací statků svých Údešic a Palče, odešel r. 1628. s rodinou svou ze země.

88. Adam Jindřich *Hruška ryt. z Března* (Briesen), zbaven byv konfiskací statku Selmic, vystěhoval se s rodinou do Saska, kde v Annaberku zemřel. Jeho dva synové zahynuli v službě Fridricha Falckého.

*89. Jakub *Hruška ryt. z Března*, pozbyv s Tobiášem Hruškou statku Bitozevsi (Wittosess), vystěhoval se v 71. roce věku svého s manželkou svou Magdalenou, roz. ze Sulevic, do Freiberku a odtud do Annaberku; jeho syn zahynul ve službě švédské.

90. Tobiáš *Hruška ryt. z Března* odešel s manželkou Ludmilou, roz. z Doupova, syny a dcerami do saského Buchholzu a odtud do Annaberku, kde r. 1663. zemřel. Také jeho syn Adam Fridrich a dcera Ursula Ottilie zemřela v Annaberku.

*91. Zdislav *Hrzaň sv. p. z Harasova* prodal r. 1622. statky své Landškroun a Landšperk knížeti z Lichtenšteina; odešel r. 1628. do Saska a navrátil se r. 1631. s nepřítelem do země.

92. Jan Jindřich *Hubryk z Hennersdorfu* sloužil ve vojsku švédském.

93. Jiří Fridrich *Huvar (Hofer) z Lobenšteina*, vystěhoval se r. 1628. do Saska, kde v Annaberku zůstával a k žádosti své ze dne 20. října 1642. povolení obdržel, aby po tři měsíce pro vyřízení věcí svých v Čechách zdržovati se mohl.

94. Jan *Chebdinovský z Poděbrad* (z Felsu) sloužil ve vojsku švédském.

95. Markéta *Chřepická (Křepinská) z Modliškovic*, roz. z Chejnova, ujela pro náboženství ze země, navrátila se však bez povolení do kraje Prachenského, kde r. 1638. u syna svého Adama Chřepického na Němčicích se zdržovala a od něho půlletně 45 kop míš. dostávala.

96. Hertvík *Chuchelský ryt. z Nestajova* odešel r. 1628. do Saska, kde byl mnoho let (ještě r. 1635.) při dvoře kurfirsta saského.

97. Krištof *Janovský z Janovic*, zbaven byv konfiskací statku svého Sehostova, vystěhoval se r. 1628. do Saska a na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 12. dubna roku 1636. obdržel povolení, pro vyřízení svých věcí dva měsíce v Čechách se zdržovati.

98. Jan *Jenikovský z Jeníkova* sloužil za rytmistra ve vojsku švédském a zdržoval se potom až do r. 1650. s manželkou svou, roz. Vlkovou z Kvítkova, a její ovdovělou sestrou na statku Snědovicích v Litoměřicku.

99. Karel *Jestřibský ryt. z Risenburka*, zbaven byv konfiskací statku Boharyně, odešel do Žitavy, kde r. 1632. jeho manželka Marianna, roz. Kulovna z Choteče, zemřela. Jestřibský pak r. 1648. zemřel též v Žitavě.

*100. Vilém *Jestřibský z Risenburka*, nezanechav ničeho, sloužil u Thurna.

*101. Jan Jiří *Kamejský ryt. ze Lstiboře* prodal před odchodem svým do Saska r. 1628. statek svůj Kamejk, žádal pak 26. dubna r. 1629. za cís. povolení, aby se k vyřízení věcí svých nějaký čas v Čechách zdržovati mohl.

*102. Václav *Kamejský ryt. ze Lstiboře*, zbaven byv s bratrem svým Jiřím r. 1626. statků otcovských Libochovan a Žernosek, protože k náboženství katolickému přistoupiti nechtěl, vystěhoval se r. 1628. ze země a sloužil ve vojsku švédském za leytnanta až do uzavření míru westfalského.

103. Jindřicha *Kamenického z Vitiněvsi* vdova, majíc r. 1629. ze země odejíti, nesměla s sebou vzíti dítky své.

104. Adam starší *Kaplíř ryt. ze Sulevic* postoupil při odchodu svém do Saska r. 1628. zeti svému Lickovi Sigmundovi statky své Tuchořice a Hetov, z milosti pod léno mu ponechané, které však po smrti jeho (r. 1629.) od král. komory byly ujaty. Dcera jeho *Lidmila Licková z Risenburka*, v Sasku pro náboženství přes 22 let bídně žijící, domáhala se r. 1651.—1663. jistin po rodičích jí náležejících.

*105. Alexandr *Kaplíř ryt. ze Sulevic*, zbaven byv konfiskací statků svých Lipna a Stekníku, vystěhoval se r. 1628.

do Mišenska se syny svými nezletilými, *Matyášem Gerunkem* a *Jiřím Krištofem*, kteří, pozbyvše r. 1631. i statku svého Chobolic Hořejších, nouzí jsouce přinuceni, v cizině konali služby vojenské.

*106. Jiří Fridrich *Kaplíř Vosterský ze Sulevic*, syn Adama, jenž pozbyl konfiskací statku Čížkovic, r. 1628. jsa ještě pachole od strýce svého Pavla Kaplíře pro náboženství ze země byl vyveden a sloužil r. 1642. u nepřítele.

*107. Sigmund Albrecht a Jan Bohuslav *Kaplířové Vosterští* ze Sulevic, synové po Adamovi a Vilémovi Vosterském, sloužili r. 1631. ve vojsku saském a zůstali i potom v službě nepřátelské.

108. Kašpar Zdeněk a Oldřich *Kaplířové ze Sulevic*, sirotci po Albrechtovi Kaplíři, synu odpraveného Kašpara Kaplíře, zbaveni konfiskací statků Votic, Miličína, Vlčkovic, Broumovic a Neustupova, po bábě své Evě Kaplířové zděděných, zůstávali s matkou svou Mandalenou, roz. z Údrče, u veliké nouzi a chudobě, sloužili pak u nepřítele, kdež Oldřich zemřel. *Kašpar Zdeněk*, r. 1653. španělský plukovník, přestoupil potom do cís. služby vojenské, v níž postoupil až za polního zbrojmistra, byl konečně presidentem dvorské válečné rady a získal si znamenité zásluhy r. 1683. při chránění Vídně od Turkův obležené.

109. Šťastný Častovec (Felix Hospitius) *Kaplíř ryt. ze Sulevic*, pozbyv konfiskací statků svých Vtelna a Želechovic, odešel r. 1628. s manželkou svou Annou Sabinou, roz. Hruškovou z Března, do Saska, kde z jeho dcer zemřely tři ve Freiberku, jedna v Buchholzu a jedna v Annaberku. Po jeho smrti zůstaly v Annaberku jeho děti Adam a Barbora Magdalena, z nichž poslední r. 1662. do Čech se navrátila a k náboženství katolickému přestoupila.

110. Václav *Kaplíř ryt. ze Sulevic*, zbaven byv konfiskací statku svého Brodce, ušel pro náboženství ze země, avšak r. 1629. slíbil, že se navrátí a k náboženství katolickému přistoupí.

111. Vilém *Kaplíř ryt. ze Sulevic* vystěhoval se do Nizozemska, kde zemřel. Jeho synovi *Karlovi Kašparovi* Nedvědickému, jenž ve vojsku švédském za rytmistra sloužil, zanechán

byl r. 1639. po smrti jeho děda Bohuslava lenní statek Milešov.

112. Anna Johanna *Kaplířová ze Sulevic*, roz. z Vřesovic, zdržující se v Sasku, obdržela 30. června r. 1629. cís. povolení, aby k vyřízení věcí svých na nějaký čas do Čech přijíti mohla.

113. Karel *Kapoun ryt. ze Svójkova*, zbaven byv konfiskací statků svých Běruniček a Zámrsku, zemřel r. 1629. v Žitavě, zanechav tam syny Jindřicha nejstaršího, Albrechta Vinka a Jaroslava.

114. Oldřich *Kapoun ze Svójkova*, maje r. 1629. pro náboženství ze země odejíti, žádal v dubnu r. 1629., aby za příčinou prodání svých věcí mimo termin jemu uložený ještě 1 měsíc v zemi se zdržovati mohl, což císařským listem ze dne 30. června r. 1629. bylo povoleno.

115. Petr *Kauč (Kautz) ryt. z Kauče* podržel statek Domousnice a zemřel r. 1629. v emigraci v Drážďanech, zanechav syny Jana Oldřicha, Karla a Jetřicha, z nichž poslední statek Domousnice držel. Vdova po něm pozůstalá Anna, věkem jsouc sešlá, zůstávala r. 1636. na Domousnicích při vdově Anně po jejím synu Jetřichovi pozůstalé, která potom opět za emigranta Jindřicha (Gottlob.) Rašína z Riesenburku se provdala.

116. Jaroslav *Kauč (Kautz) z Kauče* žil r. 1629. v Žitavě.

*117. Jan Jindřich, Adam a Petr, bratří *Kaučové ryt. z Kauče*, vystěhovali se r. 1628. do Annaberku v Sasku a prodali r. 1629. zanechané statky své Trmice Horní a Dubice. *Adam* pak r. 1631., vstoupiv do služby švédské, padl u Magdeburku; Petr byl švédským general-kvartirmistrem a Jan Jindřich zemřel r. 1636. v Drážďanech.

118. Oldřich *Kauč ryt. z Kauče* odešel r. 1628. do Saska, nezanechav ničeho.

119. *Kateřina Kaučová*, roz. Kelblová z Geisingu, vdova, žádala 11. července r. 1629. za cís. povolení, aby k vyřízení věcí svých po dva měsíce v Čechách zdržovati se mohla.

*120. Jan *Kechel (Köchel) z Hollenšteina*, zbaven byv konfiskací statku Pokratic, usadil se s rodinou svou v Sasku, kde r. 1646. zemřel. Vdova po něm pozůstalá Anna obdržela

28. prosince r. 1641. cís. povolení do Čech přijíti za příčinou své spravedlnosti.

*121. Mikuláš *Kekule ryt. ze Stradonic* oddal se r. 1631. pod kurfirsta saského k službě vojenské a zemřel brzy potom v Perně.

*122. Vilém Diviš *Kekule ryt. ze Stradonic* ujel po vpádu saském r. 1632. ze země s nepřítelem, v jehož službě zůstal i se syny svými Vilémem, Albrechtem a Janem Kašparem.

123. Jan *Kelbich z Ostrychu* vystěhoval se r. 1628. za příčinou reformace, nezanechav ničeho.

124. Adam *Kelbel (Kölbel) ryt. z Geisingu,* zbaven byv konfiskací statku svého Netluk (Pnětluk), odešel r. 1628. s rodinou svou do Zöblitz a potom do Annaberku v Sasku.

*125. Václav mladší *Kelbel ryt. z Geisingu,* syn Bernardův, maje odejíti ze země, r. 1628. prodal s král. povolením statek lenní Předlice.

126. Otto, Rudolf, Petr a Jan Václav bratří *Kelblové z Geisingu,* pozbyvše konfiskací statků Chlumce (Chlum) a Klíše, odešli r. 1628. do ciziny, odkudž se r. 1639. při vpádu švédském *Rudolf a Petr* navrátili a ujali se statku Chlumu, který až do vypuzení Švédů z Čech podrželi.

127. Eva *Kfelířová ze Zakšova* (Kfeler v. Sachsengrän), roz. z Švamberka, vdova, vystěhovala se s dceruškou svou do země vévody Kristiána, markraběte v Baireuthu. Chtějíc pak k víře katolické přistoupiti, žádala skrze bratra svého Jana Fridricha ze Švamberka 19. května r. 1637. komisaře reformačního hraběte Jaroslava Bořitu z Martinic za povolení, aby do Čech navrátiti se mohla.

*128. Jan *Kirchmayer vladyka z Reichwic* dal se potřebovati u nepřítele r. 1632. a byl od cís. lidu jat, zemřel pak r. 1640. v Řezně. Jeden z jeho strýcův a dědiců *Karel Kirchmayer z Reichwic* a téhož sestra *Alžběta*, provdaná za Jakuba Heiden, žili v Sasku. — *Josef z Reichwic* (Rechtwitz) zdržoval se r. 1633. v Pirně.

129. Jaroslav *Kladenský ryt. z Kladna* prodal před odchodem svým ze země dvůr svůj ve vsi Černikách, zemřel pak r. 1636. v Žitavě.

130. Baltasar *Knobloch ryt. z Warnsdorfu* prodal r. 1626

s král. povolením statek Markvartice Hořejší (Ober-Markersdorf) v léno mu ponechaný, odešel r. 1628. do Žitavy.

131. Jakub Vilém *Knobloch ryt. z Warnsdorfu* vystěhoval se r. 1628. s manželkou svou Johannou, roz. ze Svojkova, do Žitavy, kde jeho syn Václav Vilém r. 1633. zemřel.

132. Bohusoud *Koc ryt. z Dobrše* prodal r. 1629. před odchodem svým ze země statek Miletice v léno mu ponechaný; navrátil se r. 1642. bez cís. povolení do kraje Plzeňského.

133. Anna *Kocová*, roz. z Branišova, vystěhovala se do Uherské Skalice, navrátila se však r. 1638. do kraje Prachenského na statek Ohrazenice Markvarta Koce, od něhož dostati měla z dotčeného statku věna svého 4000 kop míš. i s úroky zadržalými a mimo to to se sestrami svými, paní Ludmilou Malovcovou a pannou Kateřinou Branišovskou 600 kop. míš. a úroků zadržalých 200 kop míš. — Pro vyřízení těchto svých věcí žádala r. 1646. za povolení, aby na nějaký čas do Čech přijíti mohla.

*134. Vilém Fridrich *Libšteinský z Kolovrat* na Libořicích, pozbyl konfiskací fridlandskou statku svého, protože r. 1632. s nepřítelem do Saska odešel.

135. Anna Barbora *Libšteinská z Kolovrat* vdova, obdrževši r. 1628. cís. pojištění věna svého na statku Kolešovském, jejímu synu Jaroslavovi Juliovi konfiskovaném, odešla ze země, a cís. listem ze dne 25. června r. 1636. bylo jí povoleno, aby v lázních u Chebu po dva měsíce zdržovati se mohla.

136. Jan *Kopidlanský z Kopidlna* postoupil před odchodem svým ze země r. 1628. dvůr lenní v Poděbradech král. komoře.

137. Daniel *Kousek ze Sobětiček*, jenž s bratrem svým Vilémem držel statek lenní Lhotku (u Klatov), odešel ze země, navrátiv se však r. 1642. bez cís. povolení, zdržoval se v městě Klatovech.

*138. Litold (Lipold) *Kozelka z Hřivic*, nezřídiv žádného plnomocníka k zanechanému statku svému, vystěhoval se do Pirny; cís. listem ze dne 31. března r. 1629. obdržel povolení v Čechách po 6 neděl se zdržovati.

139. Kateřina *Křinecká z Ronova*, roz. ze Svojkova, odešla po bitvě bělohorské bez povolení ze země.

140. Jan Albrecht mladší *Křinecký sv. p. z Ronova*, nedostav ničeho ze statků Rožďálovic a Ronova, otci jeho Jana

Albrechtovi staršímu konfiskovaných, odešel r. 1628. s manželkou svou *Beatou Křineckou*, roz. Bohdaneckou z Hodkova, se syny svými *Janem Adamem* a *Janem Albrechtem*, též se sestrou *Johannou* do Lužice, vrátil se však s rodinou r. 1631. na statek Skály (Katzenstein, Bischofstein), manželce jeho náležející, kde r. 1637. zemřel. Vdova po něm pozůstalá, aby statek svůj Skály, r. 1626. koupený, do desk vložiti mohla, přistoupila r. 1642. v Králové Hradci k víře katolické, od níž hned potom zase odpadla a na dotčeném statku s rodinou svou až do r. 1650. se zdržovala. Potom se obrátila opět do Lužice, kde r. 1674. zemřela. Starší její syn Adam umřel neženat též v Lužici; mladší pak Jan Albrecht pojal za manželku Alžbětu z Biberšteina, poslední svého rodu, a odebral se ke dvoru kurfirsta saského. Týž povýšen byl r. 1670. do stavu říšských hrabat s názvem z Ronova a Biberšteina. Poslední mužský potomek této hraběcí rodiny v Sasku usedlé zemřel 5. dubna r. 1892.

*141. Jiří *Křinecký sv. p. z Ronova*, zbaven byv konfiskací statku Dětenic, vystěhoval se r. 1628. do Saska s bratrem *Bohuslavem* a sloužil r. 1631. nepříteli za komisaře k ubytování lidu v Starém městě pražském. R. 1632. vrátil se do Saska, kde ještě r. 1656. manželka jeho Žofie, roz. z Lukavic, zůstávala. Bohuslav Křinecký přeložil u vyhnanství v jazyk český »Historii království Kristova«, kteryžto spis r. 1632. v Drážďanech byl vytištěn.

*142. Krištof a Samuel bratří *Kronenperkové z Kronenperku* (von Kronenberg) odešli r. 1627. s matkou svou Annou, roz. z Tiefenthalu, do Saska, a navrátivše se r. 1631. s nepřítelem, propadli všecko jmění své, o něž se dědicové jejich, v Münsteru se zdržující, r. 1646. marně ucházeli.

*143. David *Kukla z Tannenbergu* (Tangeperku), zanechav statky své, odešel r. 1627. ze země.

144. Václav *Kul z Reibersdorfu* usadil se v Lužici.

145. Jeronym, Jindřich mladší a Jiří *Kustošové ze Zubřího* odešli r. 1628. ze země, nezanechavše ničeho; *Jeronym* byl potom kapitain-lieutenantem v Holandsku.

*146. Jaroslav, Rudolf a Krištof bratří *Kyjové z Kyjova* (Kej z Kejova) a z Hirschfeldu, prodali před odchodem svým do Saska r. 1628. statek Albrechtice.

147. Arnošt *Kylpus (Hvlpus) z Libochova*, nezanechav ničeho, odešel r. 1628. do ciziny.

148. Wolf Joachim *Lamingar (Laminger) z Lamingu* a Albenreuthu vstoupil r. 1628. do služby kurfirsta saského, v jehož vojsku byl r. 1631. nejvyšším strážmistrem a zahynul v bitvě u Lipska.

*149. Filip *Lang z Langenfelsu*, emigrant chebský, sloužil r. 1631. u nepřítele.

*150. Jan Wolf ryt. z *Lengenfeldu* sloužil r. 1631. ve vojsku saském.

151. Karel *Lhotka ze Smyslova* sloužil ve vojsku švédském.

152. Jindřich *Lhotský ze Ptení* vystěhoval se r. 1628. do Pirny, kde ještě r. 1638. zůstával; potom však přistoupil k víře katolické a obdržel 8. května r. 1638. cís. povolení navrátiti se do Čech.

153. Sigmund Vilém *Licek z Rysmburka* na Tuchořicích odešel r. 1629. s manželkou svou Ludmilou, roz. Kaplířovou, do Pirny, kde r. 1637. zemřel. Vdově po něm pozůstalé cís. reskriptem ze dne 13. května r. 1649. povoleno bylo po dvě léta zdržovati se v Čechách. (Viz též Adam starší Kaplíř.)

154. Václav z *Liebenau*, jenž třikrát proti Turkům služby vojenské konal, vystěhoval se v 67. roce věku svého do Saska r. 1628. a žádal 24. března r. 1629. za povolení, aby se po 6 měsíců v Čechách zdržovati mohl.

155. Jan *Lipnický z Příběnic*, místokomorník při dskách zemských, zanechav dům v Novém městě pražském, vystěhoval se do Žitavy, kde jeho dcera Lidmila r. 1650. a jeho manželka Anna Marie r. 1656. zemřely. Jan Jiří Lipnický byl r. 1647. kapitánem ve vojsku švédském.

156. Šlechtična panna Zuzana *Lipovská z Lipovice* ujela r. 1628. ze země, vrátila se však r. 1638. do kraje Prachenského, aby se domohla jistin svých po 100 kop. míš., které u manželky Jindřicha Tomka z Čejkova na Mlazově a u Petra Kaby z Rybňan měla.

157. Šlechtična Anna *z Lobkovic a z Hasišteina* vystěhovala se do Saska, kde r. 1624. v Annaberku zemřela.

158. Dorota Kateřina *z Lobkovic a z Hasišteina*, dcera po Krištofovi z Lobkovic, *provdaná za Žerotína*, odešla r. 1627. pro náboženství do Uher.

159. Sidonia *z Lobkovic a z Hasišteina* vystěhovala se do Saska, kde r. 1651. v Annaberku zemřela.

160. Ursula (Voršila) *z Lobkovic a z Hasišteina*, rozená a provdaná z Lobkovic, v Sasku se zdržující, žádala r. 1629. za cís. dovolení, aby do Karlových Varů přijeti směla; zemřela r. 1630. v Annaberku.

*161. Sabina *Lochnarová z Palič* (Lochner v. Paelitz) prodala r. 1628. před odchodem svým do Saska statek svůj Těšov, jehož se při vpádu saském r. 1631. opět zmocnila, avšak jen na krátký čas; neboť r. 1632. opět ze země s nepřítelem ujela.

*162. Wolf Krištof *Lochnar z Palič*, navrátiv se r. 1628. přistoupil s rodinou svou k náboženství katolickému; podporoval však r. 1634. nepřítele, s nímž opět ze země ujel.

*163. Fridrich *Loubský ryt. z Lub* odešel r. 1629. do Pirny, když však k víře katolické se přihlásil, povoleno mu bylo cís. resolucí ze dne 14. srpna r. 1635. navrátiti se do Čech, kde se v kraji Prachenském na dvoře svém ve vsi Horosedlu ještě r. 1638. zdržoval a pohledanosti své za ves Horosedlo při bratru svém Adamovi Loubském na Myslíně se domáhal. Potom teprv přistoupil k víře katolické.

164. Jetřich Adam *Lukavecký z Lukavce*, zbaven byv konfiskací statku Kamberku, vystěhoval se r. 1628. do Saska s manželkou svou Ludmilou Kristinou, roz. z Dobřenic, a obdržel na přímluvu arcibiskupa Harracha 13. prosince r. 1641. cís. povolení, mimo uložený jemu termin ještě jeden rok v Čechách se zdržovati.

165. Johanna *Lukavecká z Lukavce*, roz. z Dobřenic, postoupila před odjetím svým ze země r. 1630. dům svůj na Hoře Kutné Adamovi Studeneckému.

166. Kateřina *Lukavecká z Lukavce*, roz. z Wildšteina, opustila již r. 1620. s manželem svým pro náboženství statek svůj dvůr svobodný ve vsi Přistoupímě, který jakožto statek odběžný od král. komory byl ujat.

167. Mikuláš mladší *Lukavecký z Lukavce*, zbaven byv konfiskací statku Lukavce, vystěhoval se s manželkou svou Benignou, roz. ze Skuhrova, do Polska; zdržoval se též v Žitavě, kde jeho syn Mikuláš r. 1642. zemřel.

168. Matyáš *Magrle (Magerle, Majdrle) ze Sobišku* odešel

po smrti otce svého Jiřího, jemuž statek Choteč byl konfiskován, r. 1628. do Polska s manželkou svou Dorotou, roz. Kustošovou, a se čtyrmi syny, Janem, Jiříkem, Ludvíkem a Matyašem, z nichž nejstarší 6 let, nejmladší $^3/_4$ léta čítal.

169. Václav *Magrle (Mayerle) ze Sobišku*, chtěje se vystěhovati pro náboženství, zemřel, zanechav manželce své nemalé summy peněz hotových na zlatě, s nimiž ona odešla ze země do Pirny, kde chudé a potřebné vystěhovalce podporovala a r. 1633. zemřela.

170. Jan *Malovec ryt. z Malovic*, pozbyv konfiskací statků svých Štěkné a dílu Hluboké, vystěhoval se do Saska, kde r. 1633. na statku Tanneberku zemřel.

171. Jan Krištof *Malovec ryt. z Malovic* odešel do Annaberku.

172. Košan (Václav Košan) *Malovec ryt. z Malovic* ujel se synem svým hned po vzdání se města Sušice r. 1620. ze země a zůstával při nepříteli.

173. Krištof *Malovec ryt. z Malovic*, syn Petra Mikuláše, odešel r. 1628. do ciziny a žádal r. 1646. za povolení, aby na nějaký čas do Čech přijíti mohl.

174. Krištof Ferdinand ryt. *Mangolt*, vystěhovav se z Loketska, sloužil u nepřítele.

175. Adam *Materna z Květnice* vystěhoval se r. 1628. do Pirny.

176. Jan Jiří *Materna z Květnice*, zanechav statek svůj nápadní Radovesnice, odešel r. 1628. do Freiberku, sloužil pod králem švédským za rytmistra a tam zahynul.

177. Jindřich Sigmund *Materna z Květnice*, bratr Jana Jiřího, prodav r. 1629. statek svůj Starý Bydžov, vystěhoval se do Žitavy, kde r. 1643. dcera jeho po něm pozůstalá zemřela.

178. Albrecht Fridrich a Jan Jiří *Mateřovští z Mateřova* vyšli r. 1628. ze země; Albrecht pak byl podplukovníkem ve vojsku švédském.

179. Jiří *Max z Maxen* odešel r. 1628. pro náboženství ze země, zanechav v městě Benešově (Bensen) nekatolickou dceru svou *Annu*, kteráž odtud dle nařízení král. místodržících, daného 14. dubna r. 1636. držitelům panství Benešovského,

Pavlovi hraběti z Aldringen a Janovi Sigmundovi hraběti z Thunu, měla býti vyhostěna.

180. Adam *Měděnec z Ratibořic* odešel r. 1628. do ciziny.

181. Cecilie *Měděncová*, roz. z Malovic, vdova po Janu mladším Měděnci z Ratibořic, vystěhovavši se r. 1628. ze země, navrátila se r. 1637. do měst pražských bez povolení. Proto vzata byla do vězení, jehož však cís. resolucí ze dne 24. prosince r. 1637. byla osvobozena s tím povolením, aby do vyjití šesti měsíců v zemi se zdržovati mohla. Ale Měděncová zůstávala ještě r. 1675. v Starém městě pražském, odkud se na poručení král. místodržících ze dne 20. ledna r. 1675. až do Hromic vystěhovati měla.

182. Václav *Mičan sv. p. z Klinšteina* sloužil ve vojsku švédském za rytmistra a maje r. 1647. na čas dovolenou, domáhal se cís. pardonu skrze vyslance švédské v Münsteru.

183. Voršila Benigna *Michalovicová*, roz. z Vrtby, vdova po odpraveném povstalci *Bohuslavovi z Michalovic*, odebrala se po dvakráte ze země k nepříteli, a navrátivši se, když nechtěla přistoupiti k víře katolické, ze země navždy byla vypovězena.

184. Jan Václav ryt. *z Michalovic* odešel r. 1628. ze země.

*185. Oldřich Sigmund *Mirešovský z Mirešovic*, vystěhoval se r. 1628. do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele, s nímž se do Žatce navrátil.

*186. Bernard *Mitrovský ryt. z Nemyšle*, sloužil r. 1631. u hraběte z Thurnu. Jeho dcera *Dorota* byla komornou u paní Marie z Hohenlohe, roz. z Kounic, v Žitavě žijící.

187. Jiří starší *Mladota ryt. ze Solopisk*, zanechav statek svůj lenní, dvůr Myškovský v Telně Jizerném, synům svým Janovi a Adamovi, odebral se r. 1628. do Saska.

*188. Jiří *Mladota ryt. ze Solopisk* odešel r. 1628. do Sas a sloužil r. 1631. u nepřítele.

189. Sigmund *Mladota ryt. ze Solopisk*, zanechav statek svůj manželce své Heleně, roz. z Ebersbachu, vystěhoval se r. 1628. do Saska.

190. Zdeněk *Mladota ryt. ze Solopisk* v Češově, nezanechav ničeho, odešel r. 1628. ze země.

191. Jiří Albrecht a Jošt Krištof, bratří *Mulcové (Mulz)*

z Waldau zanechali statek manský Waldau (Walhof) bratru svému Janovi Fabianovi, přistoupivšímu k náboženství katolickému, a odešli r. 1628. do Saska.

*192. Jiří *Myllner z Mylhauzu* (Müllner v. Mühlhausen), zbaven byv konfiskací jmění svého, odešel r. 1628. do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele.

*193. Jindřich *Myslík ryt. z Hyršova* odebral se do Saska a byl r. 1631. kvartírmistrem nařízeným od kurfirsta saského v Novém městě pražském.

*194. Oldřich *Myška ryt. ze Žlunic*, zbaven konfiskací statků svých Obidenic a Kamýku, sloužil r. 1631. za rytmistra v armádě nepřátelské.

*195. Adam a Vilém Václav bratří *Linhartové z Neuenbergu*, sirotci po Adamovi Linhartovi, odvedeni byli do Saska od matky své, ze země pro náboženství odešlé.

196. Jan Hanuš *Nostitz ryt. z Nostitz* na Kounově připojil se r. 1631. v Žatci k nepříteli, s nímž do Saska odešel, avšak r. 1642. pokuty osvobozen, do Čech se navrátil.

197. Jiří *Nostitz ryt. z Nostitz*, vystěhoval se r. 1628. do Žitavy, kde se ještě r. 1635. zdržoval a tam r. 1639. byl pochován, ačkoli ve Wolfersdorfu na panství Grabšteinském u Černhause zemřel.

198. Václav *Nostitz z Nostitz*, odešel z Loketska.

199. Ctibor starší *Oudražský (Údražský) z Kestřan* na Oudraži zanechav stateček svůj Oudraž, vystěhoval se r. 1628. do Saska, kde zemřel. Vdova *Justina Oudrážská*, roz. z Lažan, obdržela na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. povolení v Čechách se zdržovati dva měsíce pro vyřízení věcí svých, meškala však ještě r. 1638. v kraji Prachenském.

200. Šťastný *Panský ryt. ze Střežetic*, zanechal statek Barchovek. Syn jeho *Fridrich*, který jako pachole se strýcem svým Jiřím Maternou z Květnice r. 1627. ze země odešel, sloužil potom ve vojsku švédském za lieutenanta.

201. Sigmund (Wolf) *Pacovský (Paczkovský)* byl podplukovníkem švédským r. 1647. a maje na čas dovolenou, domáhal se cís. pardonu skrze vyslance švédské v Münsteru.

*202. Albrecht Řehoř *Pauzar (Pausar) ryt. z Michnic*,

zbaven byv konfiskací statků svých Volešnice a Dvorce, vystěhoval se ze země se synem svým Petrem a sloužil r. 1631. u nepřítele.

203. Jan *Peldřímovský z Výškořic* (Výškovic), pozbyv konfiskací všeho jmění, odešel r. 1627. s manželkou svou Dorotou, roz. z Počernic, a dětmi svými do *Freiberku.*

*204. Albrecht (Krištof) *Penčík ryt. z Penčíku* postoupil před odchodem svým do Saska r. 1629. statek svůj Žandov otčímu svému Janovi Arnoštovi z Elsnic a sloužil r. 1631. u nepřítele.

205. Jan Krištof *Perglar ryt. z Perglasu,* zanechav statek Racovy, odešel r. 1628. do Saska.

206. Jan Šebestián *Perglar ryt. z Perglasu,* zbaven byv konfiskací statků svých Eisendorfu, Paršova a Uršova, ujel ze země do Saska.

207. Wolf Abraham *Pernklob z Šenreytu* (Bernklau, Baerenklau v. Schönreuth) vystěhoval se r. 1628. do Saska.

*208. Petr *Pešík ryt. z Komárova,* zbaven byv konfiskací statku svého Hoštic, odebral se r. 1628. do Saska, sloužil r. 1631. u nepřítele a nařízen byl od kurfirsta saského za kvartírmistra v Starém městě pražském.

209. Adam *Pětipeský z Chyš a Egerberga* sloužil za rytmistra ve vojsku švédském.

210. Jindřich *Petipeský z Chyš a Egerberga* byl podplukovníkem švédským.

*211. Jan nejstarší *Petráček z Vokounšteina,* konfiskací byv zbaven jmění, odešel do Saska.

*212. Karef *Pfefferkorn ryt. z Ottopachu,* pozbyv konfiskací jmění svého, vystěhoval se r. 1628. do Žitavy, kde r. 1643. jeho manželka Salomena, roz. Maternová z Květnic, zemřela. Cís. listem ze dne 17. července r. 1637. obdržel povolení přijíti do Čech na 3 měsíce k dosažení svých spravedlností.

213. Alžběta *Pikhartová ze Zeleného Údolí* (v. Grünthal) panna odešla do Saska a obdržela cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. povolení, pro vyřízení věcí svých 2 měsíce v Čechách se zdržovati; meškala však ještě r. 1638. v kraji Prachenském na rozličných místech.

214. Vratislav *Ples Heřmanský ze Sloupna*, syn Václava, odešel po r. 1628. ze země.

215. Jiří *Plot z Konařín*, nezanechav ničeho, odebral se r. 1628. do Saska.

216. Aleš *Předbořský z Předboře*, prodal před odchodem svým r. 1628. s cís. povolením statek lenní Štěpánov.

217. Jan Hynek *Předbořský z Předboře* a manželka jeho Ludmila, odcházejíce r. 1628. pro náboženství ze země, postoupili statky své Kroměšín, Kralovice Hořejší a Bezděkov k opatrování Hildebrandovi Albrechtovi Lukavskému z Lukavice.

218. Petr *Předbořský z Předboře*, zanechav stateček Březovice, odešel teprv r. 1630. ze země, obdržel pak cís. resolucí ze dne 14. července r. 1644. povolení, aby pro vyřízení svých věcí po 6 měsíců v Čechách zdržovati se mohl.

219. Anna Dorota *Přichovská*, roz. z Polžic a Bezdružic, vdova po Jiřím z Přichovic, odebravši se pro náboženství ze země, postoupila statek Dlažďov synovi svému Jindřichovi Oldřichovi z Přichovic.

220. Helena *Přichovská z Přichovic*, roz. ze Soběstic, vdova, vystěhovala se do Saska, a na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. obdržela povolení, pro vyřízení svých věcí v Čechách zdržovati se po 2 měsíce.

221. Václav starší *Přichovský ryt. z Přichovic* postoupil před vystěhováním svým ze země do Saska r. 1628. s král. povolením statek lenní Lužany Petrovi Jiřímu Přichovskému. Na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí 12. dubna r. 1636. povoleno mu bylo k vyřízení jeho věcí dva měsíce v Čechách se zdržovati. Potom přijížděl začasté zvláště r. 1642. bez pořádného dovolení do Čech, kdež u tchána svého Karla Černína z Chudenic se zdržoval.

— Rabenhaupt, viz Robmhap.

222. Mikuláš *Račín ryt. z Račína*, zbaven konfiskací statků Brložce a Bezvěrova, vystěhoval se r. 1628. s rodinou svou do Saska. Vdova s šesti dětmi po něm pozůstalá Žofie, roz. Sohr z Hochstädtu, obdržela na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. povolení, pro vyřízení spravedlností svých po nějaký čas v Čechách se zdržovati. Synové jeho sloužili v armádě výmarské.

223. Voršila *Račínová*, roz. Malovcová z Chejnova a Winterberka, vdova po Jiřím z Račína, která, jsouc dětinská a rozumu zdravého zbavena, víře katolické vyučiti se nemohla, obdržela cís. resolucí ze dne 21. března r. 1638. povolení, aby ještě po 6 měsíců v království Českém zůstávati mohla.

*224. Jakub *Rakvic z Rakvic*, odešel z Kouřimska.

*225. Jaroslav Sezima *Rašín z Ryzmburka* (v. Riesenburg), vystěhoval se do Saska, sloužil r. 1631. u nepřítele a navrátil se r. 1635. opět do Čech, přistoupiv k víře katolické.

226. Jindřich Bohaboj (Gottlob) *Rašín z Ryzmburka*, bratr Jaroslavův, nezanechav ničeho odešel r. 1628. do Žitavy, kde pojal za manželku Annu, vdovu po emigrantu Petrovi z Kauče, která tam r. 1675. zemřela. Jejich dcera Dorota Majdalena byla druhou manželkou advokáta Thuma (Thama z Sebottendorfu) v Žitavě.

227. Jiří Adam *Ratiborský ze Chcebuze* vystěhoval se do Saska a cís. resolucí ze dne 12. dubna r. 1636. obdržel povolení, dva měsíce v Čechách se zdržovati.

228. Mikuláš *Ratiborský ze Chcebuze* odešel z Loketska r. 1628. do Saska.

*229. Vilém a Wolf Oldřich bratří *Rausendorfové ze Šprembergu*, sloužili r. 1631. a později u nepřítele.

230. Sigmund *Reisengrüner (Riesengrüner) z Grünlasu*, zanechav statek Jimlikov, sloužil ve vojsku švédském ještě r. 1647. za plukovníka, domáhal se t. r. cís. perdonu skrze vyslance švédské v Münsteru a potom r. 1650. ucházel se na základě míru westfalského o navrácení statku Jimlikova.

*231. Jan Bartoloměj *z Reisenšteina*, nezanechav ničeho, sloužil r. 1631. u nepřítele.

232. Jan Arnošt *z Reizenbachu* zaplatil r. 1628. před odchodem svým pokutu za perdon mu udělený.

233. Karel *Robmhap (Rabenhaupt) ze Suché*, jeden ze synů Sigmunda R., odešel r. 1628. ze země a byl v Holandsku general-lieutenantem.

234. Albrecht starší *Robmhap (Rabenhaupt) ze Suché*, zemřel r. 1641. v Žitavě.

235. Kateřina *Robmhapová*, roz. Chuchelská z Nestajova, vystěhovavši se do Saska, obdržela 9. května r. 1636. cís. l volení, dva měsíce v Čechách zůstávati pro vyřízení věcí sv

236. Anna Maria *Robmhapová (Rabenhaupt) ze Suché*, roz. Gerštorfová, v Sasku žijící, žádala r. 1650. za povolení, aby pro vyřízení svých věcí na nějaký čas do Čech přijíti mohla.

237. Václav *Robmhap (Rabenhaupt) ze Suché*, odešel do Saska, zanechav statek svůj Moravany k správě Janovi Rudolfovi Trčkovi.

238. Anna Dorota *Robmhapová (Rabenhaupt) ze Suché*, roz. Maternová z Květnice, odešla r. 1628. do Saska a žádala r. 1650. za povolení, aby pro dosažení summy trhové za statek Starý Bydžov jeden rok v Čechách zdržovati se mohla.

*239. Jan Všemír *Rodovský ryt. z Hustiřan*, zanechav dům v Mladé Boleslavi, odešel do Pirny a sloužil r. 1631. u nepřítele.

*240. Jan *Roupovec sv. p. z Roupova* odebíraje se pro náboženství ze země, postoupil r. 1628. statek svůj Hrušov Joachymovi star. Slavatovi z Chlumu; při vpádu saském r. 1631. byl komisařem k ubytování lidu v Menším městě pražském.

241. Jan Jindřich *Rozenhajn (Rozenhagen) z Janovic*, zbaven konfiskací statku Kralovic, odešel do Uher.

242. Jan Jiří a Samuel Benjamin *Rozýnové (Rosengrün) z Javorníka a Ouhornu*, zbaveni byvše všeho jmění, otci jejich Eliáši staršímu konfiskovaného, odešli r. 1628. ze země; Jan pak byl podplukovníkem jízdy švédské.

243. Regina *Rozýnová z Javorníka a Ouhornu*, odebrala se ze země r. 1628. po smrti manžela svého Eliáše staršího, opustivši dům s vinicí, ponechaný jí k užívání ze statků manželi jejímu konfiskovaných.

244. Bohuslav starší *Ruth z Dirného*, zbaven byv konfiskací statku Lhoty Červené a prodav statek Boreč, jemu r. 1629. zanechaný, odešel do Pirny, kde r. 1630. zemřel.

245. Vilém *Řepický ze Sudoměře*, nevyrovnav se o pokutu za udělení pardonu, odešel ze země.

246. Rudolf *Řesanský z Kádova* (jinak z Radkova) a v Koně-topě, vystěhoval se do ciziny.

*247. Oldřich Václav Kavka *Říčanský sv. pán z Říčan* odešel do Saska s manželkou svou Markétou, roz. Vrchotickou z Loutkova.

248. Vilém Lev *Ka* *ský sv. pán z Říčan*, zbaven

byv konfiskací statku Beztahova, odešel r. 1628. do ciziny, kdež zemřel. Vdova po něm pozůstalá Salomena, roz. ze Žákavy, navrátila se do kraje Prachenského, kdež se r. 1638. zdržovala na statku Drahonicích, který před odchodem svým Mikuláši Divišovi Radkovci z Mirovic, synovi po prvním manželu svém Oldřichovi z Mirovic, prodala.

249. Jiří *Sádovský ze Sloupna*, zbaven byv konfiskací statků Žiželovsi a Sadoví a zanechav r. 1628. statky v léno Fridlandské mu postoupené Třemešnou Bílou, Velehrádek a Poličany Červené, kde u něho Komenský r. 1627. a 1628. žil, r. 1628. vystěhoval se s Komenským do Polska, kde se usadil.

249. Václav Ferdinand *Sádovský ze Sloupna* sloužil v armádě švédské r. 1647. za podplukovníka a později za generála jízdy.

250. Mikuláš Šťastný *Sataníř (Satner) ryt. z Drahovic*, pozbyv konfiskací statků Černčic a Vlčího, odešel r. 1628. do Pirny, kde ještě r. 1636. zůstával.

251. Jindřich *Sedlecký z Újezdce*, nezanechal ničeho.

252. Bohuchval (Bohuslav) *Sekerka (Sekyrka) ryt. ze Sedčic*, odešel r. 1628. do Saska; neobdržel r. 1629. vedle návrhu král. místodržících ze dne 18. července t. r. cís. povolení na nějaký čas do Čech přijíti.

*253. Jetřich *Sekerka ryt. ze Sedčic*, zbaven byv konfiskací statku Měcholup, připojil se r. 1631. v Žatci k nepříteli, s nímž potom do Saska odešel.

254. Mikuláš *Sekerka ryt. ze Sedčic*, pozbyv konfiskací statku Cvrčovic, odešel r. 1628. do Saska, kde cís. listem ze dne 17. července r. 1637. obdržel povolení, přijíti na 3 měsíce do Čech k dosažení svých spravedlností. Po jeho smrti r. 1641. vdova po něm pozůstalá Elena s dcerami Voršilou a Majdalenou v nouzi žijící marně se domáhala summy 8.832 kop. míš., která jejímu manželu z dvou třetin z milosti mu zanechaných za komorou českou zůstala.

255. Gottfried *Seyfried z Seyfenova*, odešel do Saska, odkudž r. 1630. bez povolení do Kadaň přišel, a tam byv zajat dle cís. poručení ze dne 30. října r. 1630. dodán byl do Prahy a v Bílé věži uvězněn; když však k náboženství katolickému přistoupiti nechtěl, proti reversu opět ze země vyhostěn byl.

*256. Gerhard *Schwoll ryt. na Palici* (Palitz), zanechal statek Palici a zemřel v službě švédské.

257. Jan Theodor *Sixt z Ottersdorfu*, zbaven byv konfiskací všeho jmění, odešel r. 1627. s manželkou svou Ludmilou a syny svými Janem a Vratislavem do Saska, kde manželka jeho zemřela a on ještě r. 1652. žil, jsa již 83 let stár.

258. Jan *Skalský ryt. z Dubu*, pozbyv konfiskací statku Žežlovic, odešel r. 1628. do ciziny s manželkou svou Annou Marií a dcerou Alžbětou Bohumilou, potom provdanon Preiserovou. Žádosť jeho za povolení do Čech na nějaký čas opět přijíti 18. července r. 1629. byla odmrštěna.

259. Bohuslav Benjamin *Slanský z Doubravice* a na Třesovicích, odešel z kraje Hradeckého.

260. Albrecht *Slavata sv. p. z Chlumu a Košumberka* byl generálem dánské jízdy.

261. Albrecht mladší *Slavata sv. p. z Chlumu a Košumberka* sloužil za rytmistra ve vojsku holandském.

*262. Jan *Slavata sv. p. z Chlumu a Košumberka* sloužil r. 1631. u nepřítele.

263. Jan Albrecht *Slavata z Chlumu a Košumberka*, prodav statek lenní (Fridlandský) Mladějov, vystěhovel se r. 1628. do Saska a navrátiv se s cís. povolením do Čech, zdržoval se tam vedle cís. resoluce ze dne 31. prosince 1638. až do 31. ledna r. 1639.

*264. Krištof Šťastný *Slavata sv. p. z Chlumu a Košumberka*, prodal před odchodem svým ze země r. 1628. s král. povolením lenní statek Pakoměřice a s manželkou svou Annou, roz. Smolíkovou ze Slavic, do Perny odešel.

265. Michal starší *Slavata sv. pán z Chlumu a Košumberka* prodal r. 1628. před odchodem svým ze země do Saska statek svůj Stráňov Nový, navrátil se však r. 1632. do Čech ač bez cís. povolení, obdržel na přímluvu bratra svého Viléma lhůtu k přijetí víry katolické, k níž konečně r. 1636. přistoupil.

266. Jan Benjamin *Služský (Sluský) z Chlumu*, pozbyv konfiskací statek Koleč (Choleč), vystěhoval se r. 1628. do Žitavy, kde r. 1647. zemřela vdova po něm posůstalá, Kunigunda roz. z Berlisdorfu.

*267. Wolf *Solhauz ze Solhauzu* (Solhausen), zbaven byv

konfiskací statků svých České Lípy, Sloupu, Markvartic a Habartic, sloužil u nepřítele a byl r. 1631. saským komisařem kraje Litoměřického.

268. Jan *Srnovec z Varvašova*, bývalý hejtman na panství Fridlandském Bělé, odešel r. 1629. do Saska, vrátil se však r. 1636. s cís. povolením opět do Bělé, kde k víře katolické přistoupil.

269. Petr *Straka ryt. z Nedabylic* vystěhoval se r. 1628. do Meklenburku, zanechav statek svůj Šorov k správě bratru svému Janovi staršímu, ale brzy potom se navrátiv, přistoupil k náboženství katolickému, zdržoval se v Novém městě nad Metují a zemřel r. 1645. Vdova po něm pozůstalá Kateřina, roz. Dobřenská, provdala se opět za nekatolíka Jana Arnošta Ferdinanda Schaffgotsche pána z Kynastu a zanechala mu († 1650.) statek Obědovice.

270. Václav *Straka ryt. z Nedabylic*, prodav r. 1626. statek svůj Lhotu Řešetovou, odešel r. 1628. ze země a navrátiv se s lidem švédským r. 1639., zdržoval se na panství Náchodském.

*271. Štěpán *Střela z Rokyc*, zbaven byv konfiskací jmění svého, odešel ze země a sloužil ve vojsku švédském za rytmistra, r. 1632. padl v bitvě u Lützenu. Matka jeho *Dorota*, roz. Vostrovka z Kralovic, vdova po Jindřichovi Střelovi, vystěhovala se do Saska, kde též *Alžběta Střelová*, roz. Kaplířka ze Sulevic, se zdržovala. Tato obdržela 30. června r. 1629. cís. povolení, aby na čas do Čech k vyřízení věcí svých přijíti mohla.

272. Vilém *Strupín ryt. ze Strupín* (Stropín), nezanechav ničeho, odešel r. 1628. do Saska.

273. Michal *Studenecký ryt. z Pašiněvsi* na Hradešíně vystěhoval se r. 1628. ze země.

274. Jan *Sudlice (Sudlička) z Borovnice* a na Lhotce odešel r. 1628. z kraje Chrudimského.

275. Arnošt *Šic ryt. z Drahenic* odebral se do Saska.

*276. Mikuláš *Šic ryt. z Drahenic*, zbaven byv konfiskací statku Poříčí Červeného, vystěhoval se r. 1628. do Saska, odkudž se r. 1631. s nepřítelem do Čech na nějaký čas vrátil. Potom vyhledával dle cís. listu k místodržícím ze dne 17. července r. 1637. povolení svobodného příjezdu na 3 nebo 4 měsíce do Čech, aby spravedlností svých dosíci mohl.

277. Jošt Adam *Širntyngar z Širntyngu* (Schirting) na Chodově Plané, odešel r. 1621. do Saska, odtud pak do Braniborska, kde se v Arzberku zdržoval s manželkou svou Marií, roz. z Perglasu.

278. Pavel *Škreta Šotnovský ze Závořic*, maje s manželkou svou ze země odejíti, postoupil domy své v Hoře Kutné švagrovi svému Oldřichovi Byšickému z Byšic.

279. Kateřina *Škretová Šotnovská ze Závořic*, roz. z Morchendorfu, vdova po Kunrádovi Škretovi, odešla s dítkami svými do Freiberku, a protože sirotky své ze země vzaté nazpět nevypravila, ujata byla od král. komory její pohledanosť, která však dílem jejímu synovi *Karlovi, výtečnému malíři* v Praze, r. 1641. byla vykázána.

280. Buryan *Šlechta Všehrdský z Všehrd* vystěhoval se r. 1629. do Freiberku.

281. Václav *Šlechta z Všehrd* odešel r. 1629. do Saska, navrátil se však s cís. povolením r. 1633. do kraje Boleslavského, kdež na dvoře svém selském ve vsi Nasedlnici na panství Studeňském zemřel, zanechav po sobě manželku s několika dítkami v chudobě a nouzi.

282. Buryan *Šlibovský ze Skřivan*, zbaven byv konfiskací statků Šlibovic a Výklek, odešel r 1628. do Žitavy, kde r. 1630. jeho manželka Maria, roz. Wachtlová z Pantenova, zemřela.

283. Joachym *Šlik sv. p. z Holejče*, hrabě z Pasaunu a z Lokte, postoupil před odchodem svým ze země do saského Annaberku statek svůj lenní Heinrichsgrün s král. povolením Otovi sv. p. z Nostic.

284. Alžběta *Šliková*, vdova po Kašparovi Šlikovi, roz. purkraběnka z Donína, prodavši statek Hauenstein, vystěhovala se r. 1628. do Saska, obdržela 2. května r. 1629. cís. povolení zdržovati se nějaký čas v Karlových Varech, zemřela r. 1639. v Annaberku.

285. Uršula Žofie hraběnka *Šliková*, vdova po odpraveném Joachymovi Ondřeji Šlikovi, roz. z Opperštorfu, zanechavši statek svůj lenní Nudvojovice, vystěhovala se r. 1628. do Saska; brzy však se navrátivši, zůstávala na zámku hraběte Max. z Waldšteina ve Svijanech a obdržela cís. listem ze dne 8. března r. 1638. povolení, aby pro dosažení svého věna a prodání statku Nudvojovic v Čechách ještě nějaký čas se zdržovati mohla.

286. Bohuchval *Šlivský ze Šlivic*, zbaven byv konfiskací statku Osluchova r. 1627. odešel do ciziny a byl potom podplukovníkem jízdy švédské.

287. Václav Markvart *Šofman z Hemrlesu* (Schaffmann v. Hemerles), prodav r. 1628. statek svůj Čachrov, ujel do Saska, kde jeho manželka Kateřina, roz. Chřepická (Hřepická) z Modliškovic, r. 1629. v Annaberku zemřela.

288. Joachym starší *Španovský z Lisova* nezanechal ničeho.

*289. Adam Gotthard *Štampach ryt. ze Štampachu*, zbaven byv konfiskací statku svého Oplot, vystěhoval se r. 1628. do Saska a navrátiv se r. 1631. s nepřítelem do Žatce, ujel s ním r. 1632. opět ze země.

*290. Engelhart *Štampach ze Štampachu* (Steinbach) prodal před vyjitím ze země r. 1628. statek svůj Ebmeth a Vranov, sloužil potom u nepřítele.

*291. Engelhart Vilém *Štampach ze Štampachu* (Steinbach) prodal před odchodem svým ze země r. 1628. statek svůj Schönlinde a sloužil potom ve Francku v Kitzingu u nepřítele.

292. Erasmus (Asmon) starší *Štampach ryt. ze Štampachu*, pozbyv konfiskací statků Hořetic, Žíželic a Bílence, vystěhoval se r. 1628. do Saska, kde r. 1658. v 92. roce věku svého zemřel a v Schlettau jest pochován.

293. Jan *Štampach ze Štampachu*, úředník na panství Valečovském (u Bosně), ohlásil teprve r. 1636., že náboženství své proměniti neníní, a že od pána svého Morzína propuštění vezme.

*294. Jan Jindřich *Štampach ryt. Štampachu*, zbaven byv konfiskací statků Mašťova, Mšece a Vičic, vystěhoval se r. 1628. do Míšenska, kdež v Mariaberku s manželkou Eleonorou Barborou, roz. z Fictum, a 9 dítkami v největší nouzi a bídě žil a r. 1656. zemřel. Jeho synové *Jan*, *Rudolf a Linhart Zdislav* marně se domáhali r. 1660. pozůstalosti rodičů v Čechách.

295. Jan Jiří *Štampach ryt. ze Štampachu* odešel do Saska, odkud se *Zdislavem Štampachem* a s tovaryštvem svým r. 1629. do kraje Žateckého bez povolení přijížděl.

296. Jaroslav Wolf *Štampach ryt. ze Štampachu* pozbyl po odchodu svém ze země r. 1628. díl svůj na statku Strojetickém.

297. Jindřich *Štampach ryt. ze Štampachu*, bratr Jaroslava Wolfa, zbaven byv konfiskací statku Krt, odebral se r. 1628. do Saska.

*298. Jiří *Štampach ryt. ze Štampachu*, nezanechav ničeho, odešel r. 1628. ze země do Saska, a sloužil r. 1631. u nepřítele.

299. Linhart *Štampach ryt. ze Štampachu*, pozbyv konfiskací statků svých Hagensdorfu (Ahnikov) a Hasišteina, vystěhoval se r. 1628. do Marienberku, a bídou jsa přinucen, vstoupil do služby vojenské k Švédům, kde r. 1634. v bitvě u Nordlinku jakožto generál-kvartirmistr život svůj skončil. Také *jeho syn Jindřich Fridrich* zastřelen byl r. 1642. v Lünebursku v službě švédské.

300. Václav *Štampach (Steinbach) ze Štampachu* odešel r. 1628. do Saska, kdež u Annaberku koupil statečky Tanneberk a Breitenhof.

*301. Václav starší *Štampach ze Štampachu* r. 1628. odešel do Saska, sloužil r. 1631. u nepřítele, zbaven byv konfiskací statků svých Valče a Bukova, které jeho katolické manželce Barboře, roz. z Malešic, byly prodány, protože 12 dítek svých (7 synů a 5 dcer) v náboženství katolickém vychovati přislíbila. Štampach pak po smrti manželky své žil s dětmi svými v Annaberku, kde v 90. roce věku svého zemřel.

302. Zdislav *Štampach ze Štampachu* odešel r. 1628. do Saska a k dosažení jistin, otci jeho Janovi Reichertovi odkázaných, jenu cís. resolucí ze dne 12. listopadu r. 1636. povoleno bylo, nějaký čas zdržovati se v Čechách.

303. Kristian *Štaršedl ryt. ze Štaršedl* (Starschedl), jehož otec Otto konfiskací pozbyl statku Šluknova, vystěhoval se do Saska s manželkou svou Marií Alžbětou, roz. Hartišovou; též jejich dcera Anna Barbora Alžběta, provdaná za Jiřiho Viléma Kitschera z Kirbigsdorfu, žila s 3 dětmi v Sasku.

*304. Tobiáš *Štefek z Kolodějí*, syn odpravenéhо Tobiáše Štefka, sloužil r. 1631. u nepřitele.

305. Kristian *Štensdorfar ryt. ze Štensdorfu* (Steinsdorf) vystěhoval se r. 1628. do Saska, kde r. 1640. v Annaberku zemřel.

306. Oldřich *Holický ze Šternberka* odešel r. 1628. z kraje Chrudimského.

307. Anna Marie Salomena *Štolcová*, vdova po Adamovi Štolcovi z Gostomky (v. Simsdorf), roz. ze Štensdorfu, potom opět provdaná Hoferová, odešla r. 1628. do Saska, kde r. 1640. v Annaberku zemřela.

308. Mikuláš *Šultys z Felsdorfu*, nejstarší syn odpraveného Jana Šultyse, vystěhoval se s rodinou do Uherské Skalice, kde r. 1645. zemřel.

*309. Daniel *Švík vladyka z Lukonos* vystěhoval se r. 1628. do Míšně, prodav před tím statky své Kostelec a Šeberov.

*310. Jan *Švík vladyka z Lukonos*, vystěhovav se r. 1628. s rodinou do Míšně, sloužil r. 1631. s dvěma syny u nepřítele.

311. Matouš *Švík z Lukonos* odešel s manželkou svou Alžbětou, roz. z Padařova, do Saska.

312. Jan *Tawer (Taur) z Tovar* vstoupil do služby švédské, kdež byl r. 1647. majorem v pluku Arnsohna.

*313. Jiří Matyáš *z Těchenic (Těchnic)*, odebrav se r. 1628. ze země, sloužil r. 1631. u nepřítele.

314. Mikuláš *z Těchenic (Tehenic)* byl r. 1647. plukovníkem švédským a maje na čas dovolenou domáhal se cís. perdonu skrze vyslance švédské v Münsteru.

*315. Kristof Jindřich *Tejn ryt. z Tejna* (Thein) navrátil se r. 1631. ze Saska s nepřítelem do země.

316. Jan Sigmund *Tejnský z Tejnce (z Týnce)*, zanechav dvůr svobodný ve vsi Kříči, odešel do Saska.

317. Jan *Tham ze Sebottendorfu*, pozbyv konfiskací statku Schönwaldu, odešel do Míšenska, kde se na svém statku manském Rottendorfu zdržoval.

318. Jan *Tomek z Čejkova* odešel r. 1628. do ciziny a obdržel 18. června r. 1638. cís. povolení zdržovati se po 3 měsíce v Čechách, aby domohl se spravedlnosti své za Humprechtem Račínem na Hrádku.

319. Jan Jiří *Tonikl z Frošhamru*, nezanechav ničeho, odešel r. 1628. do ciziny.

320. Jan Přech *Třemeský ze Železné*, zbaven byv konfiskací statku Semčic, vystěhoval se s manželkou svou Dorotou r. 1628. do Saska a cís. resolucí ze dne 15. ledna r. 1629. povoleno mu, aby s manželkou svou na 4 neděle do Čech přijeti a věci své tu vyříditi mohl.

321. Jan Krištof *z Trautenberka* postoupil před odchodem svým ze země r. 1628. svůj díl na statku Wildšteinu bratru svému Sigmundovi Abrahamovi, zdržoval se v Schönberku saském, odkud se odebral k jedné setnině lidu švédského, s níž v jedné vsi u Norimberka od cís. Chorvatů byl přepaden a zabit.

322. Jan Jošt *Týzl z Daltic (Tiesl z Dalčic)* ujel r. 1623. ze země k Švédům, sloužil u nepřítele až do r. 1637., zvláště jako saský hejtman při vpádu švédském (r. 1635.—1637.) drancoval v Čechách.

323. Adam Ferdinand *Údrcký z Údrče* (v. Udritsch), zbaven byv konfiskací statků Kaleckého a Lužeckého, vystěhoval se r. 1628. do Annaberku v Sasku. Vdova *Kateřina Údrcká*, roz. z Nespešova, obdržela 17. července r. 1637. cís. povolení přijíti do Čech na 3 měsíce k dosažení spravedlnosti své na statku Kaleckém.

324. Jan Jindřich *Udrcký z Údrče*, pozbyv konfiskací statku svého Drahonic (Drahenz), odešel r. 1628. do Saska, kde se v Marienberku a potom v Annaberku zdržoval.

325. Ludmila *Údrcká z Údrče* a její sestra *Eva* provdaná Častalarová z Dlouhé vsi, zbaveny byvše se sestrami svými Esterou a Majdalenou statků Dřemčic a Třebivlic, po otci jejich Jiřím Údrckým konfiskovaných, odešly r. 1628. ze země do Saska. Ludmile v Drážďanech žijící cís. resolucí ze dne 13. května r. 1649. povoleno bylo zdržovati se po dvě léta v Čechách.

*326. Joachym Fridrich a Matyáš Bernard bratří *z Unruhe* odešli do Saska a sloužili r. 1631. u nepřítele.

*327. Jan Kristian *Uzlar z Kranzbergu*, zbaven byv všeho jmění, otci jeho Kašparovi konfiskovaného, vystěhoval se do Saska, odkud se r. 1631 s nepřítelem do země navrátil.

*328. Mikuláš *Wachtel ryt. z Poutnova* (Pautenau), pozbyv konfiskací dvorů svých na předměstí v Novém Bydžově, odešel r. 1628. s rodinou i s bratrem svým Rudolfem do Sas, kde r. 1631. jeho dcera Alžběta v Žitavě zemřela a brzy potom on sám v službě u nepřítele zahynul.

329. Jiří sv. p. *z Waldšteina*, zbaven byv konfiskací statků svých Rohosnic a Poličan Bílých, odebral se r. 1628.

do Polska, kde bídně zemřel. Šlechtičně Kateřině z Waldšteina na přímluvu nejvyššího purkrabí Adama z Waldšteina lhůta k vystěhování se ze země cís. listem ze dne 10. března r. 1638. na jeden rok byla prodloužena.

*330. Jan Jiří sv. p. *z Wartenberka*, pozbyv konfiskací statků svých Nového Zámku a Rohozce, odešel r. 1628. do Saska.

331. Fridrich *Vesecký (Vesetský) z Vesec*, předešle úředník panství Mnich. Hradištského, vyhostěn r. 1629. ze země, navrátil se s cís. povolením do kraje Boleslavského, kde r. 1636. s manželkou svou v dvorečku svém sedlském v Bosni zůstával.

332. Ladislav *Větský z Věst a Ejstebna* (Stebna) odešel ze Žatecka.

333. Vodolan *Věžník ryt. z Věžník*, opustiv statek svůj Třebešice r. 1631. odešel se sirotky svými do Drážďan, přistoupiv však r. 1635. k víře katolické, navrátil se do země.

334. Adam *Vchynský sv. p. z Vchynic a Tetova* ujel hned po bitvě bělohorské ze země; protož zbaven byl statků svých Zhoře a Košťalova, sloužil pod Mansfeldem za rytmistra, zůstával ještě r. 1628. při armádě dánské, kde brzy potom zemřel, zanechav vdovu Esteru, roz. z. Vřesovic, a syna *Jaroslava Petra*, který vstoupil do služby švédské, kde byl r. 1647. plukovníkem, potom stal se generálem jízdy a r. 1675. zemřel. Vdova po Jaroslavovi pozůstalá Ludmila provdala se opět za Čejku z Olbramovic.

335. Vilém *Vchynský sv. p. ze Vchynic a Tetova* na Teplicích, Doubravské Hoře, Kamenici, Benešově, Rumburce, Hanšpachu a Zahořanech, před odchodem svým do Saska cís. resolucí ze dne 12. června r. 1628. obdržel povolení, aby statky své na nejbližší tři léta jisté osobě katolické, císaři příjemné, k správě odevzdal. K tomu dáno Vchynskému cís. resolucí ze dne 1. července r. 1628. pojištění, že mu a jeho dětem, byť i nepřistoupily k náboženství katolickému, důchody z jeho statků mají býti ponechány a každého času vydávány. Císařským listem ze dne 13. června r. 1629. povoleno mu, aby na 4 neděle do království Českého přijeti a tu k hospodářství svému dohlédnouti mohl. Konečně povolil r. 1632. císař k tomu, aby Vchynský v Čechách na statcích svých bez překážky bydleti

mohl. Vdova po Vchynském r. 1634. v Chebu zavražděném pozůstalá, *Alžběta roz. Trčkovna*, odebravši se r. 1634. se syny svými *Adolfem Arnoštem*, *Oldřichem* a *Filipem Moricem* do ciziny, obdržela 24. července r. 1636. cís. povolení do Čech na čas přijíti, provdala se potom opět za známého vystěhovalce moravského a švédského plukovníka *Zdeňka hraběte z Hodic a Olbramovic*, a žila ještě r. 1638. v Hamburku. Syn její *Oldřich* byl potom plukovníkem u jízdy lothrinské.

336. Krištof *Wieser z Aichu* vystěhoval se s manželkou svou, sestrou Erazima Matyaše, roz. ze Sudetu, již r. 1624. pro náboženství do města Zhořelce (Görlitz) v Horní Lužici.

337. Jiří *Vík z Víkova* (v. Wikau) sloužil u nepřítele a padl r. 1631. v bitvě u Děvína (Magdeburg).

*338. Humbold (Haubold) *Winkler ryt. z Heimfelsu* (Heimfeldu) zanechal před vyjitím ze země r. 1628. statek svůj nejstaršímu synovi Wolfovi Arnoštovi a sloužil r. 1631. se syny svými, Jiřím Adamem, Fridrichem a Jaroslavem u nepřítele.

*339. Vilém *Winkler ryt. z Heimfelsu* vystěhoval se do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele.

340. Jan *Višně z Větřní* (Weichsel, Weixel v. Wettern), zbaven byv konfiskací statku Pasovar, odešel s manželkou svou do ciziny.

*341. Jan starší *Vlk ryt. z Kvítkova*, pozbyv konfiskací statku Zvířetic, vystěhoval se r. 1628. do Saska s manželkou svou Johannou, roz. Homutovou z Harasova, a sloužil r. 1631. ve vojsku saském.

342. Jan Jiří *Vlk z Kvítkova* vystěhoval se do Saska, kde brzy zemřel, zanechav dceru Ludmilu, která navrátivši se s cís. povolením do země, r. 1636. ve vsi Bosni u Fridricha Vesetského z Vesec zůstávala.

343. Benjamin *Vlkanovský z Vlkanova*, opustiv statek Solnický v léno mu ponechaný, r. 1628. odebral se ze země.

*344. Adam Šťastný *Vojkovský z Milhostic a Vojkova*, prodav statek svůj, díl Borotína, odešel r. 1628. ze země a sloužil r. 1631. za lieutenanta ve vojsku saském.

345. Adam *Vostromiřský (Ostromiřský) ryt. z Rokytníka*, zbaven byv konfiskací jmění svého, vystěhoval se do Polska,

kde r. 1652. syn po něm pozůstalý *Adam Jan* za panoše sloužil.

*346. Bohuslav *Vostromiřský ryt. z Rokytníka,* pozbyv konfiskací jmění svého, odešel r. 1628. do Saska.

347. Jan a Mikoláš *Vostromiřští ryt. z Rokytníka* sloužili ještě r. 1647. ve vojsku švédském za rytmistry a domáhali se cís. pardonu skrze vyslance švédské v Münsteru.

*348. Jan Ferdinand *Vostrovec ryt. z Kralovic* utekl od cís. armády k nepříteli, kde zahynul.

349. Vilém *Vostrovec ryt. z Kralovic* utekl ze země do Saska a k nepříteli se připojil.

*350. Tobiáš *Vršovský z Těšetína* odešel do Saska a sloužil r. 1631. u nepřítele.

351. Wolf Karel mladší *Vřesovec z Vřesovic* a z Doubravské Hory na Křemuži utekl z vězení na Bílé věži a k nepříteli se připojil.

352. Adam Jiří Kostomlatský *Vřesovec z Vřesovic* a na Oujezdci odešel r. 1628. ze země, odevzdav statek svůj manský k opatrování bratru svému Radslavovi, ale brzy se navrátiv, přistoupil k víře katolické.

*353. Jan Habart Kostomlatský *Vřesovec sv. p. z Vřesovic* prodal před odchodem svým do Míšně r. 1628. statky své dědičné Libčoves a Nehasice, zanechav statky své fideikomisní Ploskovice a Býčkovice s král. povolením k správě katolickým příbuzným svým. Tyto statky však pro účastenství své při vpádu saském r. 1631. v pokutě propadl, vstoupil pak do služby švédské, kdež byl r. 1647. podplukovníkem. Též jeho synové *Karel a Wolf Rudolf* sloužili ve vojsku švédském.

*354. Jan Ilburk Kyšperský *Vřesovec z Vřesovic* odešel r. 1628. do Míšně, žádal 14. června r. 1629. za povolení, aby se pro snadnější vyřízení svých spravedlností po 2 měsíce v Čechách zdržovati mohl; potom sloužil r. 1631. za komisaře k vybírání kontribucí v městě Louně nepříteli, s nímž r. 1632. opět ze země ujel.

355. Pavel Kyšperský *Vřesovec z Vřesovic* vystěhoval se r. 1628. do Pirny a pojal tam za manželku Eleonoru, roz. z Fictum, odebral se do Annaberku, statek pak svůj Mořičov v Čechách zanechaný teprv r. 1630. prodal.

*356. Vojtěch Kyšperský *Vřesovec z Vřesvvic*, nevyrovnav se r. 1628. o pokutu pro účastenství ve vzpouře, odešel pro náboženství ze země a zbaven byl proto statku svého v Brňanech.

357. Maria Magdalena a Polyxena sestry *Kyšperské z Vřesovic*, v Sasku se zdržující, obdržely 30. června r. 1629. cís. povolení, aby k vyřízení věcí svých na čas do Čech přijíti mohly.

*358. Karel *Vtelenský ryt. z Vtelna*, pozbyv konfiskací statku Hluboše, vystěhoval se r. 1628. do Saska, odkud r. 1631. s nepřítelem se navrátil.

359. Václav *Záborský z Brloha*, nezanechav ničeho, vstoupil do služby švédské, kde byl plukovníkem jízdy.

360. Radslav *Zalužanský ze Zalužan* odešel z kraje Boleslavského.

361. Kašpar *Zalužský z Ostroskal* vystěhoval se s manželkou svou Annou, roz. z Podolí, r. 1628. do ciziny, zanechav dům v Čelakovicích.

*362. Jan *Záruba sv. p. z Hustiřan*, prodav r. 1628. statky své Seč, Vilštein, Oheb, Cerekvice a Radím, vystěhoval se s manželkou svou Alžbětou a synem Udalrikem do Freiberku, dal se však r. 1631. u nepřítele potřebovati v Praze za komisaře k ubytování lidu, přijel též r. 1634. se Švédy do Litoměřic, kde s jinými emigranty novou direkcí zarazil a poddaným nové kontribuce ukládal, potom hraběti z Thurnu v zemi Slezské i jindy služby konal. Pro vyřízení věcí svých obdržel 5. března r. 1639. cís. povolení po šest měsíců v Čechách se zdržovati.

363. Heřman a Karel *ze Zedtwic a ze Steinu* odešli r. 1628. do Saska.

*364. Ladislav *Zeidlicz sv. p. z Šenfeldu* (Schönfeld), zbaven byv konfiskací statků svých Encovan a Dokes, vystěhoval se r. 1628. do Saska, odkud se r. 1631. s nepřítelem do Čech navrátil.

*365. Krištof Erasmus *Zummrfeld (Sommerfeld) z Tumnic* prodal před odchodem svým ze země r. 1628. statek svůj Skřivany, sloužil potom za rytmistra u nepřítele.

366. Jiří starší *Zygel z Chocenic*, zbaven byv konfiskací všeho jmění svého, vystěhoval se r. 1628. do Saska s dcerami svými Ludmilou, Annou a Reginou a se synem Krištofem, jenž se hraběte z Thurnu přidržel a r. 1646. v Münsteru zdržoval.

*367. Jan Václav *Žďárský ryt. ze Žďáru*, pozbyv konfiskací statku Žďáru, odešel r. 1628. do Saska s manželkou svou Maruší, roz. Kaučovnou, která 28. dubna r. 1629. žádala za cís. povolení, aby pro vyřízení věcí svých na dva měsíce do Čech přijíti mohla.

368. Karel sv. pán *z Žerotína*, prodav r. 1628. statky své Náměšť, Trubsko a Rosice v Moravě, vystěhoval se pro náboženství s manželkou svou Kateřinou, roz. z Waldšteina, do *Vratislavi*; avšak cís. reskripty ze dne 17. června a 5. září r. 1628. povoleno mu bylo, aby panství Přerovské fideikomisní na Moravě až do své smrti podržel a k spravování jeho jakož i statku *Brandýsského nad Orlicí* časem na Moravě a v Čechách se zdržoval. Zemřel r. 1636. v 73. roce věku svého v Přerově a pochován byl v Brandýse.

369. Kašpar Melichar sv. p. *z Žerotína* maje se vystěhovati pro náboženství, postoupil r. 1628. synu svému Jetřichovi statek Strážnici na Moravě a statky Nové Dvory a Ovčary v Čechách manželce své Alžbětě, roz. z Waldšteina, na jejíž žádost cís. reskriptem ze dne 9. ledna r. 1629. Žerotínovi pro vysoké stáří jeho (73 let) lhůta k vystěhování se ze země na jeden rok byla prodloužena.

Z vytčených šlechticů pro náboženství ze země odešlých osoby poznamenané hvězdičkou (*) navrátily se při vpádu Saském r. 1631. do Čech s nepřítelem, s nímž opět r. 1632. do Sas ujely.

Mimo tyto osoby *připojili se k Sasům do Čech r. 1631. vpadlým mnozí šlechtici*, kteří předešle jen na oko stali se katolíky, a *odešli* větším dílem potom *s nepřítelem ze země*. K těmto náleželi jmenovitě: Adam a Bohuslav Čabeličtí ze Soutic, Krištof Čabelický ze Soutic, Jan Arnošt z Elsnic, Albrecht a Jošt Krištof bratří Globnerové z Globna, Martin Graf z Ehrenfeldu, Václav Henykar (Henninger) z Eberka, Adam starší Hozlaur z Hozlau, Jan Krištof Huvar (Hofer) z Lobenšteina, David Chlumčanský z Přestavlk a z Chlumčan, Karel Chotek z Chotkova, Jan Jezbera z Kolivé Hory (Jezberovský z Olivé Hory), Albrecht Kaplíř Vosterský ze Sulevic, Joachym Libšteinský z Kolovrat, Jan Fabián Mulz z Waldau s Janem Albrechtem, synem z bratra jeho Jošta Krištofa z Waldau,

Přibík Netvorský z Břízy (z Březí), Jan Linhart z Neuenbergu, Jan Fabián a Jan Matyáš Perglarové z Perglasu, Václav Pešík z Komárova, Vodolan starší Pětipeský z Chyš a Egerberga, Sigmund Rabicar z Rabic (z Rebic), Fridrich Štampach (Steinbach) ze Štampachu, Wolf Adam ze Štensdorfu (Steinsdorf), Jiří Adam Štolz z Gastomky (Simsdorf), Adam Jindřich Tejřovský z Einsiedle, Václav Fridrich Vartovský z Varty a Václav Volanský z Volanic.*)

K vystěhovalcům stavu vyššího přičísti dlužno také všecky ty, kteří hned po bitvě bělohorské pro účastenství své ve vzpouře ujeli ze země, větším dílem do Saska, zvláště do Pirny, odkudž se r. 1623. a později do Žitavy odebrali, jsouce vyhlášeni za psance. Byly to zejména osoby tyto:

1. Ehrenfried, Jiří Vilém a Rudolf bratří *z Berbisdorfu,* kteří s falckrabětem Fridrichem z Čech ujeli. Jiří brzy potom zemřel, Rudolf pak byl komorníkem u kurfirsta brandeburského.

2. Adam *Berka z Dubé a Lipého* ujel s ujcem svým *Bohuchvalem* do Slezska, byl v Hlohově r. 1627. od hraběte z Donína jat, k smrti odsouzen, ale z milosti na 18 let ze země vypovězen, žil potom v Žitavě, kde r. 1641. zemřel, zanechav tam manželku Barboru z Roupova a syna *Kristiána,* jenž r. 1665. zemřel ve vsi Wohla u Löbau. Tento stateček převzal jeho syn *Abraham,* kdežto druhý syn *Kristián* do Švédska odešel, třetí pak *Jakub* v Drážďanech se usadil, nazývaje se pouze z Dubé (v. Duba).

3. Bohuchval *Berka z Dubé a Lipého*, na Bělé, Kuřívodech a Chýži.

4. Kristián Aderspach *Berka sv. pán z Dubé a Lipého.*

5. Václav starší *Berka z Dubé a Lipého* na Loučeni, Dešně, Housce, Vidimi, Bezdězí a Berštejně.

6. Bohuslav *Boubinský z Újezda* na Kraselově.

7. Jan mladší Varleych *z Bubna* na Závrší ujel s králem Fridrichem ze země.

8. Smil *Hodějovský z Hodějova* na Tloskově, Maršovicích a Vlksici, byl komorníkem u falckraběte Fridricha.

9. Jaroslav *Hoffman z Minnichhofen* (Münchhofen) na

*) Bližší zprávy o všech vystěhovalcích svrchu vytčených podány jsou ve spise mém »Dějiny konfiskací v Čechách«.

Steinhofu a Krainhofu, sloužil pak u nepřítele, s nímž se r. 1631. do země navrátil.

10. Jiří Fridrich hrabě *z Hohenlohe* (z Hollachu) a Langenbruku, ujel s králem Fridrichem do Vratislavě, a již roku 1622. od císaře na milosť přijat, vstoupil do služby císařské.

11. Jan Václav *Hochhauser z Hochhausu* připojil se k Mansfeldovi, byl pak hejtmanem ve vojsku švédském, kdež zemřel.

12. Bernard a Jiří Krištof bratří *Huvarové* (Hofer) z Lobenšteina, sloužili u nepřítele.

13. Jan Krištof *Chuchelský ryt. z Nestajova* zůstával množství let při nepřátelích, jimž lid proti císaři najímal i sám za fendrycha potřebovati se dal, pak při vpádu saském r. 1631. hraběte z Thurnu se přidržel.

14. Pavel *Ješín z Bezděží*, za krále Fridricha rada při appellacích, vydal r. 1620. kroniku Dalimilovu.

15. Pavel *Kaplíř Vosterský ryt. ze Sulevic.*

16. Jiří *Karlík z Nežetic* na Slatiňanech.

17. Wolf Fridrich *Lamingar z Lamingu* a Albenreuthu (Laminger von Lamingen) na Újezdě Chodovém.

18. Mikuláš *Langenbruk z Langenbruku.*

19. Jan *Ledecký z Granova.*

20 Maxmilián *Lidl z Lidlova* (Liedl von Liedlau) na Přimdě.

21. Adam *Lokšan sv. p. z Lokšanu* na Březnici, byl komorníkem krále Fridricha a zemřel r. 1622. v Sedanu.

22. Jan Vilém *Malovec ryt. z Malovic.*

23. Radslav *Měsíček z Výškova*, byl potom podplukovníkem švédské jízdy.

24. Smil ryt. *z Michalovic*, syn odpraveného Bohuslava, ujel s králem Fridrichem ze země a byl fendrychem u Mansfelda.

25. Jan *Myllner z Mylhauzu* (Milner, Müllner v. Mühlhausen) na Mimoni a Děvíně, zdržoval se v Pirně.

26. Petr *Myllner z Mylhauzu* na Zvoleňovsi.

27. Gottfrid *Neumayer (Neymar) z Winterberka* a na Landšteině sloužil u nepřítele, kde již r. 1620. zemřel.

28. Bernard Vilém sv. pán *z Opperštorfu* (Oppersdorf), z Dubu a Fridšteina na Heřmanicích, sloužil u nepřítele, byl

však r. 1640. zajat a uvězněn na Křivoklátě; potom byv propuštěn, odešel opět ze země, obdržel však r. 1644. povolení, za příčinou svých spravedlností docházeti do Čech.

29. Jan Fridrich sv. p. z *Opperštorfu* na Markvarticích, bratr Bernardův.

30. Sigmund *Rausendorf ryt. ze Šprembergu* zemřel ve vyhnanství r. 1661. v Žitavě.

31. Krištof sv. pán *z Redern* na Friedlandě a Liberci.

32. Jiří Adam *Roupovec sv. p. z Roupova* na Studenci.

33. Václav Vilém *Roupovec sv. p. z Roupova* na Žitenicích a Trnovanech.

34. Eliáš mladší a Jiří *Rozýnové z Javorníka.*

35. Burian *Sekerka ze Sedčic,* byl potom kapitain-lieutnantem ve vojsku švédském.

36. Abraham *Sixt z Ottersdorfu.*

37. Markéta Salomena *Slavatová,* roz. ze Smiřic, vdova po Jindřichovi Slavatovi, utekla r. 1620. ze země se synáčkem svým Albrechtem Jindřichem a vzala s sebou i svého blbého bratra Smiřického do Dánska a potom do Hollandska.

38. Joachym mladší a Michal mladší bratří *Slavatové* sv. p. z Chlumu a Košumberka zdržovali se ještě r. 1630. u nepřítele.

39. Jiří mladší *Smrčka ryt. z Mnichu.*

40. Jiří *Soběhrdský ze Soběhrd* sloužil ve vojsku falckraběte Fridricha, potom v armádě švédské, kdež byl r. 1647. podplukovníkem toho času na dovolené a s mnohými exulanty u Švédů sloužícími skrze vyslance švédské 21. srpna r. 1647. při konferenci v Münsteru cís. pardonu vyhledával.

41. Jan Albín *Šlik sv. p. z Holejče*, hrabě z Pasaunu a z Lokte na Falknově a Doupově, zdržoval se s manželkou svou Johannou, roz. z Wildenšteina, až do smrti své v cizozemsku, kde též jeho syn Jáchym Ondřej roku 1666. bez potomků zemřel.

42. Jaroslav Adam *Šofman z Hemrlesu* (Schafman v. Hemerles), sloužil ve vojsku švédském.

43. Jan *Štrauch z Chlumku.*

44. Anna Maxmiliána ze *Švamberka,* manželka Petra Švamberka, ujela r. 1620. do Frankobrodu nad Mohanem se

sedmi dětmi, potom opět provdána jsouc za Ladislava Velena z Žirotína, zdržovala se v Polsku.

45. Ferdinand Karel *Švihovský sv. p. z Risenberka* na Horažďovicích, zemřel r. 1622. v Amiensu.

46. Hendrich Mates hrabě *z Thurnu* byl posléze švédským polním maršálkem v Slezsku. — Jeho vnuk *Jindřich hrabě z Thurnu* byl r. 1653. švédským general-majorem a gubernatorem v městě Ryze a žádal marně za restituci cti, jakož i statků, jeho dědovi konfiskovaných.

47. Heník (Hynek) sv. p. z *Waldšteina* uprchl do Míšně, kde již r. 1623. s manželkou svou Kristinou, roz. z Holtendorfu, zemřel, zanechav syna *Jindřicha*.

48. Jan Krištof sv. p. *z Waldšteina* byl v službě vojenské Jana Jiřího markraběte Braniborského.

49. Hynek mladší *Wamberský z Rohatec* zběhl již před bitvou bělohorskou s manželkon svon ze země, zanechav dvůr sedlský ve vsi Branišově.

50. Karel *Věžník ryt. z Věžník* navrátil se r. 1631. s nepřítelem do země a byl rytmistrem v armádě krále švédského.

51. Radslav (Racek) mladší *Vchynský sv. p. z Vchynic a Tetova.*

52. Jan *Zylvar ryt. ze Zylverštein* (Silber ze Silberšteina) na Žirci, Domaslavicích a Smidarech.

Vyštěhovalcům šlechtickým povolováno přijíti na čas do Čech pro vyřízení záležitostí jejich.

Z vystěhování se tak četných (421) nekatolíků stavu vyššího ze země povstaly mnohé a veliké nespůsoby, neřády, práv zastavování a veliké naříkání mezi emigranty a jejich interessanty, poněvadž až posavad mezi sebou náležitě se nenarovnali aniž se ze svých rukojemství vyvodili jakož i půhony a důhony ná ně vycházející, v kterýchž se před právem postaviti povinni byli, tolikéž až dosavad při královských soudech zemských předsevzaty a vyřízeny býti nemohly.

Aby tedy všeobecné, dostatečné, plné a dokonalé spořádání tak dobře mezi těmi, kteří ještě ven ze země vyjíti měli

jako kteří v zemi zůstali, obzvláštně zřízeno, a tudy jednomu každému v spravedlnosti jeho podle práva dopomoženo býti mohlo, cís. listem ze dne 31. dubna r. 1629. král. místodržícím v Čechách poručeno bylo, aby se ve věci té řídili dle cís. *patentu ze dne 11. dubna r. 1629., týkajícího se emigrantů moravských.* Tímto patentem nekatolickým osobám dvou stavů vyšších v markrabství Moravském lhůta k vystěhování se ze země, cís. patentem ze dne 2. září r. 1628. až do konce měsíce března r. 1629. vysazená, z vytčených příčin prodloužena byla až do 2. června r. 1629., a vedle toho poručeno hejtmanu markrabství Moravského, kardinálovi a knížeti Františkovi z Dietrichšteina, i všem nejvyšším úředníkům královským a soudcům zemským, aby k neděli Jubilate 6. května r. 1628. v Brně mimořádný soud zřídili a tak dlouho jej drželi, až by všech těch, kteří ze země vyjíti chtíti budou, půhony, dluhy a rukojemství k dokonalému spořádání přivedli, pokudž lhůta k vystěhování prodloužená nevyjde. Všecky výpovědi při tomto mimořádném soudu vynesené jakož i také vklady do desk všech smluv trhových, postupování, darování a kšafty nebo jiné listovní vysvědčení a potvrzení, od téhož soudu provedené a vyřízené měly za dostatečné jmíny a držány býti a tak jednomu každému bez protržení postačovati, jako by všecky při pořádném právě byly provedené a uznané. Kdo by však v terminu svrchu uloženém při tomto mimořádném soudu se nesrovnal ani mezi tím ve svých právních pretensích, dluzích a rukojemstvích nebyl vyřízen, ten neměl déle v zemi býti trpěn, nýbrž povinnen byl podle znění patentů předešle vyhlášených statky své buď sám anebo skrze koho jiného prodati a ven ze země se odebrati. Tento patent vztahoval se také na regenty, hejtmany, úředníky a správce veškerých panství a statků, v jakýchkoli povinnostech zůstávající. (Arch, místodrž. C. 215, E. 4.)

Přece však nebyly vyřízeny věci mnohých šlechticů nekatolických ze země se stěhujících před odchodem jejich, takže z té příčiny někteří i po uplynutí lhůty jim vyměřené v zemi zůstali, ačkoli dle dotčeného patentu nižádným spůsobem nejmenšího dalšího terminu očekávati a dosáhnouti neměli. Mnozí pak z těch, kteří již ze země se vystěhovali. žádall císaře za povolení, aby za příčinou vyhledávání a právního dobývání vše-

lijakých spravedlností svých na nějaký čas do Čech přijíti mohli. Pročež dle dobrého zdání komise reformační ze dne 1. června r. 1629. poručeno bylo, aby každý z vystěhovalců, který by do království Českého za svými záležitostmi dostati se chtěl, napřed císaře za povolení k tomu žádal a v žádosti své slíbil, že hned po příchodu svém se dostaví před komisary reformační, a bude-li moci, poučen jsa, v srdci svém seznati náboženství katolické za pravé, že je za své přijme a v zemi zůstane, nesezná-li je pravým, že po uplynutí lhůty (5—6 neděl) se opět vyhostí. Ale k návrhu král. místodržících ze dne 6. června r. 1629. svolil císař k tomu, aby vystěhovalci žádající za dotčené povolení, nebyli nuceni dostavovati se před komisi reformační.

A tak *se povolovalo mnohým vystěhovalcům šlechtickým r. 1629. pro vyřízení jich záležitostí do Čech přijíti*, ovšem vždy na dobu určitou. Takové povolení obdrželi r. 1629. zejména: Jan Jiří, Vilém a Wolfgang Leonhart Colonové z Felsu, Jan Chebdinovský z Felsu, Jiří Kamejský ze Lstiboře, Anna Johanna Kaplířová ze Sulevic, roz. z Vřesovic, Oldřich Kapoun ze Svojkova, vdova Kateřina Kaučová, roz. Kelblová z Geisingu, Litold Kozelka z Hřivic, Václav z Hodkovic, Voršila šlechtična z Lobkovic, Alžběta Střelová z Rokyc, roz. ze Sulevic, Dorota Střelová, roz. z Kralovic, Alžběta Šliková, roz. z Donína, Jan Přech Třemešský ze Železné, Vilém Vchynský z Vchynic, Jan Ilburg Kyšperský z Vřesovic, Maria Magdalena a Polyxena sestry Kyšperské z Vřesovic, Maruše Ždárská ze Ždáru, roz. Kaučovna z Kauče a j. v.

Také v míru Pražském, 30. května r. 1635. mezi císařem a kurfirstem saským uzavřeném opatřeno bylo i to, že ti, kteří jen pro náboženství se vystěhovali a proti císaři nehrubě daleji se provinili, ještě mohli vyhledávati a užíti toho, co by jim koli podle smluv, dědictví nebo jinak náleželo. Potom resolucí krále Ferdinanda III., danou v Heilbrunnu 14. srpna r. 1635., poručeno bylo král. místodržícím, aby dovolili do země přijíti emigrantům nekatolickým z vyššího i nižšího stavu (mimo hlavní rebelly), kteřížby, umyslící sobě do země přijíti, k církvi katolické opravdově připojiti se slíbili. Takovým vystěhovalcům uložen býti měl s vědomím kardinála a arcibiskupa pražského

jistý krátký termin, v němž by vyučiti se mohli víře katolické; kdyžby však po vyjití téhož terminu v zarputilosti své setrvali, měli se zase hned ze země odebrati. (Arch. místodrž. C. 215, E. 3.)

Ale *velmi nepatrný byl počet vystěhovalců, kteří, navrátivše se s povolením do Čech, k víře katolické přistoupili.* Bylo jich od r. 1629. až do r. 1662. všeho všudy jenom 16 osob, totiž: Václav Kaplíř ze Sulevic a Dorota Čachovská ze Svémyslic r. 1629.; Tomáše Hada z Proseče sestry, Petr Straka z Nedabilic a Adam Jiří Kostomlatský z Vřesovic r. 1630.; Jaroslav Sezima Rašín z Ryzmburka a Vodolan z Věžník r. 1635.; Michal starší Slavata z Chlumu a Košumberku r. 1636.; Fridrich Lhotský z Ptení r. 1638.; Anna Maria Horská z Grünfeldu r. 1640.; Fridrich Loubský z Lub a Jan Hanuš z Nostitz r. 1642.; Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic r. 1653. a Barbora Magdalena dcera po emigrantu Šťastném Častovci Kaplíři ze Sulevic r. 1662.

Naproti tomu cís. listem ze dne 5. listopadu r. 1635. král. místodržícím nařízeno bylo, aby žádnému vystěhovalci bez císařského svolení a schválení neudělovali povolení k navrácení se do Čech a zdržování se v zemi. (Arch. místodrž. R. 109/13.) Brzy potom však na přímluvu kurfirsta saského cís. resolucí ze dne 16. ledna r. 1636. poručeno bylo král. místodržícím, aby emigranty augsburského vyznání, kteří jsou se obrátili z království Českého do kurfirství Saského a tam dědičně byli osazeni, v ničemž obtěžovati nedopouštěli, nýbrž jim svobodného příjezdu a odjezdu z jedné země do druhé užiti dali, když by buď z kanceláře kurfirsta saského nebo z toho místa neb od vrchnosti, kde by v kurfirství tom byli osedlí, hodnověrné vysvědčení svého dědičného slibu městského nebo dosaženého práva městského nebo také služby ukázali. (Arch. místodrž. R. 109/12.) Taktéž podporoval kurfirst saský žádosti některých vystěhovalců šlechtických v Sasku se zdržujících, císaři 12. dubna r. 1636. podané za povolení, aby pro dosažení spravedlností svých na čas do Čech přijíti mohli. Byli to zejména: Václav Přichovský z Přichovic, Jan Karel Černín z Chudenic, Jiří Adam Ratiborský z Chcebuz, Krištof Janovský z Janovic, vdova Helena Přichovská roz. ze Sobětic, vdova Žofie Rašínová roz. z Hochstadtu, vdova Justina Oudražská z Kestřan roz. z Lažan a Alžběta Pikhartová ze Zeleného Údolí.

Přece však *navracelo se mnoho vystěhovalců stavu panského a rytířského beze všeho vědomí a povolení císařova do země* i do Prahy, zvláště r. 1631., 1634. a 1639. za doby nepřátelských vpádů saských a švédských jakož i později za let 1640., 1643. a 1648., když lid švédský části země České v moci své měl. Někteří pak vystěhovalci, kteří s císařským povolením do země přišli a v ní jenom do jistého času pozdržeti se měli, nedostavše ničeho ze spravedlností svých, za komorou českou nebo jinde jim zadržalých, zdržovali se přes čas jim vyměřený v zemi u příbuzných a známých svých zde onde se ukrývajíce. Ale i jiné mnohé osoby nekatolické, majíce se dle vyměření cís. patentů v určitém čase buďto v katolické víře srovnati nebo ze země jinam se odebrati, z toho ani jedno ani druhé neučinili, nýbrž ve víře své trvajíce, v zemi jak po krajích tak i skoro nejvíce v Praze zůstali a tu dílem tajně leckdes se ukrývajíce dílem zjevně skoro trucujíce zůstávali, schůzky sobě zaráželi a katolickým obyvatelům veliké pohoršení dávali, rozpakujíce je zase roztrušováním smyšlených novin i škodlivým a nebezpečným rozmlouváním. A poněvadž všickni dotčení obyvatelé nekatoličtí se vymlouvali, že za příčinou vyhledávání i právního dobývání všelijakých pohledaností a spravedlností svých v zemi se zdržují, byli od mnohých jiných obyvatelů katolických z vyšších i nižších stavův a řádů přechováváni i všelijak ukrýváni. (Arch. místodrž. R. 109/1. & 109/10.)

Pronásledování vystěhovalců, bez povolení do země přicházejících, a pokutování jich přechovávačů.

Aby vytčená svévolnosť a urputnosť nekatolických šlechticů se zlomila, vydávána byla proti nim neustále rozdílná nařízení, z nichž jenom nejdůležitější uvedeme. Cís. resolucí ze dne 18. října r. 1628., opětovanou 20. května a 12. října r. 1629. poručeno bylo král. místodržícím, aby emigranti stavu vyššího, kteří bez povolení do království Českého docházejí, a tu dle libosti se zdržují, skrze hejtmany krajské byli jímáni a na hrad pražský před komisaře reformační dostavováni. Dle toho nařídili král. místodržící 11. května r. 1629. hejtmanům kraje Žateckého,

aby zjímali a do Prahy dodali emigranty *Zdislava a Jana Jiřího ze Štampachu,* kteří bez povolení a beze všeho ostýchání do země přijížděli, s tovaryšstvem a čeládkou svou na koních a vozích se projížděli a myslivosť provozovali i také obchod svůj vedli. Taktéž nařízeno bylo od král. místodržících 19. listopadu Wolfovi hraběti z Vřesovic, aby emigranty, kteří z Pirna na grunty Jana Habarta z Vřesovic docházeli, dostatečně ujištěné do Prahy před komisaře reformační odsílal. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.) — Dle cís. reskriptu ze dne 13. prosince r. 1632. poručeno bylo král. místodržícím, aby předložili seznam všech emigrantů, kteří do země se vloudili, a aby z nich vězením opatřili zvláště ty, kteří s nepřítelem do země se navrátili. Dekretem král. místodržících ze dne 19. ledna r. 1635. hejtmanům všech tří měst pražských bylo oznámeno, že vystěhovalcům stavu vyššího, do země se navrátivším, dána jest lhůta do příštích Hromnic k jich obrácení nebo vyhostění; k tomu pak 9. března r. 1635. dodáno, aby dotčení vystěhovalci, když by nepřistoupili ve dvou nedělích k víře katolické, pomocí vojska z Prahy a ze země byli vyhostěni. (Arch. místodrž. R. 109/1. & R. 109/12.) Podobná nařízení dána a opětována byla též z kanceláře české 27. března, 14. června, 18. září a 28. listopadu r. 1636., dle nichž vystěhovalci stavu vyššího, bez povolení v Praze se zdržující, vazbou byli opatřeni a ze země vyhostěni. (Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 745, str. 70, 78 a 112, & 746, str. 205.) — Naproti tomu nebyl schválen od císaře návrh král. místodržících ze dne 9. prosince r. 1636., dle něhož emigranti, kteří by navrátivše se do země k víře katolické přistoupiti nechtěli, pro vzdorovitosť svou třetí díl jmění svého, a jich přechovávači čtvrtý díl pokutou propadnouti měli.

Nejpřísnější pak nařízení vydáno bylo cís. patentem ze dne 13. února, vyhlášeným 16. dubna r. 1637., dle něhož přikročováno býti mělo vězením proti emigrantům, kteří bez zvláštního povolení do země přicházeli nebo přes čas jim uložený v zemi se zdržovali; ten pak, kdo by je k sobě přijímal a přechovával, pokutován býti měl tak, aby osoba stavu panského 3000 zl., stavu rytířského 2000 zl. a stavu městského 1000 zl. ad pios usus složila tolikrát, kolikrát by se toho dopustila. (Arch. místodrž. R. 109/1. & C. 215, E. 4.)

Pro tuto přísnosť stěžovali si při kurfirstu saském Janovi Jiřím přemnozí vystěhovalci, zvláště pak ti, jimž díly ze statků jim konfiskovaných přisouzené od král. komory české v čas vykázány a dosavad odvedeny nebyly, naříkali, že s prázdnými rukami odebrati se musili ze země, a jsouce tak do největší bídy a nouze uvrženi a dílem i k žebrotě přinuceni, žádali kurfirsta za přímluvu jeho u císaře, aby ve svém bez toho přežalostném způsobu jakéž takéž opatření a vyživení míti mohli a z té příčiny v Čechách tak dlouho zdržovati se směli, až by spravedlnosti svých dosáhli.

Tímto naříkáním a bědováním vystěhovalců *kurfirst pohnouti hleděl císaře k tomu, aby upustil od pronásledování a pokutování emigrantů,* čině ho zároveň pozorna na mnohá nebezpečenství, která by nastala zemím jeho, jestliže by neustál v díle reformačním. Zvláště pak kurfirst žádal listem svým 16. června r. 1637. císaři zaslaným, aby svobodné vykonávání náboženství evangelického v Čechách bylo povoleno, a dokládal, že jenom tím císař si získá lásku poddaných svých a tak odstraní všechno nebezpečenství vnitřní i zevní, obzvláště když nelze spoléhati na vojsko německé, v dosavadních válkách neslýchané nekázanosti a nezvedenosti uvyklé, jehož většina na zřeteli nemá starobylou udatnosť německou, nebo lásku k vlasti, nýbrž jenom vlastní prospěch svůj a kořisť bohatou. Na to císař odpověděl 10. září r. 1637. v ten rozum, že žádosti kurfirsta nelze vyhověti, nýbrž že se jednou na vždy odmítá, obzvláště proto, že dle míru náboženského a jiných snešení říšských jakož i dle smluv dědičných, mezi kurfirstem saským a králem českým 24. října r. 1587. učiněných, žádný ze stavů říšských nemá se ujímati poddaných cizopanských. Ostatně císař dokládá v odpovědi své, kterak, skládaje důvěru svou v Boha, nehrubě leká se zloby nepřátelské; že království České od nepaměti bylo zemí katolickou, nekatolíci odboje milovní že nikdy nezachovávali věrnosti ani Bohu ani zákonnitému panovníkovi svému, nýbrž vždy o to jen stáli, aby převrátili vše na ruby, ba nyní že dokonce překaziti chtějí dobrou vůli a svornosť mezi císařem a kurfirstem. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

A tak nebylo zrušeno předešlé cís. nařízení, nýbrž vedle cís. reskriptu ze dne 18. srpna 1637. od král. místodržících

4. září znova vyhlášeno a k tomu jenom na opětnou intercessí kurfirsta saského 27. listopadu r. 1637. dodáno, že ti emigranti, kteří s cís. povolením do země se navrátili, jakož i ti, kteří již v zemích kurfirsta saského docela se osadili a hodnověrným vysvědčením to prokáží, pro vyřízení věcí svých na některý nedlouhý čas v zemi zdržovati se mohou; jiní však všickni vystěhovalci do země bez povolení se navrátivší, že maji býti vzati do vězení, nekatoličtí pak obyvatelé naposled napomenuti, aby před vyjítím šesti měsíců, emigrantům a nekatolíkům v Čechách se zdržujícím ještě udělených, buď k víře katolické přistoupili neb ze země se vystěhovali. Toto nařízení obnoveno bylo cís. listem 24. března r. 1638. ke král. místodržícím, pak dekretem král. místodržících, daným 22. listopadu r. 1638. hejtmanům pražským a 10. prosince r. 1638. hejtmanům krajským.

Ale přes všecka nařízení vytčená *zůstávaly ještě v zemi mnohé osoby nekatolické stavu vyššího*, jakož i někteří úředníci na statcích vrchností katolických. Tak dle zprávy hejtmanů *kraje Boleslavského*, Jetřicha Špetle z Janovic a Zděnka Adama Mladoty ze Solopisk, ze dne 8. července r. 1636., nacházely se v témž kraji osoby nekatolické tyto: Paní Rozina *Waldšteinová*, roz. z Berbisdorfu, vdova letitá, na Rovni a Sýčině; paní Anna *Kaučová*, vdova po emigrantu Petrovi z Kauče, věkem sešlá, na Domousnicích; paní Kunigunda *Kapounová*, roz. Vančurová, vdova s několika dětmi a dvěma zletilými sestrami svými na dvorečku sedlském ve vsi Sobčici; paní *Khýnová*, roz. ze Sulevic, vdova mladá po Kašparovi z Khýnu, na mlýně svém blízko města Nymburka; paní Marie *Mladotová*, roz. z Konařín, manželka Zikmunda Mladoty ze Solopisk, na dvoře ve vsi Patříně; paní Kateřina *Khýnová*, roz. z Konařin, manželka Maxmiliana z Khýnu, na dvoře ve vsi Kosořicích; Jan *Štampach* ze Štampachu, úředník u pana Morzina na panství Valečovském; Joachym *Menichreiter*, fořstmistr statku Bilského; Jan *Mašek*, úředník na Loučeni u hraběte Maxmiliána z Waldšteina; Jan *Aušťský* (Ouštský), hejtman na statku Zásadce; Václav *Prachař*, správce statku Březinky p. Gerharta z Wachtendungu; Hynek *Tluksa* z Mečkova, úředník na panství Dubském p. Isolana; Tomáš *Jelínek*, úředník na panství Rožďalovickém. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

Také *v kraji Prachenském* byly na ten čas a ještě r. 1638. mnohé osoby nekatolické stavu vyššího, totiž: Jindřich *Kořenský z Terešova*, jenž měl v Kvasňovicích jednoho sedláka osedlého a 3 chalupníky, v Temelinici dva dvory sedlské pusté a v Strachovicích dvůr poplužní; paní Mařenka *Hrobčická z Hrobčic*, u bratra svého Malovce z Chejnova a Winterberka na Čkyních se držující; Jiří *Šenovec z Ungerswerthu*, též na Čkyních; paní Kateřina *Tuněchodská z Poběžovic* v Dolejších Neřesticích na panství Vorlickém; Václav *Loubský ryt. z Lub* a Jan starší *Deym ze Střítěže* v Kestřanech; paní Mařenka *Bukovanska z Bukovan* s pannou Evou *Malovcovou*, sestrou svou, v Touškově na panství Karlšteinském; Antonín *Lok (Log) z Netky* na Lipovici; paní Alžběta *Loková (Logová) z Netky*, roz. z Machovic, s matkou Adama Václava Loka z Netky a v Jehnědě, v kraji Bechyňském se zdržující; paní Kateřina *Loková z Netky*, roz. z Kestřan, a paní Markéta Anežka *Loková z Netky*, roz. z Malovic, též v kraji Bechyňském se zdržující; paní Anna *Černínová z Chudenic*, roz. z Budkova, vdova po odpraveném Diviši Černínovi, s dcerou svou Ludmilou v městě Miroticích bydlící; panna Kateřina *Vojislavka z Branišova*, která každoročně 20 kop. míš. dostávati měla ze statku Frimburského, jejímu otci Janu Vojislavovi konfiskovaného. — Z vytčených osob připověděly přistoupiti k víře katolické: Hrobčická, Šenovec, Loubský a Deym. (Dle zprávy hejtmana kraje Prachenského, Adama Hynka z Vrabí a Jana Jindřicha z Dlouhé vsi, na Drahonicích 4. června r. 1638. král. místodržícím podané. Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

Pročež vedle cís. poručení, král. místodržícím, 15. prosince r. 1638. daného a 19. ledna r. 1639. opětovaného, nařízeno bylo patentem 4. února r. 1639. vydaným, aby všecky osoby nekatolické jakéhokoli stavu, řádu nebo povolání, zvláště pak regenti, hejtmané, úředníci, správcové a opatrovníci statků i jiní služebníci vrchností duchovních i světských (kromě těch, kteří by to dostatečně prokázali, že pod kurfirstem saským a jinými vrchnostmi, v snesení a srovnání Pražském o mír obsaženými, poddaně usedlí a tam k zemi skutečnou přísahou a povinností zavázáni jsou) do 24. února r. 1639. buďto k náboženství katolickému přistoupili nebo ven ze země České jinam konečně se

odebrali a nikdy již bez cís. povolení zase do tohoto království jinak nežli v dokonalém spůsobu katolickém se nenavracovali, a to pod pokutou pátého dílu všeho a všelijakého statku a jmění svého movitého i nemovitého, které by ještě v království Českém měli nebo míti mohli. Jestliže by který takový žádného jmění a statku neměl, tehdy k němu přikročeno býti mělo podle cís. resoluce trestáním na těle. Zároveň obnoveny byly předešlé pokuty proti přechovávačům osob nekatolických s tím doložením, že tři díly takových pokut na skutky nábožné mají býti obráceny, čtvrtý však díl že připadne udavačům. Hejtmanům pak krajským i pražským poručeno bylo, aby všecky nekatolické osoby, jak by někoho z nich vyzkoumali a postihli, vězením opatřili, a jak je tak i jich přechovávače zejména poznamenané do kanceláře české odvedli. (Arch. místodrž. R. 109/1. & 109/10.)

Tento patent opětován byl dekretem kanceláře české, daným hejtmanum pražským a krajským 19. května r. 1640., a zároveň vyslovena jim nespokojenosť, že neřestí nekatolických a emigrantů nepřetrhují a nikoho z nich netrestají a nepokutují. Podobné nařízení král. místodržících dáno bylo 5. srpna, 4. října a 18. prosince r. 1641., pak vedle cís. resoluce ze dne 28. dubna r. 1642., obnoveno 11. července a 10. října r. 1642., potom 18. dubna, 27. července a 13. srpna r. 1644., pak 13. srpna r. 1646., ačkoliv od pokutování a pronásledování emigrantů na opětnou intercessí kurfirsta saského vedle cís. poručení ze dne 18. července r. 1644. a 28. srpna r. 1645. mělo býti upuštěno. (Arch. místodrž. R. 109/1. & 109/10 a C. 215, E. 4. — Arch. m. Pr.: Kn. dekr. 745, str. 280. & 746., str. 17. a 32.)

Zvláště pak od král. místodržících hejtmanu *kraje Plzeňského* 31. ledna r. 1642. nařízeno bylo, aby dodáni byli i s přechovávači svými do Prahy osoby dílem emigrantské, dílem až posavad nekatolické, v kraji Plzeňském se zdržující, totiž: Bohusoud *Koc z Dobrše*, jenž se bez povolení do země navrátil; Krištof *Koc z Dobrše*, konfiskací statku Oubrska zbavený, s manželkou a dítkami svými; Markvart Václav *Šofman z Hemrlesu*, jenž s manželkou a dcerami svými u bratra svého Viléma Protivy na statku jeho Březím se zdržoval; Václav *Přichovský z Přichovic*, jenž za časté bez dovolení do Čech přijížděl a u tchána svého Karla Černína se zdržoval; Jiří *Horčický (Horčic) z Pro-*

stého a Daniel *Kousek ze Sobětiček*, emigranti v Klatovech obývající; paní *Přichovská*, Faustusova, roz. Homutka z Harasova a její zeť Oldřich *Sedlecký z Újezdce* s manželkou svou Kriseldou Přichovskou; paní Magdalena, roz. *Klenovská* z Klenového a jiné, jichž by se mimo tyto lze bylo doptati. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

Ale všecka tato nařízení neměla skoro žádného účinku; nemohlať se za doby vpádů švédských do Čech (r. 1639.—1648.) vůbec prováděti, takže neustále zdržovalo se v zemi, zvláště v krajích na pomezí saském a slezském ležících, mnoho vystěhovalcův a nekatolických osob stavu vyššího. Zvláště pak dle zprávy král. místodržících, 26. července r. 1644. císaři podané, bylo *v kraji Královéhradeckém* na ten čas ještě 57 nekatolických šlechticů, kteří tam i za let následujících přes všecko jich ze země vypovídání na statcích svých neb u příbuzných zůstávali, totiž: Jan mladší a Mikuláš Zdislav, bratří *Dobřenští z Dobřenic*; Jan Bořek mladší *Dohalský z Dohalic*, s manželkou svou Dorotou, roz. ze Solopisk, dříve provdanou Linhartovou z Neuenberku; Jan Fridrich Bořek nejstarší *Dohalský z Dohalic*, emigrant bez povolení se navrátivší, na statku Veselí Vysokém, bratřím jeho náležejícím; Stanislav Bořek *Dohalský z Dohalic*, emigrant, na statku Sobčickém; Václav *Měnický z Červené Vsi* s manželkou při městě Bydžově na dvoře šosovním ve vsi Měníku; Albrecht *Rychnovský sv. p. z Rychnova* s manželkou, dvěma syny a dcerami na Kocleřově; Jan Arnošt Ferdinand *Schaffgotsch sv. p. z Kynastu*, jenž r. 1646. za manželku pojal vdovu po Petrovi Strakovi z Nedabylic pozůstalou, Kateřinu roz. z Dobřenic, v Novém Městě nad Metují a na statku Obědovicích; Václav Jeník ze *Sloupna*; Jan Václav *Šmohař (Šmuhař) z Rochova* a Václav *Cikán z Čermné* s manželkami svými na Čermné; Rudolf *Straka z Nedabylic* a Václav *Straka* s manželkou svou na panství Náchodském; Jiří *Vojický z Nové Vsi* s manželkou svou na Vojicích; Adam *Zylvar (Silvar) ze Silberšteina* se syny svými též nekatolickými Rudolfem Ferdinandem a Vilémem Adamem, (Albrechtem), jimž matka jejich Rozina, roz. Miřkovská z Tropčic, statek Rohoznici zanechala; paní *Berková z Dubé a Lipého* roz. Zárubová, vdova po vystěhovalci Bertholdovi Bohubudovi

Berkovi, navrátivší se r. 1643. do Čech se synem Čeňkem Hovorou, v Brandýse n. O.; paní *Řezská z Ploskovic,* roz. Rašínová, vdova v Hradci Králové; paní Eleonora *Dobřenská z Dobřenic,* vdova po Janu Petrovi Dobřenském, roz. z Náchoda, emigrantka, s dcerou a syny svými na Teplicích hořejších; paní Ludmila *Dohalská z Dohalic,* roz. Vojická; šlechtična *Hrzaňová z Harasova* v Hradci Králové; paní *Kapounová ze Svojkova,* roz. Rašínová, vdova, a šlechtična *Mařenka Rašínová*, u svého bratra Rašína z Ryzmburku, hejtmana panství na Opočně; paní Beata *Křinecká z Ronova,* vdova po Janu Albrechtovi st. z Ronova, emigrantka, navrátila se s dětmi svými r. 1642. z Lužice na statek svůj Katzenstein; paní Alina *Suda Lukavská z Řenec,* roz Straková; paní Madlena *Mičanová z Klinštcina*, roz. Bohdanecká z Hodkova, vdova po Hynkovi Albrechtovi Mičanovi, na statcích svých Miletíně a Forstu; vdova *Mladotová ze Solopisk*, roz. Plotová z Konařin; vdova po Jetřichovi *Myškovi ze Žlunic,* Alžběta roz. Bohdanecká z Hodkova, na statku Jeřicích, dětem jejím náležejícím; paní *Rašínová*, roz. Hamzovna ze Zábědovic; paní *Schaffgotschová z Kynastu* na Janovicích. Paní Krystina Barbora *Solhauzová ze Solhauzu* u svého bratra Otta Tychona de Brahe v Těchlovicích; vdova *Straková z Nedabylic* se synem a dcerou na Střezeticích; paní Kateřina *Talacková z Ještětic,* roz. z Vlkanova, na Úřeňovicích; vdova po Fridrichovi *z Vlkanova,* roz. Talacková z Ještětic, na Kvasinách; vdova Kateřina *Wratislava z Mitrovic,* roz. Rašínová z Ryzmburku, na Humburcích.

Taktéž zdržovaly se v *kraji Litoměřickém* některé osoby nekatolické stavu vyššího, jmenovitě: Melichar *z Lutic,* stařec sedmdesátiletý, s manželkou a dcerami na statku svém Šerajově (Schirgiswald); Anna Kateřina *Hartstalová,* roz. z Gerštorfu, též na statku Šerajově, jehož polovice jí náležela; Magdalena *Mladotová ze Solopisk*, roz. z Labouně, vdova po Václavovi Mladotovi, jíž cís. resolucí ze dne 6. srpna r. 1644. lhůta k vystěhování se na tři měsíce byla prodloužena, žila na statku svém Radujeni (Radouni) s katolickými dcerami svými; Jan *Belvic z Nostvic,* bývalý rytmistr švédský, u katolické manželky své, roz. Vlkové z Kvítkova, na jejím mlýně v Radujeni; Jan *Jenikovský z Jeníkova,* bývalý rytmistr ve vojsku švédském.

V *kraji Žateckém* byly jenom některé nekatolické manželky katolických obyvatelů, jako Polyxena roz. ze Štampachu, manželka Arnulfa *Šena z Šanova* (Schönau) na Lhenicích, s dvěma dcerami, z nichž Estera před komisí reformační do Míšně utekla a tam za jednoho Štampacha se provdala; manželka Otty *Boryně ze Lhoty* na Březně Malém; manželka Jana Jindřicha *Schwaba z Chvatliny* na Lisnicích; Eva Polyxena, manželka Baltasara *Sekerky z Sedčic* na Budově. Mimo tyto též vdova po Jetřichovi *Sekerkovi z Sedčic*, Maria roz. ze Štampachu, se syny svými Jaroslavem a Václavem na svobodném dvorečku svém v Měcholupech, a šlechtična Benigna *Údrcká z Údrče* v Libočanech.

V *kraji Chebském* zůstávaly na statcích svých nekatolické vrchnosti, Jan Vilém z *Zedwicz* na Liebenšteinu a vdova po Sigmundovi Abrahamovi *z Trautenbergu* se syny svými, Joachymem Arnoštem, Jindřichem Vilémem a Abelem Jindřichem, na Wildšteině. V *kraji Loketském* zdržovala se Anežka Maria *Khanová sv. paní z Belazy* na statku svém Dalvicích.

Všem osobám svrchu vytčeným mimo nekatolické manželky katolických obyvatelův a nezletilé sirotky vedle cís. poručení, 6. srpna r. 1644. král. místodržícím daného, přísně nařízeno bylo každé zvláštním listem od hejtmanů krajských, aby ve dvou měsících buď k náboženství katolickému přistoupily nebo dle předešlých patentů z království Českého na vždy se vystěhovaly. Ale i toto nařízení, 6. května r. 1647. obnovené, zůstalo beze všeho účinku rovněž i rozkaz 20. července r. 1648. mnohým vrchnostem kraje Hradeckého, zvláště hraběti z Fürstenberku na Rychmburce daný, aby nekatolické šlechtice na statcích jejich se zdržující hned vyhostily, i nekatolické úředníky pod pokutou v cís. patentech vyměřenou ze služby své propustily. Teprve r. 1650., když po uzavření míru westfalského reformace katolická v Čechách s největší přísností opět prováděti se počala, musil i zbytek nekatolických šlechticův odejíti ze země, o čemž níže ji zpráva bližší jest podána.

IV.

Obnovení reformace katolické r. 1650. a její provádění až do r. 1781.

Karamuel, generální vikář arcibiskupa pražského, a snahy jeho o obnovení reformace katolické.

Jakmile mírem westfalským válka třicetiletá byla ukončena a místa od nepřítele opanovaná v království Českém zase prázdna lidu nepřátelského, arcibiskup pražský hrabě Harrach, zvláště však jeho generální vikář a officiál při konsistoři *Karamuel* (Caramuel), přičiňovali se všemožně, aby reformace katolická, vpádem válečného lidu saského a pak opětným opanováním země od lidu švédského přerušená, zase byla obnovena, důvěřujíce se, že mezi obyvatelstvem nekatolickým vyššího i nižšího stavu, válečnými těžkostmi a neřestmi ztrýzněným, snadno do konce přivedena bude.

Karamuel (též Jan z Lobkovic zvaný) rodem Španěl, bývalý člen řádu cisterciáckého, na ten čas opat kláštera emauzského, byl původcem a hlavou této reformace a jaksi druhým *Karaffou*, jenž reformaci prvou hned po bitvě bělohorské zařídil. Neboť Karamuelovým přičiněním se stalo, že již 17. května r. 1649. císař místodržícím i hejtmanům kraje Kouřimského přísně poručil, aby evangelický praedikant, který na statku »Pečka na Podblatí« kázal a na 400 poddaným přisluhoval, s vědomím tehdejšího generálního komisaře reformačního Viléma Albrechta Krakovského z Kolovrat a nejvyššího polního stráž-mistra Inocence Conti vojskem zajat a uvězněn anebo, kdyby k lidu švédskému náležel, k němu dodán byl; pak že vrchnostem všem nařízeno bylo, aby praedikantů na statcích svých

netrpěly, jinak že by na ně po jedné až i po třech setninách vojska bylo vloženo. Téhož Karamuele neustálým naléháním vedle král. poručení ze dne 25. prosince r. 1649. reformace v náboženství podle předešlých král. patentů předsevzata a především schůzky evangelických všude zastaveny býti měly.

Avšak Karamuel, nejsa tímto mírným spůsobem reformace spokojen, zařídil věc tak, že král. místodržící na základě dotčeného král. poručení zvláštní patent, bezpochyby od něho samého z povzbuzení Jesuitů sepsaný, 1. února r. 1650. ve všech krajích dali uveřejniti, poroučejíce, aby k nekatolickým obyvatelům a poddaným ihned co nejpřísněji se přikročilo uvězňováním, vypovídáním ze země a vkládáním vojska, i *odnímáním statkův a trestáním na hrdle*, jakož i pokutováním všech, kdo by obyvatele pro víru zběhlé přechovávali.

Sotvaže takový patent byl vyhlášen, ihned všude, zvláště pak v krajích na pomezí saském, lužickém a slezském ležících, tak veliký nepokoj v lidu vznikl, že přemnozí poddaní nekatoličtí, jmenovitě z panství Fridlandského a Libereckého vdovy Doroty hraběnky z Gallas přes 2000 usedlých, pak z měst horních Jáchymova, Blatna a Gottesgabu skoro všickni měšťané, horní majetníci a nakladatelé i lid hornický, obávajíce se reformace tak přísné, ze země pryč utekli a v sousedním Sasku a Lužici se usadili, o čemž později obšírně pojednáme. Z té příčiny když vrchnosti při císaři a králi sobě stěžovaly, dokládajíce, kdyby takovým spůsobem vedle dotčeného patentu v reformaci se pokračovalo, že by o všecky poddané své přišly, a když takto král pravou příčinu toho útěku poddaných a horníkův se dověděl, poručeno bylo 23. března t. r. král. místodržícím, aby přísná exekuce proti nekatolíkům, bez král. svolení nařízená, ihned byla zastavena a králi jenom co nejdříve předložen byl obšírný seznam nekatolických osob stavu vyššího, zvláště pak úředníků vrchnostenských jakož i všech katolických kněží a farářů s oznámením příčin, proč zde onde nedostatek farářů se nachází. Mimo to nařízeno, aby nekatoličtí obchodníci cizozemští toliko o trzích výročních v zemi byli trpíni, naproti tomu aby stálý obchod svůj v městech pražských a venkovských, pokud by dle zřízení zemského a výsad městských provozován býti mohl, katolickým správcům svým nebo domácím

ve 3 měsících postoupili; nekatoličtí pak řemeslníci a tovaryši aby v zemi byli trpíni, pokud by beze všeho pohoršení a obtížnosti katolické víry žili, avšak aby žádný tovaryš, leč by byl katolík, do cechu ani za mistra přijímán ani k oženění nebo držení nějakého statku, tím méně k právu městskému připouštěn nebyl; konečně aby každý mistr v roce hodnověrný seznam svých tovaryšův a jejich náboženství, též jak dlouho u něho v práci byli a zdali v tom čase některý k náboženství katolickému přistoupil, skrze purkmistry nebo jiné osoby v krajích k tomu nařízené na král. kancelář českou zaslal. Zároveň poručeno král. místodržícím, aby se zodpovídali z toho, proč dotčený patent bez král. povolení uveřejnili; avšak věc ta jakž takž omluvena a ututlána jest, neboť ani jediný exemplář dotčeného patentu nebylo lze dostati, poněvadž přičiněním Karamuelovým všecky výtisky byly odstraněny a zničeny.

Brzy potom vedle král. resoluce 2. dubna r. 1650. poručeno bylo od král. místodržících všem hejtmanům krajským, aby všichni úředníci vrchnostenští ve třech měsících buď k náboženství katolickému přistoupili, aneb ze země se odebrali; osobám pak vyšších stavů dána lhůta k vyučování až do svátků svatodušních a k obrácení na víru katolickou až do slavnosti nejsv. Trojice. K tomu král. listem 9. dubna nařízeno všem vrchnostem, aby v šesti nedělích fary své katolickými duchovními osadily; pak jiným listem král. 21. června poručeno, aby lidi své poddané k náboženství katolickému vyučováním a jinými prostředky slušnými přidržovaly a o výsledku jich obrácení každého čtvrtletí krajským hejtmanům hodnověrné a spolehlivé zprávy podávaly.

Ale poněvadž mnohá vrchnosť ve věci té nedbale si počínala, král. místodržící podali na radu a doléhání Karamuela 8. července králi zdání své s obšírným vypsáním, jakým způsobem by království České v jednotu a rozmnožení náboženství katolického přivedeno a zachováno býti a co by k vykořenění všelijakého kacířstva a k vzdělání pravé víry platně sloužiti mohlo. Avšak císař a král Ferdinand III., nemaje za to, že by prostředek od nich přednesený, totiž obnovení patentu prve publikovaného a přeložení břemen vojenských na obyvatele a poddané nekatolické, účinlivým byl, poručil jim listem daným

4. srpna, aby se na ten čas vedle jeho resoluce 21. června vyšlé zachovali, způsobem v ní obsaženým pokračovali a při vyjití čtvrtletního terminu všech tvrdošijných a neposlušných obyvatelů (vrchností), osob i míst od kacířstva nevyčistěných hodnověrné poznamenání odeslali. Nad to pak král. patenty uložena pokuta peněžitá, avšak dvojnásobná na takové vrchnosti, které na statcích svých nekatolictví trpěly a pro špatný zisk časný poddané cizopanské od vrchností, které bez ušetření a jakéhokoliv ohledu z povinnosti křesťanské lidi své poddané k obrácení na pravou víru vedly, k sobě přiluzovaly a je na statcích svých přechovávaly. (Archiv místodrž. R. 109./12.)

Snesení stavů na sněmu obecném o rozmnožení a utvrzení náboženství katolického.

Karamuel nepřestal býti činným, aby reformace dle jeho přání byla provedena. Svou horlivostí nesmírnou a neustálým naléháním přivedl věc k tomu, že všickni čtyři stavové na sněmu ode dne 24. října až do 7. prosince r. 1650. drženém obnovili pobožné snažení své na předešlých sněmích strany náboženství katolického učiněné, žádajíce krále, aby nad týmž náboženstvím jakožto nejpřednějším, nejpevnějším a nejstálejším základem království Českého, při němž také stavové dle svých vyznání živi býti a umříti chtěli, *bez ohledu na jakékoliv jiné přímluvy, dle královské povinnosti své a přísahy konané* mocnou ruku ochrannou držel, obzvláště .pak je stavy při něm vedle resolucí, ustanovení a patentů předešle vyšlých a též reformace v náboženství se týkajících zastával a napotom ničehož, což by ke škodě, ujmě nebo pohoršení téhož náboženství býti mohlo, žádným způsobem nedopouštěl, nýbrž všecky neřády, na protržení týchž resolucí a patentů čelící, osob nebo statkův se dotýkající, dokonce zrušil; obyvatelů (vrchností) pak v bludech urputně vězících a nedávajících žádné naděje obrácení svého, nýbrž jiným mnohé pohoršení činících, v zemi netrpěl jakož i nekatolické úředníky a správce statků skutečně a především odstraniti poručil.

Na to král dostatečně ubezpečil stavy, že při náboženství

katolickém budou pevně zachováni a chráněni; taktéž s strany nekatolických úředníkův a správců statků poručil, aby jim všechněm po zavření sněmu skrze král. místodržící lhůta do šesti neděl buď k vyučení se a obrácení k víře katolické aneb ze země se vystěhování byla uložena; jakož pak každý obyvatel povinen byl a se zavázal skutečně zadosť učiniti všemu tomu, co od krále za příčinou rozšíření a upevnění katolického náboženství, též vykořenění všech bludů jemu odporných až dosavad nařízeno bylo neb budoucně poručeno bude. A to všecko do sněmovního snesení král. povolením bylo pojato.

Mimo to uznali stavové za nevyhnutelné a potřebné, aby k uvarování dalšího nebezpečenství a k odstranění prostředků k všelikému zlému předsevzetí, zvláště k odporu poddaných proti reformaci sloužících, každá vrchnosť poddané své (i jiný lid obecný na jejich statcích zůstávající) hned po zavření sněmu odzbrojila; a když by pak kdokoli z poddaných bez vysvědčení vrchnosti s ručnicí neb jinou jakoukoli zbraní postižen byl a toho ukázati nemohl, k jaké potřebě té zbraně užíval, k tomu přikročeno býti mělo buď pokutou, a jestliže by byl podezřelý, ihned vězením a právem útrpným.

Též na tom od stavů jednomyslně jest zůstáno, aby žádný z obyvatelů na svých statcích žádných *židův*, kteří se do domů křesťanských ne bez všelikého nebezpečenství a pohoršení vždy více a více vluzovali a tam přijímáni a trpíni byli (mimo ty, kteříž jsou kde před prvním dnem měsíce ledna r. 1618. se nacházeli aneb od toho času od krále v zemi se zdržovati sobě obzvláště dovoleno měli), na žádném jiném místě netrpěl, tím méně jim jaké správy, držení a pronájmy cel, mýt aneb gruntů svěřoval, nýbrž je nejdéle ve 4 měsících od vyhlášení tohoto sněmu pod velikou pokutou skutečně odbyl a budoucně žádného žida bez král. povolení nikdež do země nepřijímal; při čemž se i židům v zemi trpěným přísně zapovědělo, aby žádné křesťanské čeládky k svým službám nepotřebovali pod pokutou 30 kop. míš., a kdo by s tu pokutu býti nemohl, ten aby na dva měsíce vězením tuhým byl trestán, a kdyby podruhé toho se dočinil, měl býti ze země vypověděn a před vyhostěním znamení (ceych) mu vypáleno.

Konečně na témže sněmu od stavův uznána toho potřeba,

aby k náležitému vyučování nekatolických lidí poddaných všecky fary od starodávna neb v nově založené příkladnými a hodnými faráři byly osazeny, spustlé pak fary a kostely podle nejvyšší možnosti zase vyzdviženy (zřízeny), a co před časy k zachování a zvelebení jich nadáno, to aby opět k nim zcela a zúplna bylo obráceno. K tomu účelu, zvláště k vyhledání tehdejšího způsobu všech far a záduší, zvoleni byli z prostředku stavů za komisaře ze stavu duchovního: Th. Dor. František Raš z Rašenfeldu, probošt hlavního kostela sv. Víta na hradě pražském; Kryštof Jan Reinhold, téhož kostela děkan; Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka, řádu sv. Benedikta opat u sv. Mikuláše v Starém městě pražském; pak ze stavu panského: Jan Hertvík hrabě Nostic na Falkenově, Heinrichsgrünu, Řehlovicích a Pakoměřicích, nejvyšší sudí zemský; Kryštof Ferdinand Popel z Lobkovic na Divicích, Solopisku a Libčovsi, nejvyšší sudí dvorský; Arnošt Ferdinand hrabě z Waldšteina, praesident nad appellacími na hradě pražském; ze stavu rytířského: Oldřich Sezima, Karel Skuhrovský ze Skuhrova na Louňovicích a Zvěstově, podkomoří; Mikuláš Gerštorf z Gerštorfu a z Malšvic na Vosově a Skřipli; Rudolf Tycho Ganssneb Tengnagl z Kampu a na Šadové Lhotě, hejtman Menšího města pražského; ze stavu městského: Pavel Wolfius ze Starého města, Pavel Trman Ostrovský z Nového, a Daniel Ories z Menšího města pražského. — Tito komisaři pomocí osob v každém kraji ze všech čtyř stavův ustanovených a jim podřízených nejenom spůsob far a kostelů bedlivě vyhledati, nýbrž i hned poznamenání těch vrchností, které by faráře dostatečně a dobře opatřiti mohly, král. místodržícím předložiti měli, aby každý takový kollator k dosazení a vychování faráře neprodleně pod propadením práva kollatury i jinou zasloužilou pokutou vedle král. uznání mohl býti přidržán. Kde by pak pro nemožnosť kollatora a nedostatek důchodů farních dosazen býti nemohl farář, tam, obzvláště pak na místa blíž hranic ležící, kdež duchovních správců dokonce žádných se nenacházelo, nařízeni a vysláni býti měli k vyučování bloudících lidí poddaných dobří, hodní, způsobní a příkladní misionáři, jimž každý kollator, jenž by na faru svou duchovního správce přijíti nemohl, potřebné vychovávání opatřiti a dávati, a v každém jich předsevzetí sám i skrze správce své skutkem nápomocen

býti měl. Mimo to komisaři dotčení k tomu bedlivě přihlížeti měli, aby žádná vrchnosť z této povinnosti vytáhnouti se nemohla, a tak poslušní obyvatelé od neposlušných a nedbanlivých odluzováním a vábením k sobě poddaných urputných ke škodě přivozováni nebyli. Avšak tato komise nikdy nebyla uskutečněna, takže úkol jí vytčený dílem komisarům k reformaci nařízeným, dílem krajským hejtmanům a vrchnostem byl přikázán.

Mezi tím s reformací bez odkladu postupováno a vše, co by tomu na překážce býti mohlo, náležitým spůsobem mělo býti časně odvráceno. Protož všem vrchnostem nařízeno, aby především praedikanti vypuzeni, též emigrantův i jiných nekatolických schůzky nepořádné a zapověděné zastaveny, tolikéž všickni podezřelí a v náboženství katolickém nedobře ustanovení učitelové mládeže odstraněni byli; potom aby vrchnosti v příčině vyhledání osob nekatolických úplné a hodnověrné poznamenání všech lidí obojího pohlaví na statcích svých dle stavu, povolání, stáří a náboženství, a zdali jaké naděje, osob nekatolických získati, v šesti nedělích na král. kancelář českou podaly, a k tomu seznamy všech kostelův a far i jich nadání přiložily s ohlášením příčiny, proč na některých farách žádného duchovního není neb vychováno býti nemůže. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Ale tato poznamenání od některých osobností zaslaná tak nepořádná a nejistá byla, že z nich ani počet lidí nekatolických nevysvítal ani vyrozuměti se nemohlo, zdali by byla při některých naděje jich obrácení. Na větším díle pak poznamenání taková od vrchností ani zasílána nebyla, jako z kraje Žateckého od mnohých vrchností světských i duchovních, zvláště pak od správců statků, kteří se zpěčovali bez zvláštního vrchností svých rozkazu dotčených seznamů podávati, obávajíce se, že by jim nekatoličtí poddaní při reformě nastalé ze statkův utekli. — Tyto překážky a nedostatky (dle zprávy hejtmanův krajských 8. února r. 1651. král. místodržící učiněné) musily býti odstraněny, mělo-li náboženství katolické opět v rozmnožení se přivésti a zachovati.

Karamuelův návrh k provedení nové reformace katolické.

K tomu konci obrátili se král. místodržící na konsistoř arcibiskupskou, jejíž officiál *Karamuel* 27. února r. 1651. podal své zdání v ten smysl, aby reformace ihned vedle snesení sněmovního nařízena a pomocí pořádných a učených misionářů (jichž si arcibiskup od všech provinciálů řádův, zvláště jesuitského, též od biskupů v Rakousku a Tyrolsku vyžádal), dle instrukce jim dané jímáním praedikantů, přísným trestáním jich přechovávatelů, odměňováním jich udavačů, zavřením nekatolických kostelů (jak se to již s třemi kostely v Ostrově nebo Michelsdorfu a jeho okolí vedle poručení arcibiskupského stalo), zapovídáním a odnímáním kacířských knih a pokutováním jich prodavačů, rozšiřovatelův a majitelů, především v kraji Hradeckém byla předsevzata, tak aby i vrchnosti tvrdošijné časnými tresty, jako uvězňováním a odnímáním statků, jich pak poddaní kacířští vkládáním vojska, pokutováním a jinými těžkými tresty, v některých případech i *trestem na hrdle, kterýmž prý dle výroku nejvýtečnějších theologů ke kacířům přikročovati jest dovoleno,* k obrácení na víru katolickou byli nuceni; zvláště pak žádný kacíř (nekatolík) neměl býti oddáván a žádný na místě posvěceném pochováván. Konečně vedle téhož Karamuelova návrhu každý, kdo by nekatolický kostel, na poručení arcibiskupa zavřený, zase násilně otevřel, neb kacíře na posvátném místě mocně pochoval, *na hrdle* trestán býti měl.

Toto zdání Karamuelovo král. místodržící dne 1. března r. 1651. předložili králi, žádajíce, aby nová reformace patenty otevřenými byla nařízena tak, aby nekatolickým obyvatelům stavů vyšších a vrchnostem poslední lhůta šestinedělní k obrácení na víru katolickou neb k prodání statkův a vystěhování ze země dána byla s tou vyhrůžkou, že každý, kdo by toho učiniti opominul, pátý díl veškerého jmění svého propadne a že jeho statky do sekvestru vzaty a veřejnou dražbou prodány budou; také nekatolické manželky katolických obyvatelův aby do Prahy byly povolány, tam domácím vězením k náboženství katolickému přidržovány, a když by v čase vytčeném toho neučinily, věna svého a všech práv stavu vyššího zbaveny i ze země vypověděny; kdo by pak po uplynutí lhůty nekatolické osoby

stavu vyššího přechovával, aby pokutován byl, jestliže stavu panského, 3000 zl., rytířského 2000 zl. a městského 1000 zl., pakli by nebyl s tu pokutu, aby vězením neb jinak přísně byl potrestán. Co se poddaných nekatolických dotýče, měla každá vrchnosť poddané své, kteří žádného práva neměli pro náboženství se vystěhovati, všemožnými prostředky, vězením i mocí vojenskou k náboženství katolickému ve lhůtě dotčené přivésti, potom dvojím hodnověrným vysvědčením, že všickni její úředníci, služebníci, čeládka i poddaní obojího pohlaví víru katolickou přijali, nejenom od faráře neb misionáře, nýbrž i od vikáře potvrzeným dokázati a jedno vysvědčení při král. kanceláři české předložiti, druhé pak při duchovní vrchnosti, kteráž farářům a misionářům přísně měla zakázati, aby žádných nepravých vysvědčení nevydávali pod trestem na křivopřísežníky ustanoveným i pod trestem hrdelním, jakýž před lety zastihl ty duchovní, kteří za první reformace nepravdivé svědectví o zpovědi vykonané vrchnostem dávali. Která pak vrchnosť by se tak nezachovala aneb před uplynutím lhůty v čas nedokázala, proč věc tu provésti nemohla, měla dáti pokuty za každého ještě nekatolického poddaného usedlého 15 kop gr. českých, za jeho ženu $7\frac{1}{2}$ kopy, za každého nájemníka, domkáře neb chalupníka a čeledína 3 kopy 45 gr. čes. a po uplynutí druhé lhůty dvojnásobně tolik, a z té příčiny měly statky její býti zástavně držány. Konečně mělo se každému, kdo by některého praedikanta udal, odměnou 50 zl., a když by jej do rukou spravedlnosti dodal, 100 zl. z král. komory české vyplatiti; naproti tomu měl každý praedikantův přechovávatel stavu panského 1000 dukátu, rytířského 1000 kop míš. a městského 500 zl. rýn. pokutou propadnouti. Všechny dotčené pokuty od král. fisku, v městech od král. rychtářů sehnané a vybrané měly se král. komoře české zúčtovati tak, aby z nich část prokuratoru komory od krále ustanovená byla ponechána, jistý pak díl udavačům byl vydán a ostatek k zapravení výloh novou reformací spůsobených a k vychování kněží neb k jiným skutkům nábožným vynaložen. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Královské nařízení týkající se obnovení reformace.

Tyto návrhy k provedení nové reformace byly král. listem daným 14. března r. 1651. schváleny, avšak s tím obmezením, aby nekatolické manželky katolických obyvatelů spůsobem navrženým nebyly nuceny k náboženství katolickému, nýbrž ponechány při manželích svých, kteříž o jich obrácení sami všemožně měli pečovati; kdyby však v tom nedbalými se ukázali, měly jim dítky neprodleně býti odňaty a s král. povolením na katolická místa k vychování odevzdány; vrchnostem pak, které by při obrácení nekatolických poddaných svých se neosvědčily býti horlivými, aby statky zástavou se neodnímaly, nýbrž, když by některá vrchnosť na statcích svých misionářům na odpor se postavila a vedle posledního snesení sněmovního ve všem se nespravovala, králi k potrestání zejména měla býti oznámena. Také návrh Karamuelův, týkající se trestání na hrdle osob, kteréž by některý zavřený kostel nekatolický zase otevřely aneb kacíře na místě posvěceném pochovaly, od krále za příliš přísný a ukrutný uznán jest, a proto schválen nebyl, nýbrž poručeno, aby každý, kdo by se toho dopustil jakož i kdo by knihy kacířské prodával neb v domě svém choval neb nekatolické písně zpíval, poprvé vězením, pak i přísněji, vždy však podle zvláštního král. nařízení byl potrestán; posléze nařízeno, aby k pochovávání nekatolických kupcův a řemeslníkův od pražského magistrátu zvláštní hřbitov za městem byl vykázán.

Tato král. resoluce dodána byla též arcibiskupovi pražskému a jeho generálnímu vikáři Karamuelovi, kteryž vlastně správcem duchovním při též reformaci byl, s tím doložením, aby vše podle toho král. poručení vykonáno, a pakli by co jiného v té věci duchovenstvu již byl nařídil, ihned zastaveno bylo.

A tak konečně reformace podle přání Karamuela, ač ne veskrz ve všem dle jeho zdání, nařízena a vedle král. poručení 15. dubna r. 1651. Mikulášovi sv. p. z Schönfeldu svěřena byla. Potom otevřeným král. patentem, daným ve Vídni dne 4. května r. 1651. přísně poručeno, aby v též reformaci neproměnitelně bylo postupováno vedle znění předešlých král. resolucí a nařízení; pakli by který obyvatel tohoto král. napomenutí sobě nevšímaje, tomu poslušně zadosti činiti meškal neb opominul,

k takovému každému jakožto potupiteli král. poručení, zemských ustanovení a sněmovních snesení podle případnosti a uznání skutečně přísnými tresty mělo býti přikročováno. (Arch. místodrž. R. 109,12.)

Reformace v kraji Hradeckém obnovena.

Nejprve provésti se měla nová reformace v kraji Hradeckém, v němž dle zpráv, od některých hejtmanů panství a správců statků podaných hejtmanům téhož kraje, Františku Karlovi z Kolovrat a Václavu Bořkovi z Dohalic, na konci r. 1650. ve větší části zůstávali nekatolíci, mimo král. města, v nichž bylo obyvatelstvo skoro veskrze katolické. Také zdržovalo se v témž kraji ještě velké množství nekatolických osob stavu vyššího, z nichž mnozí od říšského sněmu (na němž, jak v míru westfálském vyhraženo, o věcech náboženských jednati se mělo) očekávali příznivé vyřízení co do náboženství nekatolického v království Českém. Nad to překážela předešlé reformaci v kraji Hradeckém velmi nepatrná horlivosť, anobrž nedbalosť nejpřednějších vrchností na panstvích *Opočenském, Novoměstském, Náchodském* a *Smiřickém,* hlavních to sídel nekatolíkův, jakož i ta okolnosť, že když poddaní při nastalé reformaci u velikém množství zběhli, v sousedním Slezsku volně a rádi byli přijímáni, ano tam i vykazováním jim hospodářství lákáni i lidem ozbrojeným, stěhujíce se ze země, byli chráněni. Takovým způsobem též z panství Rychnovského, krajskému hejtmanu Kolovratovi náležejícího, odešlo na 200 poddaných se vším nábytkem do knížetství Lehnického, Břežského a Vratislavského, kdež se usadili. Pročež mnohá vrchnosť vyhýbala se tomu, poddané své přidržovati k náboženství katolickému, omlouvajíc se tím, že přece nesmí a nemůže lid svůj vyháněti a tak sama statky své v poušť obraceti.

Když však po vyhlášení král. nařízení z dne 14. března r. 1651. k naléhání Karamuelovu a z přičinění jesuitů (misionářů) mnohé vrchnosti v kraji Hradeckém poddané své k náboženství katolickému přísnými prostředky a tresty nutily, povstal lid na některých panstvích a statcích, a nejsa ještě odzbrojen, moci odpíral mocí. Přede všemi jinými měšťané ve *Vrchlabí* 15. března

r. 1651. se vzbouřili, když vrchnosť jejich Pavel hrabě Morzin šest měšťanů, kteří slibu svému, že k víře katolické přistoupí, nedostáli, jedenácti dragony zatknouti a do vězení dáti chtěl, a setrvali ve svém branném odporu, až komisař Schönfeld pomocí 50 mušketýrů odboj ten zničil a vedle král. poručení dne 31. března t. r. poddaným lhůtu k obrácení až do sv. Trojice prodloužil. Náčelníci tohoto povstání Mikuláš Dasser, Tobiáš May a Jonáš Hartmann byli uvězněni a do Prahy na radnici Starého města k potrestání dodáni.

Podobným spůsobem odboj poddaných na statku jesuitském *Šacliři*, na statku *Pecka* řečeném kláštera kartouzského ve Valdicích, též v některých vesnicích komorního panství *Poděbradského* jakož i na panstvích *Smiřici*, *Branné* a *Jilemnici*, pak měšťanstva v *Liberci*, pro přísné provozování reformace povstalý, vojskem od hejtmanů krajských z Hradce Králové dne 2. a 16. května, 3., 6. a 23. června r. 1651. tam poslaným musil býti utišen. Avšak přemnozí poddaní těchto panství a mnohých jiných statků nastalé reformaci opět vyhnouti se hleděli útěkem do sousedního Slezska, čemuž aby se předešlo a zabránilo, na poručení král. místodržících 3. července r. 1651. na pomezí 50 dragonů s důstojníkem vysláno a zároveň hraničným úřadům celním od král. komory české 29. července nařízeno bylo, aby takové poddané zběhlé zadržovali, zatýkali a vrchnostem jejich vydávali. Také velitelům cís. vojska ve Slezsku král. listem 4. listopadu t. r. poručeno, aby obyvatelům království Českého, jichž poddaní do Slezska utekli, k vydání a navrácení jich byli nápomocni. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

K další pak reformaci vedle král. poručení 3. června roku 1651. nařízeni byli za komisaře probošt v Staré Boleslavi Rudolf Roder z Felsburgu a Mikuláš sv. pán z Schönfeldu, jimž na vychování po 300 zl. a přísežnému notáři jim přidanému 30 zl. měsíčně z komory české bylo vykázáno. Tito komisaři podle král. instrukce, 25. října dané, osobně odebrali se do kraje Královéhradeckého, a především na *panství Opočenské, Novoměstské, Náchodské a Smiřické* (jichž vrchnosti reformací otálely), vyšetřujíce dokonale, zdali každá fara duchovním opatřena, zdali úředníci a poddaní k náboženství katolickému již přistoupili, mnoho-li ještě nekatolických a co by jejich obrácení na pře-

kážce bylo. Aby pak reformace jistěji provozována a dle král. vůle ke konci přivedena býti mohla, především předsevzato jest odzbrojení poddaných v celém kraji a komisařům vedle král. poručení 50 dragonů s důstojníkem k provázení jich dáno a nařízeno, aby na těch místech, kde by komisaři pro tvrdošijnosť a vzdorovitosť poddaných déle se zdržovati musili, po celý čas jejich tam meškání každému vojákovi mimo jeho plat ještě denně po 4 kr. na útraty vzdorovitých poddaných bylo dáváno; kdyby pak na některém místě lid brannou rukou reformaci opříti se opovážil, tam vedle král. poručení 4. listopadu r. 1651. tolik vojska, kolik by ho dle zdání komisařů k pokrocení odboje bylo potřebí, od nejbližšího velitelství vysláno a vloženo býti mělo; avšak v takovém případě komisaři povinni byli k tomu přihlížeti, aby lidu vojskem žádných obtíží a škod nebylo činěno, nýbrž aby důstojníci dobrou kázeň vojenskou zachovávali.

Počátek reformace učiněn na panství Opočenském, takže komisaři celé panství, aby poddaní nemohli utéci, 50 dragony a 60 mušketýry pluku hraběte z Waldšteina obklíčili, načež hejtman téhož panství Cyril Geer 60 mušketýry domácími lid sháněl do Opočna, kdež k víře katolické přistoupiti byl přinucen; obzvláště pak při této reformaci činnými byli misionáři z kolleje jesuitské v Hradci Králové, zejména P. Adam Kravarský, Jan Christophorus, Karel Schweger, Jan Slavikovský, Arnold Engel, Augustin Rappolt, Mikuláš Luch a Bartoloměj Bukovský. Týmže spůsobem pokračováno v reformaci na panství *Novoměstském, Náchodském a Smiřickém*, pak na všech ostatních panstvích a statcích kraje Hradeckého, kterýž takto skoro celý za krátkou dobu na víru katolickou, ovšem jenom na pohled, byl obrácen. V tomto kraji bylo dle zprávy komisařů na počátku této reformace ještě 52.529 nekatolických poddaných.*)

*) Nejvíce jich čítala tato panství: Opočno 5558, Náchod 4666, Smiřice 3881, Vrchlabí 2756, Kumburk a Oulibice 2468, Branná a Štěpanice 2142, Staré Buky a Maršov 1994, Hostinné 1883, Nové Město n. M. 1602, Hořice 1579, Velíš a Kopidlno 1393, Jilemnice 1297, Černikovice 1283, Solnice 1157, Smrkovice s král. horami 1187, Vamberk a Potenštein 1082, Chlumec 1071, Dymokury 977, Vlčice 965, Hradiště Chustníkovo a Heřmanice 803, Poděbrady 850, Šaclíř 796, Poličany Bílé 764, Lomnice 684, Třemešná a Sadoví 663, Smidary 605, Brandýs n. O. 567, Starkov 561, Rychnov 469, Radim a Pecka 480, Miletín, Forst a Litice (Lauter-

Z těchto při reformaci koncem r. 1651. a počátkem roku 1652. veskrz mocí vojenskou k víře katolické přivedeno bylo 46.492, ač větší jich část v srdci a mysli své nekatolíky zůstala; naproti tomu jich ještě 560 přes všecko naléhání a nucení při víře své setrvalo, zvláště na panství Vrchlabském 372 horníci, na něž vedle zvláštního král. nařízení mírně mělo se přistupovati. Mimo to uteklo 5477 poddaných již před příchodem komisařů ze strachu násilí vojenského od statků svých do sousedního Slezska. *)

Bylo by však ještě více poddaných uprchlo, kdyby byla komise reformační některá panství, jako Opočno, vojskem neobklíčila a lid neschytala a kdyby poddaní zběhlí, jak svrchu dotčeno, na pomezí nebyli zadržováni a vrchnostem zase dodáváni.

Co se obyvatelů stavu vyššího dotýče, poznamenati dlužno, že z 57 osob svrchu vytčených jenom Albrecht Rychnovský sv. p. z Rychnova, stařec osmdesátiletý, pak starší syn Adama Silvara ze Silberšteina, též starý Schafgotsch, Václav Straka s manželkou, Jan Šmádlo z Nahořan, oba bratří Dobřenští a paní Kapounová k víře katolické přistoupili; naproti tomu všickni ostatní, zejména paní Křinecká s dvěma syny a dcerou, Adam Silvar ze Silberšteina s mladším synem atd., nechtějíce se obrátiti, ze země zase měli odejíti. (Arch. místodržit. R. 109/1., 109/12. & 109/46.)

Reformace v kraji Boleslavském.

Z kraje Hradeckého přešla komise refor., do kteréž vedle král. poručení 17. ledna r. 1652. na místo nejvyššího mincmistra

wasser) 446, Abršpach a Chvaleč 406, Borovnice 388, Chvalkovice a Svinišťany 330, Hermosejfy 265, Cerekvice 216, Katzenstein 176, Libčany 166, Vřeštov 160, Přín a Popovice 129, Veselí Vysoké 126, Dobrá Voda a Mokrovousy 122 a Skřivany 107.

*) Těchto uprchlíků bylo z panství Starých Buků a Maršova 913, z Hostinného 839, ze Šaclíře 583, z Branné 570, z Jilemnice 517, z Vrchlabí 372, z Náchoda 233, ze Smiřic 223, z Rychnova 185, z Polićan 169, z Nového Města 160, z Abršpachu a Chvalče 127, ze Solnice 118, z Brandýsa n. O. 59, z Velíše a Kopidlna 56, z Vamberka 53, z Kumburku 32, z Chlumce 32 atd.

Mikuláše sv. p. z Schönfeldu vstoupil Jan Karel Přichovský z Přichovic, 15. února roku 1652. do kraje Boleslavského, kdež podobným spůsobem reformace se provozovala. Ačkoli v tomto kraji (dle zprávy hejtmanů krajských 16. května roku 1650. učiněné) skoro všickni úředníci v městech a správci statků, již byli katoličtí a toliko na panstvích Grabšteinském, Fridlandském a Zákupském několik nekatolických úředníků se zdržovalo; přece (dle zprávy komisařů reformačních 15. června r. 1652. podané) v témž kraji na počátku r. 1652. ještě 37.368 nekatolických poddaných zůstávalo.*)

Z těchto nekatolických poddaných obávali se přemnozí nové reformace, takže jich 10.817 již před příchodem komisařův od statkův svých ze země odběhlo, zvláště z panství Fridlandského 5575, z Rohozeckého 2345, z Doubravického a Loučínského 455, z Grabšteinského 384, ze Svijanského 231 a z Lamberského 221 osob. — Ostatní pak všickni až na osm osob, tedy v jedné summě 26.543 poddaní přičiněním komisařův, zvláště vkládáním vojska k víře katolické přivedeni byli, zejména na panství Fridlandském 1586, Rohozeckém, Semilském a Maloskalském 2349, Svijanském a Skalském 2300, Grabšteinském 1132, Dubském a Hodkovickém 1187, Kostském 1094 a Turnovském 903.

Ale poněvadž tak mnoho poddaných z panství Fridlandského a jiných uteklo, a mimo to i kurfirst saský Jan Jiří při císaři na úředníky panství Fridlandského si stěžoval, že zavřeli evangelický kostel ve vsi Weigsdorfu, kteráž dílem k Sasku náležela; proto vedle cís. resoluce 6. dubna r. 1652. komisařům reformačním bylo nařízeno, aby kostel ten opět byl otevřen a reformace v místech na pomezí saském ležících bez vojska i beze vší exekuce po dobrém byla předsevzata.

*) Největší počet se nacházel na panství Fridlandském 7161, Rohozeckém, Semilském a Maloskalském 4694. Svijanském a Skalském 2531, Grabšteinském 1516, Dubském a Hodkovickém 1269, Navarovském 1257, Zákupském 1213, Doubravickém a Loučínském 1083, Kosteckém a Soboteckém 1100, Mnichovohradišťském 930, Turnovském 976, Lamberském 859, Mimoňském 877, Dokském 744, Bělském a Kuřivodském 735, v některých vesnicích panství Brandýského 670, Kosmonoském 603, Vartenberském 573, Jablonském 505, Stránovském 337, Benátském 306, Nimburském 237, Mladoboleslavském 233 atd.

Reformace v kraji Litoměřickém.

Takto obrátivše komisaři též kraj Boleslavský k víře katolické, odebrali se za týmž účelem do kraje *Litoměřického*, v kterémž však mnohé vrchnosti samy na statcích svých již před tím vedle snesení sněmovního a král. poručení reformaci horlivě a přísně provozovaly a hejtmané krajští lid poddaný za tou příčinou vzbouřený na panství *Benešovském* Anny sv. paní z Clary, roz. z Aldringen, pak na statku *Šonwaldském* Mikuláše sv. p. z Schönfeldu pomocí 100 mušketýrů pluku Waldšteinova a 50 dragonů pluku De la Corona, na poručení král. místodržitelstva 11. června r. 1651. tam poslaných, opět k poslušnosti přivedli. A tak již před příchodem komisařův (dle jich zpráv z Třebenic 29. května a z Litoměřic 15. června r. 1652. král. místodržitelstvu zaslaných) zcela obráceny byly na víru katolickou panství a statky: *Duchcov* až na vesnice Pillersdorf (Willersdorf), Matzdorf, Fláje (Fley) a Georgendorf na pomezí mišenském ležící; *Krupka, Chlumec, Teplice, Světec*, arcibiskupství Pražskému náležející, *Hradiště* hraběte Chynského, *Křemyš, Třebenice, Podsedice, Třebivlice, Nedvědice, Milešov a Skalka, Kostomlaty, Ústí n. L., Březnice, Předlice, Šachov; Šonwald* (odkudž r. 1651. na 360 poddaných do Saska uteklo), *Ouštěk, Drahobuz, Liběchov, Chcebuz, Třebušín, Snědovice, Brocno a Radujen, Zahořany a Ploskovice.* Dílem katolické byly statky: Soběchleby a Všebořice, Svádov, Březno Veliké, Benešov, odkudž též mnoho poddaných do Perny uteklo, Děčín a Markvartice Malé se statky okolo nich ležícími, Česká Lípa, Nový Zámek, Pirkštein (Sloup), Drmy, Konojedy, Palič (Police), Volfartice a Libchava. *Úplně nekatolická* byla toliko panství *Šluknov a Hanšpach* hraběte Karla Adama z Mansfeldu, pak *Rumburk* Löbla sv. p. z Krainburgu, z nichž přes 400 poddaných, zvláště z vesnic Georgenthalu, Nieder- a Obergrundu a Schönbornu, reformací a vojskem ohrozených a poděšených, od statků na pomezí saské již r. 1651. uteklo a tam v okolí Žitavském se usadilo. A poněvadž ostatní sedláci nekatoličtí na těchto panstvích se prohlásili, že statky své též opustí, kdyby k náboženství katolickému od komisařů byli nuceni; k žádosti držitelů týchž panství za prodloužení lhůty, vedle čís. resoluce

13. dubna r. 1652. komisařům poručeno bylo, aby na ten čas reformaci nejenom na týchž panstvích, nýbrž i všude na pomezí saském zastavili a od další exekuce v kraji Litoměřickém upustili.

Avšak po odchodu komisařů hejtman panství Rumburského Jan Jiří Otto pomáhal r. 1653. dvěma misionářům řádu jesuitského poddané reformovati, ale jen velikým namáháním, zvláště vězením, bitím a přikováním k trlici, toliko 970 poddaných na panství Kumburském bylo obráceno; ostatní pak lid, ačkoli jednotlivci na radu misionáře jesuity P. Becka po 4—10 neděl v tuhém vězení byli držáni, při víře své setrval, a též i mnozí již obrácení od statků svých uprchli, když hejtman vedle rady téhož misionáře poddané ve vsi Dubnici Horní vojskem za doby noční po 8 dní jímati dal a vězením k přijetí víry katolické je nutil. (Dle zprávy téhož hejtmana 1. června r. 1653. komisařům refor. podané. Arch. místodr. R. 109/13.)

Také v tomto kraji zdržovaly se toho času ještě některé nekatolické osoby stavu vyššího, totiž: *Jan Jenikovský z Jenikova*, bývalý rytmistr ve vojsku švédském, s manželkou svou, roz. Vlkovou z Kvítkova a její ovdovělou sestrou na statku Snědovicích; *Jan Belvic z Nostvic*, bývalý rytmistr ve vojsku císařském, potom v švédském, jehož manželka, roz. Vlkova z Kvítkova, i dcera byly katolické, na mlýně manželky své v Radouni; *Melchior z Lutic*, stařec 70letý, s manželkou a dcerami na statku svém Šerajově (Schirgiswald); paní Magdalena *Mladotová ze Solopisk*, jejíž dcery byly katolické, na statku svém Radouni (Radujeni); paní Anna Kateřina *Hartstalová*, roz. z Gersdorfu, mající polovici statku Šerajova. Tito všichni, nechtějíce přistoupiti k víře katolické, r. 1652. ze země se vystěhovati měli. (R. 109/10. & 109/12.)

Reformace v krajích Žateckém a Loketském.

Z týchž příčin upuštěno bylo od přísného provozování reformace též v krajích *Žateckém* a *Loketském*. Neboť v kraji *Žateckém*, ve kterémž dle zprávy hejtmanů krajských Kryštofa Jaroslava Krakovského sv. p. z Kolovrat a Maxmiliána Vladi-

slava Elbognera z Dolního Schönfeldu r. 1650. panství Přísečnice, Neydek a Heinrichsgrün zcela, panství pak Červený Hrádek z většího dílu byly nekatolické, přičiněním týchž krajských (dle jich zprávy 22. června r. 1651.) na dotčených panstvích i jiných statcích již skoro všickni lidé poddaní až na 141 k víře katolické byli přivedeni, a toliko 114 poddaných z komorního panství Přísečnického do Saska uteklo. Ale dle zprávy komisařů reform. bylo r. 1652. při jejich příchodu do kraje tohoto ještě 3958 nekatolíků, zvláště pak v Neydeku 1170, v Heinrichsgrünu 1073, v Přísečnici 553, na Červeném Hrádku 402, na Hauenšteinu 148, v Žatci 91 a v Lounech 79; z těchto bylo nově obráceno 1947, zvláště v Přísečnici 448, v Heinrichsgrünu 409, na Červeném Hrádku 314, v Neydeku 231, v Žatci 90, v Louně 78; pryč jich odešlo 275, zvlášť z Neydeku 127, z Červeného Hrádku 79; nekatolických ještě zůstalo 1736, zvlášť v Neydeku 812 a v Heinrichsgrünu 660, skoro veskrz horníků, s nimiž se vedle cís. poručení mírně zacházeti mělo, aby pryč ze země neutekli.

Z osob stavu vyššího byly nekatolické jenom manželky některých obyvatelův, jako Arnulfa Schöna z Schönau na Lhenicích, Polyxena, roz. Štampachova, s dvěma dcerami, z nichž Estera před komisí reform. do Míšně utekla a tam za jednoho Štampacha se provdala; též manželka Otty Boryně ze Lhoty, Jana Jindřicha Schwaba na Lišnicích a Eva Polyxena, manželka Baltasara Sekerky z Sedčic na Budově; pak vdova Maria Sekerková, roz. Štampachova, s dvěma syny, Jaroslavem a Václavem, na svobodném dvorečku svém v Měcholupech a šlechtična Benigna Údrcká v Libočanech, kteréž všecky, mimo paní Schönovu, vdovu Sekerkovu a šlechtičnu Údrckou, k náboženství katolickému přistoupiti a časem vysvědčeními o zpovědi vykonané se vykázati přislíbily. (Arch. místodrž. R. 109/46.)

Jinak tomu bylo *v kraji Loketském*, kdež dle zprávy komisaře reformačního Mikuláše sv. p. z Schönfeldu 5. října r. 1650. všecka horní města a místa, zejména Jáchymov, Blatno, Gottesgab, Weipert, Slavkov, Schönfeld, Bleistadt, Český Wiesenthal, Abertham a Jungenhengst, na ten čas ještě při víře nekatolické trvala; jenom v Jáchymově bylo devět měšťanů katolických, mezi nimi však dva tak špatné pověsti, že nemohli do

rady městské vstoupiti, pročež nekatolický purkmistr Jakub Schaedlich v úřadě svém ponechán býti musil.

Zmínili jsme se již předešle, že z měst Jáchymova, Blatna a Gottesgabu hned na začátku r. 1650. většina obyvatelstva před reformací, patentem Karamuelovým ohlášenou, ze země do Saska utekla. Potom r. 1652., když misionáři P. Ondřej a P. Vilém z kolleje jesuitské chomútovské lid v městech horních s největší přísností opět obraceti počali, i ostatní měšťané a horní nakladatelé s lidem hornickým, zvláště z Jáchymova 854, pak z Českého Wiesenthalu (kteráž obec s Německým Wiesenthalem toliko 56 domkův a 268 duší měla), skoro všickni osadníci, nechtějíce nijak od víry své odstoupiti, raději opustili sídla svá a odebrali se pod ochranu kurfirsta saského, kterýž všecky vystěhovalce z Čech, zvláště horníky do země své milerád přijímal a k jich ubytování i nové horní město, *Johann-Georgenstadt* zvané, nedaleko od Blatna vystavěti dal.*) Marné byly snahy správce vrchního úřadu horního v Jáchymově, Jana Jakuba Kuttnera z Parchheimu, jakož i nejvyššího král. mincmistra Mikuláše sv. p. z Schönfeldu, aby zběhlé horní nakladatele, správce, havíře a horníky k navrácení pohnuli; neboť všickni vystěhovalci na opětované vyzvání úřadu horního a jeho slibování, že se jim od vojska v ničem již neublíží, odpověděli, že nižádným spůsobem se nenavrátí domů, kde, vojskem o živnosť svou vydrancováním a zpustošením statků zcela připraveni byvše, ani volnosti svědomí neměli ubezpečené.

Protož aby města horní zcela nezpustla, hornictví pak nezaniklo a král. regalia příliš ztenčena nebyla, reformace zastavena jest na ten čas vedle král. poručení též v kraji Loketském, a komisaři učinili ve zprávě své dne 26. května r. 1653. na král. místodržitelstvo jen návrh, aby od král. komory v Českém Wiesenthalu vystaven byl kostel s farkou, při němž by farář z Weipertu každou druhou neděli služby boží konal, aby lid chudý, skoro veskrz drvoštěpové a uhlíři, z Českého Wiesenthalu a Stolzenhanu, až na ten čas k faře luteranské do Němc-

*) Cís. listem daným dne 20. října r. 1654. poručeno bylo nejv yššímu mincmistru království Českého, Mikuláši sv. p. z Schönfeldu, aby toto nové město i jeho okolí pozorně sám ohledal a zprávu svou o tom císaři a králi podal. (Arch. místodrž. C. 215, E. 4.)

ckého Wiesenthalu přivtělený, v náboženství katolickém vyučován býti mohl a do Weipertu, na míli cesty vzdáleného, do kostela choditi nemusil. (Arch. místodrž. R. 109/11.)

Reformace v městě Chebě a v kraji Chebském.

Při vpádu švédském do města Cheba r. 1647. zmocnil se general Wrangel hned tamějšího hlavního kostela farního sv. Mikuláše a odezdal jej dvěma luteránským praedikantům svým k veřejným službám božím; katolickým pak měšťanům k jich bohoslužbě v něm některé hodiny nepříhodné byly ponechány. Po uzavření míru westfalského dříve než posádka švédská z města odtáhla, měšťanstvo vyznání augšpurského obrátilo se r. 1649. na švédské directorium v Norimberku, žádajíc, aby jim vedle snesení o mír nejenom svoboda náboženství, jak jí r. 1624. užívali (neboť první reformace v Chebě teprv r. 1627. byla předsevzata), nýbrž i kostel farní u sv. Mikuláše a osm filialních kostelů v kraji, jakož i příjmy domu »Německého«, jenž komandě řádu křižovnického od města byl prodán, k vychování kněží a učitelů, pak knihovna předešle jim odňatá, byly navráceny, též aby Jesuité, kteří teprve r. 1627. do města přišli, odtud opět byli vybyti. Na to švédský nejvyšší vůdce falckrabě Karel Gustav tehdejšímu veliteli švédskému v Chebě, plukovníku Copy, 23. září r. 1649. poručil, aby při odchodu z města, na den 29. září ustanoveném, strany evangelických duchovních a měšťanů věc zařídil tak, aby tam v témže stavu a spůsobu, v kterémž se na ten čas nacházeli, byli zůstaveni, a je ubezpečil, že žádosti jejich a potřebám při konventu co možná nejvíce se vyhoví. Protož týž velitel, maje z města odcházeti, dotčeným dvěma pastorům evangelickým nařídil, aby tam zůstali, napomenuv zároveň tehdejšího purkmistra Jana Pavla Dressela, aby se o jejich bezpečnosť postaral.

Ale poněvadž toto zařízení měšťanům katolickým (jichž tehdáž bylo 414 zejména uvedených, kdežto počet evangelických toliko 104 vynášel*),) mnoho nepříjemností a obtížností spů-

*) Dle zprávy r. 1652. bylo v Chebě ještě 150 nekatolických měšťanů.

sobilo, purkmistr a městská rada katolická k císaři samému snažnou vznesli prosbu, aby evangeličtí duchovní z města odstraněni a farní kostel (kterýž od předkův jich katolických vystavěn, až do r. 1573. v katolických rukou se nacházel a potom teprv utrakvistům postoupen byl) ke katolickým službám božím opět byl navrácen. Avšak císař, maje na zřeteli intercessí kurfirsta saského, strany evangelických měšťanů 17. května r. 1649. učiněnou, toliko nařídil, aby při hlavních poradách vykonání míru též o této věci, Chebských se týkající, bylo jednáno. Mimo to ujímali se vyslanci, od evangelických kurfirstův a stavů k dotčeným poradám nařízení, 24. října r. 1649. při cís. říšské kanceláři dvorské věci evangelických měšťanů v Chebě, dokládajíce, jak v předběžných výmínkách míru a *v listu příměrném* na tom bylo sneseno, že na těch místech, kde r. 1624. veřejné provozování evangelického náboženství bylo zavedeno, i budoucně po všecky časy při tom zůstati se má a že za žádnou příčinou proto nikdo obtěžován býti nesmí. Též poukázali dotčení vyslanci k tomu, že říšské město Cheb s krajem Chebským před mnohými lety bylo zastaveno království Českému s tím ohražením, že se zase vykoupiti může, takže nikdy témuž království nebylo přivtěleno, nýbrž jakožto říšské město vždycky při svých výsadách a starodávném obyčeji zůstaveno jakož i při svobodném vykonávání náboženství až do r. 1627. pokojně ponecháno; pročež evangeličtí kurfirsti a stavové kojili se nadějí, že toto město i s krajem svým uvedeno bude do téhož stavu a spůsobu, v kterémž se co do svého postavení politického před povstáním českým r. 1618. a co do náboženství r. 1624. nacházelo; neboť výmínka, vztahující se k zemím J. M. C., do listu příměrného pod articul. V. §. 13. přijatá, netýkala se města Cheba, kteréž až na ten čas od říše bylo zastaveno, a jehož svobody a práv zvláště co do náboženství císař Ferdinand II. nejenom šetřiti r. 1620. a r. 1621. kurfirstu saskému přislíbil, nýbrž i r. 1625. veškera privilegia a práva téhož města potvrdil.

Z těch příčin cís. general-lieutenant Duca Amalfi s dotčeným falckrabím a vojevůdcem švédským strany města Cheba porovnal se tak, že tamější evangelíci až na další cís. resolucí při vykonávání víry své měli býti zůstaveni, jak tomu bylo

před odchodem posádky švédské; což též cís. veliteli v městě Chebě 26. října r. 1649. oznámil, ale naproti tomu král. místodržícím 18. října a 8. listopadu t. r. psal, aby město Cheb, posádky švédské zbavené, dobře opatřeno a s tamějšími evangelíky, kteří se přivtělení téhož města k říši Německé při stavech evangelických v Norimberku domáhají, ne jinak než s ostatními J. M. C. a K. poddanými nakládáno bylo. Proto také cís. komisaři v Norimberku nechtěli přistoupiti k snesení stavův evangelických, aby město Cheb s krajem Chebským do předešlého způsobu svého zase bylo uvedeno.

Avšak tento spor brzy potom roztržkou, mezi katolickými a evangelickými duchovními v Chebě o svátcích vánočních povstalou, rychle byl skončen. Neboť dle zprávy purkmistra, 28. prosince r. 1649. král. místodržícím podané, tamější evangeličtí praedikanti podle nového kalendáře, přijatého již před 45 lety od rady městské (tehdy též luteránské) nechtěli se říditi a svátky vánoční vedle přání městské rady zároveň s katolickými měšťany slaviti, nýbrž na Boží hod o jedné hodině odpoledne, právě když jesuité služby boží konati měli, do chrámu farního až k oltáři se vedrali, chtějíce též bohoslužby své předsevzíti, a u oltáře samého s katolickými duchovními tak se pohádali, že by se byl i lid katolický, četně shromážděný, vzbouřil, kdyby prostřednictvím vojenského velitele praedikanti z kostela byli neodešli. Následujícího dne zpívali praedikanti v chrámu Páně píseň: »Erhalte uns Herr bei Deinem Wort, Und steuer' des Papsts und Türken Mord, atd. (Chraň nás Pane při Svém slově, Braň papeže, Turka zlobě atd.), anobrž tak zpupně a hrdě si počínali, že poddané od pravé vrchnosti odluzovali, vybízejíce na kazatelně lid k modlitbám za královnu švédskou a nikoliv za císaře a krále, jehož poddanými byli. A poněvadž také dva praedikanti v Aši a Liebenšteinu, kteréžto statky manské koruny České pánovi Vilémovi z Zedwitz náležely, poddané sváděli a tak důstojnost královskou ztenčovali; neustálým naléháním jesuitův k opětné žádosti rady městské a k návrhu král. místodržících jakož i tajných cís. rad, Trautmansdorfa, Slavaty, Martinice, Colloreda a Waldšteina, též říšského místokancléře Kurze a říš. dvorního rady Gebharda vedle cís. resoluce 15. ledna r. 1650. bylo nařízeno, aby dotčení

praedikanti z města a z kraje v 24 hodinách přes pomezí království Českého byli vyhostěni, evangeličtí však měšťané až na další cís. resoluci v městě ponecháni, ale veškeré jich schůzky zastaveny. Avšak toto cís. poručení prostřednictvím evangelických stavů v Norimberku a k návrhu české kanceláře dvorské změněno jest tak, že praedikantům v Chebě konání služeb božích ve farním chrámu sv. Mikuláše zastaveno, oni pak sami od velitele cís. posádky z města dle příležitosti odstraněni býti měli.

Po vyhostění praedikantů z Chebu také 36 měšťanův evangelických za příčinou nařízené reformace od města odešlo a na statku pána z Zedwitz v Aši se usadilo; protož městská rada žádala, aby obce ušetřeno bylo dvěma setninami vojska, kteréž tam k provedení reformace měly býti vloženy. Na počátku r. 1652. bylo v Chebě ještě 150 evangelických obyvatelův z nichž 47 přislíbilo k víře katolické přistoupiti, 54 lhůtu k obrácení si vyžádali; ale 49 jich při víře své setrvalo, kteřížto vedle návrhu král. místodržitelstva a české kanceláře dvorské 4. února r. 1652. zvolna k obrácení neb k vystěhování se měli býti přidržáni; avšak 11 jich brzy potom též od města odešlo.

V kraji pak Chebském, jehož obyvatelé a jejich poddaní skoro všickni byli víry nekatolické, vedle cís. resoluce 23. března r. 1652. nařízeni byli za komisaře nad reformací Matouš (Augustin) Višňovský, kommendator řádu křižovnického v hospitále chebském, Vít Jetřich z Steinheimu na Hazlově (Haslau) a Seebergu, cís. dvorský rada vojenský a nejvyšší (plukovník) v Chebě. Při těchto komisařích misionář řádu jesuitského Ondřej Kuhn 17. června r. 1653. si stěžoval, že na statcích Liebensteinu nekatolického pána Jana Viléma z Zedwitz, pak na Wildšteinu, náležejícím nekatolické vdově z Trautenbergu a jejím synům Jachymovi Arnoštovi, Jindřichovi Vilému a Abelu Bedřichovi, poddaní k vyučování nepřicházejí a k jeho vychovávání ničím přispívati nechtějí, odvolávajíce se k tomu, že mají svého pastýře duchovního P. převora, který je laskavě a mírně vede k poznání víry katolické. Protož podle zdání tohoto misionáře a k návrhu komisařů vedle cís. resoluce 2. srpna r. 1653. měla reformace na statcích těch pomocí vojska býti provedena; i jest dotčeným vrchnostem nekatolickým k jich obrácení lhůta šesti měsíců dána.

Reformace v krajích Slanském, Podbrdském, Kouřimském, Rakovnickém a Čáslavském.

V těchto krajích byli dle zpráv hejtmanů krajských r. 1650. na všech panstvích, statcích i všech obcích všickni úředníci a správci již katoličtí, jak to vysvědčeními duchovních svých dokázali. Co se pak lidu obecného a poddaných dotýče, ti také v královských městech a na některých panstvích a statcích k víře katolické byli obráceni, jmenovitě v kraji Slanském v král. městě Velvarech, pak na panstvích Slanském a Smečenském nejvyššího purkrabího hraběte z Martinic, Dolno-Beřkovickém knížete z Lobkovic, Doksanském probošta tamějšího kláštera, na statku Hostouňském probošta u sv. Víta v Praze, Tuchoměřickém kolleje jesuitské u sv. Klimenta v Praze, v Lužci a Kozolupech kláštera augustianského u sv. Tomáše v Praze a na statku Divickém hraběnky z Mansfeldu roz. z Lobkovic. Avšak na mnohých statcích a místech lid poddaný velmi potřeboval cvičení duchovního; neboť skoro všude i na komorních panstvích *Zbirovském*, *Točnickém* a *Královédvorském* kraje Podbrdského, též *Křivoklátském* kraje Rakovnického byl veliký nedostatek lidí duchovních, takže mnohý farář, drže dvě, tři i čtyry fary, povinnosti své lidem k těm osadám náležejícím nemohl dosti učiniti.

Z té příčiny nacházelo se (dle zprávy komisařů reform. v Lukavci 26. května r. 1653. dané) v těchto krajích i na některých statcích duchovních v kraji Slanském, jako v Kloboukách kapitoly hradu pražského, v Kamýku kněžny abatyše u sv. Jiří na hradě pražském, v Tursku řádu křižovnického v Praze, mnoho nekatolických poddaných, zvláště v kraji Slanském 1601, v kraji Podbrdském 1138 (nepočítá-li se v to panství Dobříš, kdež mnoho set poddaných k víře katolické přistoupilo a ještě mnoho nekatolických zůstávalo), v kraji Vltavském 5034 a v Kouřimském 8962 osoby, z nichž za poslední doby velikonoční v kraji Slanském 1314, v Podbrdském 1109, Vltavském 5019 a v Kouřimském 8177 osob od komisařů pomocí 25 dragonů jim vedle král. poručení 4. března r. 1653. přidaných, k víře katolické bylo přivedeno; někteří však (jako v kraji Slanském 105 osob, zvláště všickni osadníci z Charvatce na

statku Mšeně dědicův Jetřicha z Malovic), za příčinou náboženství od statků svých pryč utekli, ostatní pak nekatoličtí zůstali, jmenovitě poddaní na statku Nížburku, náležejícím někdy panu Mičanovi, pak ve vsi Kublově na panství Točnickém. a obzvláště 788 osob v kraji Kouřimském, kde ve vsích Sedlečku a Vesci nekatoličtí svobodníci r. 1650. a později přechovávali praedikanty evangelické.

Tak tomu bylo též v kraji Rakovnickém a Čáslavském, z kteréhož (dle zprávy král. místodržících 15. května r. 1652. císaři učiněné) mnoho poddaných do Moravy uteklo a tam na panství Třebíči hraběnky Zdislavy z Waldšteina se usadilo. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Ze všech těchto zpráv od komisařů nad reformací podaných vysvitá, že r. 1652. v krajích Hradeckém, Boleslavském, Žateckém, Slanském, Podbrdském, Vltavském a Kouřimském bylo nekatolických lidí 115.560, z nichž největší díl, totiž 52.520 v kraji Hradeckém a 37.368 v kraji Boleslavském se nacházel. Počet nekatolíků v krajích Rakovnickém, Chrudimském, Čáslavském, Litoměřickém, Loketském a Chebském není sice vytčen, ale ze všeho souditi lze, že nebyl menší počtu nekatolíků v krajích předešlých, takže toho času ve všech krajích vytčených ještě přes 200.000 lidí nekatolických zůstávalo, tedy asi čtvrtý díl veškerého tehdejšího obyvatelstva království Českého. Z těchto nekatolíků uteklo ze země před komisí reformační z kraje Hradeckého a Boleslavského 16.294 osedlých, a nejméně tolik z ostatních krajův, takže přes 30.000 lidí poddaných v Sasku a Slezsku se usadilo; z pozůstalých pak nekatolíků setrvalo asi 10.000 při své víře zděděné, ostatní všichni dotčenou reformací násilně k víře katolické přivedeni byli, přemnozí ovšem jenom na pohled. Že tato reformace mocí vojenskou provedená stálých výsledků míti nemohla a neměla, poznáme z událostí následujících. Zde toliko ještě vytknouti třeba, že mnozí z lidí poddaných, takto na víru katolickou obrácených, nemohouce snésti břemena, ubytováním vojska i delší dobu po jejich obrácení jim uloženého, příkladu svých nekatolických sousedův odešlých následujíce, také ze země utíkali.

Konečně komisaři nad reformací ustanovení v poslední zprávě své dané v Německém Brodě 23. června r. 1653. ozná-

mili královským místodržícím, že reformaci v krajích Podbrdském, Kouřimském a Vltavském, z nichž před jejich příchodem též mnoho poddaných do Moravy uprchlo, ukončili a že v krajích Chrudimském a Bechyňském není potřebí komise reformační. Mimo to uznali komisaři nutnou toho potřebu, aby především fary, které přes všecka král. poručení a sněmovní snesení svrchu vytčená ještě pusté a prázdné se nacházely, řádnými duchovními byly osazeny, aby lid poddaný touto reformací k víře katolické nově obrácený při ní byl udržán a zachován, ostatní pak lidé ještě nekatoličtí, zvláště v městech horních k náboženství katolickému byli přivedeni. Avšak potřebě této z nedostatku duchovních, zvláště světských, nebylo lze vyhověti.

Stav a spůsob far v některých krajích království Českého r. 1653.

Jak špatný a bídný toho času byl stav a spůsob far ve větší části království Českého, o tom svědčí některé zprávy hejtmanů krajských r. 1650., pak komisařů nad reformací nařízených r. 1652. a 1653. král. místodržícím podané.

Dle těchto zpráv v *kraji Podbrdském* na komorním panství *Zbirovském* r. 1650. opatřena byla duchovním (Ondřejem) Outerským jediná fara ve vsi Drahňovém Újezdě, k níž dva filiální kostely, jeden v Mnečicích (Mlečicích), druhý pod zámkem Zbirovem náležely; naproti tomu v Strašici a Klášteře P. M. na Ostrově (jinak sv. Dobrotivé) od mnoha let až na ten čas žádných farářů nebylo, ačkoli hejtman téhož panství Jan Kolivec z Kolna za osazení těch far často, avšak marně žádal, takže by poddaní nic jináče než jako hovada živi byli zůstávali, kdyby byl hejtman sám každoročně při svátcích velikonočních o správce duchovní do těch míst se nepostaral. Fara pak mýtská s kostely sv. Štěpána a sv. Jana Křt. od arcibiskupa pražského, jakožto kollatora všech far na panstvích komorních, k děkanství rokycanskému na škodu komorních poddaných připojena byla; mimo to při kostelích ve vsi Lhotě, při vsi Lišném pod Řebříčkem a ve Vojenicích na panství Zbirovském, pak

v Počaplích na panství *Královédvorském* toliko jednou v roce poutě se vykonávaly, kdežto tam před r. 1618. byly zvláštní fary nekatolické. — Na komorním panství *Točnickém* byl jediný farář (Vilém Arnošt Stoz), který fary v městě Žebráce a v městysi Cerhovicích spravoval; fara pak v Zdicích připojena byla od arcibiskupa k děkanství berounskému; na témž panství nacházel se též *klášter sv. Jana Křtitele na Velizi* od Jana Žižky zničený, kde chrám při něm na ten čas sice zase v podstatu svou byl uveden, ale žádného faráře tu nebylo, takže osadníci ve vsi Kublově, k témuž klášteru náležející, nekatoličtí zůstávali. (Arch. místodrž. R. 109/47.)

V kraji Vltavském bylo r. 1650. osazeno toliko 9 far, totiž: Selčany (Sedlčany), Sedlec (Selče) a Počepice, knížeti z Lobkovic náležející; Netvořice hraběte Michny, Chlum Aleše Vratislava, Kovářov knížete z Eggenbergu, Kosová Hora a Votice kněžny z Brandenburgu, pak Petrovice kolleji jesuitské v Březnici náležející. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

V kraji Kouřimském nacházeli se správci duchovní jenom při 19 farách, totiž: v Kouřími, v Novém Kolíně, Vlašími, Poděbradech, Brodě Českém, Štěpánově, Kostelci nad černými lesy, Sadské, Divišově, Načeradci, Říčanech, Skramníkách, Sázavě, Solopiskách, Poříčí, Kostelci n. L., Jílovém, Rataji a Čelakovicích. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

V kraji Rakovnickém byl děkan v městě Rakovníku, pak v klášteře Plasském opat s několika řeholníky, a toliko tři faráři na komorním panství Křivoklátském ve vsi Zbečně, v městysi Čisté a v městě shořelém Královicích (zaniklo). Naproti tomu nebylo žádného faráře v městě Strašecí (Novém), ačkoliv tam mohl býti vydržován, pak v městysi Kozlanech a ve vesnicích Slabci, Rousinově, Všesulově, Voráčově, Šanově, Děkově a Kounově, kteréž předešle před r. 1618. na farách svých praedikanty náležitě vydržovaly, ale válkou tak spuštošeny byly, že by z nich na ten čas sotva tři neb čtyři dohromady k vychování jednoho duchovního byly stačily. (Arch. místodrž. R. 190/12.)

V kraji Slanském bylo r. 1652. kostelů farních 47 a filiálních 45, z nichž toliko 8 far řádnými duchovními (mezi nimi 4 řeholníci) bylo opatřeno, totiž v Doksanech probošta tamějšího

kláštera, v městě Roudnici knížete z Lobkovic, Slaném, Smečně a Pcherách nejvyššího purkrabí hraběte z Martinic, v městě Budyni paní ze Sternberga, v Kladně hraběte ze Žďár a v král. městě Velvarech. Při ostatních 39 farách, z větší části spustlých, přisluhovali duchovní z dotčených far, pak dva misionáři řádu kapucínského, takže průměrem každý duchovní 6 far s kostely filiálními ve správě své měl, a probošt roudnický 6 kostelů farních a 7 filiálních spravoval. Z dotčených 47 far náleželo osobám stavu duchovního na 13 statcích 8 far s 6 filiálními kostely, z nichž byla toliko jedna osazena; osobám stavu panského na 18 panstvích a statcích 32 fary s 35 filiálními kostely, při nichž bylo toliko 6 farářů; osobám stavu rytířského na 8 statcích 5 far a 1 kostel filiální, při nichž nebylo žádného faráře; městům pak královským 2 fary s 3 filiálními kostely, z nichž jedna farářem byla opatřena. (Arch. místodrž. R. 109/10.)

V kraji Loketském bylo (dle zprávy krajského hejtmana Jiřího Fabiana Mulze z Waldau dne 20. dubna r. 1650. král místodržícím učiněné) 25 farních a 2 filiální kostely, při nichž osobám stavu duchovního náležely 2 fary, stavu panského 9, stavu rytířského 5 a městům královským a horním 9 far. Z těchto všech opatřeno bylo toliko 7 řádnými faráři: totiž fara v Ostrově (Schlackenwerth), k níž přivtěleny byly fary v Hroznětíně (Lichtenstadt) a v Haydu; fara v Karlových Varech spojená s farou v Sedleci (Zettlitz); fara v Lokti s farami v Chodově dolním a Tatrovicích (Dotterwiesen); fara v Lomnici (Lanz); fara v Kocengrünu (Gossengrün) s farou v Schönbachu; fara v Chlumu (Maria Kulm) s farou v Kinšperku; fara v Kirchenbirku s farou ve Vranově (Frohnau). Mimo to připojeny byly fary v Schönfichtu do Žandova (Sandau) a v Lobsu do Falkenova. Naproti tomu nebylo žádných farářů katolických v městech horních, na ten čas ještě zcela nekatolických, totiž v Slavkově (Schlaggenwald), Schönfeldu, Lauterbachu, Joachimsthalu, Blatně (Platten), Gottesgabu, Bleistadtu, Bečově (Petschau) a Kráslici (Grässlitz) jakož i ve Wallhofu, kdež byl kostel od lutheránů r. 1615. nově vystavený. (Arch. místodrž. R. 109/11.)

V kraji Žateckém nacházelo se r. 1652. na 93 panstvích a statcích pak v 5 král. městech kostelů farních 101 s 65 filiálními, při nichž byli toliko 52 řádní faráři, z většího dílu

řeholníci. Z těch far náležely k panstvím král. komory 4 fary s 4 filiálními kostely, z nichž 2 byly osazeny; k panstvím a statkům osob stavu panského 75 far s 56 filiálními kostely, z nichž 36 duchovními bylo opatřeno; k statkům osob stavu rytířského 11 far a 1 kostel filiální, při nichž 7 farářů se nacházelo; ke královským městům 11 far a 4 filiální kostely, při nichž bylo 7 farářů.

V kraji Litoměřickém bylo r. 1650. ze 64 far 18 duchovními neosazených, totiž: Schönfeld a Chvojno České pána z Schönfeldu, Korotice a Všebořice paní z Bleileben, Tuchomyšl a Stebno pana Václava Meyderle, Žím (Schima) hraběte Černína, Řehlovice hraběte z Nostic, Kostomlaty hraběnky Černínové, Křemyž paní Breklové, Zlatníky a Niklasberg knížete Kryštofa z Lobkovic, Zabrušany hraběte z Waldšteina, Pátek pána ze Šternberka, Chcebuz pana Kuneše, Býčkovice, Liběchov a Robeč, plukovníku Villanymu náležející.

V kraji Boleslavském nacházelo se r. 1652. na 73 panstvích a statcích, pak v král. městě Mladé Boleslavi kostelů farních 91 a filiálních 89, z nichž král. komoře české 2 farní a 3 filiální, osobám stavu duchovního 4 farní, stavu panského 77 farních a 70 filiálních, stavu rytířského 6 farních a 15 filiálních, pak král. městu Boleslavi 2 farní a 1 filiální náležely; avšak toliko 33 kostely farní byly opatřeny stálými faráři, skoro veskrz řeholníky, kteříž s několika misionáři i ostatních 58 far neosazených spravovali; pročež mnohý farář, jako v Sobotce, Dobrovici, Vartenberku, Mnich. Hradišti, Dubu, Chrástavě a Hrádku, po 4 farách na rozsáhlých panstvích, děkan trutnovský 9 far na 5 panstvích a děkan fridlandský 15 far ve správě své měl.

V kraji Královéhradeckém bylo r. 1652. na 105 panstvích a statcích, pak v 5 král. městech 109 far s 78 filiálními kostely, z nichž toliko 42 fary řádnými duchovními, z většího dílu řeholníky, byly osazeny; naproti tomu 67 far zůstávalo neosazených, při nichž dílem faráři z jiných far, dílem misionáři řádu jesuitského a františkánského přisluhovali. Z těchto všech 109 far náleželo král. komoře 10 far s 13 filiálními kostely, při nichž byli toliko 2 faráři, z nichž děkan poděbradský 8 kostelů farních a 11 filiálních ve správě své měl; osobám stavu

duchovního náleželo 13 far s 4 filiálními kostely, z nichž 8 bylo duchovními opatřeno; osobám stavu panského, rytířského a král. městům 86 far s 61 filiálními kostely, při nichž se toliko 32 faráři nacházeli, z nichž děkan náchodský 5 far s 8 filiálními kostely, děkan chlumecký 5 far, děkan bydžovský 4 fary s 4 filiálními kostely, děkan královédvorský 4 fary, arciděkan královéhradecký a jiní faráři po 3 farách spravovali.

V kraji Chrudimském neměly r. 1650. žádných farářů 33 fary; neboť na komorním panství Pardubickém z 18 far s 21 kostely filiálními toliko 5 far opatřeno bylo duchovními, téměř veskrz Poláky z kláštera františkánského v Pardubicích, kteříž z ostatních far ještě 11 pod správou svou měli, takže děkan pardubický 3 farní a 2 filiální kostely, farář mikulovický 2 farní a 1 filiální, farář přeloučský 5 farních a 4 filiální, quardian kláštera pardubického 4 farní a 9 filiálních, farář dašický 2 farní a 3 filiální kostely spravovali, pak při faře tejnické děkan kolínský a při faře opatovické arciděkan královéhradecký přisluhovali. Mimo dotčené fary na panství Pardubickém zůstávaly v kraji Chrudimském bez správců duchovních kostely farní a filiální v Slatinanech, v Smrčku, Kostelci, Honbici, Řestokách a Bitovanech na panství Žumberku; v Lučibořicích, Bojanově a Kamenici (Trhové) na panství Nasavrckém a Sečském; v Svojanově Starém, Rohožné a Vítové (Vítějovci) na statcích Svojanově a Bělé Německé; v Zdechovicích, Říčanech a Lepejovicích (zanikl) na statku Zdechovickém; v Morašicích a Rozhovicích na panství Heřmanoměsteckém; v Uhersku na statku Chroustovickém; v Řepníkách na statku Tejnici Hrochové (Týnec); pak v Zamrsku.*) (Arch. místodrž. 109/46.)

Nedostatek duchovních světských, jeho příčiny a následky.

Z těchto zpráv jest patrno, jak veliký byl nedostatek duchovních světských, když v pěti krajích, totiž Slanském, Loketském, Žateckém, Boleslavském a Hradeckém z 373 far toliko

*) Obšírnější zprávy o stavu far a jich nadání r. 1652. v krajích Chrudimském, Hradeckém, Boleslavském, Žateckém a Slanském, pak v knížetství Fridlandském r. 1630. podal jsem v »Památkách arch. a míst.« díle XIII. r. 1885.

142 duchovními, z většího dílu jenom řeholníky, byly opatřeny a 231 far bez správců duchovních zůstávalo, i na komorních panstvích z 46 far toliko 12 faráři bylo osazeno, ačkoliv jejich kollatorem byl sám arcibiskup pražský.*)

Že fary v tak bídném stavu a spůsobu ještě r. 1653. a za let následujících zůstávaly, příčinou toho hlavní byly některé přehmaty tehdejšího arcibiskupa pražského, kardinála Arnošta Albrechta hraběte z Harracha. Neboť tento nejvyšší pastýř duchovní (dle zprávy král. místodržících dne 23. března r. 1652. císaři učiněné), nešetře obyčeje starodávného, bez vědomí král. místodržících a stavův i sboru kanovnického mnohé novoty zaváděl, zvláště pak, chtěje neobmezeně panovati, žádného kanovníka do konsistoře své nepřijímal, nýbrž z většího dílu jenom řeholníky, a to cizozemce a osoby v jazycích zemských nezběhlé, na ujmu vážnosti a důstojnosti kapitoly za duchovní rady své ustanovil, anobrž i nejdůležitější místo generálního vikáře cizozemci svrchu již dotčenému, *Karamuelovi*, svěřil, takže arcibiskupská konsistoř, majíc na zřeteli především výhody a prospěch řeholí, málo dbala o vzdělání a rozmnožení duchovenstva světského. Mimo to dal arcibiskup zavříti dva farní kostely v Starém městě pražském, totiž Matky Boží nad Louží a u sv. Martina; též obsadil jiné fary pražské bez vědomí a proti vůli magistrátu a poručil, aby obyvatelé vyššího stavu, kteří v Praze za příčinou král. služby neb svých záležitostí jaksi stálý byt majíce, chrámu kathedrálního nebo hlavních kostelů farních dle předešlého zvyku a spůsobu se drželi, k jiným farám byli přivtěleni. Pročež král. místodržící a stavové o zastavení a zrušení takových novot krále žádali, zvláště pak za to, aby osoby stavu vyššího v Praze skrze král. hejtmany městské a na venku v krajích skrze hejtmany krajské, měšťané pak a jiní obyvatelé jakož i poddaní skrze úřady městské a vrchnosti neb jich úředníky k vykonávání zpovědi velikonoční byli napomínáni a přidržováni. Tento spor král. místodržících a stavů s arcibiskupem, zvláště pak nedbalosť konsistoře arcibiskupské

*) Nezdá se tedy na pravdě zakládati zpráva, že za úřadování tohoto arcibiskupa od r. 1623.—1667. přes 10.000 kněží, tedy ročně průměrem 223 bylo vysvěceno; neboť tento počet byl by stačil úplně k osazení všech far za několik let.

byly toho příčinou, že i stavové sami málo se starali o pusté fary na statcích svých, nechtějíce jich osazovati řeholníky.

Aby však osadníci k farám pustým náležející beze všeho vyučování nezůstávali, nařídili král. místodržící 4. února r. 1654. všem hejtmanům krajským, aby na panství a na statky, které by duchovními správci nebyly dostatečně opatřeny, aspoň v čase postním misionáři řehole jesuitské nebo jiní byli povoláni. Podobný rozkaz dán byl též od arcibiskupa téhož roku otevřenými patenty všem farářům. A tak vysíláno bylo od r. 1654. každého roku 6 misionářů řádu jesuitského do krajův, aby lid aspoň k zpovědi velikonoční byl přidržován.

Za takových okolností ovšem nemohlo důkladně býti provedeno obrácení lidu k víře katolické. Ve všech krajích svrchu dotčených, v nichž poddaní k náboženství katolickému násilně byli přivedeni, ale potom na mnohých místech z nedostatku duchovních beze všeho dalšího vyučování zůstaveni, vyskytovalo se časem opět mnoho lidí nekatolických, kteří přes všecku přísnosť s praedikanty svými k vykonávání bohoslužeb svých na místech skrytých tajně se scházeli. Málo prospělo k zamezení takových schůzek, které zvláště v krajích pohraničných a v kraji Kouřimském bývaly držány, uvězňování osob při nich polapených, neboť mnozí z nich ani mnoholetým tuhým vězením v Praze ani těžkým žalářem na zámku Křivoklátském pohnouti se nedali k přijetí víry katolické. Tak jistý tovaryš bednářský, Havel Vorlíček, který k náboženství katolickému přistoupiti nechtěl, od r. 1654. držán byl po pět let u vězení Nového města pražského, z něhož vedle poručení král. místodržících 14. března r. 1659. byl převeden do vězení Hořejšího města pražského Hradčan, kdež ještě 8. března r. 1663., tedy již desátý rok, v tuhé vazbě se nacházel. (Arch. místodrž. R. 109./13.)

Stav náboženství za císaře Leopolda I. (1657—1705.).

Za panování císaře Leopolda I. upuštěno bylo poněkud od další přísné reformace, zvláště na radu Matouše Ferdinanda Sobka z Bilenberka, svrchu již dotčeného opata kláštera řádu benediktinského u sv. Mikuláše v Starém městě pražském. Neboť

když král. místodržící v příčině některých uvězněných měšťanů 28. dubna r. 1657. císaři podali zprávu s připojeným dobrým zdáním, aby osoby ty převezením do vězení na zámek Křivoklátský k víře katolické byly přinuceny, císař Leopold, jsa povahy mírné a tiché, listem daným dne 30. května r. 1657. poručil král. místodržícím, aby s měšťany nekatolickými jinač se postupovalo, než při poslednější reformaci v království Českém v podobných případnostech se dálo, totiž aby tyže osoby uvězněné vždy ještě lépe a dostatečně v náboženství katolickém vyučovány a náležitě k obrácení napomínány byly, a pokudž by ani to neprospívalo, aby jim, jakožto osobám stavu svobodného, jistá lhůta k vystěhování se ze země byla uložena. Zároveň císař nařídil, aby jak v kraji Kouřimském tak i v jiných krajích schůzky nekatolíkův časně přetrhovány a zamezeny, především pak aby fary v dotčených krajích od vrchností opatřeny byly dobrými a příkladnými duchovními katolickými, kteříž by *ubohý lid sprostý v náboženství katolickém neustále každého času prospěšně vyučovali*.

Za tou příčinou obnovil císař vedle usnesení sněmovního r. 1657. k vyšetření dopomoci kostelům a farám zašlým komisi stavovskou, která potrvala až do r. 1672., kteréhož roku vedle snesení dne 3. května svěřeno bylo zřizování a obsazování far pustých král. místodržícím a vrchnosti duchovní. Do této komise opět zvolen byl dotčený opat *Sobek z Bilenberka*, jehož si císař pro jeho mírnost již za svého prvního v Čechách pobytu r. 1655. byl zalíbil, takže mu potom i biskupskou stolici v Hradci Králové, pro týž kraj nově zřízenou, 1. května r. 1660. jakožto prvnímu biskupovi svěřil, dada jemu přednost před cizozemcem často již řečeným Janem *Karamuelem*, jemuž císař Ferdinand III. toto místo biskupské přislíbil na přímluvu kardinála Harracha odměnou za jeho horlivost v předešlé reformaci osvědčenou. *)

Mimo to král. místodržící žádali kardinála Harracha zvláště

*) Toto odstranění *Karamuele* bylo příčinou, že nově jmenovaný *biskup Matouš Sobek* teprv 10. listopadu r. 1664. od papeže v úřadě svém byl potvrzen a 15. března r. 1665. na biskupství posvěcen od kardinála Harracha, kterýž mu dne 4. května t. r. kraj Hradecký od svého arcibiskupství postoupil. Týž Sobek byl povýšen od císaře počátkem měsíce června r. 1668. na pražskou stolici arcibiskupskou, r. 1667. úmrtím kardinála Harracha uprázdněnou.

listem daným 30. dubna r. 1659., aby k přetržení schůzek sektářských a k vykořenění bludů nekatolických přispívali správcové duchovní důkladným lidu vyučováním, a pokudž by toho potřebí bylo, aby v taková místa byli vysláni dva misionáři; pak aby při přijímání ablucí (ablutio, spláknutí) jenom z nádob skleněných a nikoli z kalichu pozlaceného se podávala.

Zřízením nových biskupství v Hradci Králové r. 1660. a před tím r. 1655. *v Litoměřicích* aspoň v krajích Hradeckém a Litoměřickém, na kteréž biskupství tato byla obmezena, stav far se zlepšil, takže v kraji Litoměřickém přičiněním prvního tamějšího biskupa Maxmiliána Rudolfa sv. p. ze Schleinic již r. 1658. fary pusté Schönwald, Všebořice, Řehlovice, Kostomlaty, Křemyš, Býčkovice a Liběchov faráři byly opatřeny a toliko 11 far svrchu vytčených ještě neosazených se nacházelo. *)

Naproti tomu v ostatních krajích, pod správu arcibiskupství Pražského náležejících, větší část far svrchu vytčených zůstávala ve svém spůsobu předešlém až do úmrtí kardinála Harracha. Tak dle zprávy vikářů, podané r. 1667. komisařům stavovským, k zlepšení far nařízeným, nacházely se v kraji Slanském ještě 32 fary pusté, totiž: Mšec, Srbec, Hořešovice a Chýňava na statcích hraběte Jana Adolfa Schwarzenberga; Černoušek, Kostomlaty a Vepřek na statku Beřkovicích horních hraběte z Rothalu;

*) V kraji a biskupství Litoměřickém byly osazeny dle zprávy hejtmanů krajských r. 1658. fary: a) *v děkanství Litoměřickém:* Litoměřice, Zahořany, Býčkovice (Pitschkowic), Proboštov, Svádov (Schwaden), Nebočany (Neschwic), Děčín, Benešov (Bensen) Česká Kamenice, Chřipská (Křipská, Kreibic), Šluknov, Mikulášovice (Nixdorf), Hanšpach, Šerajov (Schirgiswalde, nyní k Sasku náležející), Rumburk, Georgenthal a Sloup (Bürgstein); b) *v děkanství Českolípském:* Česká Lípa, Libchava hořejší (Ober-Liebich), Palič (Police horní), Žandov (Sandau), Valkeřice (Erkeřice, Algersdorf), Markvartice (Markersdorf), Arnoltice (Arnsdorf), Verneřice (Wernstadtl), Radoušov (Grabern), Pavlovice (Pablic, Pablowic), Ouštěk (Auscha), Levín (Lewíny), Hošťka (Gastdorf), Štětí (Wegstädtl), Liběchov (Liboch), Mělník, Vtelno a Žernoseky; c) *v děkanství Ústském:* Ústí (Aussig), Zezice (Seesitz), Libouchec (Königswalde), Schönwald, Všebořice (Schöbric), Chlumec (Kulm), Krupka, Teplice, Duchcov (Dux), Osek, Radčice, Ober-Leitersdorf, Kostomlaty, Křemyž (Křemisch), Bilína, Želenice (Selnitz), Měrunice (Meronic), Řehlovice (Tschochau), Trmice (Türmic), Lovosice, Třebenice a Libochovice.

Bechlín, Lečice a Straškov na statku Beřkovicích Dolních knížete z Lobkovic; Radonice na statku Pátku p. Hložka; Slavětín na statku p. Papazoni; Dříň, Buštěhrad, Zvoleněves a Svrkyně na statcích kněžny Saské; Knoviz na statku hraběte Michny; Vinořce na statku Divickém p. de La Corona (Lacroni); Račíněves na statku kláštera dominikánského u sv. Maří Magdaleny v Praze; Charvatce na statku Mšeně p. z Malovic; Hostouň na statku probošta u sv. Víta v Praze; Ctiněves na statku jesuitském; Ouhonice na statku opata strahovského; Cítov na statku paní Svatkovské; Kladno, Hostivice a Tachlovice na panství hraběte ze Žďáru; Kmetiněves a Hospozín (zbořený kostel) na statku probošta doksanského.

A poněvadž se osadníkům k těmto farám náležejícím, žádného vyučování v náboženství katolickém nedostávalo, leč že k zpovědi velikonoční skrze misionáře bývali nuceni, ujímaly se v lidu rozličné bludy náboženské, zvláště když i v předešlé víře své nekatolické beze všeho vyučování zůstával nejenom odnímáním všech knih nekatolických skrze misionáře, nýbrž i tím, že schůzky nekatolíků s praedikanty, tajně ze Saska do země přicházejícími, se přetrhovaly a zamezovaly uvězňováním všech, kteří při nich byli postiženi. Tak bylo uvězněno mnoho poddaných kraje Rakovnického a Slanského, zvláště z vesnic Dušník, Dřínova, Veltrus, Všestud, Zlosyna, Lečic, Vraného, Ouholic, Miřovic, Dědibab, Knovize, Spomyšle a jiných, kteří tajné schůzky s praedikanty lutheranskými v lese zlosynském a v pustém sklepě na panství Nelahozeveském r. 1662.—1666. držívali; jakož i nemálo lidí kraje Slanského a Kouřimského, kteří se r. 1666. v háji Vlčím pod Kostomlaty do 300 osob a r. 1667. v lese u Dřínova do 200 osob s bývalým praedikantem svým, starým Jakubem, rozeným z Berouna, jenž navrátiv se ze Žitavy, po dvě léta v Dolních Beřkovicích u tamějšího přívozníka se zdržoval.

Než přese všechno uvězňování a trestání opakovaly se podobné schůzky lidu za let následujících i v jiných krajích. Tak se scházelo mnoho poddaných kraje Čáslavského, zvláště ze vsí Nepoměřic, Myškovic, Milotice, Žandova a Vonomyšle ještě r. 1673. s praedikantem nekatolickým, tajně se tam zdržujícím Taktéž dle zprávy hejtmanův kraje Chrudimského, Jana Václava

Cellera sv. p. z Rosenthalu a Václava Rudolfa Haugwice ryt. z Biskupic (podané z Hrochova Týnce 30. listopadu r. 1695. král. místodržícím) držána byla téhož léta schůzka lidí poddaných víry evangelické, k panství Pardubickému náležejících, zvláště ze vsi Selmic, na gruntech hraběte Bernarda z Věžník k statku Zdechovskému patřících blíže dvora Telčického ve sklepě skalním, při kteréž také purkrabí Zdechovský a přes 500 osob (z nichž mnohé i ručnicemi byly ozbrojeny) přítomných skrze praedikanta z Míšenska přišlého zpověď všeobecnou a přijímání pod obojí vykonali tím spůsobem, že se jich praedikant po kázání tázal, litují-li svých hříchův, a jim všem, když odpověděli, že litují, hostie a víno z kalicha podával, a klada ruce jim na hlavu, pravil: »Doufej, synu, víra tvá tě uzdravila!« — Původcem této schůze byl dotčený purkrabí, ačkoliv již rok před tím netoliko vyznání víry katolické, nýbrž i přísahu proti bludné víře vykonal*); pročež obávaje se trestu, když za tou příčinou vyšetřování bylo zavedeno, s manželkou svou a čtyřmi dětmi ze země pryč ujel.

Z toho patrno, že málo prospěli k obrácení lidu misionáři, kteří z domu professů řádu jesuitského u sv. Mikuláše v Menším městě pražském v čase postním do krajů vysíláni, z král. komory české denně po půl kopě gr. míš. k vychování svému vedle snesení sněmovního dostávali. — Též marná byla těchto misionářů snaha, aby lid na ten čas ještě nekatolický, zvláště v městech horních svrchu vytčených, církvi své získali. Neboť kdykoliv reformace v místech těch v kraji Žateckém a Loketském se obnovila, ihned lid od statků svých utíkal do zemí sousedních. Tak se to stalo na komorním panství Přísečnickém (Pressnitz), z něhož r. 1655. na 120 poddaných uteklo a v Sasku na panství Černickém (Schwarzenberg) se usadilo. Potom r. 1667. nejvyšší sudí zemský Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat při

*) Přísaha proti bludné víře zněla takto: Já N. N. přísahám Pánu Bohu Všemohoucímu, Blahoslavené bez poskvrny počaté Panně Marii Matce Boží, a všem svatým, že etc. — i všecky zlořečené sektářské a lutheránské bludy nejenom vyjevovati, kdo by takový byl, přednášeti, anobrž je přetrhovati a samou spasitelnou víru sv. římskou katolickou zastávati slibuji a přísahám, a kdybych se tak nezachoval, tehdy aby Bůh Všemohoucí také při poslední hodince mně milostiv býti neráčil; tak mi dopomáhej Bůh atd.

král. místodržících si stěžoval, že z panství Bilinského, kteréž jeho svěřenci Popelovi z Lobkovic náležejo, na 200 poddaných pro reformaci času postního do Míšenska ušlo, z nichž mnozí potom provázeni jsouce ozbrojeným lidem míšenským pro věci své docházejíce, o velikonočních svátcích nejenom mnohých výtržností se dopustili, nýbrž i po misionářích řádu jesuitského stříleli. Taktéž r. 1673. na panství Hrádku Červeném (Rothenhaus), Janovi Adamovi Hrzanovi hraběti z Harasova náležejícím, všickni poddaní z vesnic Velikého a Malého Načkova (Natschkau, Natschung) a Kühnheit do 152 osob, z většího dílu drvoštěpové a uhlíři, jakož i 10 osedlých ze vsi Kalku (Kalch) — protože drženi byli u vězení, aby jeden za druhého ručili, že po obrácení svém na víru katolickou skrze prokuratora kolleje jesuitské chomutovské, P. Kryštofa Boka, z panství neutekou — jakmile vazby byli sproštěni, ihned do Saska uprchli, zanechavše pusté a prázdné domy své, v nichž rozbili dvéře, kamna, okna a vše, co s sebou vzíti nemohli. Podobným spůsobem utekli r. 1676. všickni poddaní z lesního panství Blatenského až na 14 osob, které od měšťanů ozbrojených z Joachimsthalu chyceny a do Blatna nazpět přivedeny byly. Též z Gottesgabu uprchlo za noční doby 48 usedlých měšťanů s rodinami svými do Sas, takže v tomto městě z 66 domů, na ten čas ještě obydlených, zůstalo toliko 18 osazených, jejichž obyvatelé k víře katolické přistoupili. Z ostatních pak míst jenom v Aberthamu a Jungenhengstu 214 usedlých k přijetí víry katolické se přihlásilo, avšak i z těchto mnozí před vyjitím lhůty jim dané utekli do Saska, kdež se na panství Černickém, v Johann-Georgenstadtu a Wiesenthalu hořejším usadili. (Dle zprávy komisařů nad reformací hejtmanu kraje Loketského Juliovi Albrechtovi Libšteinskému hraběti z Kolovrat dne 3. listopadu 1676. učiněné. — Arch. místodrž. R. 109/12.) — I v kraji Litoměřickém bylo na některých místech mnoho nekatolíků ještě r. 1682., ačkoliv tam misionáři řádu jesuitského na žádost biskupa litoměřického s vojenskou assistencí od r. 1672. působili, zejména v Arnolticích a Rosendorfu, zvláště pak v Mohelnici (Müglitz) na panství Sternberském Krupce, kdež osadníci novorozeňátka k pokřtění a zemřelé k pochovávání do Míšeňska přenášeli; též v Ehrenbergu hořejším na panství Šluknovském a v městysi Šerajově

(Schirgiswald), kde přes 5 měsíců žádného správce duchovního nebylo, poněvadž tamější fary skrovně nadané žádný duchovní přijati nechtěl. (Dle zprávy biskupa litoměřického dne 2. března r. 1682. král. místodržícím učiněné. — Arch. místodrž. R. 109/12.)

Snahy o vydání poddaných českých, pro reformaci do Saska uprchlých.

Co se týče vystěhovalců z měst horních, jakož i poddaných z mnohých jiných statků do zemí kurfirsta saského předešle zběhlých, poznamenati ještě dlužno, že snahy o jich navrácení zůstaly marné. Neboť všecky úřady statků saských, na kterýchž se usadili vystěhovalci čeští, odepřely jich vydání, dokládajíce, že vedle poručení od kurfirsta jim daného již r. 1650. každému, kdo by z Čech pro náboženství do zemí jeho se vystěhoval, útočiště dáno a obydlí poskytnuto býti mělo. Ani stížnosti král. místodržitelství v příčině této jménem císaře a krále při kurfirstu saském r. 1652. učiněné, pak r. 1656. a v letech následujících opětované, neměly žádného výsledku, ačkoliv se král. místodržící odvolávali nejenom k rozličným snesením říšským, k smlouvě pasovské a zvláště k smlouvám dědičným mezi Krystianem kurfirstem saským a králem českým v Praze 24. října r. 1587. učiněným, dle kterých poddaní uprchlí vrchnostem svým měli býti vydáváni; nýbrž i k podmínkám míru westfalského, obsaženým v artikul. XII. § 1., jimiž se stalo opatření, že žádný ze stavů říšských nižádným spůsobem neměl poskytovati ochrany poddaným cizopanským, pro náboženství ze země zběhlým. Neboť kurfirst saský již ve svém listu 14. ledna r. 1652. císaři podaném dokazoval, že přijímáním vystěhovalců českých do svých zemí ani proti dotčeným smlouvám ani proti podmínkám míru westfalského nejednal, poněvadž v týchž smlouvách žádné zmínky se nečiní o poddaných pro náboženství zběhlých, anoť r. 1587. obojí náboženství, jak katolické tak pod obojí, bez rozdílu v království Českém bylo trpíno a nikomu potřebí nebylo z té příčiny ze země odcházeti; mimo to odvolával se k patentům, r. 1639. od místodržících království Českého jménem J. M. C. uveřejněným,

vedle kterých všickni nekatolíci bez výminky buď k náboženství katolickému přistoupiti neb ze země odejíti musili. Zvláště pak kurfirst listem svým, 18. května r. 1677. císaři zaslaným, ujímal se evangelických poddaných v horních místech Blatně, Gottesgabu, Aberthamu a jiných, kteří toho času k rozkazu král. místodržících od vrchního úřadu horního v Joachimsthalu k vystěhování se ze země byli nuceni, dokládaje, že takové nařízení směřuje proti tajné smlouvě mezi Ferdinandem I., králem českým, a Moricem, vévodou saským, v Praze dne 14. října r. 1546. uzavřené, podle kteréž od tehdejšího panství saského Černice (Czurnicz, Schwarzenberg) polovice s městečky Blatnem a Gottesgabem, pak 14 vesnicemi králi Ferdinandovi ke koruně České byla postoupena s tím vyhražením, že desátek horní ze všech kovů vévodovi saskému a jeho nástupcům měl býti ponechán; též evangeličtí poddaní v místech králi českému postoupených měli při náboženství svém býti zůstaveni. Pročež kurfirst žádal císaře, aby vedle této smlouvy dotčení poddaní proti vůli své od náboženství evangelického nebyli mocně odvracováni, ani k prodávání statků svých a k vystěhování ze země přidržováni. (Arch. místodrž. E. 4; R. 109/11.) — Avšak tato přímluva málo prospěla; neboť v reformaci dotčených míst horních vedle snesení sněmovního dne 22. září r. 1677. nepřestalo se pokračovati za let následujících. Naproti tomu kurfirst saský nevydal žádného z vystěhovalců českých, v zemi jeho usedlých.

Končíce takto zprávy o stavu náboženském za panování Leopolda I., dodati ještě musíme, že toho času i některé nekatolické osoby stavu vyššího v Čechách se zdržovaly, jmenovitě r. 1665. svrchu dotčení bratří Křinečtí Jan Adam a Jan Albrecht, ačkoliv již r. 1653. ze země měli odejíti a statek svůj Jeřice vedle cís. povolení 14. července t. r. ještě po dvě léta ve správě úředníků katolických zanechati; pak Otta Albrecht z Schönburgu; též vdova Alžběta hraběnka Kracová z Scharfensteina, roz. Colonová z Felsu; Anna Kateřina a Alžběta Salomena, dcery nekatolického Jana Karla Černína z Chudenic, z nichž prvá za Františka Maxmiliána Černína, druhá za Jana Heřmana Černína byla provdaná. Těmto nekatolickým osobám jakož i mnohým jiným ze Saska se navrátivším a u příbuzných,

zvláště v kraji Hradeckém a Žateckém i v městech Pražských se zdržujícím, vedle cís. poručení dne 14. března r. 1665. poslední lhůta tříměsíční k obrácení neb k prodání statkův a vystěhování ze země byla udělena. Ačkoliv pak vedle cís. resolucí 5. září r. 1665. ono poručení opakováno, a přechovávatelům takových osob nekatolických trestáním a pokutováním vyhrožováno bylo; přece mnozí z nich zůstávali v zemi i za let následujících, zejména dotčená Anna Kateřina Černínová se svou sestrou zatím ovdovělou u svého katolického manžele na statku Švihovském ještě r. 1669.; potom r. 1673. Eva Polyxena hraběnka z Vřesovic, roz. Kyšperská, u svého manžele katolického Ladislava Přibíka z Vřesovic; též Rudolf Štampach ze Štampachu, který s manželkou svou u hraběte Michala z Thunu na jeho statcích se zdržoval, ač vedle nařízení král. místodržících 20. července r. 1673. odtud měl odejíti.

Jak bedlivě se přihlíželo toho času k nekatolickým osobám stavu vyššího, souditi lze z následujícího případu. Když r. 1674. nekatolická manželka Václava Františka Eusebia knížete z Lobkovic v Roudnici se zdržovala, král. místodržícím bylo udáno, že tato kněžna praedikanty své a nekatolické služebnictvo sebou do Roudnice přivezla a že se tam služby boží evangelické nejenom tajně, nýbrž i veřejně konaly. Pročež od král. místodržících 5. května r. 1675. krajskému hejtmanu slanskému Ondřeji Hartmanovi sv. p. z z Eberšteina nařízeno bylo, aby věc tu tajně vyšetřil. Dle zprávy hejtmana krajského na základě výpovědi probošta roudnického dne 14. května t. r. učiněné, udání svrchu vytčené s pravdou se neshodovalo; neboť kněžna, nemajíc při sobě žádného praedikanta ani služebníka nekatolického, bohoslužby své ani tajně ani veřejně v Roudnici nekonala, nýbrž za tou příčinou časem dojížděla k praedikantům svým, které ve Weidenu a Sulzbachu v Horním Falcku měla. Avšak toto udání přece (jak se zdá) bylo hlavní příčinou, že kníže z Lobkovic, který až na ten čas obzvláštní milosti u císaře Leopolda I. požíval, upadl v nemilosť císařskou. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Konečně poznamenati dlužno, že císař Leopold po celý čas panování svého hlavně přihlížel k tomu, aby fary a kollatury v náležitou pořádnosť byly uvedeny; protož každoročně napo-

mínal stavy království Českého, aby komise k tomu cíli již dlouho trvající jednou ke skutečnému vyřízení a skončení byla přivedena. Z té příčiny vedle snesení sněmovních (r. 1671.—1680.) komise k vyšetřování prostředků k obživení farářů v krajích ustanovená po dlouhá léta se konala, a r. 1677. žádali stavové, aby s povolením kongregace *de fide propaganda* v Římě k potřebnému osazení far v těch místech, kde kollatoři prostředků k tomu neměli, náklad vzat býti mohl z peněz, ze solního obchodu duchovním vycházejících.

Pronásledování nekatolíků v Čechách a jeho následky (r. 1705.—1735.).

Hned po smrti mírného panovníka Leopolda I. (1705), který též ulehčením robot a jiných břemen nespravedlivých postavení lidu selského zlepšiti se snažil, za nástupce jeho císaře Josefa I., zvláště pak za panování císaře Karla VI., počalo se přísně i ukrutně nakládati s nekatolíky, kteří z příčin předešle uvedených tu a tam nejenom v krajích mezi lidem poddaným, nýbrž i v městech hojně se vyskytovali. Především schůzky nekatolíků zamezeny byly ustanovením hrdelního zřízení Josefinského, dle něhož každý mečem odpraven býti měl, kdo by se opovážil kacířské učitele, kazatele a vyslance v domě svém přechovávati a kacířské schůzky držeti. Týmž trestem stihán a pokutován měl býti též každý, kdo by kacířské knihy do země podloudně přinášel a je rozšiřoval, jakož i každý kacířský učitel, kazatel a vyslanec, který by při král. komoře appellační hrdelním vyšetřováním byl překonán, že lid ke kacířství sváděl. (Dle patentů král. místodržitelství 15. března a 23. června r. 1721., 23. ledna r. 1722., 25. února r. 1723. a 4. února r. 1724. vydaných.)

Když však misionáři osoby nekatolictvím podezřelé sami uvězňovali a ukrutným spůsobem trýznili, rozkázáno bylo od císaře Karla VI., aby misionáři o své ujmě neopatřovali vězením osob kacířstvím provinilých, nýbrž aby o nich podali zprávu soudu nad apellacími, jemuž jediné náležeti mělo právo kacíře jímati a odsuzovati. Proti tomuto cís. nařízení postavil

se na odpor tehdejší arcibiskup pražský Ferdinand hrabě z Khünburgu, nechtěje trpěti vkládání se soudu apellačního do právomocnosti své a zastavil další vyšetřování proti nekatolíkům, dokládaje v stížnosti své dvorní kanceláři české podané, že jenom jemu náleží právo vyšetřovati a odsuzovati kacíře k trestům církevním. Ale odpor arcibiskupův po několik let trvající zlomen byl cís. reskriptem daným 29. srpna r. 1721., jímž co do vyšetřování proti kacířům bylo ustanoveno takto: »Osoby z kacířství obviněné měly uvězněny býti od soudu světského, jenž výsledek vyšetřování jich oznámiti měl arcibiskupovi. Tento sám měl právo rozhodnouti, zdali obviněný kacířstvím se provinil, a k tomu účelu měla konsistoř sama bez přítomnosti soudce světského vyslýchati obviněného. Protokol o výslechu tom sepsaný jakož i rozsudek duchovní musila konsistoř předložiti soudu appellačnímu. Kdyby však vyšetřováním u konsistoře vyšlo na jevo, že obviněný v nové bludy kacířské byl upadl, v případě takovém měl soud světský celé vyšetřování věci provésti a trest provinilému uložiti.« — Ale arcibiskup nedbal ani tohoto cís. nařízení a v odporu svém setrval, takže císař 28. prosince r. 1725. opakoval rozkaz svůj, aby soud nad appellacími i bez spolupůsobení arcibiskupova vyšetřování proti kacířům vedl a rozsudky nad nimi vynášel.

Aby pak kacířství úplně bylo vykořeněno, vedle vytčeného cís. poručení ustanoveny byly patentem 29. ledna r. 1726. od králov. místodržících proti nekatolíkům strašné tresty, totiž:

1. Každý poddaný mužského i ženského pohlaví, též každý měšťan v městech vrchnostenských, který by některým činem zevním, jako přijímáním pod obojí neb jinak byl překonán, že v kacířství upadl, od král. appelací poprvé těžkou prací obecní na jeden rok měl býti potrestán, potom, kdyby ještě v bludu svém setrval, druhý i třetí rok k takové práci přidržován, a kdyby i tento trest při něm nic neprospěl, na přísažný závazek hrdelní (přípověď přísažnou) ze země vypovězen, a pakli by takový vypovězenec v zemi opět byl postižen, na hrdle mečem potrestán býti měl. Naproti tomu každý kacíř, k práci obecní odsouzený, který by za doby trestu svého k náboženství katolickému přistoupil, domů měl býti propuštěn, ale pod dohlídkou duchovních, též krajských úřadů, vrchností a soudů

zůstaven. Kdyby však takto propuštěný časem opět do bludu předešlého se navrátil a toho byl překonán, měl býti odsouzen na galeje bez vyměření času; pakli by to byla osoba ženská, neb muž, k veslování nedostatečný, ti měli býti mrskáni a na vždy ze země vypovězeni, statky pak jejich vrchnostem náhradou za ztrátu poddaných odevzdány, avšak tak, aby vrchnosti povinny byly takové statky opět osaditi katolickými poddanými a nikoliv nebyly oprávněny je k panství svému připojiti.

Týmž spůsobem trestáni býti měli i obyvatelé královských a svobodných měst; kdyby však vznešenější měšťané, osoby stavu šlechtického a úřady městské neb královské zastávající, v kacířství byli postiženi, král. komora rozsudek jich se týkající s dobrým zdáním císaři k schválení předložiti byla povinna.

2. Kacířští učitelé, kazatelé a jiní svůdcové lidu jakož i jich přechovávatelé, kdekoliv by byli vypátráni, ihned měli býti sjímáni a ke král. komoře nad appellacími k hrdelnímu vyšetřování dodáni a vedle hrdelního zřízení Josefinského na hrdle trestáni; kdo by však kacířského učitele vypátral a udal, tomu odměnou bylo ustanoveno 100 dolarů, a když by takového učitele soudu odevzdal, 300 zl. rýn. z král. komory; udavačů však jména měla býti zatajena.

Co se pak dotýče podloudného knih kacířských do země přinášení, zůstaveno bylo při trestech patentem 15. března roku 1721. uveřejněných, takže každý kupec neb vozka, krajkář, přezák a plátenník, pak poslové vratislavští, norimberští, lipští a chomútovští neb kdo by koliv jiný knihy kacířské a jiné, od náboženství katolického vůbec se odchylující, do království Českého podloudně donášel, uvězněn a mečem odpraven býti měl; naproti tomu udavačům takových osob buď třetina zboží provinilcům odňatého neb přiměřená odměna z král. komory byla ustanovena.

A poněvadž kacířství i tím se rozmnožovalo, že dílem vrchnosti, zvláště pak jejich úředníci, dílem i král. hejtmané krajští předešlými cís. patenty se nespravovali a předepsanou pilností, bedlivostí a horlivostí k poddaným nepřihlíželi; protož všem úřadům dotčeným pod přísným trestem bylo nařízeno, aby poddané při náboženství katolickém bedlivě udržovali a vše, co by tomu na překážce bylo a lid ke kacířství svádělo, za-

mezili a odstranili. Konečně všickni úřadníci vrchnostenští, jakož i rychtáři a konšelové ve všech městech poddaných, v městečkách a vesnicích při obnovení úřadův a přísahy úřední přidržováni býti měli též přísahati, že nejenom sami při katolickém náboženství pevně setrvají, nýbrž k němu i všecky členy rodin svých, též všecky ostatní lidi poddané pilně přidržovati a na to obzvláštní péči vynaložiti chtějí, aby všickni, pokud jen možná, službám božím a cvičení katolickému obcovali; pak že žádných kacířských učitelů jakož i knih trpěti nebudou, nýbrž dle možnosti své k zachování a rozmnožení víry katolické a k zamezení a vykořenění kacířství přispívati se vynasnaží. (Arch. místodrž. R. 109./6.)

Že se podle těchto nařízení právě uvedených a patenty 10. března r. 1730., 3. června a 26. srpna r. 1734., pak 21. března r. 1735. opětovaných, na všecky nekatolíky v Čechách přísně nakročilo, anobrž nad to i ukrutně s nimi zacházelo, o tom svědčí některé zprávy, týkající se pronásledování a trýznění evangelických poddaných v kraji Chrudimském a Kralovéhradeckém, jichž úplná pravdivosť a pravosť byla stvrzena výpovědí úředních osob, učiněnou při vyšetřování za touž příčinou v měsíci dubnu roku 1735. konaném, o němž hejtman kraje Hradeckého, Kryštof Norbert Voračický svob. p. z Paběnic na Barchově Velikém 6. května 1735. nejvyššímu purkrabímu podal zprávu obšírnou.

Trýznění nekatolíků v kraji Chrudimském (r. 1717.—1735.).

Dle dotčených zpráv na panství *Litomyšlském*, hraběti Václavovi z Trautmannsdorfu náležejícím, r. 1717. mnozí poddaní ze vsi Javorníku, kteří se u svého souseda Martina Kalaše z Písma svatého vzdělávali, na udání duchovního správce od vrchnosti do vězení byli uvrženi, tam nemilosrdně trýzněni a tak strašně biti a zmrskáni, že větší jich díl zdraví svého na vždy pozbyl; potom i někteří z nich, kteří vyznání víry nechtěli činiti, od manželek, dítek a statků svých vzati a na vojnu odvedeni byli. Podobným způsobem poddaní z jiných vesnic téhož panství nuceni byli víry své přísahou se odříci. Tak evangelický poddaný Tomáš Každa ze vsi Cerekvic návodem faráře

Antonína Merkose, ukrutností vynikajícího, do tuhé vazby vzatý, tolik ran holí dostal, že na celém těle jeho ani místečka zdravého nezůstalo, a teprve po roce, když 100 zl. pokuty složil, z vězení byl propuštěn. Když však r. 1725. od téhož faráře byl udán pro lutheranské knihy, od vrchnosti opět do tuhého žaláře vsazen a v něm, poněvadž vyznání víry učiniti nechtěl, po dvě léta držán, až tam konečně skrze děkana litomyšlského otráven v železích a okovech zemřel. Duchovní však roztrousili pověst, že se sám oběšením o život připravil. Mrtvola jeho katem z města vyvlečena a na rozcestí byla zahrabána; vdova po něm pozůstalá ještě 14 zl. útrat za jeho vydržování v žaláři zaplatiti musila.

R. 1732. na udání duchovního Daniele Pelikána evangelický poddaný ze vsi Kamenného Sedliště, Vavřinec Pakosta s dvěma bratry svými od vrchnosti přes osm neděl v žaláři držán a mrskán byl tak silně, že na něm novou košili na kusy rozbili; potom půl léta s károu jezditi a jiné práce těžké konati musil, a poněvadž přes to všechno k náboženství katolickému přistoupiti nechtěl, od manželky a dítek byl odloučen a za vojáka odveden.

R. 1733. přemnozí poddaní téhož panství Litomyšlského, u nichž evangelické knihy, zvláště Nový zákon, byly postiženy, do žaláře vsazeni, tam ukrutně mrskáni a trýzněni, pak ke službě vojenské nuceni, též statky jim odňaty, neb veliké pokuty na penězích uloženy byly; tak ve vsi Nedošíně vedle mnohých jiných zejména Mikuláš a Václav Hajný, z nichž Mikulášovi i statek jeho, za 500 zl. odhadnutý, byl odňat. Ve vsi Heřmanici České mnozí mladí lidé (z nichž přes 30 na vojnu vzato, a jejich manželky v žaláři držány), jmenovitě Jan Hajný, Mikuláš a Jan Anderle, Mikuláš Marchulík, Jiří Ostrovský, Matěj Precký, Václav Kavka a Jan Jiřický, v tuhém žaláři přikováni a skrze vojáky až do zakrvácení biti byli, takže v jejich ranách, poněvadž jich nikdo neošetřoval, červi jen se hemžili, obzvláště Jiřický ve zvláštní bedně, do níž hlavu a nohy strčiti musil, takže jenom zadek z ní vynikal, tak dlouho řezán byl holí, až smyslů pozbyl; mimo to pokuty složiti musili oba Anderlíkové a Kavka po 50 zl., Jiřický 100 zl.; Preckému pak odňat i jeho statek za 200 zl. a všecko ostatní jmění. I mnozí

jiní, kteří nebyli mrskáni, na penězích pokutováni jsou, zejména Jakub Čapek, Jakub Schlegr, Václav Němec a Jiří Anderle po 100 zl., Jiří Čapek 150 zl., nad to pak i po čtvrt léta a dále v tuhém žaláři zůstávali, až vyznání víry vykonali. — V téže osadě Heřmanické i tři dívky osmnáctileté, mezi nimiž dcera Matyáše Stinadese, jménem Marie proto, že pro náboženství utéci hodlaly, v žaláři nemilosrdně byly mrskány, při čemž na jejich nohou spoutaných jeden chlap stál a druhý je za hlavu držel. — Podobný osud zastihl Matyáše Beneše, poddaného ze Lubné v osadě Sebranické a jeho těhotnou manželku, kteráž následkem strašného zmrskání potratila; pak Jana Benického ze vsí Trstěnice a jeho syna a dceru, jimž mrskáním maso na těle bylo rozsekáno.

Takto že lid poddaný na panství Litomyšlském za příčinou náboženství byl pronásledován a jednotlivci tak ukrutně trýzněni, stvrzeno bylo také od děkana a vikáře venkovského (vicarius foraneus) ve Vysokém Mýtě, Františka Ignáce Scherzera, zprávou, kterou o věci té 22. června r. 1735. na konsistoř arcibiskupskou učinil s tou žádostí a radou, aby při obracování lidu duchovenstvo a misionáři mírněji si počínali, zvláště pak, aby upustili od ukrutností podobných, jimiž jenom větší nenávisť a ošklivosť náboženství katolického v lidu se zmáhala. — Dle zprávy téhož děkana dne 28. června t. r. učiněné uložil magistrát litomyšlský poddaným svým, zvláště ze vsi Sloupnice, pro kacířství pokutu 700 zl., kterouž však summu purkmistr a rada městská k potřebám svým vynaložili. (Arch. místodrž. R. 109/6.)

Též na komorním panství *Poličském* r. 1731. tři bratří ze vsi Oldříše (Ullersdorf), protože měli evangelické knihy, do vězení vsazeni, pak na brány městské řetězy připoutáni, od lůzy blátem a kamením poházeni, potom všemožným způsobem zlomyslně ztýráni a živností svých zbaveni byli.

Na panství *Vysokomýtském* r. 1734. poddaný Jan Čapek ze vsi Vanice s manželkou svou tuhým žalářem a bitím nejenom o zdraví, nýbrž i o živnosť svou, za 300 zl. odhadnutou, byl připraven.

Také na komorním panství *Pardubickém* (dle zprávy děkana pardubického Jana Stanislava Petržilky král. místodržícím jazykem latinským r. 1735. podané) mnozí evangeličtí poddaní

vězením nuceni byli, aby se víry své odřekli; z nich však jenom nejzatvrzelejší kacíř Jan Marek, mlynář v Jankově (snad v Jankovicích), na poručení hejtmana téhož panství u přítomnosti děkana několika ranami holí byl potrestán, poněvadž vlastním synem a sluhou překonán byv, že má knihy kacířské, k tomu přiznati se nechtěl. Dle téže zprávy panství *Heřmanova Městce* téhož roku dva poddaní, totiž jeden měšťan z Heřm. Městce a jeden rychtář bohatý, s rodinami svými ze země utekli. (Arch. místodrž. R. 109/6.)

Konečně z panství *Landškronského* knížete z Lichtenšteina r. 1736. někteří z vesnice *Čermné* (Rothwasser) s rodinami svými v noci uprchli, z nichž 29 osob na statku Gerlitzheimu nedaleko Freiburgu na pomezí slezském se zdržovali, a 27 osob se usadilo v Karlsdorfu u Žitavy na statku Bertelsdorfu v Hořejší Lužici, náležejícím hraběti Mikulášovi Ludvíkovi z Zinzendorfu-který již r. 1722. na statku svém některým vystěhovalým Bratřím Moravským útočiště poskytl, založiv tam pro ně osadu »*Herrenhut*« (Ochranov) řečenou, jejímž duchovním správcem a učitelem sám byl. A poněvadž si císař listem dne 4. prosince r. 1736. daným při kurfirstovi saském stěžoval, že týž hrabě poddané v Čechách vyslanci svými k útěku svádí a na své statky je láká, dávaje prý každému vystěhovalci i jeho svůdci po 4 zl., byl hrabě z Zinzendorfu ze Saska vypovězen, avšak nicméně podporoval vystěhovalce české a stal se r. 1737. biskupem Bratří Moravských. (Arch. místodrž. R. 109/13.)

Pronásledování a trýznění nekatolíků v kraji Královéhradeckém (r. 1717—1735.).

Mnohem větší ukrutenství spácháno bylo v kraji Hradeckém od misionářů řehole jesuitské proti všem osobám kacířstvím provinilým neb nekatolictvím jenom podezřelým. Především veliké množství knih evangelických, které poddaným násilně byly odňaty, veřejně spáleno bylo, zvláště r. 1717. v městečku *Smiřicích* od faráře Jindřicha Henselia za přítomnosti misionáře jesuity P. Mat. Střepického; pak r. 1723. v *Černilově* od týchž duchovních večer před sv. Janem Křtitelem, jak se to i na

jiných místech v Čechách stávalo, při čemž od školní mládeže některé písně zpívány, zvláště píseň od dotčeného jesuity Střepického k tomu složená, obsahu tohoto: »Pálíme zde Husa Jana, By nebyla duše naše žhána; I také Martina Luthra, že proklel víru svatého Petra.«

Taktéž misionář jesuita P. Firmus knihy evangelické poddaným násilně pobrané v *Náchodě* na náměstí veřejně r. 1720., pak v letech následujících před městem na jistém poli dal spáliti. Aby mu však takové knihy od lidu byly vydány, šlapal jim na bosé nohy svými podpadky, do nichž si zúmyslně mnoho ostrých hřebíků vraziti dal, tahal je za uši a za vlasy tak dlouho a tak silně, až se přiznali, kde knihy schovali.

Toto pálení knih dělo prý se, jak jesuité později r. 1735. se omlouvali, na rozkaz biskupské konsistoře proto, že knihy kacířům odňaté opět duchovním a misionářům byly odcizovány, dílem také z té příčiny, že lidé zlomyslní roztrušovali pověst, že misionáři takové knihy na jiných místech opět prodávali.

Mimo to misionáři řádu jesuitského po krajích chodící mnoho poddaných z pouhého podezření nekatolictví udávali vrchnostem světským, od nichž pak takové osoby do žaláře dány, tam spoutány, od duchovních samých do obličeje pěstí až do zakrvácení bity a karabáči mrskány byly, až se přiznaly a víry evangelické odřekly. Mnozí však nechtějíce přistoupiti k víře katolické, po jedno- neb dvouletém tuhém vězení rozsudkem appelačním na jeden rok neb dvě léta k práci obecní odsouzeni, a po celou dobu svého uvěznění, neměli-li sami žádného jmění, hladem mučeni byli; neboť od vrchnosti své denně toliko dva neb tři a nejvýše čtyry krejcary na stravu dostávali. — Někdy i děti byly uvězněny a vyhrožováno jim trestem tělesným, aby se vypátralo, zdali od rodičů neb příbuzných svých ve víře evangelické nebyly vychovány; tak se to stalo dětem Jiřího Urbana ze vsi Žďárku na panství Náchodském.

Takovému trýznění a mučení přemnozí poddaní ucházeli, opouštějíce statky své, kteréž pak od vrchností byly pobrány. Aby se však zabránilo útěku poddaných, od r. 1717. denně se vzmáhajícímu, vedle cís. poručení za tou příčinou 28. května r. 1720. král. místodržícím daného, od vrchností nařízeno bylo, aby v každé vsi při ohlašování robot tajně se přihlíželo k tomu,

zdali všickni osadníci za doby večerní doma se zdržují; mimo to každý soused na souseda, rychtář pak na všecky pod ztrátou jmění bedlivý pozor míti byl zavázán, a jakby zpozoroval, že některý soused utéci pomýšlí, takového každého ihned měl zatknouti a zprávu o tom na vrchnostenskou kancelář podati; kdyby však přes všecku pozornosť přece některý soused utekl, ihned lidem na všecky strany vyslaným pronásledován býti měl až na pomezí země.

Na důkaz toho, že i v kraji Hradeckém přísně a ukrutně s nekatolíky se nakládalo, uvedeme toliko několik případů. Na panství *Smiřickém*, hraběti Paarovi náležejícím, r. 1717. ve vsi *Černilově* 18 poddaných, mezi nimi kolář Jiří Prokeš a jeho otec, u nichž vypátrány byly knihy evangelické, pokuty po 4 kop. gr. míš. složiti a víry své přísahou odříci se musili. Z téže vsi r. 1731. někteří poddaní, jmenovitě Jiří Těmýn, Matěj Souček, Veronika Černá a Kateřina Braunerová, z té příčiny, že evangelické knihy čítali, v Smiřicích po dvě léta v tuhém vězení byli držáni a hladem trápeni (dostávaloť se jim denně toliko po 3 kr. na jich vyživování); nad to i Těmýn, který Součkovi list od jednoho vystěhovalce ze Žitavy do vězení tajně přinesl, dutkami přes holou košili nemilosrdně byl zmrskán. Do téhož vězení r. 1733. vsazen byl dotčený již Jiří Prokeš, který r. 1732. s manželkou svou a dítětem do Saska utekl, ale r. 1733. k otci pro syna svého tajně se navrátil a ze země opět odcházeje, v Turnově byl chycen. Když pak tito vězňové v měsíci listopadu t. r. podkopáním zdi z vězení uprchli, statky jejich od vrchnosti byly prodány a ze summy trhové po sražení dluhův toliko polovice pozůstalým manželkám a dětem uprchlých postoupena. A poněvadž lid poddaný z *Černilova, Libnikovice, Vlkové* a jiných vesnic téhož panství u velikém množství ze země utíkal, vrchnosť hleděla tomu zabrániti tím, že každému, kdo by některého svůdce poddaných postihl a zadržel, odměnu 30 zl. ustanovila, naproti tomu každému sousedovi, který by na svého souseda bedlivý pozor neměl a jeho uprchnutí hned rychtáři neb úřadu neoznámil, 50 tolarů pokuty uložila. Podobným spůsobem zamezováno již r. 1720. ubíhání poddaných z panství Kyšperského, hraběti Harrachovi náležejícího. (R. 109./13.)

Na statku *Radikovickém* ze vsi téhož jména vystěhovali se r. 1729. dva bratří Šramové s rodinami a sestrami svými tajně do Saska. Když potom r. 1732. jejich sestry Alžběta a Magdalena do Radikovic babičku svou navštívit přišly, vracejíce se do Sas, v Turnově byly polapeny a soudu bydžovskému k uvěznění dodány, kdež půldruhého léta v žaláři držány a potom rozsudkem appellačním k jednoroční práci obecní odsouzeny, po čas uvěznění svého toliko jeden rok od vrchnosti po 4 krejc. denně na vyživování dostávaly, kteréžto výživné, když žádné náklonnostik obrácení u nich se neshledalo, podle rady misionáře jesuity Františka Mateřovského od magistrátu bydžovského na 2 krejcary denně jim po 6 měsících bylo sníženo. Přes to všecko setrvaly obě dívky při víře své a nebyly k obrácení pohnuty ani tělesným trestem, jehož se jim karabáčem po 20 ranách dostalo k rozkazu dotčeného misionáře proto, že ve vězení nechtěly pokleknouti, když se v kostele znamení k pozdvihování dávalo. Jedné z těchto dívek podařilo se uprchnouti 9. září r. 1734. za bílého dne z práce obecní, kterou se sestrou již pátý měsíc konala, jak o tom všem magistrát bydžovský král. appelací zprávu učinil.

Na *panství Novoměstském* hraběte Františka z Leslie utekli r. 1731. ze vsi *Provodova* tři evangeličtí poddaní, mezi nimi Jan Tlaskal s manželkou svou a čtyrletým dítětem; byli však hned pronásledováni, Tlaskalova těhotná manželka s dítětem za Jičínem polapena a na Nové Město do žaláře dodána, kdež po desíti nedělích dvojčata porodila, z nichž jedno po třech nedělích, druhé i s matkou čtvrtý týden potom bídně zemřely, poněvadž Tlaskalové ani na její úpěnlivou prosbu nebylo povoleno, aby v šestinedělích u matky své ležeti mohla. Dítě čtyrleté po ní pozůstalé odevzdáno bylo svému dědu Václavovi Slanskému, který je pak Tlaskalovi vydal. Z té příčiny byl Slanský s manželkou svou na doléhání misionáře Mateřovského od vrchnosti Novoměstské v tuhé vazbě po celý rok držán a potom vedle rozsudku appellačního na čtvrť léta k práci obecní odsouzen. — Mimo to na témž panství mnozí poddaní, které jesuita Mateřovský udal, že mají knihy kacířské, k vydání jich tuhým vězením byli nuceni, z nichž pak větší díl, zvláště ze vsí Čermné a Chudoby, v hrabství Kladském ležících, od živností svých uprchli. (Arch. místodrž. R. 109/13.)

Týž osud zastihl některé lidi poddané na panství *Náchodském*, kde r. 1728. mezi jinými též stařec Jiří Urban ze vsi Žďárku pro kacířské knihy u náchodského soudu po tři čtvrtě léta uvězněn, pak od král. appellací na celý rok k práci obecní odsouzen byl. A poněvadž potom do Saska utekl, jeho manželka a dítky čtvrť léta v žaláři byly držány a hrozně mrskány. Také jeho syn Jan Urban, když přestál trest jednoročního vězení a čtvrtletní práce obecní, s dvěma sestrami svými r. 1733. ze Žďárku ušel do Saska.

I z jiných panství mnozí poddaní, kteří delší dobu ve vězení seděli a ukrutně biti byli, hned jak byli z vazby propuštěni, ze země do Saska uprchli, jmenovitě Jan Hemžálek z Vlkové na panství Smiřickém, Pavel Dvořák z panství Radimského u Poděbrad a Teresie Hosová, mlynářka z Dubčeku u Prahy, kteráž však, ujíždějíc s dítkami svými za manželem dříve již uprchlým, na pomezí byla chycena a obrána od hejtmana nejenom povozu, nýbrž i peněz a všech jiných věcí svých.

Na *panství Velišském*, hraběti Františkovi Šlikovi náležejícím, r. 1729. myslivec z Češova Tomáš *Svoboda*, u něhož jesuita, na témž panství nekatolíky stíhající a po knihách nekatolických slídící, takové knihy vypátral, od hraběte ze služby byl propuštěn, ale, když učinil vyznání víry, přesazen do Kopidlna, kdež brzy potom z té příčiny, že u něho týž jesuita na evangelické modlitby opět dopadl (dle úřední však výpovědi pro rouhavá slova a tupění sv. Jana Nepomuckého), do žaláře byl uvržen, pak vedle rozsudku král. appellací v Kopidlně mečem (dle zprávy úřední provazem) *odpraven* a *spálen*. Jeho tři synové, František, Jan a Karel, kteří též na panstvích Šlikovských v Nadslavi, Křešicích a Lhotě Hlásné za myslivce sloužili, jakož i dvě dcery, Barbora a Susanna, s 20 jinými příbuznými vystěhovali se ze země, poněvadž nuceni byli k navštěvování katolických služeb božích.

Konečně nejkrutěji zacházelo se s poddanými na *panství Opočenském* hraběte Colloreda, když r. 1732. evangeličtí poddaní z vesnic Šestovic (Šestajovic), Rohenice, Slavětína, Mezříče, Jilovic a Jenkovic, jichž bylo do 500 osob, podali vrchnosti své písemnou žádost, aby jim bylo povoleno, náboženství své soukromě konati a cvičiti se mezi sebou v pobožnosti. Ale již

pouhá tato žádosť pokládala se jim za zločin, takže se s nimi naložilo jako s buřiči; neboť hned do vesnic dotčených 8 setnin vojska vloženo, osadníci sjímáni a na úřady dodáni, pak 30 osob, které za náčelníky byly udány, na poručení appellační komise do Opočna povolané, uvězněno bylo v Hradci Králové, Jaroměři, Králové Dvoře, Bydžově a Jičíně, kdež přes dvě léta v tuhé vazbě zůstaly. Z těchto uvězněných vedle rozsudku král. appellací r. 1734. odsouzeno bylo 20 osob k vězení na pevnosti, někteří na čtvrť léta neb na jeden rok, jiní na dvě až tři léta, sedm na 5 let, kteří pak po dvou spoutáni do Prahy byli odvedeni; ostatní pak k práci obecní odsouzeni a v městech, kdež byli uvězněni, ponecháni jsou. Mezi posledními nacházely se v Trutnově také tři ženy, Antonie Josefová, Anna Luchovská a Anna Podovská, z nichž posléz jmenovaná tam ve vězení po čtvrtletní nemoci strastné zemřela a jakožto zatvrzelá kacířka na obecním místě, řečeném »Fiebich« v lese březovém byla pohřbena. Podobně jiná žena jménem Anna Zvoneská, ve vězení ukrutným mučením zemřelá, zahrabána byla v okovech pod šibenicí.

Ve vesnicích pak svrchu jmenovaných všickni osadníci nekatolictvím podezřelí od vojákův tam vložených ukrutně byli trýzněni; i důstojníci sami hospodáře, u nichž byli ubytováni, tahali za vlasy, tloukli do obličeje, pálili mezi prsty, při tom poroučejíce, aby jim zpívali lutheranské písně; alebrž některé ubohé lidi dali do naha svléci a na lavici přivázané s obou stran od vojáků holemi, ve vodě vařicí zhebčenými, tak hrozně bíti, až krev z nich stříkala a kusy masa jim s těla padaly. Mimo to důstojníci povolili vojákům domy pleniti a dobytek poddaných dle libosti porážeti. Nad to každý poddaný, u něhož evangelické knihy byly nalezeny, pokutován 10—12 kop. míš., někteří i usedlostí svých zbaveni byli, jako poddaný Skála (Schála) z Podveselic (Veselic), kterýž se synem svým v žaláři i hladem byl mořen.

Takové a těm podobné ukrutnosti konány byly na radu a u přítomnosti jesuitského misionáře P. Firma, který tím lid k obrácení chtěl přinutiti. Což tedy divu, že skoro všickni evangeličtí poddaní panství Opočenskéko, jichž se tam přes 6000 nacházelo, od živností svých ucházeli; avšak z příčiny

přísných opatření svrchu dotčených jenom málokterým se poštěstilo ze země uprchnouti. Mezi těmito byl Matyáš Machovec ze vsi Šestajovic, který s manželkou, dítkami a matkou svou ušel, ačkoliv rychtář za ním hned časně ráno po jeho útěku osm lidí na všechny strany vyslal, aby ho chytili. Tento zanechal list ddto. 30. března r. 1735., v němž rychtáři a všem sousedům děkuje za vše, co mu dobrého přáli, a dokládá, že proti žádnému, ani proti obci ani proti vrchnosti strany tělesných věcí nic nemá, nýbrž že by srdečně rád ve všem poslušen byl, a co patří jednomu každému, jak předně císaři pánu tak potom vrchnosti sobě představené, obecné daně i jiné vrchnostenské roboty a povinnosti vybýval, kdyby mohl při tom míti svobodnou vůli vedle zákona božího Pánu Bohu sloužiti; že pak toho zde nemohl dojíti a jeho svědomí jak od vrchnosti tak od kněží velikou mocí potlačeno bylo, protož že raději vše opustil a jinam se obrátil. (Arch. místodrž. R. 109/6.) — Někteří z těchto i jiných uprchlých poddaných usadili se v Sasku, jiní též v Prusku u vsi Rixdorfu nedaleko Postupími, kde pruský král Fridrich Vilém I. r. 1732. pro vystěhovalce české založil zvláštní osadu »Rixdorf český«, zabezpečiv jim na vždy nejenom svobodné vykonávání víry, nýbrž i vyučování ve škole jazykem českým.*)

Bídný stav nekatolíků ze země pro víru prchajících.

V jak bídném stavu takoví zběhlíci z Čech do ciziny přicházeli, seznati lze z listu českého kazatele Vaňka v osadě vystěhovalců českých Velikém Hennersdorfu u Žitavy, kterýž dne 25. května r. 1735. rektorovi v Novém Městě nad Aiší (Neustadt an der Aisch), Janovi Jiřímu Sargeneckovi zaslán byl a zněl takto:

»Z českého národa za posledních dvou let více než 400 osob sem přibylo, kteří se dílem v naší krajině (u Hennersdorfu), dílem v Herlachsheimu usadili. Od Velikonoc opět

*) Potomci těchto vystěhovalců zachovali jazyk český až na naši dobu nejenom v Rixdorfu, nýbrž i v Nové Vsi, kterouž osadu Fridrich II. pro vystěhovalce české též u Postupími r. 1751. založil.

přišlo přes 40 osob, veskrz z vězení a okovů propuštěných, takořka zcela nahých, dle jejichž výpovědi do 30 rodin na cestě se nachází, za nimiž mnoho set jiných poddaných z Čech se ubírá, aby ušli bití a trýznění, jímž od 12 misionářů jesuitských k víře katolické přistupovati jsou nuceni. V našem místě (Hennersdorfu) nesmíme sice žádného z nich k stálému usazení přijímati, avšak dovoleno mi jest uprchlíky nově přišlé zde na půl léta podržeti, až by se jim vyučováním pevného základu v náboženství dostalo; potom k sv. přijímání připuštěni tu a tam v nejbližších vesnicích a městech se usazují, avšak každou neděli k našim službám božím přicházejí. Ale poněvadž větší díl uprchlíků z Čech ani groše peněz s sebou nepřináší, nýbrž skoro všickni beze všeho i bez oděvu skoro nazí přicházejí, nad to někteří 3—6 dítek při sobě mají; z toho snadno lze seznati, že z počátku s velikou nouzí a bídou musí zápasiti, zvláště když nemohou výživy si zaopatřiti předením, jako zdejší obyvatelé, poněvadž v Čechách rolnictvím se živili. Pročež hned po svém příchodu k svému Panu Otci (takto nazývají kazatelé své) v bídě a nouzi tělesné i duchovní se utíkají. A tu Pan Otec neví, čeho se dříve chopiti; zprvu jsem pomáhal, jak jsem jen mohl, ale brzy jsem všecko vydal a musil jsem se vypůjčovati, chtěl-li jsem těm ubožákům poněkud pomoci. — Aby však tito lidé i za doby vyučování svého sami chleba si vydělati mohli, vyzval jsem dřívější vystěhovalce české, kteří již po 2—6 let zde se zdržují, aby každý dle možnosti své k podporování svých krajanů něčím přispíval, když k stolu Páně přistupuje. Ačkoliv od 60—70 osob, které k sv. přijímání každé tři neděle přicházejí, mnoho se neschází, zvláště že mnozí pro svou chudobu velikou toliko po trojníku dávají; přece jsem byl s to, těmito příspěvky vystěhovalcům slámu k ležení, pak něco lnu a přeslic zaopatřiti, takže se již předením vyživují a v tichosti vzdělávají. K témuž účelu daroval novým vystěhovalcům českým za poslední doby značnou summu jistý dobrodinec z Vratislavi. O těchto svátcích svatodušních přistoupí několik rodin poprvé ke stolu Páně, však dříve přede všemi osadníky vyznání víry musí učiniti. Pan Rephalides, slepý kazatel z Ulmu, pomáhá mi věrně při vyučování Čechův, poučuje a vzdělávaje ubohé každou neděli z listů apoštolských.«

Tento list rektor Sargeneck uveřejnil mezi protestanty, kteří, jsouce jím k útrpnosti pohnuti, zasílali značné příspěvky k podporování českých vystěhovalců na jejich kazatele Vaňka. (Arch. místodrž. R. 109/6.)

Příčiny odstupování poddaných od víry katolické na panstvích Opočenském a Smiřickém.

Podle zprávy, kterou r. 1732. jistá osoba vznešená (bezpochyby od majitele panství Opočenského k tomu povzbuzená) na král. dvorskou kancelář českou důvěrně podala, duchovenstvo světské a obzvláště biskupská konsistoř královéhradecká hlavní a jedinou toho byli příčinou, že tak mnoho poddaných v kraji Hradeckém, zvláště pak na panstvích Opočenském a Smiřickém od víry katolické odstoupilo a při víře své předešlé až na ten čas tvrdošijně setrvalo, a že za tou příčinou tak ukrutně se nakládalo s lidem ubohým. Neboť v diecesi Hradecké obzvláštně za biskupa Václava Františka Karla Košinského sv. p. z Košín (r. 1722.—1731.), ani nejhrubší výstupky a smyslné prostopášnosti, kterých se po mnohá léta děkanové, faráři a jich kaplani v rozličných městech a vesnicích k největšímu pohoršení osadníků svých dopouštěli, nejenom nikdy nebyly trestány, nýbrž když někdy takový duchovní zločinec náhodou byl zatčen a od vikáře generálního uvězněn, obyčejně hned od biskupa samého propuštěn byl; jakož se to stalo s jedním kaplanem prostopášným, jehož biskup sám násilně ze žaláře vysvobodil, vyvrátiv sekerou dvéře, poněvadž mu vikář klíče hned nechtěl vydati. Toto neslušné a nesprávné jednání biskupovo pohoršilo celou diecesi, protože hanebný zločin dotčeného kaplana všude byl rozhlášen; na všech místech veřejně se o tom hanebně rozprávělo, mezi jiným i to, že u duchovní vrchnosti duchovním prostopášníkům a cizoložníkům větší ochrany se dostává nežli osobám světským a že jejich hanebné činy se zatajují, ututlávají a promíjejí; Martin Luther že nebyl žádným bláznem, když duchovenstvu svému dovolil se ženiti, a katolická vrchnosť duchovní sama prý to schvaluje, nechávajíc přemnohé duchovní vinníky bez trestu žíti prostopášně. — Taktéž zůstal beze všeho

trestu jistý děkan, který s jednou vdovou, s níž se znal již za živobytí jejího manžela, po mnohá léta na pohoršení lidu důvěrně obcoval, takže tato žena obtěžkavši r. 1730. tajně v noci z města odešla a na bezpečném místě na Moravě plodu se sprostivši, zase k dotčenému děkanu se navrátila.

Což divu, že takovým pohoršujícím chováním duchovních správcův osadníci (dle jejich vlastní výpovědi) k odstoupení od víry katolické byli pohnuti, zvláště když mezi duchovními také přemnozí se nacházeli, kteří, jsouce ohromně lakomí, na chudých měšťanech a poddaných náramný poplatek za duchovní výkony nemilosrdně vymáhali, připravujíce ubohý lid někdy o poslední klůcek neb poslední kousek dobytka, a když ani to k uspokojení ejich lakoty nestačilo, nejenom hrubě a surově s osadníky zacházeli, nýbrž je i bili. Takovým jednáním vešli v nenávisť a opovržení u osadníků jak duchovní sami tak i náboženstv katolické, kteréž vedle učení Kristova mírností a laskavostí a nikoliv ukrutenstvím býti má zachováno a vykonáváno. Že tomu tak bylo, o tom svědčil list bývalého kostelníka ze vsi Semonice při tamějším kostele sv. Jana Křtitele, některým známým ze Saska zaslaný, v němž veřejně oznamuje, že od náboženství katolického odstoupil a do ciziny se odebral jedině proto, že nemohl déle se dívati na nekřesťanské a nelidské nakládání ukrutného a nemilosrdného děkana v Holohlavech s ubohými osadníky.

Mimo to na panství Opočenském a Smiřickém bylo mnoho duchovních, kteří nebyli s to ani obstojně kázati, takže v neděli a svátek osadníkům svým jenom evangelium předčítali neb ledacos, čímž se lid ani nepovzbuzuje ani nevzdělává (quid pro quo, quod nec acuit nec instruit), někdy i bez smyslu mluvili a žvástali, jak se podavatel této zprávy sám osobně často o tom přesvědčil.

Někteří pak duchovní, stolujíce u svých patronů, všelijaké šprýmy a šaškovství tropili, někdy z pouhého zisku nepatrného na ujmu duchovního postavení svého, takže i tím pozbývali oné vážnosti a úcty, kterou lid jindy stavu duchovnímu prokazovati jest povinen.

Toto a ještě mnoho jiného způsobilo (vedle zdání podavatele zprávy této) u lidu obecného tehdejší zkázu v náboženství

římsko-katolickém. Causa sunt ruinae populi Sacerdotes mali (původcové zkázy lidu jsou kněží špatní), praví dobře sv. Jeronym in Registro; a na takové neduchovní duchovenstvo sv. Chrysostomus in Matth. 23 již dávno naříkal, vytýkaje jim toto: »Fidem praedicant et infideliter agunt; pacem aliis dant, et ipsi non habent; veritatem laudant, et mendacia diligunt.« (Víru hlásají a nevěrně jednají; pokoj jiným udílejí, a sami ho nemají; pravdu vychvalují a lež milují.) Mnozí z nich prý jsou horší nežli Hyperbolus; non moventur infamia, non afficiuntur, cum alii de ipsis male loquuntur; negligunt enim gloriam. (Nebývají dojati hanbou ani pohnuti, když jiní o nich zle mluví; nedbají patrně o čest a slávu.) Pročež moudře praví Xenophon: Impudentiam esse maximam ducem ad omnem turpitudinem; custos enim virtutis est timor Dei et metus judicii divini et aliorum recte judicantium, quo remoto in omnia flagitia facillime quis praecipitatur. (Nestydatosť jest největší svůdkyní ke vší hanebnosti; neboť strážcem ctnosti jest bázeň boží a strach před soudem božím i před jinými právě soudícími, k čemuž kdo nehledí, velmi snadno do všech ohavností upadává.)

Z toho všeho prý patrno, jak nutně to potřeba káže k zachování blaha obecného, aby podobné prostopášnosti a výstupky duchovenstva byly zamezeny jistými zákony a pravidly, a zkáza tím povstalá byla odstraněna zvláště vyloučením dosavadní beztrestnosti duchovních vinníkův a zařízením prospěšné kázně, přiměřené Capit. Canon: De vita et honestate Clericorum; neboť zásada, od duchovenstva obyčejně proti osobám světským užívaná: »Ne reliquus prostituatur Clerus,« (aby ostatní duchovenstvo nebylo zlehčeno a potupeno), dle zdání podavatele zprávy této, původ svůj nemá od Boha, nýbrž od satanáše samého, jakožto prvního a nejhoršího ohavníka, ježto boží vůle to jest: »Pereat unus, quam omnes, ne moderatorum vitiis tota comunitas vitietur. (Ať zahyne jeden, nežli všickni, aby neřestmi správců nevzala porušení celá společnosť.)

Jak krásné ovoce nesla taková beztrestnosť duchovních, patrně lze poznati na poddaných panství Opočenského, kteří ani na kázání takových duchovních choditi nechtěli, a od některých sousedů svých k odstoupení od víry katolické přemluveni byli zvláště tím, že při světské vrchnosti nikdy není možná

něco pořídíti proti vrchnosti duchovní. (Archiv místodrž. R. 109/6.)

Nařízení nové komise ve věcech náboženských r. 1733.

Toto pravdivé vylíčení příčin tehdejší zkázy v náboženství katolickém mělo jenom ten výsledek, že vedle snesení stavů král. Českého 13. února r. 1733. byla ustanovena nová komise k upravení věcí náboženských, do kteréž za komisaře byli nařízeni: nejvyšší purkrabí Jan Arnošt hrabě Schafgotsch, arcibiskup pražský, Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic (který však již dne 2. června t. r. zemřel), arcibiskupský vikář generální a zámecký praelat Jan Václav Moric Martini, zemský praelat a velmistr řádu křížovnického František Boehm, František Karel hrabě z Pöttingu, Václav Antonín hrabě Chotek z Chotkova, Maxmilián Bechyně z Lažan, František Karel Pecelius z Adlersheimu, pak primatoři král. Starého a Nového města pražského Jan Kašpar Prand a Josef Sedeler.

Komise tato uváživši především návrh stavu duchovního, týkající se vykořenění kacířstva tu a tam ještě se nacházejícího, podala o něm zdání své v ten smysl: 1. aby z předešlého cís. patentu, týkajícího se trestání nekatolíkův, toliko obnoveno bylo nařízení, podle něhož úředníci vrchnostenští jakož i rychtáři a konšelové nově ustanovení k přísaze mají býti přidržováni; 2. aby všem vrchnostem podle snesení sněmovních přísně bylo poručeno fary na statcích svých zříditi, zvláště pak rozsáhlé osady rozděliti a novými faráři opatřiti; 3. aby vrchnosti byly zůstaveny při právu svém přijímati učitele bez schválení duchovenstva; 4. aby vrchnosti neb jejich úředníci farářům k zvelebení víry vydatně pomáhali, ale s osadníky pro víru ucházejícími nezacházeli tak přísně a ukrutně, jak se to až na ten čas dělo; 5. aby povolení k ženění od vrchností bylo dáváno; 6. aby udavačům kacířů nebo knih kacířských odměna ustanovená po každé hned byla vyplacena; 7. aby mimo 12 misionářů z řádu jesuitského každoročně v čase postním a velikonočním do krajů na výpomoc vysílaných, jimž se za 103 dni 721 zl. ročně dávalo, ještě ustanoveno bylo za stálé misionáře *10 jiných* učených duchovních světských, kteří by bez přestání,

zvláště v osadách rozsáhlých lid poddaný vyučovali a za tuto práci po 300 zl. ročně dostávali tak, aby polovice od stavů z fondu domácího se zapravovala tak dlouho, až by kacířství bylo vyhlazeno a zařízení far dle potřeby provedeno.

Avšak dotčené komisi stavovské, cís. resolucí 11. března r. 1733. potvrzené, zároveň bylo poručeno, aby vydatnými prostředky o vyhlazení kacířství a zachování i rozmnožení víry katolické horlivě pečovala, ale do trestání osob pro kacířství udaných se nevkládala, nýbrž je vedle cís. nařízení daného r. 1725. duchovenstvu co do prokázání bludařství a král. komoře appellační co do potrestání zanechala. Protož měli komisaři jenom stížnostem duchovenstva proti vrchnostem světským ve věcech náboženských odpomáhati, výstupky mnohých farářů, týkající se přílišných tax a nelidského jich se domáhání, zameziti a odstraniti zřízením taxovního pořádku; o ustanovení řádných misionářů z duchovenstva světského, již značně rozmnoženého, jakož i o zřízení nových far*) zvláště na panstvích svěřených se starati a k tomu použíti i některých nadání k účelům pobožným založených, však bez porušení vůle zakladatelův. Mimo to povinni byli komisaři k tomu přihlížeti, aby studia theologická v Praze lépe byla zřízena a řádně upraven kostelní zpěv literácký, jemuž národ český od starodávna byl zvyklý; též aby všecky hospody a krčmy po čas služeb božích a cvičení náboženských pod přísným trestem zavřené zůstávaly. Konečně měli komisaři všecky stavy k tomu pohnouti, aby v každé vsi neb aspoň vždy ve dvou neb třech vesnicích, blízko sebe ležících, od vrchnosti byl ustanoven učitel spůsobilý a správný, jenž by též v náboženství vyučoval a cvičil dítky, kteréž by pak farář neb

*) V arcidiecesi Pražské nově zřízeny byly od r. 1719.—1724. fary ve Lštění, v Praze u sv. Ducha, ve Vidimi, Němčicích a Záboří; pak od r. 1724—1734. přičiněním zvláštní komise k rozmnožení far r. 1724. jakož i komisařů r. 1733. nařízených 43 fary tyto: Chrašťany, Hammer, Pořejov, Čechtice, Stanovice, Borotín, Chržín, Mitrovice, Dobrš, Bořejov (Bořím), Ševětín, Běstvina, Myškovice, Sonnenberg, Raspenava, Křižany (Kriesdorf, St. Christdorf), Jenišovice, Valdov (Oberwaldau?), Schönwald, Kuřívody, Kruh, Karle (Karlsbrunn), Popovičky, Svatobor (Zwetlau), Andělská Hora, Knèžice, Žirovnice (Serowic), Skuhrov, Lindov, Andreasberg, Červená, Maršov, Přistupín, Kruhy, Ebersdorf, Turkovice, Velichov, Dobříš, Vranov (Frohnau). Svárov, Hostivice, Bělá a Nové Sedlo (Neusattel).

misionář každý měsíc zkoušel; pak aby každá vrchnost zaopatřila učiteli byt a témuž postoupila kousek pole asi po dva korce, jež by mu obec vzdělávala.

Vedle tohoto cís. poručení zrušeno nebylo pronásledování poddaných nekatolických, takže se spůsobem svrchu vytčeným i dále provádělo. Neboť ještě 5. října r. 1734. konsistoř královéhradecká jménem tehdejšího biskupa Jana Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic cís. patenty z r. 1726., podle nařízení král. místodržících 26. srpna r. 1734. obnovené, všem duchovním diecese své zaslala k novému prohlášení s tím poručením, aby se duchovenstvo podle nich jakož i podle patentův od konsistoře r. 1725. z téže příčiny vyšlých přísně řídilo a o výsledku každého čtvrtletí zprávy podávalo. (Arch. místodrž. R. 109. 6.)

Přerušení a obmezení krutého pronásledování nekatolíků v Čechách r. 1735.

Toto neustálé pronásledování a trýznění nekatolíků v Čechách, na kteréž si žádný poddaný nikde stěžovati nemohl a nesměl, některé z vystěhovatelův a uprchlíků českých (kteří po 200—500 osob na rozličných místech v Německé říši žili pod ochranou evangelických vrchností), pohnulo k tomu, že podali o tom obšírnou zprávu a stížnost všem knížatům evangelického a helvetského vyznání, zvláště pak králi pruskému a králi dánskému, jakož i stavům evangelickým v Řezně na sněmu říšském shromážděným, žádajíce snažně, aby se bratří jejich v království Českém pro náboženství trýzněných při císaři samém ujali a přímluvou svou jim buď svobodné vykonávání náboženství evangelického neb aspoň povolení k volnému ze země vystěhování vymohli. Stížnosti a žádosti této (v níž krátce vylíčeno bylo též postavení a utiskování nekatolíků v Čechách, zvláště Českých bratří, od prvních počátků až na dobu Ferdinanda II.) přiloženy byly všecky zprávy o trýznění vyznávačů víry evangelické v Čechách za poslední doby svrchu již uvedené, jichž pravost podpisem svým stvrdili vystěhovalci tito: z panství Litomyšlského Jan Hajný z Heřmanic Českých, Jan Letochleb (Sommerbrod) a

Kristián Letochleb z Morašic, Šťastný Zvoneček a Jiří Pakosta z Kamenného Sedliště; z panství Smiřického Jiří Svoboda z Černilova, Václav Hemžálek z Vlkové, Jan Těmýn ze Smiřic a Jan Tichý z Brloha; z panství Novoměstského Tobiáš Bernhard z Čermné Německé a Jan Tlaskal z Provodova; z panství Náchodského Jiří Urban ze Ždárku a Jiří Novotný; z panství Opočenského Václav Souček z Mezříče a Jan Šich; z panství Radimského Pavel Dvořák; z panství Kumburského Martin Kopecký; z panství Kostelce nad černými lesy Petr Vertlanek; z panství Košťalova Václav Růžička; z panství Dymokur Václav Lonský; z kraje Čáslavského Jan Hurtig z Příbrami Uhelné; Jiří Moses z Kutné Hory a Martin Ernst z Prahy.

Tuto stížnosť nekatolíků českých císař Karel VI., jemuž z Řezna potajmo byla dodána, 24. března r. 1735. nejvyššímu purkrabímu v Praze Janovi Arnoštovi hraběti z Schafgotsch zaslal, poroučeje, aby, vyšetřiv vše a uváživ věc s arcibiskupem pražským, obšírnou zprávu o tom jakož i dobré zdání své co nejdříve podal k tomu konci, aby císař o věci té se rozhodnouti a odpovědíti mohl knížatům a stavům evangelickým, kdyby se měli nekatolíků v Čechách ujímati. K tomu konci konáno bylo v měsíci dubnu t. r. vyšetřování v kraji Chrudimském a Hradeckém, kterýmž pravosť ukrutného týrání nekatolíků úředně byla stvrzena, jak o tom svědčí obšírná zpráva hejtmana kraje Hradeckého nejvyššímu purkrabí dne 6. května t. r. podaná, o čemž jsme předešle již vypravovali.

Mezi tím předložil také vyslanec pruský reskript krále svého na sněmu říšském, jímž se král nekatolíků českých ujímal a důvěru svou vyslovil, že císař nejenom ukrutnosti proti vyznavačům víry evangelické, z přílišné horlivosti katolického duchovenstva a vrchností v Čechách až na ten čas provozované, zamezí, nýbrž i k žádosti jejich svolí, aby buď náboženství své od starodávna zděděné mohli svobodně vykonávati aneb aspoň ze země se vystěhovati. — Pročež císař nejvyššímu purkrabímu opět 14. června r. 1735. poručil, aby dříve, než zašle hlavní zprávu věci té se týkající, vše, co až po tu dobu vyšetřil, ihned oznámil a zároveň navrhl, jaké by mínění o tom vyslanectvo král. Českého pro první dobu na sněmu říšském mělo pronésti.

Vedle tohoto poručení nejvyšší purkrabí již dne 21. června

t. r. podal císaři zprávu, že věc ta ještě není úplně vyšetřena, zvláště co se týče panství Litomyšlského; nicméně že z vyšetřování posud předsevzatého jest jisto, že skoro všickni kacíři v Čechách se nacházející náležejí k lidu poddanému sedlskému a jenom někteří k stavu městskému; pak že jejich stížnosti jsou z většího dílu nedůvodné a nepravé, dílem však příliš klamné a zlomyslné*); a ačkoli v pravdě nelze zapříti, že s mnohými nekatolíky jak duchovní tak světské vrchnosti z přílišné horlivosti poněkud bezohledně a nemírně nakládaly, přece že se to nikdy nestalo z takové svévolnosti, aby se mohla na to vésti nějaká stížnosť odůvodněná vůbec, tím méně u králů cizích neb u sboru stavův evangelických (corpus evangelicorum); ostatně že se výstupkům takovým, aniž by si byli nekatolíci na místě příslušném na to stěžovali, jak to dle povinnosti své měli učiniti, již v Čechách odpomohlo tím, že nejenom od král. místodržitelstva vrchnostem, nýbrž i od arcibiskupa pražského jakož i od biskupa královéhradeckého veškerému duchovenstvu onehdy bylo nařízeno, aby ke kacířům postiženým obzvláštní mírnosti a šetrnosti užívali.

Toto všecko vedle zdání nejvyššího purkrabí mělo vytknouti král. vyslanectvo české na sněmu říšském v odpovědi své na dotčený reskript krále pruského a k tomu ještě doložiti, že v Čechách není obyvatelů pravého vyznání evangelického, nýbrž že jejich náboženství jest smíšeno s bývalým učením víry husitské, takže za evangelíky ani nemohou býti pokládáni; a kdyby i tomu tak bylo, že se nemůže svoliti k svobodnému vykonávání jejich víry, poněvadž v království Českém nejenom podle nového zřízení zemského r. 1627. (sub. lit. A 23), nýbrž i podle snesení sněmovního z r. 1650., od císaře Ferdinanda r. 1651. schváleného, nemá býti trpíno žádného jiného náboženství mimo katolické. Z týchž příčin že také nelze svoliti k vystěhování poddaných ze země, poněvadž jsou podle zákonů zemských nevolníky ke hrudě vázanými (veri adscriptitii glebae), a tedy vrchnostem nižádným spůsobem nemohou býti odnímáni, zvláště i proto, že dotčeným snesením sněmov-

*) Avšak zpráva hejtmana kraje Hradeckého, svrchu uvedená, opak toho dosvědčuje.

ním r. 1651. (pag. 6.) stavům bylo zaručeno, že se nikdy a nikterak nesvolí k vystěhování jejich poddaných. (Arch. místodrž. R. 109/6.)

V ten smysl také král. vyslanectvo české na říšském sněmu odpovědělo na král. reskript pruský. — A poněvadž takto od pronásledování nekatolíků v Čechách nebylo upuštěno, opakovali vyslanci všech evangelických knížat a stavů na sněmu říšském v Řezně shromáždění 22. října r. 1735. přímluvu svou při císaři za všechny vyznávače víry evangelické v zemích rakouských se nacházející, stěžujíce si, že jejich předešlé žádosti za příčinou pronásledování poddaných evangelických v zemi nad Enží a v Korutansku 30. prosince r. 1730., 4. července r. 1733. a 19. června r. 1734. císaři podané zůstaly beze všeho výsledku, anobrž že tito lidé, nemajíce ještě žádné správy duchovní, ani odpovědi, zdali se jim svobodného vykonávání náboženství neb vystěhování lze nadíti, ve svých krajích zavřeni jsou jako ve velikých žalářích a takto i zkráceni ve svých živnostech; nadto že někteří z nich ve vězení tuhém jsou držáni neb od svých rodin odděleni a buď na vojnu odvedeni neb na pevnosť do vzdálených cizích míst dopraveni, mimo to že jsou mnozí trestáni pro schůzky zapovědělé a nedovolené, když sousedy nemocné a umírající navštívili aneb když některá rodina, jsouc v čtení nezběhlá, k jiné se přidružila, aby se s ní modlila; pak že děti své do katolických škol a k cvičení katolickému pod trestem jednoho dukátu posílati jsou nuceni; konečně že se těm, kteří buď ze strachu před uvězněním a násilným dopravením do cizích míst neb touhou po bohoslužbě evangelické domov svůj tajně opustili, nejenom jejich veškeré jmění, nýbrž i manželky a dítky zadržely. — Potom poukázali dotčení vyslanci k tomu, že evangeličtí panovníci a stavové k opakování této přímluvy pohnuti byli zvláště ukrutným nakládáním s evangelíky v Čechách, kteréž daleko převyšuje utiskování evangelíků v zemi nad Enží a v Korutansku; neboť v Čechách jest uvěznování, trýznění hladem, žízní, zimou a bitím jaksi trestem pořádným, kterým vrchnosti a katolické duchovenstvo lid k náboženství katolickému přivésti se snaží. Ale že pouhým odstraněním a zapovědělím vykonávání náboženství mysl a srdce poddaných k víře katolické nepřilne a po-

hnouti se nedá, právě příkladem těchto Čechů, kteří již přes sto let vykonávání víry své jsou zbaveni, dostatečně jest dokázáno, a nabyto zkušenosti, že lid násilím k zapření víry evangelické a k přijetí víry katolické přinucený u svém vnitru zachová předešlé přesvědčení své a *zůstane-li příliš dlouho beze všeho vyučování, že upadne konečně v nevěru a bezbožnosť jak zemi tak církvi nebezpečnou.* — Protož žádali evangeličtí panovníci a stavové císaře, aby, hledě k důvodům uvedeným ve věci tak důležité, učinil spravedlivé opatření, aby evangeličtí obyvatelé v království Českém utiskování a trýznění pro víru svou byli sprostěni a budoucně jak od katolického duchovenstva tak od vrchností svých nebyli pronásledováni, nýbrž buď při svobodném vykonávání náboženství svého pokojně zůstaveni aneb ze země propuštěni, zvláště když jim ubezpečena jest již od Ferdinanda I. volnosť svědomí a nevyhnutelně s tím spojené právo vystěhování mírem náboženským r. 1555., který v míru westfálském pod artic. V. § 1. jest potvrzen.

Teprv na tuto žádosť knížat a stavův evangelických zastaveno bylo koncem r. 1735. poněkud ukrutné pronásledování a trýznění nekatolíků v Čechách, zvláště odstraněním z misionářství jesuitů, na jichž místo od arcibiskupa pražského Daniela Josefa bylo ustanoveno 14 mimořádných misionářů z duchovenstva světského, kteří po dvou do krajů Hradeckého, Čáslavského, Chrudimského a Boleslavského a po jednom do krajů Berounského *), Žateckého a Plzeňského, Bechyňského a Prachimského, Rakovnického a Litoměřického byli vysláni.

Tito misionáři dle předpisu z kancelaře arcibiskupské jim daného měli se snažiti, aby získali ovečky v bludu vězící především vzorným životem svým, pak chováním důstojným, mírným, laskavým a otcovským jakož i důkladným vyučováním; ostatně zavázáni byli pokojně se chovati a nevkládati se ve věci světské; zvláště pak měli osoby, které by byly v podstatném podezření kacířství, jenom pomocí vrchnosti neb úředníků do vazby bráti, leda by bylo nebezpečí, že by takoví lidé útěkem vyšetřování vyhnouti se chtěli; potom proti zatčeným kacířům společně s osadním správcem duchovním vyšetřování konati a o výsledku podá-

*) Kraj *Berounský* povstal r. 1714. z krajů Podbrdského a Vltavského; zároveň připojen byl kraj Slanský k Rakovnickému.

vati zprávy na úřad vikářský a odtud na konsistoř k dalšímu rozhodnutí. Kacířských knih (jichž čtení mimo díla, která sepsali Karel Molinaeus a Mikuláš Macchiavelli a knihy astrologiae judiciariae a t. p., dovoleno bylo misionářům, aby tím lépe a důkladněji mohli vyvraceti bludy) měli se domáhati misionáři všude, kde by na ně dopadli, po dobrém beze všeho násilí, a jen když by toho bylo potřebí, pomocí úřadů světských, a knihy takové pak hned zasílati na konsistoř arcibiskupskou.

Poslední následky pronásledování nekatolíků (1735.—1781.).

Ačkoliv tito misionáři, veskrz duchovní vzorní, dle předpisu dotčeného při obracování lidu pobloudilého si počínali, přece se jim nepodařilo získati všecky nekatolíky. Neboť přemnozí lidé poddaní předešlým pronásledováním a ukrutným trýzněním zanevřeli na duchovenstvo a na náboženství katolické tak, že žádného poučení nechtěli přijímati, nýbrž neoblomně při své víře setrvali. Někteří z nich i za let následujících ze země se vystěhovali do Pruska, kde osady české založili, jmenovitě r. 1742. ves *Husinec* dle Husa nazvanou v Slezsku Pruském a r. 1752. osadu *Novou Ves* u Postupína, o níž jsme se již svrchu zmínili.

S těmito vystěhovalci přes všecky tresty (předešlými patenty zvláště na podludné přinášení knih kacířských ustanovené a potom opětované novými patenty dne 10. března r. 1736., 26. února r. 1737., 6. února r. 1738., 13. dubna r. 1739., 17. května r. 1740., 11. dubna r. 1741. a 10. listopadu r. 1746. vydanými) *) udržovaly se mnohé rodiny v stálém styku a svazku; neboť někteří vystěhovalci velmi často, zvláště pak toho času, když král pruský do Čech vpadl a tam r. 1742. a r. 1744., pak za války sedmileté vojsko jeho se zdržovalo, do země tajně docházeli, přinášejíce příbuzným svým i jiným knihy nekatolické, a je ve víře utvrzujíce.

*) Vedle cís. nařízení dne 25. července r. 1743. a 14. listopadu r. 1746. emigranti ze Slezska a Pruska do Čech, zvláště do Opočna, často k příbuzným svým docházející, na pomezí měli býti zadržováni a kteří by k službě vojenské byli spůsobilí, na vojnu odvedeni, ostatní pak ze země vykázáni.

Z mnohých případů takových uvedeme následující, zjištěný vyšetřováním Václava Litochleba (Letochleba) učiněným z příčiny rozprodávání kacířských knih 1. června r. 1745. skrze faráře morašického Josefa Václava Gebharda a Václava Schedeie, faráře heřmanického. Václav Litochleb, krejčí a poddaný litomyšlský ze vsi Morašic, věku svého 55 let, ženatý, otec tří dětí, přiznal se, že ve víře zbloudil, poslouchaje bratra svého Kristiána, který pro víru před 20 lety odešel, do země k němu docházel, Písmo sv. a jiné knihy mu donášel, víru svou jemu schvaloval a také namlouval, aby za ním pryč odešel. V tom byv již před 12 lety postižen a pro kacířství stíhán, Litochleb odvedl misionáři knihy, které bratr jeho do země donášel, učinil dvakráte vyznání víry, jednou v chrámu Páně morašickém, po druhé na faře před farářem přísažnou přípověď, že se ničeho kacířského dočiniti nechce. Avšak brzy potom do bludu předešlého se navrátil, uposlechl zase bratra svého, který od toho času, co byl v Čechách Brandenburg, po třikráte knihy nekatolické mu přinesl, totiž: *Manualník Comenii, Havla Žalanského* o službě a služebnících sv. Evangelium, *Modlitby Veleslavína* Václava Vokala impressora, *Postilu Špambergra*, dva *Zákonky*, *Modlitby roční, Biblí in folio, Postilu* čtvrtarchovní ve dvou dílech *od Kapita, knížku* in 4° též *od Kapita*, *Summář* a *Modlitby Motějšického*. Tyto knihy Litochleb prodával anebo půjčoval za peníze rozličným osobám; tak prodal Václavovi Olivovi z Dolní Sloupnice Manualník za 28 grošů, ale po roce zase jej vyplatil; témuž Olivovi prodal knížku od Kapita za 25 gr., Zákoneček za 14. gr. česk. a nějaké kázáníčko za 6 kr.; Františkovi Dostalovi z Dolní Sloupnice půjčil za 30 kr. knihu Žalanského a jeden Zákonek, druhý pak Zákonek a Modlitby roční dal za 1 zl. Jiřímu Zidkovi, krčmáři do Oujezda; Biblí in folio prodal za 4 zl. 15 kr. Mikulášovi Šplíchalovi z Horní Sloupnice, kdež také Petrovi Veselému Postilu od Kapita za 2 zl. 30 kr., Jakubovi Zavřelovi Summář za 45 kr. a Modlitby Motějšického za 13 gr. dceři pastýřově, od níž je vyplatil a zase nějakému sedlákovi do Zaječic panství Schönfeldského prodal. — Mimo to se Litochleb k tomu znal, že jeho bratr Kristián prodal tři Biblí, jednu na Horky Bečíčkovi, druhou do Chotěšin Mikulášovi Bečíčkovi, a třetí do Sloupnice Petrovi Veselému; pak že viděl

u Václava Kroulíka v Horní Sloupnici i jiné zapovězené knihy, totiž *Harfu, Drobný Zákonek a zpěvací Žalmy in* 16°. (Archiv místodrž. R. 109/13.)

Takovým a podobným způsobem dostávalo se přemnohým nekatolíkům v Čechách pozůstalým knih k vyučování potřebných, takže mnoho rodin zachovalo čistou víru evangelickou neb reformovanou, učení Českých bratří. Ale poněvadž misionáři i ostatní duchovní po knihách zapovězených pátrali a kdekoliv na nějaké dopadli, ihned je pobrali a majitele jich soudům k potrestání odevzdávali ukrýval každý všemožně knihy své jako poklad nejdražší a nedůvěřoval si jich ani svým příbuzným zapůjčovati. — A tak se to stalo, že mnohé rodiny nekatolické zůstávaly drahný čas beze všeho vyučování a nemajíce ani knih ani nějakého spojení mezi sebou, obmezeny byly v náboženství svém toliko na ústní podání hlavy rodiny, kteréž však časem vždy více a více se zatemňovalo, takže takové rodiny konečně v úplné bludařství upadly, a takořka v každé rodině zvláštní víra neb vlastně nevěra a bezbožnosť povstala, jak to knížata a stavové evangeličtí ve své žádosti r. 1735. předpověděli. — Již r. 1747. v kraji Královéhradeckém zvláště v okolí bydžovském vyskytla se nová jakási sekta židovská, jejíž přívrženci se nazývali »Israelité«, nedávajíce křtíti dítek svých, a udržela se po mnohá léta, ačkoli všemožnými prostředky, jako vězením, mečem i ohněm, byla stíhána a pokutována. A poněvadž bludařů ve víře za let následujících vždy více najevo vystupovalo nejenom v Čechách, nýbrž i na Moravě, zvláště r. 1777. v kraji Hradišťském a Přerovském; protož i někteří osvícení duchovní katoličtí, zejména probošt při kollegiatním kostele sv. Václava v Mikulově Jan Leopold Háj z Háje, jenž r. 1780. biskupem královéhradeckým byl jmenován, uznávali toho nutnou potřebu aby vyznávači víry evangelické a helvetské v zemích království Českého byli trpíni.

Z toho ze všeho, co jsme zde uvedli, nasnadě jest si vysvětliti, proč se udrželo tak veliké množství vyznávačův evangelického a helvetského učení i Českých bratří až do vyhlášení patentu tolerančního.

Neboť když r. 1781. svobodomyslný císař Josef II. patentem dotčeným, dne 13. října t. r. vydaným, všemu pronásledování

nekatolíků konec učinil, a zvláště vyznávačům víry evangelické a helvetské, pak nesjednoceným Řekům v zemích rakouských svobodné vykonávání náboženství s jakýmsi obmezením*) dovolil; hned léta následujícího zřízeno bylo šest protestantských osad v Čechách a počet jejich rozmnožil se za císaře Josefa až na 36 helvetských a 12 augšpurských, obsahujících na 45 tisíc vyznávačův.

Ale zároveň mezi nimi objevili se i mnozí *blouznivci náboženští*, zvláště na těch panstvích a místech kraje Hradeckého a Chrudimského, kde nekatolíci předešle nejukrutněji byli pronásledováni, jako na panství Smiřickém v Černílově, Bukovině, Vlkové a j. v., pak na panstvích Novoměstském, Opočenském, Litomyšlském a Pardubickém. Bližší zprávy o těchto blouznivcích náboženských tak zvaných Deistech neb Israelitech, Beranech neb Adamitech, Nevěrcích (Nihilistech a jiných) a o jejich pronásledování podávati pokládáme za věc zbytečnou, poněvadž o nich obšírně jest pojednáno ve spise sv. pána Helferta: »*O tak řečených blouznivcích náboženských v Čechách a na Moravě za císaře Josefa II.*,« kterýž v »Musejníku« r. 1877. a 1879. jest uveřejněn. —

Tím končíme zprávy své o reformaci katolické v království Českém.

---

*) Tam, kde sto rodin některého z těchto vyznání i ve vzdálí několik hodin bydlelo, směli sobě vystavěti modlitebnu a školu, avšak tak, aby neměly takové modlitebny žádných věží a zvonův ani veřejného vchodu z ulice. Dle dekretu české kanceláře dvorské dne 18. dubna r. 1782. povoleno bylo protestantům použiti i starých modlitebnic, v kterých nikdy nebyly konány služby boží katolické.

Chyby tisku: Str. 188. č. 121. Mikuláš Kekule ryt. ze Stradonic vynecháno: (jinak z Žírovic). Str. 188. č. 122. Vilém Diviš Kekule ryt. ze Stradonic . . . po větě: »v jehož službě zůstal« vynecháno: kdežto bratr jeho Purkhart v zemi zůstal i se syny svými atd. Str. 200. č. 249. vysazeno dvakrát, i mají býti následující všechna o jednu zvětšena, takže na str. 212. místo 369. má býti 370. a na str. 216. v ř. 10. zd. 422 místo 421.

Ukazovatel.

Sestavil nakladatel tohoto spisu.

A.

Abertham 102, 104. 246, 265, 267.
Abršpach 242.
Acker V. 91.
Ackh 70.
Adalbert T. 12.
Adamité 296.
Adlar 128.
Adlersheim 286.
Agathon J. 67.
Ahnikov 205.
Achac 91.
Aicha viz Dub.
z Aichu viz Wieser.
Aiša 281.
Akantius M. 59.
Albenreuth 98, 191, 214.
Albin J. 30; T. 128.
Albrechtice 190.
Aldringen 159, 194, 244.
Alexius P. 92.
Algersdorf 262.
Algeur J. 59.
Algin D. 30, 91.
Altendorf 56.
Altkirchen 144.
Amalfi 249.
Amiens 216.
Anděl A. 70, 80.
Anderle 273, 274.
Andreae Z. 144.
Andreasberg 287.
Angel A. 82.
Angermanová S. 86.
Anna královna 31.
Annaberk 177, 180, 184, 186, 188, 191—193, 203—207, 210.
Antali J. 108, 133.
Appian 60.
Arant M. 83.
Ardynek 70.
Aretyn P. 80.
Archezius T. 93.
Arnim 90.
Arnold M. 129.
Arnoltice 265; viz i Arnsdorf.
Aronová A. 86.
Arnsdorf 144, 262; viz i Arnoltice.
Arsenius K. 146.
Arzberg 129, 203.
Aschersleben 148.
z Aschhus J. G. 28.
Aš 96, 98, 250, 251.
Au . . . viz i Ú . .
Augen J. 82.
Augšpurger 70.
Aulík Š. 63.
Auscha 262.
Auspic 34.
Aussig viz Ústí.

B.

Baerenklau 196.
Bahno 139.
Baireuth 188.
Bakov 162.
Balcar J. 128.
Balhoň J. 45.
Baltasar Š. 144.
Barchov V. 176, 272.
Barchovek 195.
Barta J. 42.
Bartsch J. 164.
Bartoš M. 129.
Basilius D. 40.
Bašt M. 34.
Bauenberg E. 83.
Bavorov 108, 119, 133.
Bavoryň 115.
Beck jes. 245; M. 82.
Bečas P. 82.
Bečíček 294.
Bečov 256.
Bedulka V. 82.
Beel J. 54.
Behem M. 81.
Behm E. 83.
Bechler M. 45.
Bechlín 176, 263.
Bechner J. 81.
Bechyně 16, 106, 110, 130, 132, 160, 224, 254, 292.
Bechyně M. 286; O. 61.
Bejček 176.
Bělá 183, 202, 213, 243, 258, 287.
z Belazy 228.
Bělichov 180.
Bellarmin 109.
Belvic J. 176, 227, 245.
Ben 81.
Benátky 141, 142, 243.
Beneda 176.
Beneš M. 274.
Benešov 35, 124, 139, 181, 193, 208, 244, 262.
Benický J. 274.
Benjamin 56, 70.
Benon J. 117.
Bensen viz Benešov.
Beran P. 82.
Berani 296.
Berbisdorf 201, 213, 223.
Bergreichenstein 48.
Berka 119, 138, 177, 213, 227; Berkovna A. 132.
Berlisdorf viz Berbisdorf.
Bernhard T. 289.
Bernklau 196.
Bernsdorf 144.
Beroun 30, 58, 68, 89, 135, 168, 225, 292.
Berštein 213.
Bertelsdorf 275.
Bertnický J. 81.
Běruničky 187.
Berzdorf 144.
Beřkovice 176, 252, 262, 263.
Beřkovský 154, 176.
Běstvina 287.
Běšice 35.
Betczl J. 81.
Bethlén Gábor 9, 10.
Betzl H. 81.
Bezděcký 80.
Bezděkov 197.
Bezdězí 213, 214.
Bezdiky J. 30.
z Bezdružic viz Příchovská.
Bezenský J. 177.
Bezno 177.
Beztahov 200.
Bezvěrov 197.
Beyspeger J. 83.
Biberstein 190.
Bibric K. 177.
Biertiegel G. 144.
z Bíle F. 177.
Bílek 60, 70, 82.

Bilenberk 234, 260, 261.
Bílenec 204.
Bilína 160, 262, 265.
Bilský statek 223.
Birkštein 163.
Bischofstein 129, 190.
Biskupice 182, 264.
Bitovany 183, 258.
Bitozeves 184.
Blankenštein 178.
Blansko 178.
Blanský E. 82.
Blasius 138.
Blatno 99, 100, 102, 104, 131, 133, 160, 230, 246, 247, 256, 265, 267.
Bleileben 257.
Bleistadt 100, 246, 256.
Bleysa J. 62.
Blosius L. 109.
Blouznivci 296.
Blovský J. 61.
Boehm F. 286.
Boerstmann A. 144.
Bogner K. 81.
Boharyně 185.
Bohdanecká 190, 227.
Bohdaneč 125, 126.
Bohuš J. 177.
Bochdal T. 124.
Bois F. 82.
Bojanov 258.
Bok K. 265.
Boleslav 29, 30, 56, 67, 68, 130, 135, 137, 160, 161, 163, 167, 199, 203, 208, 211, 223, 242, 243, 253, 257, 258, 292.
Bon D. 82.
Bor 30, 111, 134.
Borbonius M. 69.
Boreč 199.
Boreň P. 177.
Boreyčko J. 45.
Borotín 209, 287.
Borovany 133.
Borovnice 202, 242.
Bort M. 93.
Boryně O. 228, 246.
Bořek 239.
Bořeňovice 35.
Bořím 287.
Bořita viz Martinic.
Boseň 204, 208, 209.
Boubinský 175, 177, 213.
Bouček V. 5.
Božejov 134, 287.
Bračice 174.
Brada D. 52.
Brade de T. 227.
Bradský F 177.
Brandenburg 255, 294.
Brandner J. 177.
Brandýs n. L. 42, 67, 90, 119, 142, 159, 243; n. O. 112, 140, 177, 212, 227, 241, 242.
Branišov 216, 224.
Branišová A. 189.
Branišovská K. 189.
Branka M. 93.
Branná 240, 241, 242.
Bratří Čeští 3, 9, 189; Moravští 275.
Braum M. 177.
Braunerová K. 277.
Brázda Š. 81.
Breitenfeld 90.
Breitenhof 205.
Breklová 257.
Bresl 70.
Breuer P. 144.
Breuner 59, 60, 61, 63, 122.
Briesen 184.
Brims 30.
Brloh 211, 289.
Brlozec 197.
Brňany 211.
Brníkov 180.
Brniše 30.
Brno 22, 216.
Brocno 244.
Brod Čes. 61, 68, 255; Něm. 140, 253; Vyš. 131, 132.

Brodec 186.
Brodský J. 81.
Brodt 98.
Brok A. 70.
Brosius Š. 133.
Broumov 117, 134.
Broumovice 132. 186.
Brunner 54, 96.
Březí 178, 213, 225, 239.
Březinka 223.
Březnice 132, 214, 244, 255.
Březno 184. 186, 228, 244.
Březovice 197.
Březský V. 174; Březská 227.
Břežany 178.
Bříza 213.
z Bubna 140, 167, 177, 213.
Buček M. 81.
Budče 35.
Budějovice 6, 34. 73, 75, 106, 131, 158.
Budenice 183.
Budíň 163, 255.
Budinský D. 83.
Budišín 139, 144.
Budkov 224.
Budov 228, 246.
Budyň viz Budíň.
Buchholz 184, 186.
Bünaburg 178.
Bünau 178.
Bürgstein 135, 262.
Bukač J. 57.
Bukov 205.
Buková 135.
Bukovanská M. z Bukovan 224.
Bukovina 296.
Bukovka 126.
Bukovno 183.
Bukovský B. 241; H. 85.
Buky Staré 165, 241, 242.
Bulečovský B. 81.
Bullendorf 144.
Buquoy 106, 108, 109, 131, 132,
Burian 56, 81.
Burnatius 148, 151.
Bursche D. 144.
Buštěhrad 263.
Buvol M. 82.
Bybryč K. 177.
Býčkovice 210, 257, 262.
Bydžov 58, 68, 112, 176, 193, 198, 207, 226, 258, 278, 280, 295.
Bylyk L. 81.
Býnice 182.
Bynt J. 81.
z Býnu R. 178.
Bystřice 131.
Byšický z Byšic O. 203.
Bzenský J. 177.

C.

Campanus viz Vodňanský.
Caraffa viz Karaffa.
Caramuel viz Karamuel.
Carion V. 29.
Caupilius viz Koupil.
Celer (Celler) 125, 264.
Celestýn 52, 59, 79, 81.
Cerekvice 132, 211, 242, 272.
Cerhovice 255.
Cettelberger A. 178.
Ceylberg 80.
Ceytlar M. 82.
Cikán V. 226.
Cítov 263.
Cívka J. 129.
z Clary A. 244.
Claudianus D. 56.
Clemens 12, 69.
Coccinus J. 58.
Colens J. 109.
Colloredo 167, 250, 279.
Colonové 181, 218, 267.
Consentr B. 83.
Conti I. 229.
Copy 248.
Corona 263.

Coronius 24.
Cremona 156.
Cruppius P. 23, 91.
Crusius 144.
Crussenius P. 154.
Ctibor J. 82.
Ctiněves 263.
Cvrčovice 200.
Cyprian J. 154.
Czurnicz viz Černice.

Č.

Čabelický 158, 212.
Čachovský 178; Čachovská 219.
Čachrov 174, 178, 183, 204.
Čachrovský 178.
Čapek J. 274.
Čáslav 29, 60, 66, 69, 71, 109, 124, 130, 135, 139, 157, 160, 161, 163, 164, 252, 253, 263, 289, 292.
Častalarová 207.
Častolovice 127, 129.
Čechiades J. 90, 92.
Čechnice 129.
Čechtice 287.
Čejka viz z Olbramovic.
z Čejkova viz Tomek.
Čekanice 183.
Čelakovice 211, 255.
Čelakovský V. 82.
Čeradice 181.
Čermák T. 83.
Čermíky 178.
Čermná 226, 275, 278, 289.
Černá 126.
Černá V. 277.
Černčice 200.
Černhauz 113, 136, 138, 144, 178, 195.
Černice 264, 265, 267.
Černík 178.
Černikovice 241.
Černiky 188.
Černilov 275, 277, 289, 296.
Černín z Chudenic 22, 95, 134, 138, 139, 178, 197, 219, 224, 225, 257, 267, 268.
Černoch J. 81.
Černoušek 262.
Černovický J. 69, 81.
Černý 81.
Červená 287.
Červenka 81, 129.
Češov 279.
Četenský V. 178.
Četna 178.
Čilec 141.
Čistá 255.
Čížek V. 58.
Čížkovice 186.
Čížová 174.
Čkyně 224.

D.

Dačická A. 86.
z Dalčic 207.
Daliborka 127.
z Daltic 207.
Dalvice 228.
Dampierr 131.
Daniel 57, 59, 292.
Dar Boží 100, 102, 104.
Dasser M. 240.
Dašice 125, 142, 258.
Daube viz Dubé.
Děčín 69, 90, 178, 244, 262.
Dědibaby 263.
Dechgo J. 83.
Dechlager J. 81.
Dechtary 34.
Deisté 296.
Děkov 255.

Dentulinus T. 29.
Derffer V. 83.
Deseners L. 157.
Desfours M. 157.
Dešno 213.
Deštná 108.
Dětenice 190.
Deučenperk (Deutschenberg) D. 40.
Děvín 52, 80, 209, 214.
Deym 174, 178, 224.
Dietrichštein 3, 36, 74, 109, 120, 217.
Dikastus J. 12.
Dirné 132, 199.
Divice 234, 252, 263.
Diviš M. 80, 91, 93.
Divišov 255.
Divný V. 93.
Dlažďov 197.
Dlouhý J. 127.
Dobranov 178.
Dobranovský B. 174, 178.
Dobras S. 54.
Dobrovice 167, 257.
Dobrš 134, 189, 225, 287.
Dobřanský 81.
Dobřejovský A. 93.
Dobřenice 178, 192, 226.
Dobřenský J. 174, 178, 226, 227, 242; Dobřenská 202, 227.
Dobříkov 179.
Dobřikovský J. 179.
Dobříš 114, 116, 252, 287.
Dobruška 126, 127.
Dörffel K. 30.
Dohalský z Dohalic 179, 226, 239; Dohalská 227.
Doksany 92, 157, 252, 255, 263.
Doksy 30, 150, 211, 243.
Dol 120.
Domaslavice 216.
Domašín 116, 124.
Domažlice 15, 30, 69.
Domousický F. 179.
Domousnice 187, 223.
Donatka A. 89.
Donín 179, 203, 213, 218.
Dornheim M. 180.
Dostal F. 294.
Dotterwiesen 256.
Doubravice 163, 167, 201, 243.
Doubravský P. 55.
Doudlebská A. 180.
Doupov 180, 184, 215.
Doupovec V. 180.
Drahelice 141.
Drahenice 202.
Drahobuz 244.
Drahonice 200, 207, 224.
Drahovice 200.
Drachovius D. 67.
Drážďany 5, 23, 69, 70, 179, 187, 190, 207, 208, 213.
Dražov 90.
Dremska J. 54.
Drepan 112.
Dressel J. 248.
Drmy 244.
Drslavice 132.
Dřemčice 207.
Dříň 263.
Dřínov 129, 263.
Dub 30, 157, 164, 201, 214, 223, 243, 257.
Dubá viz Dubé.
Dubček 279.
z Dubé 30, 39, 119, 138, 177, 213, 226.
Dubice 187.
Dubnice 245.
Duca 249.
Duchcov 167, 244, 262.
Duchoslav J. 81.
Düring 70.
Durst K. 93.
Dušníky 263.
Dux viz Duchcov.
Dvorec 196.
Dvorská D. 86.
Dvorský J. 83.
Dvory 141, 212.
Dvořák P. 279, 289.

Dvořecká M. 180.
Dvořecký 134, 180.
Dvůr Král. 59, 69, 252, 255, 280.
Dymokury 164, 167, 241, 289.
Dynda J. 81.
Dyrynk J. 70.

E.

z Eberka V. 212.
Ebersbach viz Eberspach.
Ebersdorf 287.
Eberspach 100, 194.
Eberštein 268.
Ebmeth 204.
Ebrsten H. 83.
Egerberg 174, 196, 213.
Eggenberg 3, 108, 119, 132, 255.
Ehrenberg 265.
Ehrenfeld 212.
Echart H. 83.
Echtler M. 70.
Echzel 59, 65.
Eisenberk 182.
Eisendorf 196.
Einsiedel 139, 213.
Ejstebna 208.
Elbogner 180, 246.
Elčovice viz Lčovice.
Elpaknerové 180.
Elsaser 70.
Elsnicové 180, 196, 212.
Encovany 211.
Engel A. 70, 241.
Engelhart E. 83.
Engelsperk 70.
Enže 291.
Erdöd P. 167.
Erkeřice 262.
Erlitz 140.
Ernst M. 289.
Erntler 70.
Eschaid 134.
Esterrajcher 70.
Etesius M. 12.
Evaň 180.

F.

Fabián J. 212, 213.
Fabricius F. 56.
Fagellus V. 5, 12.
Falknov (Falkenov) 68, 90, 215, 234, 256.
Farnithen V 70.
Faustusová 226.
Federmacher 81.
Feldenek 134.
Felmer (Felner) M. 30, 156.
Felnerová 134.
Fels 165, 181, 183, 184, 218, 267.
Felsburg 240.
Felsdorf 206.
Felix J. 58.
Ferdinand I. 267, 292; II. 3, 7, 9, 11, 20, 27, 32, 35, 41, 140, 249; III. 218, 231, 261.
Fialka 83, 142.
Fictumová 174, 204, 210.
Fijala H. 81.
Fink S. 81.
Firmus P. 276, 280.
Fisch S. 29.
Fišer 81, 82.
Fláje 244.
Flaming J. 70.
Fleischmann J. 30.
Flemingus P. 158.
Fley 244.
Florián od Benu 81.
Florius 156.
Florynová A. 83.
Formánek M. 142.
Forst 127, 165, 227, 241.
Fossen 49.

Founaj V. 82.
Francz J. 89.
Frankengrüner 181.
Frankgrývar 181.
Frankobrod 215.
František Xav. 110.
Freiberk 66, 70, 181, 184, 186, 193, 196, 203, 211; viz i Příbor.
Freiberger J. 181.
Freiburk 275.
Freifeld 52, 53, 144.
Freivald 143.
Frelich Ž. 81.
Freudenberger S. 89.
Freytlarová A. 82.
Fridland 111, 123, 129, 137, 143, 154, 160, 162, 164, 167, 189, 200, 201, 202, 214, 230, 243, 257.
Fridrich Falcký 5, 8, 12, 14, 184, 213, 214, 215.
Fridrich Vilém I. 281.
Fridrich II. 281.
Fridštein 164, 214.
Friedland viz Fridland.
Frimburk 224.
Frohnau 256, 287.
Frost H. 83.
Frošhamr 206.
Fugl Ř. 82.
Fürstenberk 228.
Fuk J. 82.
Fulckhart K. 81.
Funková D. 83.
Frytz K. 81.

G.

Gabel 136.
Gallas 157, 162, 164, 230.
Galli D. 91; J. 30.
Ganssneb 234.
Gartner V. 82.
Gastdorf 262.
Gastomka 213.
Gebhard 250, 294.
Geer F. 241.
Geiling P. 153.
Geising 187, 188, 218.
Geler B. 83.
Gemsendorf 165.
Georgendorf 244.
Georgenstadt 247, 265.
Georgenthal 159, 162, 244, 262.
Georgines M. 30. 91.
Gerlach M. 30.
Gerle 80, 82.
Gerlitzheim 275.
Gersdorf 245; viz i Gerštorf.
Gerstlauer 70.
Geršlourová M. 86.
Gerštorf 144, 181, 199, 227, 234; viz i Gersdorf.
Gindely 34.
Ginter L. 81.
Glinzgl J. 82.
Globner z Globna 181, 212.
Glodomastea 57.
Gossengrün 256.
Gostomka 206.
Gottesgab 230, 246, 247, 256, 265, 267.
Grabern 30, 262.
Grabštein 136, 178, 195, 243.
Gradt K. 95, 99, 100, 101.
Graefinger K. 181.
Grässlitz 256.
Graf 212.
Grafenstein 136.
Gramb K. 127.
Gramling 101.
Granov 214.
Graupen 139.
Grawinger K. 181.
Grenzinger P. 150.
Griessel H. 154.
Grill P. 54.
Grodecius J. 109.

Grodecký 165.
Grottau 137.
Grünenberg 99, 100.
Grünfeld 183, 219.
Grünlas viz Reisengrüner.
Grünthal 196.
Grüslas viz Grünlas.
Günther V. 144.

H.

Habart J. 221.
Habartice 35, 202.
Haberbeschel 69.
Habichtstein 30.
Habrmon J. 82.
Habřiny 126.
Had 52, 181, 219.
Haffmann J. 82.
Hagel J. 100.
Hagensdorf 205.
Hagiochoranus T. 69.
Haida a Hayd viz Bor.
Haindorf 156.
Háj 70, 81, 295.
Haječ J. 91.
Hájek 16, 82, 86, 181.
Hajný 273, 288.
Halerius V. 153.
Hamburk 70, 209.
Hammer 287.
Hamza P. 181; Hamzovna 227.
Hanek J. 81.
Hanšpach 139, 159, 208, 244, 262.
Hanzlíček J. 82.
Hanzlin (Hanzlinius) M. 30, 91.
Hanžburský 62, 76.
Harasov 179, 183, 184, 209, 226, 227, 265.
Harlivec M. 82.
Harovníková N. 86.
Harrach 24, 31, 34, 36, 68, 71, 74, 87, 88, 92, 117, 118, 140, 165, 170, 192, 229, 259, 2 1, 262, 277.
Hartič 181, 182.
Hartišová 205.
Hartman 240, 268.
Hartstalová 227, 245.
Hartwig 181.
Hasištein 191, 192, 204.
Haslau 251.
Hauenštein 203, 246.
Haugwice 182, 264.
Haunšiltová K. 83.
Hause 82, 183.
Havelsberg 89.
Hayd 256; viz i Bor.
Hayden J. 70, 80.
Haynewalde 180.
Hazlov 251.
Heiden 188.
Heilbrunn 218.
z Heimfelsu viz Winkler.
Heinersdorf 144.
Heinrichsgrün 68, 203, 234, 246.
Heisch O. 144.
z Helfenberku Ž. 33.
Helfert 296.
Heliades J. 61.
Helt M. 81
Helwich N. 82.
Helvichov 34.
Hemrles 204, 215, 225.
Hemžálek 279, 289.
Hendrich 70.
Hener P. 81.
Henichov 34.
Heník M. 182.
Hennersdorf 139, 165, 175, 184, 281.
Henninger V. 212.
Henrych D. 113.
Henselius J. 275.
Henych V. 182.
Henyk A. 82.
Henykar V. 212.

Heppner J. 82.
Herites J. 30.
Herlachsheim 281.
Hermeseify (Hermoseify, Hermannseifen) 165, 242.
Herold 102.
Herrenhut 275.
Herrmann 49, 130.
Herštein 33.
Hertel G. 96, 97.
Hertvicius J. 91.
Hertvík J. 10, 12, 33, 98, 234.
Heřmann 48.
Heřmanice 214, 241, 273, 288, 294.
Heřmánkovice 117.
Heřmanský viz Ples.
Heský M. 82.
Hetov 185.
Heysler A. 83.
Hieserle H. 129, 133.
Hilgersdorf 139.
Hiller E. 83.
Hillier B. 82.
Hilt H. 83.
Himmelthan L. 136.
Hirsch L. 161.
Hirscberg 150.
Hirschsfeld 190.
Hladký J. 81.
Hlaváč J. 174.
Hlavsa 67.
Hliňany 182.
Hlinné 127.
Hlohov 213.
Hložek 263.
Hlubočepy 33.
Hluboká 132, 193.
Hluboš 211.
Hlupín 109.
Hlušice 165.
Hněvkovice 33.
Hobervešl O. 69.
Hodějovský z Hodějova A. 124, 182, 213.
z Hodic 182, 209.
Hodkov 190, 227.
Hodkovice 126, 218, 243.
Hoë M. z Hoëneggu 25.
Hoeff 58.
Hofer 182, 184, 212, 214, Hoferová 206.
Hoffkirch V. 90, 92, 183.
Hoffman 136, 161, 182, 213.
Hoffmaystr A. 83.
Hofman viz Hoffman.
Hohenberk 98.
Hohenfall 56.
Hohenlohe 182, 194, 214.
Hohenstein 69.
Hohenzollern 3, 135.
Hochhauser z Hochhausu 182, 214.
Hochstädt 197, 219.
Hojovice 120.
Hokov 39.
Holar M. 165, 182.
Holeček A. 81.
z Holejče viz Šlik.
Holický O. 205.
Holke 103.
z Hollachu 214.
Hollar V. 69.
Hollenštein 80, 187.
Holohlavy 284.
Holomučanský Š. 12.
Holostřevy 35.
Holtendorf 216.
Holfenperk 70.
Holub J. 83.
Homašta D. 81.
Homr D. 83.
Homut O. 183; Homutka 226; Homutová 209.
Honbice 258.
Hora Anděl. 287; Doubr. 208, 210; Kolivá (Olivá) 212; Kos. 255; Krásná 183; Kutná 4, 22, 29, 30, 42, 66, 69, 110, 139, 192, 203, 289; Reich. viz Hory Kašp.; Supí 140; Šal. 124; Zelená 135.
Hora J. 183.
Horák J. 142.
Horažďovice 131. 132, 134, 158, 216.

Horčický J. 183, 225.
Horky 294.
Horosedlo 192.
Horská A. 183, 219.
Horštein 32, 67.
Horý M. 158.
Hory Kašp. 48; Žamberské 140.
Hořešovice 262.
Hořetice 204.
Hořice 153, 157, 164. 241.
Hosairer H. 83.
Hosová T. 279.
Hospozín 263.
Hostinné 153, 157, 163, 241. 242.
Hostivice 263, 287.
Hostouň 252, 263.
Hošťálkové 183.
Hoštice 132, 196.
Hošťka 262.
Hotovice 35.
House J. 183.
Housenka H. 81.
Housenková A. 86.
Houška 213.
Houtkovice 126, 127.
Houžvička O. 82.
Hovora Č. 177, 227.
Hozlauer z Hozlau 175, 183, 212.
Hoždil M. 129.
Hrabaeus J. 30.
Hradec Jindř. 32, 107, 119, 131, 158; Král. 22, 29, 30. 42, 58, 69, 110, 112, 126, 129, 130, 135, 140, 160, 161, 163, 164, 167, 190, 201, 226, 227, 228, 236, 239, 240, 241, 253, 257, 258, 261, 262, 268, 272, 275, 280, 283, 289, 292, 295, 296; Nový 131.
Hradecký A. 81; J. 183.
Hrádek 132, 137, 206, 246, 257, 265.
Hradešín 202.
Hradiště 34, 148, 154, 157, 162, 164, 167, 208, 240, 243, 244, 257, 295.
z Hrádku B. 183.
Hrady Nové 132, 157.
Hrobčický z Hrobčic 175, 183, 184, 224.
Hroby 134.
Hroznětín 256.
Hrubý V. 168.
Hruška M. 82; ryt. 184; V. 45.
Hrušková 186.
Hrušov 30, 179, 199.
Hrušovany 182.
Hrzan A. 139, 265.
Hrzaň Z. 184; Hrzaňová 227.
Hřebíček A. 83.
Hředly 115.
Hřepická K. 204.
Hřivice 189, 218.
Hubenice 126.
Hubojedy 36.
Hubryk J. 165, 184.
Huerta B. de Marradas 44—49, 54, 55, 58, 66. 67, 108, 115. 131, 132, 134, 165.
Hübel 70.
Hůla V. 93.
Humburk 175, 227.
Hurtig J. 289.
Hurecký J. 45.
Hus J. 19, 21, 24, 27, 42, 52. 142, 276, 293.
Husa J. 56.
Husinec 132. 133, 293.
z Hustiřan 211; viz i Rodovský.
Huvar viz Hofer.
Hybel 70.
Hylpus A. 191.
z Hyršova viz Myslík.

CH.

Chanovský P. 108, 119, 135.
Charvatce 252, 263.
Chcebuz 244, 257; viz i Ratiborský.
Cheb 29, 69, 90, 94, 181, 189, 208, 228, 248—251, 253.
Chebdinovský J. 165, 184, 218.

Chejnov 33, 132, 184, 198, 224.
Cherbr M. 81.
Chlum 255, 256; viz i Chlumec a Slavata.
Chlumčanský z Chlumčan 174, 212.
Chlumec 29, 109. 119, 125, 132, 160, 163, 188, 241, 242, 244, 258, 262.
z Chlumku 215.
Chlupín 109.
Chlustin 115.
Chobolice Hoř. 186.
Chobotský V. 174.
Choceň 125.
z Chocenic viz Zygel.
Chocenský J. 58.
Chodi 129, 133.
Chodouň 115.
Chodov 256.
Choleč 201.
Chomútov 21, 35, 63, 69, 71, 102, 119, 247, 265, 271.
Choteč 35, 193.
Chotek 174, 212, 286.
Chotělice 164, 167.
Chotěšiny 294.
Chotkov 174.
Chotoviny 134.
Choustník 134, 183.
Chrástava 137, 257.
Chrastská M. 175.
Chrastský J. 175.
Chrašťany 47, 287.
Christdorf 287.
Christophorus J. 241.
Chroustovice 125, 258.
Chrudim 30, 38, 60, 69, 139, 140, 157, 160, 161, 166, 202, 205, 253, 254, 258, 263, 272, 289, 292, 296.
Chržín 287.
Chřenovice 132.
Chřepická K. 204; M. 184.
Chřipská 162, 262.
Chudenice viz Černín.
Chudoba 278.
Chuchelský H. 185; J. 214; Chuchelská 198.
Chvaleč 242.
Chvalkovice 242.
Chvaly 32.
Chvátal (Chvatelius) J. 45.
Chvatlina 228.
Chvojno 257.
Chýňava 262.
Chýnov 175.
Chynský 244.
z Chyš viz Pětipeský.
Chýška 48.
Chytreus A. 142.
Chýže 213; viz i z Chyš.

I.

Ignác z Loyoly 106, 110.
Ilburk 29, 66, 218.
Ilgeň z Ilgenau J. 83.
Inseling H. 83.
Isolano 157, 223.
Israelité 295, 296; viz i židé.

J.

Jablonné 30, 119, 136, 243.
Jablonský J. 56.
Jahoda J. 62.
Jáchymov 30, 99, 100, 101, 166, 230, 246, 247; viz i Joachimsthal.
Jakeš V. 12.
Jakobaeus 12.

Jakobides J. 10, 12, 91.
Jaksch V. 12, 29.
Jan Nep. 279.
Janda M. 12, 91.
Jankov 275.
Jankovice 275.
Janov 181.
Janová 86.
Janovice 53, 123, 141, 175, 183, 185, 199, 219, 223, 227.
Janovský K. 185, 219.
Jaroměř 59, 69, 178, 280.
Jarpice 129.
Javorník 70, 165, 195, 215, 272.
Javoří 181.
Jedličková N. 86.
Jehněd 224.
Jelínek J. 81, 82; N. 82; T. 223.
Jenikovice 127.
Jenikovský J. z Jeníkova 185, 227, 245.
Jeníšek P. 55, 131, 132.
Jenišovice 287.
Jenkovice 279.
Jenštein 34, 70.
Jeronym Pražský 42, 142.
Jeřice 227, 267.
Jestřáb J. 81.
Jestřebí 30.
Jestřibský K. 185.
Ješetický J. 81.
Ješín P. 214.
Ještětice 227.
Jetřich Fl. ze Žďáru 33, 128.
Jezbera (Jezberovský) J. 212.
Ježovská A. 120.
Jičín 30, 119, 143, 149, 151, 153, 154, 278, 280.
Jilemnice 240, 241, 242.
Jílové 158, 255.
Jilovice 279.
Jimlikov 198.
Jindřich Julius 111.
Jirkovský M. 52.
Jirny 181.
Jiří Poděbradský 41.
Jiřický J. 273.
Jistebnice 132.
Jistěrpy 35.
Jiter 134.
Jitrava 30, 137.
Joachimsthal 256, 265, 267; viz i Jáchymov.
Johann-Georgenstadt 247, 265.
Johnsdorf 181.
Joram J. 29.
Josef I. 269; II. 295.
Josefová A. 280.
Jozífek V. 61.
Jung P. 81, 82.
Jungenhengst 246, 265.
Jungkr H. 81.
Jungmayer J. 86.

K.

Kaba P. 191.
Káby 134.
Kačerov 34.
Kadaň 65, 69, 71, 90, 200.
Kadeřávek J. 81.
Kádov 174, 199.
Kadrhalt 47.
Kager J. 83.
Kainsperg 181.
Kalaš M. 272.
Kalecký statek 207.
Kalenic J. 120.
Kalch 265.
Kalivodová 70.
Kalk 265.
Kaloun J. 127.
Kalousek M. 93.
Kamberk 35, 192.
Kamejk 182, 185.
Kamejský J. 185, 218.
Kamenice 30, 69, 134, 139, 158, 161, 208, 258, 262.

Kamenický J. 83, 185.
Kamenomost 183.
Kamnitz viz Kamenice.
Kamp 234.
Kamýk 132, 195, 252.
Kanický J. 174.
Kapito 294.
Kaplánek J. 81.
Kaplice 109, 133.
Kaplíř A. 185, 186, 187, 212, 214, 219; Kaplířová 191, 202, 218.
Kapo P. 67.
Kapoun 187, 218; Kapounová 223, 227, 242.
Karaffa 4, 7—16, 19, 24—45, 115, 118, 140, 170.
Karamuel 229—247, 259, 261.
Karban 70.
Karel, arcikn. 5; Karel VI. 269, 289.
Karle 287.
Karlík J. 214.
Karlsbrun 287.
Karlsdorf 275.
Karlštein 119, 224.
Karnuš J. 83,
Karolides S. 93.
Karyes A. 81, 82.
Kasejov 89.
Katzenštein 129, 190, 227, 242.
Kauč P. 187, 198; Kaučová 218, 223; Kaučovna 212, 218.
Kautský J. 93.
Kautz P. 187.
Kavka V. 273; Říčanský J. 49, 119, 127, 130, 134, 135, 138, 168, 175; O. V. 199; V. L. 199.
Kaznějoves 34.
Každa T. 272.
Kbely 141.
Keblany 177.
Keblice 64.
Kecelius J. 57.
Kechel J. 80, 187.
Keimann Z. 30, 137.
Kej z Kejova 190.
Kekule M. 188, 296.
Kelbel 188.
Kelbich J. 188.
Kelblová 187, 218.
Kellner T. 30.
Kempel viz Koupil.
Kestřany 195, 219, 224.
Kfeler 188.
Kfelířová E. 188.
Khacmann Ř. 139.
Khanová M. 228.
Khonweidel 159.
Khünburg 270.
Khünel 154.
Khýn 223.
Khynig H. 82.
Khýnová 223.
Kiessel J. 129.
Kinsberg (Kinšperk) 98, 256.
Kinžvart 98, 116.
Kirbirgsdorf 205.
Kirchenbirg 256.
Kirchmaierová A. 86.
Kirchmayer 188.
Kirchner D. 82.
Kisle J. 129.
Kitscher J. 205.
Kitzing 204.
Kladenský 188.
Kladno 15, 119, 188, 256, 263.
Kladruby 35.
Kladsko 278.
Klaehr J. 136.
Klap J. 45.
Klarenštein 129.
Klášter 254.
Klášterec 167.
Klatovy 22, 55, 69, 158, 183, 189, 226.
Klaudian J. 29.
Klečna 35.
Klemens J. 93.
Klement A. 12, 91; H. 83.
Klenovská 226.
Klimeš J. 128.
z Klinšteina viz Mičan.

Klíše 188.
Klobouky 252.
Klocz H. 83.
Kmentový J. 82.
Kmetiněves 263.
Kněžice 134, 287.
Knihy nekatolické 7, 21, 24, 53, 75, 77, 88, 104, 109, 110, 119, 136, 161, 273, 275, 276, 278, 279, 280, 291, 293, 294, 295.
Knín hor zlatých 112.
Knobloch B. 188; J. 189; P. 81.
Knoflíček P. 93.
Knorek P. 89.
Knoul J. 128.
Knoviz 263.
Kober K. 70.
Kobylníky 180.
Koc 189, 225.
Kocengrün 256.
Kocián J. 40.
Kocleřov 226.
Kocourek V. 82.
Kocová A. 189.
Kočí 81.
Kočka P. 83.
Kodorovská S. 86.
Köchel J. 187.
Kölbel A. 188.
Königswalde 262.
Kohout D. 70.
Koch D. 70; K. 82.
Kochthal 70.
Kokoř (Koker) 45.
Koláčník J. 58.
Koleč 201.
Kolešov 189.
Kolín 57, 69, 255, 258.
z Kolince S. 182.
Kolivec J. 254.
Kolloredo viz Colloredo.
Kolmice 182.
z Kolna J. 254.
z Koloděj viz Štefek.
Kolovrat 39, 55, 102, 107, 109, 130—132, 135—138, 161, 163, 189, 212, 229, 239, 245, 264, 265.
z Komárova viz Pešík.
Komenský J. A. 69, 112, 200, 294.
Komořany 34.
Konarovský J. 174.
z Konařín 223; viz i Plot.
Konětopě 199.
Koník V. 82.
Konojedy 244.
Konopiště 121, 124, 182.
Konšel D. 83.
Kopecký M. 289.
Kopeček 62.
Kopidlanský 189.
Kopidlno 30, 153, 157, 189, 241, 242, 279.
Kopřiva M. 61.
Koranda M. 86.
Kordule J. 177.
Korotice 257.
Koruna Zlatá 131, 132.
Korutansko 291.
Korytanský B. 83.
Kořenská L. 181.; Kořenský J. 224.
Kořímský V. 60.
Kosař D. 89.
Kosmačov 40, 70.
Kosmonosy 138, 243.
Kosořice 223.
Kosť 138, 243.
Kostelec 127, 154, 255, 258, 289.
Kostomlaty 141, 244, 257, 262, 263.
Kostomlatky 141.
Kostomlatský 210, 219.
Košatecký V. 86.
Košatova A. 86.
Košinský V. 283.
Košmar A. 83.
Košťálov 208, 289.
Košumberk viz Slavata.
Kotschelius P. 64.
Kotva J. 41, 53, 65, 143, 144.
Koukol J. 81, 83.
Kounice 159, 175, 182, 194.

Kounov 175, 195, 255.
Koupil J. 30, 61.
Kouřim 112, 123, 124, 140. 160 161, 166, 198, 229, 252—255, 260, 261, 263.
Kousek D. 189, 226.
Koutský 70.
Kovačovský V. 58.
Kovanda T. 82.
Kovářov 255.
Kozák J. 69.
Kozel 67, 80.
Kozelka L. 189, 218.
Kozlany 255.
Kozolupy 252.
Kožebarvíř J. 93.
Kracová A. 267; Kracovský 30.
Krainburk 159, 244.
Krainhof 214.
Krakovský S. 89; viz i Kolovrat.
Kralovice 34, 177, 197, 199, 202, 210, 218, 255.
Kranzberg 207.
Kraselov 213.
Kráslice 256.
Krasmolín 101.
Kratochvíle J. 83.
Kratzau viz Chrastava.
Kraus M. 164.
Kravařský P. 119, 123, 241
Kraz J 181.
Krečmar J. 82.
Kreger J. 81.
Kreibitz 162, 262.
Kreuzinger P. 30.
Kreys P. 81.
Kribler Š. 56.
Kriesdorf 287.
Krocin (Krocinovský) M. 30, 91.
Kroměšín 197
Kronenberg 190.
Kronenberger 70.
Kronenfeld 59.
Kronenperk 190.
Kronětice 141.
Krošvice 70.
Krottensee 181.
Kroulík V. 295.
Kršnák P. 45.
Krty 205.
Krufius P. 91.
Kruh 287.
Kruhy 287.
Krumlov 16, 49, 106, 110, 119, 131, 132, 160.
Krumlovská M. 86.
Krupka 139, 244, 262, 265.
Krystmon L. 82.
Křemuž, Křemyš 210, 244, 257, 262.
Křepinská M. 184.
Křešice 279.
Kříč 206.
Křičeň 126.
Křinecký 190, 267; Křinecká 189, 190, 227, 242.
Křipská 162, 262.
Křivoklát 12, 19, 51, 114, 119, 123, 215, 252, 255, 260, 261.
Kříž P. 127.
Křižany 287.
Kubaň V. 82.
Kubic P. 81.
Kubíček 127.
Kubín J. 29.
Kublov 115, 253, 255.
Kučera P. 147.
Kuhn O. 251.
Kühn M. 150.
Kühnheit 265.
Kukla D. 81, 190; J. 81.
Kul V. 190.
Kuleta J. 82.
Kulm viz Chlumec.
Kumburk 157, 164, 241, 242, 245, 289.
Kumžak 131.
Kunaš 175.
Kunašová 175.
Kuneš 257.
Kunnersdorf 144.
Kunšteter M. 83.

Kúpa M. 12.
Kurz 250.
Kuřívody 213, 287.
Kustoš J. 126, 127; Kustošová 190, 193.
Kuttner J. 247.
Kvasejovice 134.
Kvasiny 179, 227.
Kvasnice J. 83.
Kvasnička J. 81.
Kvasňovice 224.
z Květnice viz Materna.
Kvítkov 176, 185, 209, 227, 245.
Kyjové z Kyjova 190.
Kylian V. 82.
Kylpus A. 191.
Kynast viz Schafgotsch.
Kynyg H. 82.
Kyrbis V. 126.
Kyrchulcze D. 82.
Kyšperk 140, 227, 268.
Kyšperský 210, 211, 218.

L.

Labouň 227.
Lacroni 263.
Laiman M. 54.
Lamberk 243.
Lamboy V. 157.
Lamingar z Lamingu 191, 214.
Lamormain 8, 65, 74, 94.
Lampert M. 82.
Lander E. 41.
Landherr J. 99.
Landsmann J. 12, 91.
Landškron 184, 275.
Landšperk 184.
Landštein 214.
Lang F. 191.
Langenbruk 34, 214.
Langenfels 191.
Langer J. 128.
Lány 141.
Lanz viz Lomnice.
Laubner F. 81.
Laurentius J. 30, 154.
Lauterbach 101, 104, 256.
Lauterwasser 241.
Lažanský 42.
Lažany 61, 195, 286, 219.
Lčovice 129, 133.
Lečice 263.
Ledecký J. 214.
Ledeč 178.
Ledenice 133.
Leffler B. 82.
Lehnice 234.
Leithaizlová K. 86.
Lejškov 58.
Leman D. 82.
Lemberk 179.
Lengenfeld 191.
Leopold I. 260, 261, 267, 268, 269.
Lepejovice 258.
Lepscher M. 52.
Lerchenfeld 65.
Leslie 167, 278.
Leskovec 134.
Lešno 59.
Letochleb J. 288; K. 289; V. 294.
Leubner M. 144.
Levín 35, 262.
Lhenice 133, 175, 228, 246.
Lhota 254 (viz i Bavoryně); Červ. 108, 132, 199; Hl. 279; Řeš. 202; Sad. 234; Zar. 47.
Lhotka K. 191.
Lhotka 189, 202; Žalm. 127.
Lhotský F. 219; J. 191.
Lhoty P. 177.
Libaň 154.
Libanice 174.
Libčany 242.
Libčoves 210, 234.
Libědice 180.
Liběchov 244, 257, 262.

Libějice 131, 132, 133.
Liberec 136, 143, 146, 157, 162, 215, 230, 240.
Liběšice 35, 121.
Libchava 244, 262.
Libišany 125, 126.
Lible 127.
Libnikovice 277.
Libočany 228, 246.
Liboch viz Liběchov.
Libochov 191.
Libochovany 185.
Libochovice 139, 262.
Libořice 189.
Libotinský A. 89.
Libouchec 262.
Libšteinský 39, 130, 132, 136, 161, 189, 212, 265; Libšteinská A. 189.
Libuň 152, 153.
Licek 192.
Lick S. 185.
Ličkov 184.
Lidl M. z Lidlova 214.
Liebenau 191.
Liebenstein 98, 228, 250, 251.
Liebotitz 180.
Liedl viz Lidl.
Lichtenfeld 70.
Lichtenstadt 256.
Lichtenštein 4, 6, 9—12, 14, 16, 19—42, 50, 51, 56, 71, 94, 99, 110, 114, 116, 117, 118, 184, 275.
Lichtner K. 30, 136
Lindov 287.
Lingo O. 82.
Linhart 62, 195, 212, 226.
Lípa 30, 69, 148, 154, 156, 161, 162, 182, 202, 244, 262.
z Lipého viz Berka.
Lipnice 140.
Lipnický J. 191.
Lipník 141.
Lipno 177, 185.
Lipovice 191, 224.
Lipovská Z. 191.
Lippach D. 23, 25.
Lipsko 69, 70, 191 271.
Lisnice 228, 246.
z Lisova viz Španovský.
Lišné 254.
Lišnice viz Lisnice.
Litice 241.
Litochleb V. 294.
Litol 141.
Litoměřice 29, 30, 63, 65, 69, 71 89, 90, 122, 130, 135, 139, 157, 160, 161, 163, 167, 182, 185, 202, 211, 227, 244, 253, 257, 262, 265, 266, 292.
Litomyšl 16, 38, 140, 272, 273, 290, 296.
Lnář 131, 132.
Lobendau 139.
Lobenštein 184, 212, 214.
Lobdov 139.
Lobkovic 3, 104, 109, 129, 132, 138, 140, 191, 192, 218, 229, 234, 252, 255, 256, 257, 263, 265, 268.
Lobs 256.
Locika 18.
Lodhéřov 108.
Löbau 213.
Löbel J. K. 159; z Krainburku 244.
Löwenast 70.
Log viz Lok.
Lohelius 6, 10, 24, 33.
Lochnarové 192.
Lochner 192.
Lok A. 224.
Loket 69, 90, 94, 99, 160, 167, 181, 193, 195, 198, 203, 215, 228, 245, 246, 247, 253, 256, 258, 264, 265.
Lokšan A. z Lokšanu 214.
Lomnice 148, 154, 241, 256
Lonský V. 289.
Lopatský Š. 80.
Lorenz 81.
Loselius K. 85.

Loubský F. 192, 219; V. 224.
Loučeň 213, 223.
Loučín 167, 245.
Louka 156.
Louňovice 234.
Lounský J. 83.
Louny 54, 66, 69, 177, 210, 246.
z Loutkova víz Vrchotická.
Lovnín 58.
Lovosice 139, 262.
Lstiboř 185, 218.
Lštění 237.
Lšťovice viz Lčovice.
Lubná 274.
z Lub viz Loubský.
Lučibořice 258.
Ludovisio L. 6, 7.
Luftenštein 70.
Luch M. 241.
Luchovská A. 280.
Lützen 202.
Lukavec 252; Lukavecký z Lukavce 192.
Lukavský z Lukavice 174, 190, 197; Lukavská z Řenec 227.
z Lukonos viz Švík.
Lukšan J. 70, 81.
Luňák J. 12.
Lusdorf 144.
Luther M. 276, 283.
Lutice 227, 245.
Luxinus J. 29.
Lužany 148, 197.
Lužec 207, 252.
Lvová D. 83.
Lydera J. 82.
Lydmon V. 81.
Lysá 141.

M.

Macchiavelli M. 293.
Magdeburk 187, 209; viz i Děvín.
Mager D. 82.
Magnus J. 82.
Magrle V. 79, 192, 193.
Mach B. 129.
Machaon V. 91.
Machovec M. 281.
Machovice 175, 224.
Machuta Z. 83.
Majdalena 70.
Majdrle 192.
Majus J. 144.
z Malešic 205.
Malovec z Malovic 175, 193, 194, 214, 224, 253, 263; Malovcová 189, 198, 224.
Malšvice 181, 234.
Maltheuern 182.
Malvanová A. 86.
Manětín 122, 135.
Mangolt K. 193.
Mansfeld 9, 10, 15, 107, 119, 159, 177, 208, 214, 244, 252.
Mansitta 112.
Marcian J. 80.
Marek J. 275.
Marchulík M. 273.
Mariaberk 204, 205, 207.
Mariacell 6, 14.
Maria Kulm 256.
Markersdorf viz Markvartice.
Markvartice 122, 189, 202, 215, 244, 262.
Marradas B. de Huerta viz Huerta.
Maršant M. 81.
Maršov 241, 242, 287.
Maršovice 213.
Martin J. 70, 286; S. 90, 92.
Martinaeus V. 91.
Martinic 25, 33, 50, 61, 68, 75, 174, 188, 250, 252, 256.
Martinius S. 12.
Martinovská K. 86.
Martis J. 29.
Marvanová K. 86.
Marzin 103.
Mařík J. 82; M. 12.

Masojedy 112.
Mašek J. 223.
Mašťov 204.
Matas F. 141.
Materna 193, 195, 196, 199.
Mateřovský F. 278; z Mateřova 193.
Mathiades 29, 148.
Matyáš král 11, 31.
Matyášovský J. 152.
Matzdorf 244.
Maurug 139.
Max z Maxen 193.
Maxmilián kníže bav. 7, 14.
May T. 240.
Mayer 70, 81, 82.
Mayerle viz Magrle.
Mecler V. 82.
Mečkov 223.
Měděnec z Ratibořic 194.
Měcholupy 200, 228, 246.
Měchýř J. 93.
Meklenburk 202.
Melantrich 69.
Melcarová A. 86.
Melchior 245.
Melissaeus V. 30.
Mělník 31, 55, 69, 89, 90, 262.
Měnický 226.
Menichreiter 223.
Mening 45.
Měník 226.
Menšík O. 93.
Merkos A. 273.
Měravská K. 55.
Měrunice 262.
Měsíček R. 214.
Městec Heř. 258, 275.
Město Nové 127, 165, 167, 202, 226, 239, 240, 241, 242, 278, 281, 289, 296.
Měšice 47.
Meüer 70.
Meyderle 257.
Meydlo M. 82.
Meyšnarové 70.
Mezříč 279, 289.
Mičan 194, 253; Mičanová 165, 227.
Michal A. 82.
z Michalovic 124, 194, 214.
Michelsdorf 236.
Michna 5, 20, 61, 95, 96, 101, 121, 124, 255, 263.
z Michnic viz Pauzar.
Mikan P. 30, 156.
Mikulášovice 262.
Mikulov 295.
Mikulovice 258.
Milčeves 148.
Milego 60.
Milešov 187, 244.
Miletice 189.
Miletín 154, 227, 241.
Milevsko 35, 132, 182.
Milhostice 209.
Miličeves 123, 179.
Miličín 132, 134, 165, 186.
Miličoves viz Miličeves.
Milner viz Myllner.
Milotice 263.
Milovice 141.
Mimoň 30, 136, 157, 161, 214, 243.
Minich J. 129.
Minichhofen 182, 213.
Mirešovice 175, 194.
Mirešovský 194.
Mirotice 224.
z Mirovic 200.
Miřetice 177.
Miřkovská R. 226.
Miřovice 263.
Mischner 70.
Míšeň, Míšeňsko 70, 117, 204, 206, 210, 216, 228, 244, 246, 264, 265.
Mitrovice 287; z Mitrovic 75, 120, 129, 132, 175, 180, 227, 281.
Mitrovský 61, 122, 135, 194.
Mittelwald 178.
Mitys V. 82.

Mladá 141.
Mladějov 201.
Mladota 114, 194, 223; Mladotová 223, 227, 245.
Mlazov 191.
Mlazovice 154.
Mlčerym J. 45.
Mlečice 254.
Mlejnský P. 81.
Mlynář L. 93.
Mnečice 254.
Mnich J. 215.
Mnichovský 70.
Modliškovice 184, 204.
Mönch 154.
Mohelnice 265.
Mokrosuky 132, 134.
Mokrovousy 242.
Mol J. 81.
z Moldavy B. 165.
Molinaeus K. 293.
Molitor J. 63.
Moller M. 24.
Moraň J. 58.
Morašice 112, 258, 289, 294.
Moravany 199.
Moravec J. 129.
Morávek J. 56.
Morchendorf 203.
Moritz F. 144.
Morzin R. 157, 163, 165, 204, 223, 240.
Mořičov 210.
Moses J. 289.
Moskva J. 56.
Most 34, 65, 69, 71, 90.
Mostov 182.
Motějšický 294.
Moudrý J. 83.
Moucha J. 82.
Mrackỳ K. 39.
Mšec 204, 262.
Mšeno 151, 253, 263.
Müglitz 265.
Müllhauser viz Myllner.
Müllner viz Myllner.
Münch P. 30, 99.
Münchhofen 182, 213.
Münster 178, 190, 194, 195, 198, 206, 210, 211, 215.
Mulc (Mulz) 175, 194, 212, 256.
Murarius J. 81.
z Mylhauzu viz Myllner.
Mylius M. 30.
Myllner J. 195, 214.
Myňová E. 86.
Myslík 195.
Myslín 192.
Myška ze Žlunic 195, 227.
Myškov 194.
Myškovice 35, 263, 287.
Mýto 114; Vys. 69, 274.

N.

Načeradec 134, 180, 255.
Načkov 265.
Nadslav 279.
Nahořany 242.
Náchod 164, 167, 178, 202, 226, 227, 239, 240, 241, 242, 258, 276, 279, 289.
Náměští 212.
Nasádnický M. 82.
Nasavrky 258.
Nasedlnice 203.
Naschiades V. 121.
Nathaniel D. 81; Z. 82.
Nathus F. 23.
Natschkau (Natschung) 265.
Navarov 164, 243.
Naykerchner S. 82.
Nebočany 262.
Nebovidy 109.
Nebožtík J. 83.
Nečas J. 83; P. 82.
Nečtín 42, 176.
z Nedabylic viz Straka.
Nedělka J. 45.

Nedošín 273.
Nedrahovice 132.
Nedvědice 244.
Nedvědický 186.
Nedvězí 182.
Nehasice 210.
Neher (Nehr) J. 70.
Nehrlinka 70.
Nehrof 70.
Neimon B. 83.
Nejepinský J. 175.
Nekrlink A. 83.
Nelahozeves 263.
Nelcel P. 70.
Němčice 135, 184, 287.
Němec V. 274.
Nemes D. 61.
Nemilkov 132, 134.
z Nemyšle viz Mitrovský.
Nepoliský B. 175.
Nepoměřice 263.
Nerhof 70.
Nerovius P. 122.
Neřestice 224.
Neschwitz 262.
z Nespečova (Nespešova) 176, 207.
z Nestajova viz Chuchelský.
Nešatka J. 82.
z Netky 224.
Netluky 188.
Netolice 106, 131, 132, 133.
Netvorský 213.
Netvořice 121, 255.
Neuenberg 195, 213, 226.
Neukirchner S. 82.
Neumann M. 144.
Neumayer G. 214.
Neusattel 287.
Neusiedel 144.
Neustadtl 111, 144, 164.
Neustup J. 29.
Neustupov 132, 134, 186.
Nevěrci 296.
Newir J. 81.
Neydek 181, 246.
Neymar G. 214.
Nezbedová K. 182.
Neznašov 132.
z Nežetic K. 214.
Niedergrund 244.
Niemes 136.
Nihilisté 296.
Niklasberg 257.
Nikolaj J. 83.
Nimburk viz Nymburk.
Nixdorf 262.
Nížburk 253.
Nordlinky 205.
Norimberk 207, 248, 250, 251, 271.
Nosek V. 82.
Nosidlo V. 64, 69.
Nosková E. 86.
Nostic 33, 36, 74, 98, 175, 176, 195, 203, 219, 234, 257.
Nostvic 176, 227, 245.
Noveský J. 163.
Novocollinus M. 29.
Novohradský J. 132.
Novoměstí 111.
Novotný J. 289.
Nožíř K. 81.
Nudvojovice 203
Nusner F. 83.
Nymburk 58, 69, 90, 156, 228, 243.
Nyttinger B. 82.

O.

Obdenice 132.
Obědovice 202, 226.
Obergrund 244.
Oberleitersdorf 262.
Obertey K. 82.
Oberwaldau 287,
Obeslavius 132.
Obidenice 195.
Obodrž 141.
Ocelovice 183.

Oeconomus J. 30.
Oelsnitz 180.
Osterreichová 70.
Oheb 211.
Ohrazenice 189.
Ochranov 275.
Olat M. 83.
Olbramovice 134, 135, 180, 208, 209.
Oldříš 274.
Olet J. 83.
Oliva V. 294.
Olomučanský Š. 91.
Ondřej P. 247.
Opatovice 125, 126, 258.
Oploty 204.
Opočno 126, 127, 129, 165, 167, 227, 239—242, 279, 283, 289, 293, 296.
Oppersdorf (Opperštorf) 112, 127, 140, 203, 214, 215.
Ories D. 234.
Orlice 140; 167.
Osek 6, 262.
Osice 126.
Osičky 126.
Osluchov 204.
Ostrá 141.
Ostromířský viz Vostromířský.
z Ostroskal 211.
Ostrov 102, 111, 236, 254, 256.
Ostrovský J. 273; P. 234.
Ostrych 188.
Ostředek 174.
Ostřice 156.
Ošice 152.
Otěšice 177.
Otta J. 81.
z Ottersdorfu viz Sixt.
Otto J. J. 245.
Ottopach viz Pfefferkorn.
Ottoschitz 177.
Ou . . . viz Ú . . .
Ovčary 212.

P.

Paar 277.
Paběnice 120, 272.
Pablic (Pablovic) 262.
Pacov 134.
Pacovský (Paczkovský) S. 195.
Padařov 206.
Paelitz 192.
Paka 154.
Pakoměřice 201, 234.
Pakosta D. 45; J. 289; V. 273.
Paleč 184.
Palffy P. 167.
Palice 201.
Palič 192, 244, 263; viz i Police.
Palitz 201.
Pallato J. 36.
Pankraz 30, 137.
Panský Š. 195.
Pantenov 203.
Papazoni 263.
Pappenheim 138.
Paradis 134.
Pardubice 124, 142, 258, 264, 274, 296.
Parchheim 247.
Paršov 196.
Pasaun 203, 215.
Pasovary 209.
Passov 35.
Pašiněves 202.
Pátek 39, 257, 263.
Patokryje 180.
Patřín 223.
Pauli J. 29.
Pautenau 207.
Pauzar (Pausar) 195.
Pavlačka A. 86.
Pavlovice 262.
Pecelius F. 286.
Pecka 240, 241.
Pečenka 127.
Pečka M. Smržický 24.

Pečka na Podblatí 229.
Pečky 109.
Pehmer D. 71.
Pechancová A. 89.
Pechler M. 45.
Pejskar M. 82.
Pelarg V. 62.
Peldřimovský 34, 80, 196.
Pelech V. 89.
Pelffich A. 83.
Pelhřimov 33, 35, 47, 69.
Pelikán D. 273; Š. 82.
Pencl M. 129.
Penčík A. 196.
Pergl J. 82.
Perglar z Perglasu 175, 196, 203, 213.
Perlitz M. 30.
Pernklob 196.
Perno 62, 64, 69, 89, 177, 181, 182, 189—193, 199—201, 210, 213, 214, 221, 244.
Peřina Š. 81.
Peša J. 83.
Pešík 196, 213.
Pešín C. 29.
Pětikostel J. 79; Pětikostelová A. 86.
Pětipeský 196, 213.
Petráček J. 79, 86, 196.
Petrovice 134, 255.
Petržilka J. 274.
Petschau 256.
Pfefferkorn 180, 196.
Pfení 191.
Pchery 256.
Piccolomini 167.
Pič F. 82.
Pichlperger D. 83; H. 82; Pichlpergerová A. 83.
Pikart J. 93.
Pikhartová A. 196, 219.
Pilat J. 93.
Pillersdorf 244.
Pilsperka H. 83.
Pirkštein 244.
Pirna viz Perno.
Pirynaeus M. 91.
Píseký J. 54.
Písek 3, 5, 30, 44, 48, 69, 131.
Pistorius E. 99.
Pitschkowic 262.
Pius IV. 15.
Plachý J. 41.
Planá Chodova 203.
Plassenštein 167.
Plasy 34, 35, 255.
Platejs A. 10, 13, 15, 17, 27, 28, 175.
Platová Z. 86.
Platten 256.
Plattenštein 175.
Plencová V. 83.
Ples V. 197.
Plzeň 6, 73, 75, 110, 122, 130, 135. 160, 189. 225, 292.
Ploskovice 210, 244; z Ploskovic 174. 227.
Plot J. 97; Plotová 227.
Plumperger M. 82.
Pnětluky 188.
Poběžovice 224.
Počaply 176, 255.
Počátky 108.
Počepnice 132, 255.
Počernice 196.
Podblatí 229.
Podbrdy 112, 130, 135, 160, 252, 253, 254, 292.
Poděbrady 30, 115, 125, 142, 184, 189. 240, 241, 255, 257, 279.
Podolec 141.
Podolí 211.
Podolský J. 29.
Podovská A. 280.
Podsedice 244.
Podveselice 280.
z Pöttingu F. K. 286.
Pohled 35.
Pohřebačky 126.
Pokorný J. 93.
Pokratice 89, 182, 187.
Police 126, 140, 244, 262; viz i Palič.

Poličany Bílé 207, 241, 242; Červ. 200.
Polička 60, 69, 274.
Polná 36, 109.
Polyxena 175.
z Polžic viz Přichovská.
Popel O. 104; Z. 132.
Popius S. 81.
Popovice 242.
Popovičky 287.
Portytor V. 45.
Poruba 177, 179, 181.
Pořejov 287.
Poříčí 34, 202. 255.
Posthumová L. 86.
Postoloprty 39, 175.
Postupím 281, 293.
Potenštein 241.
Poucová A. 86.
Poutnov 207.
Praha 5—43, 50, 68, 71, 90, 108, 116, 119, 200, 211, 220, 221, 225, 236, 259, 260, 268, 280, 287, 289.
Prachař V. 223.
Prachatice 3, 44, 48, 49, 108, 119, 131, 132.
Pracheň 106, 129, 130, 134, 160, 182, 184, 189, 191, 192, 195, 196, 200, 224.
Prachenberg 165, 182.
Prachim 292.
Prand J. 286.
Prašovice 59, 61.
Pravec J. 82.
Precký M. 273.
Pregel M. 54.
Preiserová A. 201.
Presl K. 70, 81.
Pressnitz viz Přísečnice.
Pretschendorf 182.
Proboštov 262.
Profelt J. 30.
Procházka J. 82.
Prok A. 70.
Prokeš J. 277.
Prokop J. 83; P. 82.
Proseč 52, 181, 219.
z Prostého 183, 225.
Protiva V. 225.
Protivín 119, 132.
Provodov 278, 280.
Prunar J. 81.
Pruner Š. 83.
Přeboř 177.
Předbořský z Předboře 197.
Předbořice 139.
Předlice 188, 244.
Přehořovská 134.
Přech J. 206, 218.
Přeloucký M. 93.
Přerov 140, 141, 159, 212, 295.
Přeslička M. 81.
Přestavlky 174, 212.
Příběnice 191.
Přibík 268.
Příbram 33. 68, 289.
Příčka D. 86.
Přídolí 133.
Přichovská 197, 219, 226; Přichovský 197, 219, 225, 243.
Přimda 214.
Přín 242.
Přísečnice 69, 246, 264.
Přistoupím 192.
Přístrach J. 29.
Přistupín 287.
Ptení 219.
Punčochař J. 127, 128.
Putim 48.
Putzbach 65.

Q.

Questenberg K. 33, 35, 37.

R.

Rab 112.
Rabenhaupt viz Robmhap.
Rabicar z Rabic 175, 213.
Rabs A. 89.
Rabský J. 93.
Racov 196.
Račín 187, 197, 198, 206.
Račíněves 263.
Radbuza 146.
Radčice 268.
Radešín 129.
Radikovice 278.
Radím 148, 211, 241, 279, 289.
Radkov 199.
Radkovec M. 200.
Radonice 182, 263.
Radonín 183.
z Radostic Pečka 24.
Radouň 134, 176, 227, 244, 245.
Radoušov 30, 262.
Radovesnice 193.
Radujeň viz Radouň.
Rakovník 38, 62, 69, 112, 157, 160. 252, 253, 255, 263, 292.
Rakvic J. 198.
Rappolt A. 241.
Raspenava 144, 287.
Raš z Rašenfeldu 234.
Rašín J. 198, 219; Rašínová 227.
Rašovice 30.
Rašp H. 83.
Rataje 124, 255.
Ratiborský 198, 219.
z Ratibořic viz Měděnec.
Raubitz P. 30.
Rausendorf 198, 215.
Rauschar V. 108.
Rauštein 35.
Rebicer z Rebic viz Rabicar.
z Redern K. 215.
Redwitz 98.
Regius J. 30, 65.
Rechtwitz 188.
Reibersdorf 190.
Reichert J. 205.
Reichstadt 135.
Reichwic 188.
Reinhold K. 234.
Reinstein L. 98.
Reisenbach viz Reizenbach.
Reisengrüner 175, 198.
Reisenštein J. 198.
Reisingrüner viz Reisengrüner.
Reizenbach 198.
Rejnovice 144.
Rephalides 282.
Resl J. 81; M. 82.
Reynhart J. 82.
Reys W. 81.
Riedel J. 144, 164.
Rieger viz Rygr.
Riesenburk viz Rysmburk.
Riesengrüner viz Reisengrüner.
Riesenthal 70.
Rigr viz Rygr.
Richter M. 83; Ř. 30, 99.
Rirsdorf 139.
Risenburk viz Rysmburk.
Rittiger 70.
Rixdorf 281.
Robčice 181.
Robeč 257.
Robmhap 175, 198, 199.
Robousy 148.
Roder R. 240.
Rodovský J. 199.
Röhrsdorf 139.
Röchlice 144.
z Rohatec 216.
Rohenice 279.
Rohosec viz Rohozec.
Rohozec 157, 208, 243.
Rohoznice 207, 226.
Rohožná 258.
Rochov 35, 226.
z Rokyc 202.
Rokycany 54, 69, 254.

Rokyta J. 152, 154.
Rokytník 209, 210.
Rolandt J. 83.
Roliardová 70.
Rollardová 70.
Ronov 189, 227.
Ronš 190.
Ronšperk 32.
Rosacius J. 12, 91.
Rosenberger P. 82.
Rosendorf 265.
Rosenfeld 56.
Rosengrün viz Rozýn.
Rosenhajn K. 175.
Rosenthal 67, 125, 264.
Rosenthaler J. 81.
Roscher Ř. 30, 119.
Rosice v Mor. 212.
Roth M. 117.
Rothal 262.
Rothenhaus 265.
Rothwasser 275.
Rottenberk 70.
Rottendorf 206.
Roubíček P. 30.
Roudnice 90, 256, 268.
Roudnický D. 70.
Roupovec z Roupova J. 199, 215; z Roupova B. 213.
Rousinov 255.
Roveň 223.
Rovensko 129, 151, 152.
Rozdražďov V. 132.
Rozdražov 163.
Rozenhajn (Rozenhagen) J. 199.
Rozhovice 258.
Roznberger P. 82.
Rozněvice 35.
Rozšlapil 127.
Rozýn 199, 215.
Rožďalovice 137, 189, 223.
Rožmberk 109 131, 132.
Rožmitál 33, 34, 132, 133.
Rudolf II. 3, 19, 35.
Ruliartová 70.
Rumburk 139, 159, 162, 208, 244, 245, 262.
Rumpal A. 81.
Ruth B. 199.
Růžička V. 289.
Rybití 126.
Rybňany 134, 191.
Rybnice 34.
Rydynger 71.
Ryga 216.
Rygr 34.
Rychmburk 228.
Rychnov 30, 33, 34, 127, 132, 226, 239, 241, 242.
Rychnovský 226, 242.
Rysmburk 39, 164, 185, 187, 191, 198, 219, 227.
Rysenthal 70.
Rytršic M. 53.
Ryzmburk viz Rysmburk.
Rzavý 134.

Ř.

Řebříček 254.
Řečice Červ. 33, 34, 132; Kard. 108, 131.
Řečický J. 86.
Řehlovice 177, 234, 257, 262.
Řehoř XIII. 31; XV. 6, 7, 16, 107, 110.
Řenecký T. 140.
Řepany 175.
Řepická D. 86; V. ze Sudoměře 199.
Řepín 56.
Řepníky 258.
Řesanský R. 199.
Řestoky 258.
Řezač J. 89.
Řezačka A. 89.
Řezno 14, 15, 28, 289, 291.
Řeztoky viz Řestoky.
Říčanský viz Kavka.
Říčany 119, 134, 168, 175, 255, 258.
Římský J. 40; R. 91; V. 70.

S.

Sabinus 3.
Saclíř 36.
Sadek 181.
Sadkovský O. 112.
Sadoví 200, 241.
Sádovský 200.
Sadská 255.
Sachsengrän 188.
Sallerus M. 68.
Samek J. 127.
Sandau viz Žandov.
Santman J. 54.
Sargeneck J. 281, 283.
Sartorius B. 144.
Sataníř M. 200.
Satner 200.
Sázava 255.
Scultetus J. 30.
Sebastus M. 29.
Sebottendorf viz Tham.
Sebranice 274.
Secler E. 81.
Seč 211. 258.
ze Sedčic viz Sekerka.
Sedeler J. 286.
Sedlář K. 45.
Sedlčanky 141.
Sedlčany 132, 255.
Sedlčanský D. 82.
Sedlec 35, 131, 141, 255, 256.
Sedlecký 200, 226.
Sedleček 253.
Sedliště Kam. 273, 289.
Sedlo Nové 35, 287.
Sedmihradsko 69.
Seeberg 177, 251.
Seesitz 262.
Sehostov 185.
Seifhennersdorf 159.
Sekerka (Sekyrka) B. 200, 215, 228, 246.
Selč viz Sedlec.
Selčany viz Sedlčany.
Selend T. 59.
Selg J. T. 102.
Selmice 184, 264.
Selnitz 262.
Semanín 57, 59.
Semčice 206.
Semechnice 127.
Semice 141.
Semily 157, 164, 243.
Semitěš 30.
Semovice 284.
Senežatský J. 45.
Senftleben M. 144.
Sequenides 30, 69.
Serowice 287.
Servacius 49.
Seyda J. 91.
Seydl A. 83.
Seyfried z Seyfenova G. 200.
Seyler J. 81.
Sezemice 125.
Sezima O. 234.
Schaedlich 247.
Schafgotsch J. 202, 226, 227, 242, 286, 289.
Schaffmann viz Šofman.
Schála 280.
Scharfenstein 181, 267.
Schedei V. 294.
Scher (Schererz) S. 15, 23.
Scherzer F. 274.
Schima 257.
Schindler V. 30.
Schirgiswald viz Šerajov.
Schirting 203.
Schlackenwerth viz Ostrov.
Schlaggenwald viz Slavkov.
Schlegr J. 274.
Schleinic 262.
Schlettau 177, 204.
Schmertasch 70.
Schmid A. 63.
Schmidenbach A. 63.
Schmidt K. 70.
Schober J. 30, 99, 116.

Schöbric viz Všebořice.
Schön A. 246; J. 65; viz i Šen.
Schönau viz Schön a Šen.
Schönbach 137, 256.
Schönberk 98, 207.
Schönborn 244.
Schönburg 267.
Schöneck 65.
Schönfeld 101, 104, 105, 176, 211, 238, 240, 243, 244, 246, 247, 256, 257, 294; viz i Šenfeld.
Schönficht 256.
Schönlinde 204.
Schönreuth 196.
Schönstein 178.
Schönwald 144, 206, 262, 287.
Schramm M. 30.
Schreier J. 83.
Schreitenthal 157.
Schreyter P. 67.
Schwab J. 228, 246.
Schwabitz 136.
Schwaden 262.
Schwarzenberg 49, 262, 264; viz i Černice.
Schweger K. 241.
Schwoll G. 201.
Siderius J. 56.
Silber J. ze Silbersteina viz Zylvar.
Silvar viz Zylvar.
Simsdorf 206, 213.
Sixt 80, 201, 215.
Sixtus J. 65.
Skuhrov 180, 192, 287.
Skála P. 5, 7, 11, 12, 16, 18, 20, 40, 69; z Podveselic 280.
Skalice Uh. 189. 206.
Skalka 139, 175, 244.
Skalská M. 181.
Skalsko 129, 157, 243.
Skalský J. 201.
Skály 164, 167, 190.
Skato S. 69.
Skramníky 255.
Skřiple 234.
Skřivany 211, 242; ze Skřivan viz Šlibovský.
Skuhrovský ze Skuhrova 234.
Slabec 255.
Sláma D. 82; J. 81; V. 89.
Slané viz Slaný.
Slanin 63.
Slanská L. 83.
Slanský B. 201; V. 82, 278.
Slaný 30, 50, 61, 75, 90, 128, 129, 157, 160, 166, 252, 253, 255, 256, 258, 262, 263, 292.
Slatiňany 214, 258.
Slavata 3, 36, 74, 107, 108, 117, 131, 158, 176, 199, 201, 219, 250; Slavatová 33, 165, 215.
Slavětín 279, 263.
Slavice 201.
Slavikovský J. 241.
Slavkov 69, 99, 101, 104, 111, 246, 256,
Slewir J. 81.
Slivno 141.
Sloup 135, 202, 244, 262.
Sloupek Š. 55.
Sloupnice 274, 294, 295.
Sloupno 177, 197. 200, 226.
Slovák J. 81.
Sluhy 34.
Služský (Sluský) J. 201.
Smečno 252, 256.
Smetana N. 82.
Smidary 216, 241.
Smiřice 164, 167, 215, 239, 240, 241, 242, 275, 277, 279, 283, 289, 296.
Smitney J. 82.
Smolíková A. 201.
Smrček 258.
Smrčka J. 215.
Smrkovice 241.
Smržický M. 24.
Smyslov 191.
Snědovice 185, 244, 245.

Sobčice 179, 223, 226.
Soběhrdský ze Soběhrd 215.
Soběchleby 244.
Sobek M. 234, 260, 261.
Soběslav 8.
Soběsuky 180.
ze Sobětic viz Příchovská.
Sobětičky 189, 226.
ze Sobišku viz Magrle.
Sobotka 154, 243, 257.
Sŏldner 98.
Sohr 197.
Solhauz V. 201; Solhauzová 227.
Solms 91.
Solnice 127, 165, 209, 241, 242.
Solopisky 255; ze Solopisk 226, 239; viz i Mladota.
Sommerbrod 288.
Sommerfeld 211.
Sonnenberg 287.
Soprč 125, 126.
Sorcks J. 83.
Souček M. 277; V. 289.
Soutice 158, 212.
Sova V. 83.
Spinelli L. 109.
Spomyšl 263.
Spurný J. 82.
Srbec 262.
Srch 125, 126.
Srnovec J. 202.
Stanovice 287.
Starchschedl viz Štaršedl.
Stark M. 70.
Starke K. 144.
Starkov 241.
Stebno 208, 257.
Stefanides P. 159.
Stehlík P. 57; V. 83.
Stein A. 144; ze Steinu 211.
Steinbach viz Štampach.
Steinheim 251.
Steinhof 214.
Steinsdorf viz ze Štensdorfu.
Stekník 185.
Stenčil M. 82.
Stepanus A. 81.
Sternberk viz Šternberk.
Sterpoch A. 123.
Stinades 274.
Stoček V. 58.
Stolinky 139.
Stolzenhan 247.
Stoz V. 255.
Stradoň 70.
Stradonice 180, 188, 296.
Strahlendorf P. 74, 163.
Strachovice 224.
Strachovský J. 175.
Straka B. 52; V. 242; z Nedabylic. 202, 219, 226, 227; viz i Straková.
Strakonice 120, 131, 132.
Strakonický A. 142.
Strakov 141.
Straková R. 86; z Řenec 227.
Straky 141.
Stráňov 201, 243.
Stránský P. 8, 64, 69.
Strašecí Nové 255.
Strašice 254.
Straškov 263.
Stráž 111, 131.
Strážnice 212.
Stražnohorská A. 86.
Streicius J. 55.
Streyček A. 82.
Strialius B. 65.
Strniško B. 93.
Strojetice 204.
Strojetický V. 175.
Stropín viz Strupín.
Strozzi J. 157.
Strupín V. 202.
Středokluky 32.
Střela 109, 132, 177.
Střela Št. z Rokyc 202; Střelová 218.
Střelec D. 56; J. 83; M. 83.
Střelová viz Střela.
Střepický 275, 276.
Střezetice 227; ze Střežetic viz Panský.

Stříbro 30.
Stříbrský J. 82; Stříbrská K. 83.
Střílety S. 82.
ze Střítěže 174, 178, 224.
Studenec 165, 215.
Studenecký 192, 202.
Studénka 167.
Suda 140, 227.
ze Sudetu 209.
Sudkovský 175.
Sudlice (Sudlička) J. 202.
ze Sudoměře viz Řepický.
ze Suché viz Robmhap.
Sukdol 133, 179.
ze Sulevic 184—187, 202, 212, 218, 219, 223.
Suller J. 83.
Sulzbach 268.
Sušice 30, 44, 48, 49, 69, 130, 134, 152, 193.
Sutter H. 83.
Svádov 244, 262.
Svárov 287.
Svatkov 263.
Svatobor 287.
Svébořice 136.
Svémyslice 178, 219.
Světec 6, 244.
Svijany 157, 167, 203, 243.
Svinaře 168.
Svinišťany 242.
Svoboda J. 93, 289; T. 279; Svobodová L. 89.
Svojanov 258.
Svojkov 187, 189, 218, 227.
Svojšice 39, 134.
Svrkyně 263.
Sýčina 223.
Synek V. 81.
Syxtová A. 83.

Š.

Šaclíř 240—242.
Šaffer H. 83.
Šachov 244.
Šanov 255; z Šanova viz Šen.
Šanovec J. 82.
Šatolupková D. 70.
Šebířov 176.
Šekl M. 71.
Šen A. 175. 228.
Šenfeld D. 180; viz i Schönfeld.
Šenffeldr J. 81.
Šenhof 182.
Šenovec 224.
Šenreyt 196.
Šerajov 227, 245, 262, 265.
Šermák J. 81.
Šestajovice 279, 281.
Šestovice viz Šestajovice.
Ševětín 287.
Šibice 141.
Šic A. 202.
Šich J. 289.
Šiller E. 81.
Šillerová A. 86.
Šindler J. 81, 82; V. 82.
Širntyngar (Širtyng) 203.
Šiškář J. 29.
Škoda J. 93.
Škreta T. 67, 203; Škretová K. 86, 203.
Šlechta J. 128; Šlechtová D. 180; z Všehrd 203.
Šleyfíř J. 81.
Šleych J. 83.
Šlibovice 203.
Šlibovský B. 203.
Šlik F. 279; H. 96, 157; J. O. 23; J. z Holejče 203, 215; Šlíková 203, 218.
Šlivský B. ze Šlivic 204.
Šlovický 183,
Šluknov 69, 119, 205, 244, 262, 265.
Šmádlo J. 242.
Šmal J. 81.
Šmertaš (Šmertoš) M. 70, 79.
Šmidt K. 81.

Šmohař (Šmuhař) J. 226.
Šneider M. 82.
Šofman z Hemrlesu 204, 215, 225.
Šolc M. 81.
Šonov 61.
Šomwald 244.
Šorov 202.
Šotnovský P. 203; Šotnovská K. 203.
Špamberger 294.
Španovský J. 204.
Špetla J. 53, 141, 223.
Špička V. 82.
Špieler G. 81.
Šplíchal M. 294.
ze Sprembergu viz Rausendorf.
Špulíř 134.
Šrabach B. 83.
Šram 278.
Šraubová D. 86.
Štajman O. 71.
Štampach 175, 177, 204, 205, 213, 221, 223, 228, 246, 268.
Štark L. 70, 83.
Štaršedl K. 205.
Šťastný J. 55.
Štefek T. 205.
Šteffen K. 83.
Šteiman 71.
Štěkná 129, 133, 193.
Štětí 262.
ze Štensdorfu 174, 175, 205, 206, 213.
Štěpánek J. 122.
Štěpanice 241.
Štěpánov 197, 225.
Štětkář B. 83.
Šternberk 39, 124, 131, 134, 135, 139, 175, 205, 256, 257.
Štert A. 83.
Štoff K. 81.
Štolcová A. 206.
Štolz J. 213.
Štork viz Štark.
Štorková B. 86.
Štos V. 175.
Štraub J. 59.
Štrauch J. 215.
Štraus A. 81.
Štyller A. 82.
Šulc T. 82.
Šultys J. 69; M. 206.
Švamberk 111, 131, 132, 188, 215.
Švihov 34, 268.
Švihovský 39, 216.
Švík z Lukonos 206.
Šworcz 83.

T.

Taba P. 70.
Tábor 44—47, 69, 131, 154.
Täubner V. 135, 136, 137.
Táhl S. 32.
Tachlovice 108, 263
Tachov 160.
Talacková K. 227.
Talmberg 75, 140, 182.
Tangeperk 190.
Tanneberk 193, 205.
Tannenberg 190.
Tattenbach 98.
Tatrovice 256.
Taubenecker J. 81.
Tawer (Taur) J. 206.
Taxis 123, 136, 146.
Tečíněves 35.
z Těchenic 123, 124, 206.
Těchlovice 227.
Teiprechtová L. 86.
Teiwel 68.
Tejn 175, 206.
Tejnice viz Týnice.
Tejnský J. 206.
Tejřovský A. 213.
Telč 264.
Telechov J. 67.
Telno Jiz. 194.
Temelinice 224.
Těmýn J. 277, 289.

Tengnagl, Tengnogl (Tennogl) 83, 234.
Teplá 35, 135.
Teplice 30, 90, 138, 159, 178, 208, 227, 244, 262.
Terešov 224.
Termesify 35.
Tešetín 210.
Těšík S. 29, 30.
Těšov 192.
Tětín 119.
Tetov 208, 216.
Teufel 68, 70; Teuflová 70.
Teyffel 80.
Teymer H. 83; W. 83.
Teynský V. 93.
Thaddaeus 30, 154.
Tham 180, 198, 206.
Thein 175, 206.
Thomas u Čer. Kř. 82.
Thum viz Tham.
Thun 95, 194, 268.
Thurn 185, 194, 211, 214, 216.
Tiefenbach 157.
Tiefenthal 70, 190.
Tiesel J. 207.
Tichý J. 289; Š. 83.
Tisová 35.
Tlaskal J. 278, 289.
Tloskov 213.
Tluksa 223.
Tluska 134.
Tmaně 58, 128.
Točník 114, 116, 252, 253, 255.
Tochovice 132.
Tomek J. 191, 206.
Tomíčková D. 58.
Tonikl J 206.
Torquatovský 60.
Touškov 30, 35, 224.
Toužimský 83.
z Tovar J. 206.
Trautenberk 207, 228, 251.
Trautmann B. 164.
Trautmansdorf 36, 250, 272.
Trčka 29, 111, 112, 113, 126, 127, 129, 135, 140, 157, 161, 167, 199, 209.
Trejtlarová 70.
Tribau G. 83.
Trman 234.
Trmice 33, 187, 262.
Trnov 127.
Trnová 35.
Trnovany 215
Troilius M. 81.
Troillus 20.
Tropčice 226.
Troskovec M. 58.
Troyer J. 96.
Trstěnice 274.
Trubač A. 57.
Trubka K. 81.
Trubsko 212.
Trutnov 59, 69, 280, 257.
Třebechovice 126.
Třebenice 294, 262.
Třebestovice 141.
Třebešov 164.
Třebešice 208.
Třebíč 253.
Třebivlice 207, 244.
Třeboň 107 131, 132, 133.
Třebušín 244.
Třemeský viz Přech.
Třemešná 200, 241.
Třesovice 201.
Tschirnhaus 178.
Tschochau viz Řehlovice.
Tuchoměřice 8, 34, 185, 191, 252.
Tuchomyšl 257.
Türmic viz Trmice.
Tumnice 212.
Tuněchodská K. 224.
Turek D. 82; J. 82.
Turkovice 287.
Turnov 23, 129, 151, 153, 154, 162, 243, 277, 278.
z Turnu 15.
Tursko 252.
Tuří 36.

Tyc J. 82.
Tycho de Brahe 227.
z Týnce 206.
Tyllyger M. 81.
Tymon M. 82.
Týn Horš. 33, 110, 111, 160; n. Vlt. 33, 44, 47, 131, 132.
Týnec Hrochův 125, 258, 264; n. L. 139; u Sáz. 124.
Týzl J. 207.

U.

Úbrsek 225.
Údart 70.
Údešice 184.
Údolí Zelené 196, 219.
Údražský 195, 219.
Údrcký 18[illegible], 207; Údrcká 228, 246.
Údrč 32.
Udritsch 207.
Uhersko 69, 125, 258.
Úholice 263.
Úhonice 263.
Úhorn 199.
Újezd 32, 55, 131, 132, 177, 213, 254, 294; Červ. 108, 119; Chod. 214; Svat. 152.
Újezdec 175, 200, 210, 226.
Ujka J. 81.
Úlibice 157, 164, 241.
Ulický M. 124.
Ullersdorf 137, 144, 274.
Ulm 282.
Ungelt 83.
Unger B. 54.
Ungerswerth 224.
Unhošť 30, 69, 123.
Unruhe 207.
Úpovský J. 81.
Uračov 70.
Urban VIII. 31, 35; J. 276, 279, 289.
Uršov 196.
Úřeňovice 227.
Ústí n. L. 69, 89, 90, 244, 262.
Úšť 35, 121, 262.
Úštěk 244, 262.
Úšťský J. 223.
Úterský O. 254.
Útrata M. 82.
Uzlar 207.
Úzov 115.
Užidil V. 54.

V.

Vacinov 61, 95, 101, 121, 124.
Václav N. 81.
Wagghi J. 165.
Wagner K. 15, 23.
Wahl M. 102.
Vachanec M. 81.
Wachtel M. 207; Wachtlová 203.
Wachtendung 223.
z Waldau viz Mulc.
Waldhausen 144.
Valdice 240.
Valdov 287.
Waldštein 13, 15, 18, 20, 29, 31, 36, 58, 92, 111, 113, 123, 135, 137, 138, 140, 143, 161, 162, 165, 167, 203, 207, 208, 212, 216, 223, 234, 241, 244, 250 253, 257.
Waldštein Nový 167.
Valeč 205.
Valečov 204, 223.
Walelech A. 82.
Valenta D. 45.
Walhof 195.
Valkeřice 262.
Valkoun B. 128.
Wallhof 256.
Walsee 167.

Walter 167.
Wamberský H. 216.
Vamberk 241, 242.
Vančurová K. 223.
Wandalus J. 144.
Vaněk 281, 282.
Vanice 274.
Vaníček D. 83.
Vaništa J. 81.
Varleych 177, 213.
Warnsdorf 139, 188, 189.
Wartenberk 122, 148, 156, 208, 243, 257.
Vartovský V. z Varty 213.
Varvažov 120, 131, 202.
Vary Karlovy 192, 203, 256.
Vávrovic J. 54.
Waychmann D. 83.
Webr J. 82.
Vedlice 121.
Wegstädtl 262.
Wechtenbruck 70.
Weiden 268.
Weigsdorf 243.
Weichsel 209.
Weipert 246, 247, 248.
Weissenblut 175.
Weissenborn 182.
Weixel 209.
Velehrádek 200.
Velechov 86.
Velemyšloves 182.
Velenka 141.
Veleslavín 69, 294.
Velešín 133.
Velhartice 132, 134.
Velichov 287.
Velikost J. 82.
Velíš (Velíz) 157, 241, 242, 255, 279.
Velmetský 176.
Veltrusy 263.
Velvarský B. 80.
Velvary 30, 61, 69, 117, 252, 256.
Wencenberger J. 142.
Wenczl L. 81, 82.
Wenekman A. 83.
Vepřek 262.
Werdenberg 74.
Verneřice 35, 262.
Wernstadtl viz Verneřice.
Vertlanek P. 289.
Ves Červ. 226; Dlouhá 207, 224; Nová 134, 178, 226, 281, 293.
Vesec 141, 253; viz i Vesecký.
Vesecký F. z Vesec 208, 209.
Veselé (Veselí) 153, 154, 179, 226, 242.
Veselský V. 89.
Veselý P. 294.
Vesetský viz Vesecký.
Věstský L. 208.
z Větrní 209.
Vetterle V. 98.
Wettern 209.
Weygl J. 82.
Veyher J. 165, 167.
Weymar 71.
Věžník z Věžník 208, 216, 219, 264.
Vchynský z Vchynic 29, 111, 113, 135, 138, 139, 158, 160, 161, 167, 208, 216, 218.
Vicz D. 82.
Vičice 204.
Vidim 213, 287.
Wiese 144.
Wiesenthal 55, 246, 247, 248, 265.
Wieser K. 209.
Vík J. z Víkova 209.
Wild J. 83.
Vilém P. 247.
Wichtenburg 70.
Wildštein (Vilštein) 207, 211, 228, 251; z Wildšteina 192, 215.
Villany 257
Willersdorf 244.
Vimberk 132, 133.
Vimberský J. 61.
Vinařice 178.
Vinkler D. 61; P. 30; z Heimfelsu 209.
Vinořce 263.

Winterberk 175, 198, 214, 224.
Wippach J. 165.
Višně V. 82; J. z Větřní 209.
Višňov 251.
Vít J. 29.
Viták V. 12.
Vitanovský A. 167; J. 175.
Vítějovec 258.
Vitěněves 123, 148.
Vítha 134.
Viti J. 29.
Vitiněves (Vitiňoves) viz Vitěněves.
Vítová 258.
Wittig 144.
Wittosess 184.
Wittštok 177.
Vlach 127; H. 83; Vlachová K. 86.
Vlasatice 142.
Vlašim 116, 124, 140, 255.
Vlčí 200, 263.
Vlčice 165, 167, 241.
Vlčkovice 132, 134, 167, 175. 186.
Vlk z Dobrušky 127; z Kvítkova 209; Vlková 176, 185, 227, 245, 276, 277, 289, 296.
z Vlkanova 209, 227.
Vlksice 213.
Vltavský kraj 134, 160. 252, 253, 254, 255, 292.
Voda J. 54; Dobrá 242.
Voděradská 179.
Vodička V. 70.
Vodňanská K. 54; Vodňanský H. 83; J. 40, 70; V. 93.
Vodňany 30, 44, 48, 49, 131, 132, 134.
Vodolan 213, 219.
Vodolice 175.
Vody Kuří 151, 243.
Wohla 213.
Vojenice 174, 254.
Vojický na Vojicích 226.
Vojička 227.
Vojislavka K. 224.
Vojkovský A. z Milhostic a Vojkova 209.
Vok Petr z Rožmberka 8; z Ryzmburka 39.
Vokal M. 83.
Vokoun J. 58, 83.
z Vokounšteina viz Petráček.
Volanský V. z Volanic 213.
Volešnice 196.
Wolf (Wolfius) 69, 83, 195, 234.
Volfartice 244.
Wolfersdorf 195.
Wolfštirn J. 59, 61, 65.
Voliň viz Volyň.
Wolkenštein S. 122.
Volšany 70.
Volyň 132, 133.
Vonomyšl 263.
Vopálka H. 82.
Voračický K. 272.
Voráčov 255.
Vorel M. 81.
Vorlíček H. 260.
Vorlík 131, 132, 224.
Vorlová A. 89.
Vorlův M. 83.
Vosecký P. 81.
Vosice 126.
Vosičky 126.
Vosov 234.
Vosterský viz Kaplíř a ze Sulevic.
Vostromířský A. 209. 210.
Vostrovec J. 177, 210.
Vostrovka 202.
Vostrovský J. 175.
Votice 132, 186, 255.
Votický H. 82.
Vožice 132, 134.
z Vrabí 134, 224.
Vrané 30, 263.
Wrangel 248.
Vranov 204, 287, 256.
Vránovice 45.
Vratislav 180, 212, 214, 239, 25, 271, 282.
Vratislavský D. 69.

Vražda S. 81.
Vrbenský V. 12.
Vrbice 35.
Vrbický J. 163.
Vrchlabí 157, 163, 165, 239, 241, 242.
Vrcholtice 134.
Vrchotická 199.
Vrškovský J. 12.
Vršovice 167.
Vršovský T. 210.
z Vrtby 33, 96, 132, 194.
Vrutice 141.
z Vřesovic 29, 66, 69, 109, 158, 187, 208, 210, 211, 218, 219, 221, 268.
Vřeštov 242.
Všebořice 244, 257, 262.
z Všehrd 203.
Všestudy 263.
Všesulov 255.
Vtelno 186, 211, 262.
Vtelenský K. 211.
Würzbaum J. 82.
Wybiger G. 82.
Výkleky 203.
Vynarovský 60.
Wyrcpaum J. 82.
Wyrcy H. 81.
Výrov 35.
Vyskočil A. 83; D. 89.
Vysoká 42.
Vyšehňovice 126.
z Výškořic (Výškovic) viz Peldřimovský.
z Výškova viz Měsíček.
Vyšota J. 29.
Vyžral D. 56.

Z.

Zábědovice 181, 227.
Záborský V. z Brloha 211.
Záboří 287.
Zabrušany 257.
Zahaň 147.
Záhonec J. 45.
Zahořanský B. 79.
Zahořany 138, 208, 244, 262.
Zahrádková S. 89.
Zachariáš D. 82.
Zachotín 35.
Zachrašťany 175.
Zaječice 294.
Zakšov 188.
Zákupy 135, 243.
Zálší 132.
Zaluský V. 56.
Zalužany 132; ze Zalužan R. Zalužanský 211.
Záluží 182.
Zalužský K. z Ostroskal 211.
Zámek Nový 157, 162, 182, 208, 244.
Zámrsk 187, 258.
Zareba O. 60.
Záruba J. 211; Zárubová 177, 226.
Zásadka 223.
Zásadský J. 165.
Zásmuky 160.
Zástěra V. 45.
Zástupa J. 61.
ze Závořic 203.
Závrší 213.
Zavřel J. 294.
Zbečno 255.
Zbiroh (Zbirov) 114, 116, 176, 252, 254.
Zboží 141.
Zbožíčko 141.
Zbraslav 34, 158.
Zbytková S. 86.
Zdechov 264.
Zdechovice 258.
Zderazy 177.
Zděsil V. 93.
Zdětín 141.
Zdice 115, 255.
Zebín 148.
Zedwicz (Zedwitz) 96, 99, 211, 228, 250, 251.
Zeidler J. 136, 157, 161.

Zeidlicz L. 211.
Zelender T. 59, 61.
Zelkovin viz Regius.
Zeller J. 67; K. 125.
Zettelberk 178.
Zettlitz viz Sedlec.
Zezice 262.
Zhoř 208.
Zhořelec 209.
Zidek J. 294.
Zieberg 183.
Zinsendorf 275.
Zlatník 82.
Zlatníky 257.
Zlonice 128.
Zlosyn 263.
Zöblitz 188.
Zoufal J. 127.
Zubří 126, 190
Zummerfeld K. 211.
Zvěstov 234.
Zwetlau 287.
Zvíkov 15, 131, 132.
Zvířetice 167, 209.
Zvoleňoves 214, 263.
Zvoneček Š. 289.
Zvoneská A. 280.
Zvýhradecký V. 128.
Zygel J. z Chocenic 211.
Zylvar J. ze Zylverštein 216, 226, 242.

Ž.

Žákava 200.
Žalanský H. 294.
Žamberk 140, 167.
Žandov 69, 196, 256, 262, 263.
Žarovice 125, 126.
Žatec 30, 65, 69, 71, 90, 110, 119, 157, 160, 167, 180, 184, 194, 200, 204, 208, 220, 228, 235, 245, 246, 253, 256, 258, 261, 268.
Ždanice 126.
Žďár 256, 263; viz i Jetřich a Žďárský.
Žďárek 276, 279, 289.
Žďárský F. 108; J. 212; Žďárská 218.
Žebrák 116, 255.
Želec 184.
Želecký F. 56.
Želechovice 186.
Želenice 175, 262.
Železná M. 86.
Živustka J. 82.
Žiželice 204.
Žiželický J. 54.
Žiželoves 200.
Žižka J. 66, 255.
ze Železné viz Přech.
Železnice 148.
Železník J. 81.
Želiv 35, 132.
Žernoseky 159, 185, 262.
z Žerotína 112, 140, 191, 212, 216.
Žestoky viz Řestoky.
Žežlovice 201.
židi 40, 233.
Žihovice 132.
Žichlice 34.
Žím 257.
Žimutice 134.
Žirec 36, 216.
z Žírovic 296.
Žirovnice 108, 131, 287.
z Žirotína viz z Žerotína.
Žitava 23, 69, 119, 137, 177, 178, 179, 180, 182, 185, 187, 188, 191, 193, 195, 196, 198, 201, 203, 207, 213, 215, 244, 263, 275, 277, 281.
Žitenice 35, 215.
Žlunice 164, 167; ze Žlunic viz Myška.
Žlutický M. 45.
Žumberk 258.
Županovice 112.

OBSAH.

Úvod.

První kroky proti nekatolíkům. Str. 3. — Vypovězení kněží a učitelů nekatolických. 8. — Další prostředky k obnovení náboženství katolického. 13. — Užívání kalicha při sv. přijímání zakázáno. 15. — Majestátní list Rudolfa II. zrušen. 19. — Učitelé evangel. akademie Karlovy úřadu svého zbaveni. 20. — Návrhy k provozování reformace katolické. 20. — Konšele nekatoličtí z úřadu propuštěni. 22. — Kněžstvo evang. německého národa z Prahy a ze země vypovězeno. 23. — Akademie Karlova Jesuitům odevzdána. 24. — Uctění památky M. Jana Husa odstraněno. 24. — Kurfirsta saského namáhání se o zrušení cís. ediktu proti evangelickým v Čechách zmařeno. 25. — Vypovězení kněžstva pod obojí opětováno. 29. — Nedostatek kněžstva katolického a prostředky, jimiž se tomu mělo spomoci. 30. — Nadání k rozmnožení duchovenstva katolického. 31. — Nadání duchovenstva katolického statky pozemskými. 33. — Zřízení nových klášterů v Praze. 36. — Obnovování náboženství katolického mezi lidem a obyvateli nekatolickými. 39. — Kalichy s průčelí chrámů i s jiných míst, zvláště s chrámu Týnského odstraněny. 41. — Kostely památce Jana Husa a Jeronyma zasvěcené zrušeny. 42. — K dokonalému provádění reformace katol. po veškerém království Českém r. 1624. přikročeno. 43.

I. Oprava náboženství v městech královských.

Počátek této opravy v jižních Čechách, v Táboře, Pelhřimově, Týně nad Vltavou, Písku, Kašparských Horách, Sušici, Prachaticích a Vodňanech. 44. — V městech pražských a ostatních městech královských a věnných měšťanům nekatolickým právo městské i živnosti zastaveny. 50. — Nekatoličtí úředníci z povinnosti propuštěni a na místa jich katolíci dosazeni. 52. — Nekatolíkům sňatky zapovězeny. 52. — Knihy nekatolické odnímány. 53. — Reformace provozována v král. městech vkládáním vojska. 54. — Stěhování se nekatolických měšťanů z měst král. do ciziny. 68. — V reformaci král. měst, zvláště pak Prahy, mírnějším spůsobem pokračováno. 71. — Nové návrhy k provedení reformace v městech král. r. 1627. 73. — Odpor nekatolických měšťanů pražských proti reformaci. 78. — Nejvytrvalejší nekatolíci v Starém městě pražském ze země vypovídáni. 79. — Rozšiřování knih bludařských přítrž učiněna. 88. — Vystěhovalci navrátivší se do země zjímáni a uvězněni. 89. — Reformace vpádem saským r. 1631. v Praze přerušena, potom však ukončena. 89. — Reformace v městě Chebu a jeho území. 94. — Reformace v král. horních městech kraje Loketského. 99.

II. Reformace lidu poddaného na statcích komorních i soukromých.

První pokusy této reformace v jižních Čechách. 106. — Příčiny nezdaru opravy náboženské v lidu poddaném. 110. — Přechovávání kazatelů nekatolických a ponechání nekatol. hejtmanů a správců na statcích zakázáno. 111. — Užívání prostředků příkřejších k obrácení lidu, zvláště

vkládání vojska do příbytků nekat. poddaných. 115. — Utíkání poddaných pro náboženství a pokutování jich přechovavačů. 119. — Pusté grunty na panstvích král. i jiných lidmi katolickými osazovány a na tři léta platu a robot osvobozeny. 121. — Povstání lidu poddaného za příčinou reformace. 121. — Reformace poddaných vojenskou mocí v krajích Prachenském, Plzeňském, Podbrdském a Bechyňském provedena. 129. — Nezdar reformace v krajích Litoměřickém, Boleslavském, Čáslavském a Hradeckém. 135. — Reformace na panstvích v knížetství Fridlandském a příčiny jejího nezdaru. 143. — Zbouření se poddaných nekatolických, zvláště vzpoura Rovenských. 151. — Povstání nekatolických poddaných za času vpádu saského. 157. — Reformace lidu po vpádu saském na statcích v severních a východních Čechách marně obnovena. 158. — Stav katolického náboženství r. 1637. v některých krajích i na panstvích komorních. 159. — Přerušení opravy náboženské v Čechách vpády švédskými za let 1639—1649. 164. — Povšechný stav náboženství v Čechách za doby vpádu švédského r. 1641. 165.

III. Reformace obyvatelů stavu panského a rytířského.

Katolické náboženství prohlášeno za jedině uznané a oprávněné v Čechách. 169. — S reformací k stavu panskému a rytířskému přikročeno vypovídáním nekatolíků ze země. 171. — Obyvatelé stavů vyšších k víře katolické přistoupivší pokut za to dán jim udělený osvobozeni. 174. — Komisaři reformační falešnými cedulkami zpovědními podváděni. 175. — Seznam nekatolických šlechticů pro náboženství ze země odešlých. 176. — Seznam šlechticů při vpádu saském r. 1631. do Čech se navrátivších. 212. — Vystěhovalcům šlechtickým pro vyřízení záležitostí jejich povolováno do Čech na čas přijíti. 216. — Pronásledování vystěhovalců šlechtických bez cís. povolení do země přicházejících a pokutování jich přechovavačů. 220. — Snahy kurfirsta saského, aby císař od přísných prostředků proti emigrantům a od reformace vůbec upustil, zmařeny. 222. — Seznam nekatolických šlechticů v zemi přes všecky zápovědi ještě se zdržujících. 223.

IV. Obnovení reformace katolické r. 1650. a její provádění až do r. 1781.

Snahy generálního vikáře arcibiskupa pražského o obnovení reformace katolické. 229. — Snesení stavů na sněmu obecném o rozmnožení a utvrzení náboženství katolického. 232. — Karamuelův návrh k provedení nové reformace katolické. 236. — Královské nařízení týkající se obnovení této reformace. 238. — Reformace obnovena v kraji Hradeckém. 239, Boleslavském 242. Litoměřickém 244, Žateckém a Loketském 245, v městě Chebě a v kraji Chebském 248, v krajích Slanském, Podbrdském, Kouřimském, Rakovnickém a Čáslavském. 252. — Stav a způsob far v některých krajích království Českého r. 1653. 254. — Nedostatek duchovních světských, jeho příčiny a následky. 258. — Stav náboženství za císaře Leopolda I. (r. 1657.—1705.). 260. — Snahy o vydání poddaných českých, pro reformaci do Saska uprchlých. 266. — Pronásledování nekatolíků v Čechách a jeho následky (r. 1705.—1735.). 269. — Trýznění nekatolíků v krajích: Chrudimském. 272; Královéhradeckém. 275. — Bídný stav nekatolíků ze země pro víru prchajících. 281. — Příčiny odstupování poddaných od víry katolické na panstvích Opočenském a Smiřickém. 283. — Nařízení nové komise ve věcech náboženských (r. 1733.). 286. — Přerušení a obmezení krutého pronásledování nekatolíků v Čechách (r. 1735.). 288. — Poslední následky pronásledování nekatolíků (r. 1735.—1781.). 293.

Oprava chyb tiskových. 296.

Ukazovatel. 297.

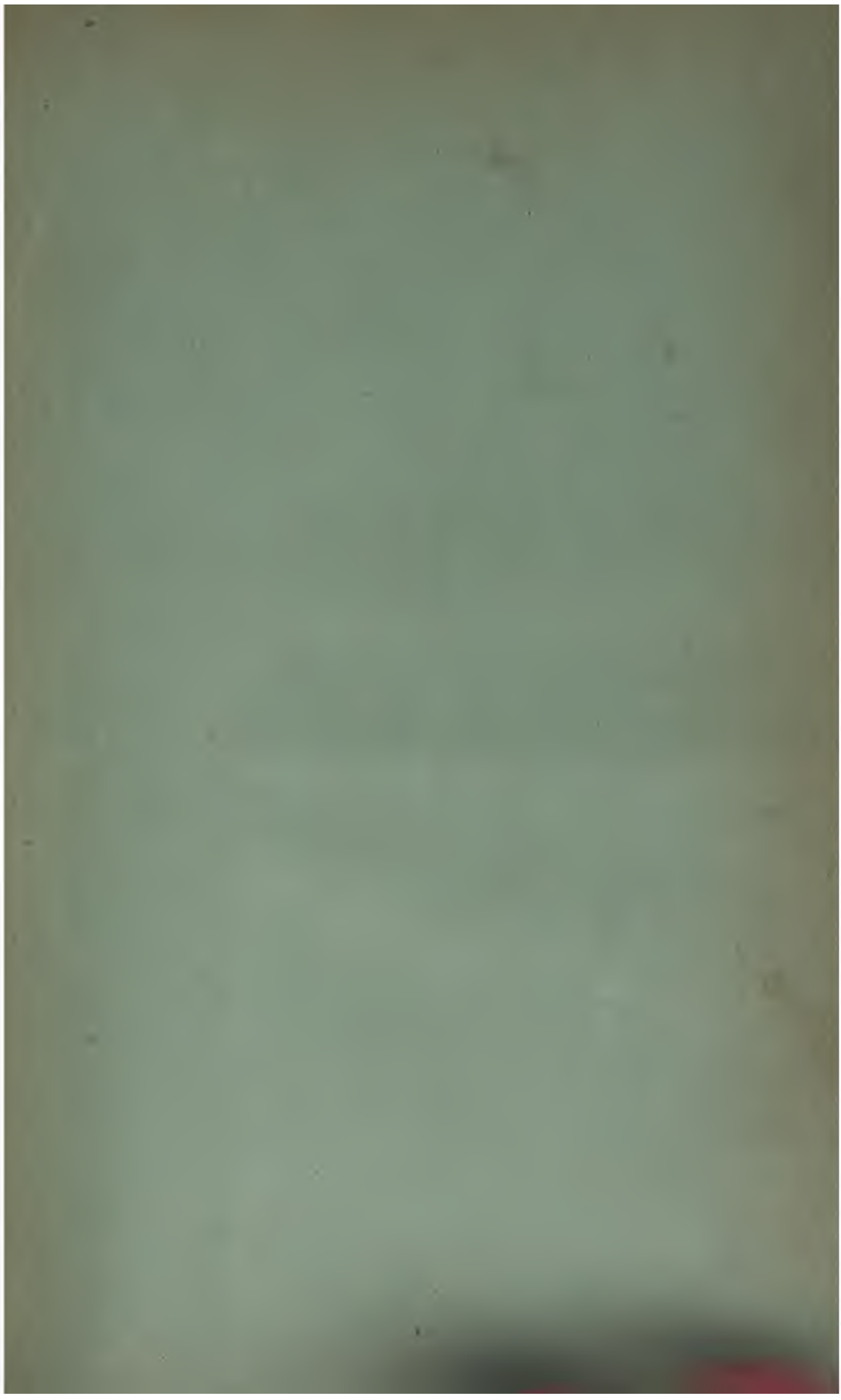

BR 817 .B6 B5
Reformace katolicka
Stanford University Libraries
3 6105 041 238 234

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.